

TWAALF VROUWEN DIE JEZUS LIEFHEBBEN

DE BEKERINGSWEG EN BEVINDING VAN 12 VROUWEN

DEEL IV

Samengesteld door

Willem Westerbeke

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2013**

Deze uitgave is in boekformaat en als Ebook verkrijgbaar
<http://www.lulu.com>

INHOUD IV

1. **Gods vrije genade verheerlijkt aan MAARTJE MEIJBURG. Ca. 1786.** Door haarzelf beschreven. Blz. 3

2. Het zalig afsterven en heengaan naar haar Heere en Heiland, en naar haar lieve kinderen die bij haar Heere en Heiland zijn. **GRIETJE DE RUITER**, overleden 3 mei 1899. En zalig sterven van **SIJGJE SUIKER en DIRK SUIKER**. Blz. 21

3. Eenvoudig verhaal, van de weg die de Heere gehouden heeft in de bewerking tot zaligheid met **GRIETJE DE VRIES**. 1842 - 1915. Door haarzelf beschreven. Blz. 44

4. **BEERDJE EICHEMAN-MULDER**, geboren 18 juni 1843 te Garderen, Blz. 60

5. Aantekeningen uit het leven van **MARTIJNTJE VAN DER VELDEN** te Kinderdijk, 1838-1915. Blz. 83

6. **LEVENSSCHETS EN PELGRIMZANGEN VAN JANSJE ZONDAG**. Beschreven door ds. I Kievit te Baarn, 1935. Blz. 89

7. Een vrouw, die niet meer spreken kon, maar God verheerlijkte door haar leven. **Uit het leven van weduwe A. DEN BUTTER - GROOT**, 1897 - 1950. Blz. 107

8. Tot de Koning geleid. **Het zalig sterven van SOFIE KOOPER** uit Dordrecht, 1950. Blz. 117

9. Aantekeningen van **Teuntje van HELDEN-WESTBROEK (1900-1982)**, te Bolnes en Ridderkerk. Blz. 123

10. De weg der bekering welke de Heere gehouden heeft met **WILLEMIJNTJE BOOGAARD** geb. **Dekker** geboren 8 oktober 1870 te Sliedrecht en overleden 30 april 1960 te Hardinxveld. Blz. 147

11. **DOOR RECHT VERLOST**. Enige aantekeningen over het leven van **GEERTJE HARDLOPER-SMIT** geb. 20 sept. 1901 te Oldebroek overl. 29 dec. 1980 Door A. Loosman te Urk. Blz. 165

12. Leerzame aantekeningen uit het leven van vrouw **CORNELIA DONSELAAR-PATER**. 1890-1955 te Driebergen, later te Ede. Blz. 196

1. Gods vrije genade verheerlijkt aan

MAARTJE MEIJBURG

Ca. 1786

Door haarzelf beschreven

Uitgave

**J. P. VAN de TOL –
NIEUW-BEIJERLAND**

1932.

AAN ALLE BROEDERS EN ZUSTERS IN DE HEERE JEZUS CHRISTUS.

Maakt de Heere met mij groot en laat ons tezamen Zijn naam verhogen, over het vrije van Zijn genade, bewezen aan mij MAARTJE MEIJBURG, geboren te B.

Mijn vader, CORNELIS MEIJBURG, was schoolmeester en is te Zaandijk overleden, nalatende mijn moeder, genaamd NEELTJE VISSER, met vier kinderen, van welke ik de jongste was, toen 13 jaren oud.

Na het overlijden van mijn vader moest ik bij vreemden rondzwerven en ging ik dienen op het dorp De Hout genaamd, hetwelk gelegen is tussen Hoorn en Enkhuizen, alwaar ik verscheiden jaren woonde. Maar daar ik al vroeg tot grote zonden verviel zo veroorzaakte zulks, dat die mensen een afkeer van mij kregen, zodat ik naar een andere dienst moest omzien, wat mij dan ook te Schillinkhout gelukte. Daar brak de zonde hoe langer hoe meer bij mij uit, zodat ik van de ene in de andere viel, ja zelfs zover, dat ik mij meermalen aan dronkenschap overgaf. Ik leed veel aan maagpijn en kon zulks door sterken drank voor enige ogenblikken stillen. De mensen daar ik woonde vermaanden mij gedurig dat ik mij beter moest gedragen. Maar niets baatte. Daarop werd ik met ziekte aan het lichaam bezocht, waardoor ik uit mijn dienst geraakte en mijn intrek bij mijn oudste zuster nam. Ik mocht daar weer enigszins herstellen en kreeg daarna een dienst te Binnenbroek bij Hoorn. Mijn lichaamskrachten werden eindelijk geheel hersteld. Toen kreeg ik een inzien in de zonde van dronkenschap en nam mij voor om mij niet meer aan die zonde over te geven. Dit geschiedde echter, helaas! in eigen kracht en ik was zoals alle natuurlijke mensen, stekeblind.

1^e en 2^e huwelijk

Niet lang had ik daar gediend of meende naar een andere dienst om te zien, maar de Heere had het anders besloten, want ik ging trouwen met de man wien ik diende.

Slechts kort getrouwd zijnde beschikte de Heere een weg voor mij, dat ik het vroedvrouwsambt moest leren en nog jong zijnde werd ik tot vroedvrouw te Aerswout beroepen. O, welk een gewichtig werk had ik op mij genomen, Maar de Heere droeg mij in Zijn lankmoedigheid en maakte mijn werk voorspoedig, zodat ik in mijn blindheid zelfs meermalen uitriep: "Och, wat heb ik een zegen op mijn werk."

Niet lang te Aerswout gewoond hebbende, werd ik te Durgerdam beroepen, alwaar ik heentrok en opnieuw in grote zonden uitspatte, zo ik meende bedekt voor de mensen; maar niet voor de hogen en heiligen God, wiens ogen de ganse aarde doorlopen, die de harten kent en de nieren proeft en die de kloppingen van mijn geweten zag. Maar ik wist daar toen niets van en wanneer de Heere mijn ziel toen had opgeëist in zulk een rampzalige staat, dan ware ik al lang in het eeuwig verderf neergezonken. Maar de Heere had iets met mij voor en daarom werd ik bewaard.

Ik woonde drie jaar te Durgerdam, terwijl ik gedurende al die tijd zorgeloos en met groot vermaak de zonde diende. Toen werd ik beroepen te Krommenie. En och, was ik daar heengegaan met achterlating van de zonden, maar niets minder dan dat. Naar het goeddunken mijns harten bleef ik voortwandelen. Ja, wat zeg ik, de zonden rezen daar ten top, en ik viel van de ene in de andere. Het ging zelfs zover dat de regenten mij wilden afzetten. Maar daar er op mijn werk niets te zeggen viel zo bleef het echter slechts bij een bedreiging.

Toen ik drie jaren te Krommenie gewoond had, werd ik als vroedvrouw beroepen te Langendijk, nog altijd blind en in mijn verloren staat zijnde. Een halfjaar daar gewoond hebbende, verloor ik mijn kind, zijnde het jongste van de drie, en kort daarna ook mijn man.

Dertig weken daarna trouwde ik reeds weer met Gerrit van Breederode.

Niet lang echter nadat ik hertrouwd was, kreeg ik kloppingen aan mijn geweten en zag ik dat mijn weg niet goed was, waarop ik aan het lezen en aan het bidden ging uit "het geestelijke bloemhofje." Ik maakte geen gebruik van de openbare godsdienst als bij hoge noodzakelijkheid, want ik was er recht bang voor, ja ik was een grote sabbatschender. Op des Heeren heilige dag deed ik niets dan wassen en naaien, terwijl een ander naar de kerk ging.

Terwijl ik dit neerschrijf, zinkt mijn ziel in verwondering weg over de lankmoedigheid Gods, die mij nog spaarde. *O, waarom Heere, waarom lig ik reeds niet voor lang in de hel te branden? Vrije genade zal er alleen de eer voor hebben.*

Toen echter de kloppingen kwamen ging ik naar de kerk en ik zei tot mijn man: "Lieve man! wat ben ik benauwd, ik weet niet wat er van mij worden zal." Wanneer de burens bij mij in huis kwamen, vraagden zij mij wat er aan mankeerde, omdat ze nooit een treurig gelaat van mij gewoon waren. "O", zei ik, "wat zou mij mankeren? God heeft mij beroerd, wie zal mij stillen?"

Dit duurde zo verscheidene weken, mijzelf zoveel ik kon verbeterende, niet aflatende met lezen en bidden. De kloppingen hielden toen op, wat mij zeer verblijdde, want ik dacht, wanneer ik zo had moeten blijven leven, dat zou al te eng en te bang zijn geweest. Blinde die ik was, ik verheugde mij dat de overreding weg was en wenste dat ze nooit terug mocht komen.

Och! wat is de mens van nature toch een ellendig schepsel. Daarom als de Heere God de mens niet eerst opzoekt, hij zal God nooit zoeken, zoals de Heere Zelf getuigt in Zijn woord, door de mond van de profeet Jesaja, Hoofdstuk 65: 1: "Ik ben gevonden van hen, die naar mij niet vraagden, Ik ben gevonden van degenen die Mij niet zochten." En zo ellendig, zo vervreemd van God en Zijn zalige weg lag ik daar walgelijk neer, wentelende in mijn onreinheden, als een opstandeling tegen haar Maker.

Dan, het behaagde Hem in Zijn aanbiddelijke raad en volgens Zijn gemaakt bestek, dat de Drie-enige God, Vader, Zoon en Heilige Geest in de nooit begonnen eeuwigheid gemaakt had, om mij als een vuurbrand uit het vuur te rukken.

Vroedvrouw te Landsmeer 1786

Het was dan in de aanbiddelijke weg der Goddelijke Voorzienigheid in het jaar 1786, dat ik tot vroedvrouw te Landsmeer beroepen werd. O geliefd Landsmeer! mag ik wel uitroepen. Was Buiksloot de plaats van mijn natuurlijke geboorte, dit was niet genoeg; om voor tijd en eeuwigheid gered te wezen, *moest ik wedergeboren worden*, en dat moest daar geschieden, volgens de ondoorgrondelijke raad des Heeren.

Het was tegen het najaar van het jaar 1786 dat ik te Landsmeer aankwam. Het beviel mij daar echter in het geheel niet, want die mensen waren gewoon getrouwd ter kerk te gaan en onderling te spreken over het gehoorde woord en hetgeen de Heere aan de zielen gedaan had.

Zo was er ook een vrome vrouw bij wie ik mijn waren kocht. Wanneer ik bij haar in de winkel kwam, dan was het altijd, nu op deze, dan op die wijze, dat ik veranderd en bekeerd moest worden, en dat ik toch niet verzuimen zou naar de kerk te gaan. Ik dacht, ja, dat zal wel eens gebeuren. Zij hield echter maar vol en sprak mij telkens weer aan, en altijd was het haar woord, *dat ik bekeerd moest worden*; "en", voegde zij er bij "mocht gij daarom hier op 't dorp gekomen zijn, dat zou wat groots wezen."

Ik liet haar echter maar praten en werd zeer vijandig tegen haar, hoewel ik zulks niet liet blijken. Daar zij echter zo over kerkgaan praatte, durfde ik het niet na te laten,

want ik dacht, hoewel ik het niet gewoon ben, zo wil ik toch in de gunst van de mensen trachten te komen en zo moet ik dan wel ter kerk gaan. Ik ging dus niet gewillig maar gedwongen, uit menselijke inzichten, driemaal op een dag, hoewel nog even blind; menende zo wel zalig te zullen worden, als elk ander mens.

O, wanneer de Heere toen een einde aan mijn leven gemaakt had, wat zou ik bedrogen zijn uitgekomen.

Wettische werkzaamheden

Zo wens ik dan heden een verhaal te doen van hetgeen de Heere aan mijn ziel gedaan heeft uit enkel ontfermende genade. *Och Heere! geliefdet Gij mij licht en inzien te schenken, want ik bevind mij van mijzelf geheel en al onbekwaam om dat te doen.*

Voor ik dan hiermee begin, wil ik mijn knieën voor de Heere buigen en Hem aanroepen, of Hij mij bekwaam gelieve te maken, om te verhalen wat de Heere aan mij, die zich de voornaamste der zondaren kent, gedaan heeft.

Nadat ik dertig jaren de duivel, wereld en zonde met groot vermaak gediend had, behaagde het de Heere op de derde zondag die ik te Landsmeer doorbracht, mij stil te houden en op mijn zondeweg te stuiten. Ik ging zondagsmorgens naar de kerk, niet met een biddend hart, vragende om een zegen, och nee, ik meende die niet nodig te hebben, want ik waande rijk en verrijkt te zijn en geen dings gebrek te hebben.

Ds. Munting predikte over de gelijkenis van de zaaier, uit Mattheüs 13. Wat zijn verklaring betreft, daar weet ik niets van te zeggen, omdat ik toen hoorde als niet horende. Maar in de toepassing gebruikte de Heere dit woord voor mij, dat de spreker aldus liet horen: *"onbekeerde mensen, waar moet het met u heen!"*

Dat woord was mij een pijl die mij in de ziel trof, want ik meende dat dominee op mij wees en tot mij alleen zeide: *"gij onbekeerd mens!"* en hij tot geen ander sprak. O, wat zal er nu van mij worden, dacht ik; nu zie ik, dat ik onbekeerd ben en eeuwig verloren moet gaan. Mijn knieën stootten tegen elkaar en ik beefde als een riet en meende de kerk uit te lopen, maar de Heere hield mij terug. Ik moest daar blijven zitten en het scheen mij toe, alsof ik de God van hemel en aarde mij hoorde toeroepen, dat ik Hem met mijn zonden zo beledigd had.

De godsdienst geëindigd zijnde, ging ik naar huis toe, geheel bedroefd en verlegen zijnde. Ik kon niets eten en wist niet waar ik het zoeken zou. Na de middag ging ik weer naar de kerk. Toen leerde mij de Heere om een zegen bidden, want die zag ik toen nodig te hebben en het "Onze Vader" durfde ik niet meer bidden, zoals ik tevoren in mijn blindheid gedaan had.

Nu hoorde ik voor het eerst preken en al wat dominee sprak tot bestraffing, dat was voor mij, ik was dat voorwerp en niemand anders, dacht ik. Na de godsdienst ging ik naar huis en zag mijn ellendige toestand, waarin ik door de zonde gedompeld lag, met bedroefde ogen aan. De avond gekomen zijnde, ging ik naar bed. Maar bidden durfde ik niet en ik bracht de nacht in grote benauwdheid door. Het was mij of de hel geopend voor mij lag en ik ieder ogenblik er in zou storten. Nochtans, in al die akeligheid scheen het mij toe, of ik nog iets van Gods goedertierenheid ondervond aan mijn ziel. 's Morgens opstaande was ik erg benauwd en wist niet waar ik het zoeken zou. Ik was onbekeerd en zou verloren gaan, dat bleef mij bij. Bidden scheen mij een verzegeld boek te zijn, althans er kon geen woord, geen zucht naar boven.

Ik ging daarop naar die vrouw in de winkel, waar ik van gesproken heb en zei tot haar: *"och lieve Teuntje! waar zal ik het zoeken? Ik ben gister in de kerk geweest en zo benauwd geworden, ik zie dat ik verloren zal gaan."*

Zij zag mij blij aan en zei: O, wat is dat goed, wat ben ik verblijd! Ja mens, ik heb je beven in de kerk wel gezien en verlangde reeds om je eens te spreken."

"Ja" zei ik, "wat zal ik toch beginnen, geef mij toch raad? Wat moet ik toch doen om zalig te worden?"

"Och" antwoordde zij, "ga in uw binnenkamer en buig je knieën; roep de Heere Jezus aan en bid de Heere of het Hem believen mocht u te bekeren. Wie weet wat de Heere met je voor heeft."

Daarop ging ik naar huis, bitter wenende over mijn zonden. Ik werd zeer beangstigd en wilde wel bidden, maar wist niet hoe te beginnen. Ik ging dan in 'n kamertje op mijn knieën en deed een gebed uit "het bloemhofje" een belijdenis van zonden. Maar ach, het had geen kracht op mijn gemoed en ik werd zo beangstigd, dat mij het boekje uit de hand viel, terwijl ik uitriep: "O Heere, leer mij bidden, want ik kan niet bidden. Wat moet ik doen om bekeerd en veranderd te worden van weg en staat?"

Ik kreeg op die tijd de Geest des gebeds en daarbij een levendig inzien in mijn onbekeerden staat en was die hele dag hooggaand benauwd.

Tegen de avond werd het zo vreselijk, dat ik mijn handen omhoog sloeg en uitriep: "o God! waar zal ik heen, wat zal ik beginnen?" Ik sloeg mijn ogen naar de hemel en toen kwam er met kracht op mijn gemoed: "Wendt u naar Mij toe en wordt behouden, want Ik ben God en niemand meer."

Toen viel ik op de grond neder en riep: "Och Heere! hoe kom ik tot U?" en klonk mij dat woord tegen: "Door het geloof, want zonder geloof is het onmogelijk Gode te behagen."

Ik was zo verheugd toen ik die woorden kreeg, dat ik het niet kon uitdrukken. Tevoren was ik in een gesloten weg en wist niet waar ik het zoeken zou, maar nu zag ik dat ik mij naar de Heere moest wenden. 'k Kreeg op die tijd grote vrijmoedigheid om de Heere op deze woorden te manen, dat ik, als 't ware, van Hem zelf geroepen was, om mij, zoals ik was, tot Hem te wenden.

Dit ging echter zo gemakkelijk niet, want zodra had ik mijn voeten niet gezet op de weg ten hemel, of vele vijanden van buiten en van binnen openbaarden zich. En geen wonder, want toen de Koning, die ik zolang en trouw gediend had, zag dat ik uit zijn rijk wilde, zette hij zich in de weer, zoveel als hem toegelaten werd, om mij te houden. Daarom maakte hij mij de weg tegen en ik mocht doen wat ik wilde, ik zou toch nooit zalig worden. Dan had ik te lang gewacht, dan teveel gezondigd en er was in eeuwigheid geen raad voor mij, ik moest het maar opgeven. Ik, die zijn listen niet kende, meende dat dit alles waarheid was, maar dit dreef mij naar de Heere toe en ik riep: "Ja Heere! ik heb lang, zeer lang en zwaar gezondigd, maar och, mocht ik maar bekeerd worden, wat zou dat een wonder wezen", zodat de vijand met al zijn listen mij naar de Heere dreef.

Op zekere avond als ik alleen was, had ik mij die dag beloofd, ik zou deze avond lezen en bidden, want nu had ik gelegenheid. Nu, dacht ik, zou ik de Heere lastig vallen, of Hij mij liefde te bekeren. Maar wat gebeurt er! Ik begon te lezen de bekering van de Tollenaar, Lukas 18, en toen ik zover kwam, dat hij op zijn borst sloeg en uitriep: *O God, zijt mij zondaar genadig!* Toen riep ik uit: "ja Heere, wees mij zondares ook genadig, waar zal het met mij nog heen?"

Toen was het of er een hele menigte samenspande om mij als het ware te verscheuren. Ik legde het boek neer en dacht, nu durf ik niet meer lezen of bidden, wat zal mij nu overkomen; nu zal ik gewisselijk omkomen onder de macht van de helse vijanden, en durfde ik nu nog maar te bidden; maar nee dan word ik zeker vernield.

Toen de vijanden bemerkten dat ik de wapens liet vallen, woedden zij nog heviger tegen mij, om mij bevreesd te maken. Ik durfde niet te blijven zitten, en meende naar mijn vuur te lopen, maar werd mijn deur uitgedreven en vluchtte bij mijn burens in die mij vraagden wat mij hinderde, daar ik zo verbaasd in hun huis vluchtte. Daar moest

het hoge woord er uit en ik zei: "mijn lieve buren, de duivel jaagt mij de deur uit." Ik stond te trillen en was geheel ontsteld.

Maar m'n buren, hoewel natuurlijke mensen, hadden medelijden met mij en zeiden: "kom, willen wij je naar huis brengen, wij zullen de middeldeur losmaken, (wij bewoonden samen één huis. Maar onze woningen waren door een gesloten deur gescheiden) en wanneer het je te bang wordt, kom dan door de deur naar ons toe."

Wat zou ik doen? Ik liet mij raden en ging stil in huis zitten. Een weinig gezeten zijnde, kreeg ik zulk een aandrang in mijn gemoed tot bidden, dat ik op mijn knieën neerviel, waarbij ik wonderlijk de Geest des gebeds kreeg en met kracht uit de hoogte versterkt werd om de vijand te keren. Ik zeide: "ja duivel! schoon je naam legio is, nochtans hier ben ik, ik zeg je de dienst voor eeuwig op; God geeft mij kracht om u, helse draak, te bestrijden, en daarom, ga weg satan! En kwel mij niet meer."

Mijn buren riepen tot mij: "wat is dat schreeuwen? Ben je zo benauwd?" Ik riep haar toe: "o nee, de Heere geeft mij kracht uit de hoogte en de vijanden zijn geweken."

O, toen had ik een buit behaald en na die tijd was 't zo hard niet meer, maar ik heb wel ondervonden, na die en nu nog wel, dat hij stil en zachtjes komt, zodat ik 't nauwelijks merken kan, en dan is het niet beter. Maar hij is mij nu geen heersend koning meer, maar een overwonnen vijand, die van tijd tot tijd nog werkzaam is en mij naar de Heere drijft; en zo werkt hij tot zijn eigen schade.

Het gebeurde mij daarna niet zelden, dat ik dorre en dodige ogenblikken had. O, dan was ik zo bevreesd dat het weer zou overgaan en dan dacht ik: o wat raad! Zou ik de wereld weer in moeten? En zo riep ik dan weer uit die kommer tot de Heere, of Hij zijn levendmakende Geest wilde schenken en alle dor- en dodigheid geliefde weg te nemen, want in die weg kon ik het niet uithouden.

Ik ging iedere week met vrome mensen naar het huis van Ds. Munting op de bijeenkomst, waar ieder zijn ervaringen mededeelde. Terwijl ik daar sprak van hetgeen ik zo al ondervond, werd daar aangemerkt hoe boos en verkeerd het menselijk hart is. Ik had daar echter nog geen kennis aan en dacht dat ik al een heel goed hart had, want als ik bidden wilde dan wilde mijn hart ook bidden, zodat ik waande, dat 't mijn niet zo boos was als van een ander. O diepe blindheid! Wat is er goeds aan? Immers niets? Met mijn mooi hart ging ik dan naar huis, maar toen kwamen er zulke vloeken in mijn hart op dat ik stond te beven en zeide: O Heere, wat is dat nu? vloeken en Uw naam lasteren? En straks bad ik tot U? Heere! wat overkomt mij, waar zal ik mij voor U verbergen?

Daarop viel mij te binnen: "Uit het hart des mensen komen voort boze bedenkingen, ook God te lasteren." Toen dacht ik, is mijn hart zo boos, en ik meende zulk een goed hart te hebben; dit deed mij uitroepen: "O Heere, wil mijn blinde zielsogen openen opdat ik ziende moge worden; ontdek mij toch aan mezelf, leer mij wie ik ben en wie ik wezen moet."

Maar hoe meer ik aan mijzelf werd ontdekt, des te enger en benauwder werd het mij, want de verzoeningsweg was nog voor mij verborgen. Ik kende Jezus niet en wilde mijzelf buiten Jezus helpen maar dat kon niet, en ik was zo onkundig in het woord, dat ik in alles van de Heere geleerd moest worden, wat mij ook door Gods vrije genade vergund werd.

Ik leerde dat er nog een deur der hoop voor mij open was, toen de Heere dat woord tot mijn ziel sprak: "*Ik ben gekomen om te zoeken en zalig te maken dat verloren was.*" O, dat gaf mij moed, want ik zag mijzelf zo geheel verloren en riep: "Ach, Heere Jezus, ik ben dat voorwerp, ik ben buiten U voor eeuwig verloren, mocht U mij opzoeken en

zalig maken, wat zou dat een wonder wezen van Uw vrije genade, daar zou hemel en aarde van weergalmen en gewagen."

Dit gezicht van mijn verloren staat drukte mij zeer, ik zag bleek en mager en ik mag wel zeggen, vlees en bloed bleef aan de posten hangen.

Mijn man wilde gedurig de dokter halen, want hij meende dat ik de tering had, maar ik zeide: "Och mijn lieve man, doe dat niet, want geen mens kan mij helpen, ik ben ziek naar de ziel, ik heb de geestelijke Medicijnmeester nodig, mocht die mij maar helpen dan zou ik gelukkig zijn."

Zo mocht ik dan werkzaam zijn, de ene tijd meer de andere tijd minder, maar ik moet zeggen tot roem van vrije genade, dat, wanneer het mij zeer bang was die rijke Boas mij, arme Ruth, van Zijn handvullen veel vallen liet, opdat ik op de weg niet zou bezwijken. Ik genoot in die dagen zeer veel en zeide menigmaal tot de vromen: "O wat is dat zoeken naar de Heere zoet, wel hoe moet dat vinden wel niet wezen."

Soms kreeg ik zulke dierbare beloften overeenkomstig mijn werkzaamheden, dat het mij wonderlijk was.

Het gebeurde dat Dominee Munting van onze plaats naar Sierloos geroepen werd en dit ook aannam. Toen de tijd begon aan te breken dat hij zou vertrekken zat ik daarover in overdenkingen hoe ik het nu maken zou en dacht; nu zullen de vromen van ons dorp van de Dominee wel vermaand worden om op mij en anderen die naar de Heere zoeken, nauw te letten. Maar toen kwam er met kracht op mijn gemoed: "Mijn Geest die op u is, en mijn woorden die Ik in uwen mond gelegd heb, die zullen van uwen mond niet wijken, noch van de mond uws zaads tot in eeuwigheid, spreekt de Heere."

Toen viel ik op mijn knieën neer en zeide: "o Heere, wat is dat groot, nu geloof ik Uwe toezegging, ik heb geen mensenhulp nodig." Hoewel ik niet wist dat deze woorden in de Bijbel stonden, kreeg ik echter geloofskracht dat het van de Heere was. Maar ach, ik maakte menigmaal een verkeerd gebruik van de beloften, want in plaats dat ik daardoor aangezet werd om de Heere te zoeken, rustte ik daarop. Maar o, wat was de Heere oneindig goed, dat Hij mij ook hieraan wilde ontdekken, en dat Hij mij wilde doen zien dat de beloften de Heere Jezus niet waren en dat ik buiten Jezus geen rust moest zoeken, want dat Hij alleen de enige Ark van behoud is voor een arm en verloren zondaar.

Dan dacht ik: och, hoe kom ik nog aan die schat, mij dunkt nooit zal mij dit gebeuren. Ja, ik werd wel eens moedeloos en ging bij de pakken neerzitten, maar dan kwam mij te binnen of God dan niet waardig was om gezocht en gediend te worden? Hiermee raakte ik dan weer aan het werk en zei: "Ja Heere! al was er geen hemel te hopen, noch hel te vrezen, Gij zijt waardig om Uws Zelfs wille gezocht te worden."

Dan werd mijn ijver wel eens verdubbeld en had ik ogenblikken dat ik zei: "Ik heb niets, en nochtans, wat ik van de Heere heb wil ik voor geen duizenden overgeven." Ja mij dacht, ik was rijker dan de rijkste die gerust en zorgeloos daarheen leefde. Zulk een vermaak was mij het zoeken naar de Heere. Maar wanneer de mensenmoordenaar mij zo ijverig werkzaam zag, dan was hij mij gedurig op de hielen en wierp mij in, dat mijn zoeken niet oprecht en ik geen gekende ten leven was en dus niet onder het zegel der verkiezing lag, maar gewis verworpen zou worden. Wanneer ik dat vernam was ik geheel ontsteld en dacht, dat zal wel zo wezen en redeneerde er wel degelijk mee. Maar toen kwam de Heere mij weer voor met deze moedgevende woorden: "Ik heb nooit tot het huis Jacob gezegd zoek Mij te vergeefs;" en, "die zoekt die vindt en die klopt, die zal opengedaan worden."

Dan riep ik weer tot de Heere en zeide: "Och Heere! is het niet recht met mij, wil Gij het dan recht maken; wil Gij dan maken dat mijn werk in waarheid zij." Zo dreef mij de satan dan al weer naar de Heere toe.

Thans komt mij weer levendig te binnen, hoe ik eens een ogenblik had, dat ik blij was dat de Heere alwetende was en dat Hij mijn noden beter wist dan ikzelf. "Wel och Heere" riep ik, "Gij alleen kunt ze ook vervullen en mij geven wat ik nodig heb."

Ik was zo verblijd en maakte in mijn huis in alle hoeken bidplaatsen; ik viel overal neer en dankte de Heere, die het zo wonderlijk wel met mij maakte. O, die dag vergeet ik nooit! En zo ging het mij bij afwisseling, nu eens vrolijk, dan weer droevig, al naar gelang mijn gestalte was, springende evenals een vogeltje van het een takje op het andere, nochtans zonder rust te vinden voor het hol van mijn voet, evenals het duifje van Noach.

Toen geraakte ik echter op een gevaarlijke klip. De vijand kwam mij namelijk inblazen, dat ik nu al zeer vroom was en dat ik nu wel gerust kon gaan leven. Ik had nu reeds zoveel ondervonden, wat zou ik nog meer verlangen. Ik had nu reeds deel aan een Drie-enig God en behoefde niet meer te zorgen, maar ik moest dit aan niemand zeggen, want als ik maar in de hemel kwam, dan had een ander er zich niet mee te bemoeien.

Ik gaf op die tijd gehoor aan die loze duivel en dacht: "Ja, dat zal wel zo wezen, ik zal dat maar niet aan de vromen vertellen, zij kunnen toch mijn weg niet bezien." En ik, arme blinde mol, was blij met mijn ingebeeld geloof. Maar eer ik naar bed ging, scheen dat valse geloof al een weinig te wankelen; echter hield ik het met grote moeite vast en 's morgens stond ik nog op dezelfde grond. Wat mij evenwel vreemd voorkwam was, dat ik niet meer werken kon voor de Heere, zodat ik het zelf begon te verdenken, zeggende: "zou het wel recht wezen?"

'k Zou die dag naar een vrome vrouw gaan en mij kwam te binnen: "spreek toch niet van je geloof, want zij kan je niet bezien en zou je zulks maar benemen." En ik nam dit gretig aan. Naar haar toe gaande, raakte ik onderweg met een vrouw in gesprek over de Leraar die hier preken zou als Ds. Munting weg was. Ik zei tot die vrouw: "O, als wij de Geest onder het preken maar mogen genieten, wat zou dat groot wezen, want zonder de Heiligen Geest is de prediking ijdel!"

Op dit zeggen kwam met kracht in mijn gemoed: "ook is uw geloof ijdel." Ik riep toen uit: "O Heere, wat zijt Gij oneindig goed. De vijand heeft mij bedrogen, wat zal er nog van mij worden. Ach Heere! breng mij weer op Uw weg, want ik ben er van afgedwaald."

O wat zag ik daar een grootheid in dat de Heere mij weer opzocht. Ik raakte biddende, dat de Heere mij bewaren wilde, dat ik niet mocht rusten op andere gronden dan op Christus. Want vreselijk zou het zijn te menen in te gaan op valse gronden en niet te kunnen, en te moeten horen: "Ga weg van mij, Ik heb u nooit gekend." Dat woog mij zwaar op het hart zodat ik weer van vooraf aan begon, wat ik naderhand menigmaal leerde doen, want ik geraakte van de ene valse grond op de andere. Verloor ik het een, dan hield ik het andere weer vast. Dan zocht ik het in het bidden, dan in mijn tranen, dan in mijn goede gestalte, zodat ik overal gronden van maakte buiten Jezus. En als ik daaraan ontdekt werd dan dacht ik: hoe kan dat wezen, ik roep gedurig om ontbloot te worden tot aan de fondamenten toe en nochtans bedek ik mij met spinnenwebben, die niet deugen om de schaamte mijner naaktheid te bedekken.

Ik kon het niet begrijpen. Hoorde ik dat een mens niet alleen onmachtig, maar ook onwillig was, dan dacht ik: dat is met mij zo niet, ik ben gewillig maar Jezus is niet gewillig om mij te zaligen, ik ben te zondig en te onrein. O, welk een grote blindheid!

Daar ik naderhand ondervond, dat de Heere Jezus duizendmaal gewilliger was dan ik, Maar ik kon dat niet geloven voor dat mij dit ontdekt werd. Zo van het een op het ander gaande, dat echter gedurig afgebroken werd omdat het fundament niet deugde, was ik geheel bedroefd als mij dat ontnomen werd. Ik dacht: ik wil naar geen een vrome meer toe gaan, want als ik hen verhaal dat ik het zo goed heb, dan zeggen zij: "Ja Maartje, dat is groot, maar de gestalte is Jezus niet. Begeer toch niet te rusten voor dat gij Jezus hebt." Maar ik wilde er niet van ontbloot worden, zodat ik mij met mijn eigengerechtigheid zocht te bedekken en steunde op Egyptische rietstaven, die mij de handen zouden doorboord hebben. Ik wilde wel zalig worden maar niet op de weg langs welke de Heere God alleen zondaren zaligt, namelijk: *uit vrije genade*. Ik wilde gedurig koopgeld meebrengen, maar bij de Heere was mijn munt vals en deugde niets.

Het was eens dat ik zoveel geschiktheid in mijzelf zag om gezaligd te worden, dat ik dacht: "Wat of mij toch van de Heere Jezus afhoudt?" Ik ging dan in het bidvertrek op mijn knieën en nam mij voor daar te blijven liggen en zo lang de Heere lastig te vallen tot dat het mij ontdekt werd, wat mij belette dat ik geen deel aan de Heere Jezus kreeg. Ik dan, de Heere dwingende om het te weten, kwam er onverwachts op mijn gemoed: "Sta af van eigengerechtigheid. Indien uwe gerechtigheid niet meerder is dan die der Farizeeën en Schriftgeleerden, gij kunt in het koninkrijk geenszins ingaan."

O wat was dat een slag op mijn gemoed, zulks had ik niet verwacht. O nee, ik had betere gedachten van mezelf. Daar viel mijn hele gebouw weer in duigen en ik moest al weer van voor af aan beginnen. Ik zocht het tegen God uit te houden en bood gedurig tegenstand. O wat is een mens een diep ellendig schepsel, gedurig tegen de weg van vrije genade indruisende. En wanneer ik daar wel eens inzien in kreeg, dan zat ik bedroefd te kijken maar kon er nochtans geen afstand van doen. Het mocht dan gaan zo het wilde, ik moest toch zelf ook iets aan mijn zaligheid toedoen. De Heere Jezus wat en ik wat, zo dacht ik, dan zal ik er toch wel komen.

Wanneer ik bij 's Geestes licht te zien kreeg, dat ik de Geest vooruit liep, dan bad ik, of de Heere mij leren wilde dat ik de Geest niet vooruit mocht lopen, maar achteraan blijven. En dat werd mij wel eens vergund maar dit duurde niet lang, want dan dacht ik: "dat gaat te zachtjes, zo kom ik er nooit." Dus nam ik het werk van zaligen, om het zo eens uit te drukken, uit des Heeren hand en meende, - o jammerlijke blindheid! -dat gedeeltelijk zelf te kunnen doen.

Een half jaar voor dat ik in de ruimte kwam geraakte ik enige weken in een dodige toestand en scheen het in 't eerst niet te bemerken, nochtans, dewijl de Heere er de hand aan gelegd had, behaagde het Hem mij er aan te ontdekken. Toen werd ik roepende om 's Geestes licht, want ik kon het in die dodige weg niet houden. Al spoedig kwam de vijand mij verontrusten, die zich stil gehouden had zolang het bij mij stil was. Hij kwam dan met zijn inwerpingen en zei: "Zie je wel dat je nooit terecht zult komen, want als de Heere in je werkte zou je niet in zo'n dorre en geesteloze staat gekomen zijn. Je mag dan doen wat je wilt, je komt nooit terecht. Je kunt het nu wel moedeloos opgeven, je moet met open ogen naar het verderf toe, er is toch geen raad voor je."

Ik geraakte toch weer hartelijk aan het bidden en vragen of ik weten mocht of de Heere in mij werkte. Ik ging naar Oostzaan ter kerk en hoorde daar Ds. van Dijk preken uit Psalm 25: 8, "De Heere is goed en recht, daarom zal Hij de zondaars onderwijzen in de weg." Onder de verklaring gaf de Heere mij zoveel inzien wat Hij mij al geleerd had, dat ik moest zeggen: "Nu geloof ik Heere, dat Gij in mij werkt, ik zal nu die lastige duivel nooit meer geloven, want hij is een leugenaar."

Uit de kerk komende was ik zo verheugd, alsof ik een grote buit behaald had. Onderweg had ik veel stof tot spreken, ja mijn mond vloaide over, ik zag niets anders dan liefde aan mij bewezen. Dit was mij groot, dat ik in de woestijn van de wereld omzwervende, weer een voorsmaak genoot van des Heeren liefde. Maar och, dit maakte ik al weer tot een grond buiten Christus, en ik rustte daar ik nog niet veilig was. Wat ik door ontdekkend licht van des Heeren gunst door de Heiligen Geest weer te zien kreeg. Dus wroette ik zo voort, had soms moed en soms dacht ik: "ik kom er in eeuwigheid niet."

Enige weken voor dat ik met een Drie-enig God in het verbond kwam ontdekte die lieve Jezus mij eens hoe bereidwillig Hij was zondaren te zaligen. "O, riep ik uit, mocht die Heiland mij ook willen zalig maken, dat zou wat groots wezen, och lieve Heere Jezus, ontdek dit toch aan mij!" Dit schonk mij weer enige hoop; en de ene tijd deze, dan weer een andere gestalte hebbende, sukkelde ik zo voort.

Eens rustte ik op mijn tranen; maar wat deed de Heere? Hij nam ze weg; maar o, dat was een slag. Toen nam ik mijn toevlucht tot de beloften, maar daar werd ik ook gestuit want die waren in Christus *ja en amen*, en daar had ik ook geen deel aan. Derhalve, het liep aan alle kanten vast. Ik klaagde dit aan de vromen, die zeiden: "ja mens, het zal een berooide boedel bij u moeten worden."

Maar ik kon toen die taal van Gods volk nog niet verstaan, want ik dacht: "zou ik alles opgeven, dan houd ik niets." Ik wilde dat dan ook niet geloven maar was er trots op.

In die tijd stond hier Ds. Bekking, die naar Schipluiden beroepen werd. Maar in zijn laatste rede die hij hield vóór zijn afscheidspredicatie nog een gezegende nagedachtenis voor mij achterliet, want het behaagde de Heere deze waardige man als een middel te gebruiken om mij van mijn valse gronden af te brengen en mij te ontbloten tot aan de fondamenten toe. Toen ik uit de kerk kwam was ik zeer bedroefd, want toen ik er naar toe ging had ik het nog al goed, zo meende ik, en nu was ik alles kwijt. "Ach, zo dacht ik, wat zal er nu van mij worden, mijn plichten, mijn tranen, mijn gestalte, mijn bidden, alles, alles is mij nu ontnomen." Ik dacht: "tevoren had ik de Dominee lief, maar nu niet meer", want wanneer iemand kwam om mijn gronden te ontnemen die kwam mij aan het leven.

In die toestand kwam er iemand aan mijn huis die vroeg hoe ik het had. Ik antwoordde hem: "och, vraag mij toch niet hoe ik het heb, dominee heeft mij vanmorgen alles ontnomen wat ik had." Waarop hij antwoordde: "wel, dat is goed, schrei daar niet om, dominee heeft goed gepreekt; zo is de weg Maartje!"

"Als de weg zo is, antwoordde ik, dan kom ik er niet en dan is het met mij nooit recht geweest."

Hij zeide: "wat dan nu gedaan?"

Ik antwoordde hem: "ik ben nu zo moedeloos, ik ga de wereld weer in, want ik heb zo nu en dan al gedacht dat de Heere in mij werkte met Zijn Geest, maar nu geloof ik het nooit meer. God is heilig en ik ben niet als zondig en onrein, wat of ik mij al opdwing en wijs *maak, ik kan het toch niet langer houden. Hier moet een wijze keus gedaan worden, is Baal God dient hem en is God God dient Hem*; en doe ik dat? Nee, ik hink op twee gedachten. Ik zal het maar opgeven en de wereld maar ingaan, daar zal toch met mij nooit wat van komen."

Die man dit aanhorende zei: "gij kunt de wereld niet in al wilde je ook." Toen werd ik boos en heel vijandig tegen hem en zeide: "nu wil ik de wereld weer in, spreek me nooit meer tegen."

In de namiddag ging ik zeer moedeloos naar de kerk waar Ds. Bekking tot zijn voorafsprak dezelfde woorden nam die ik in het namiddaguur uitgesproken had

namelijk: "Men moest een wijze keus doen, is Baal God dient hem, maar is God GóD dient Hem, waartoe hinkt gijlieden op twee gedachten?" Maar o, wat kreeg ik toen een levendig inzien hoe ik mij 's morgens weerbarstig tegen de Heere had aangesteld, daar ik met geweld de wereld in wilde. Nu kreeg ik te zien hoe ik weerhouden was. O loutere goedheid! Gadeloze ontferming! Ik zou het in de kerk wel overluide hebben willen uitroepen, dat ik nu een wijze keus wilde doen. Och! wilde de Heere mij toch bewaren dat ik toch de wereld niet weer inging want ik wist en zag nu dat de wegen die ik bewandeld had, paden waren die mij ter hel zouden gevoerd hebben. In deze gestalte zijnde, raakte ik toch weer werkzaam. Nu eens opgewekt, dan deze of gene belofte krijgende, schepte ik weer moed, totdat ik eindelijk alles weer opgaf en zeide, dat het opgedrongen en verbeeldingswerk was.

Ik ging naar Oostzaan naar kerk, mocht nog al aandachtig horen, maar geloofde niet, dat het bij mij een werk van de Heere was. Na de middag zou Dominee daar leren, maar eer het zover kwam, ging ik met mijn gezelschap naar een vrome man. Ik nam voor niet te spreken van mezelf, wat ik ook niet deed. Maar daar kwam met kracht op mijn gemoed: "Waakt en bidt, opdat gij in geen verzoeking komt, want de duivel gaat om als een briesende leeuw, zoekende wie hij zou kunnen verslinden."

Ik dacht: "wat nu? Waar zal het nu heen? Ik weet nu geen raad meer!" Dat verschaftte werk en ik begon weer te roepen tot de Heere, of het Hem nog behagen mocht, in ontferming op mij neer te zien. Waarop ik een inzien kreeg in dat Godonterend ontkennen van de genade aan mij geschied.

Ik riep uit: "och Heere, wees mij genadig! Ik heb hierin zwaar misdaan. Och, wilt Gij mij maar werk met mezelf geven, al was het nog zo weinig ik zou het voor genade houden." En de Heere was mij zo goed dat ik dacht: nu heb ik dankensstof en biddensstof om meer te krijgen. Waarop de Heere mij mijn erfschuld leerde zien. "O, dacht ik, nu is het voor eeuwig afgedaan al had ik geen dadelijke zonden, nu ben ik voor eeuwig verloren."

Maar ik ging al weer een rustbankje zoeken overdacht al het voorgaande en greep toen weer moed, want, zo redeneerde ik, de Heere zou mij niet bekommerd doen worden om mij te doen verloren gaan. Dat sukkelde dus al weer voort. Maar mijn ziel wenste toch niet te rusten voordat ik de rust in Christus gevonden had.

Trof ik iemand aan die mij aanspoorde dat ik maar geloven moest, o, dat was mij tot bitterheid. Ik zei: "ja ik heb wel geloof en wilt gij eens weten wat? Dat ik buiten God en Christus ben en niet verder komende als nu nog zeker zal verloren gaan." Want hoe goed ik het in mijn gestaltelijk werk somtijds had, altijd was er een onvoldaanheid in mijn gemoed. Zodat ik wel zei: "O, als het genoegzaam werk was dan zou het mij hier wel wijzen." En dan wees ik namelijk op mijn hart. Ik kan dat zo niet uitdrukken, maar ik meende, dan was ik mijn schuld kwijt, dan zou ik die vrede ondervinden die alle verstand te boven gaat, en ik wenste niet te geloven eer mij zulks uit de hemel gegeven werd. Ja, die mij in die dagen anders had willen doen geloven die zag ik met een oog van medelijden aan en bad, dat de Heere mij daarvoor geliefde te bewaren.

Toen kwam Ds. van der Velde als leraar te Landsmeer, tot blijdschap van allen die naar de Heere vraagden. Hij preekte over de tweede zondag van de Heidelbergse Catechismus, dat wij allen van nature geneigd zijn God en onze naasten te haten. Ik dacht: "dat kan ik niet geloven, zou ik zo vijandig zijn?" Dominee zei, dat al wie zichzelf bij Geestes licht leerde kennen zulks ook ondervond. Echter kon ik mijn vijandigheid niet bezien, derhalve, waar zou het met mij heen? Ik vroeg aan de Heere

of die mij zulk een bestaan geliefde te leren. Hoe dit gebed verhoord werd vergeet ik nooit.

In die week kreeg ik het zeer bang vanwege mijn vijandig bestaan, ik kreeg vijandschap tegen de Heere, tegen Zijn weg en tegen Zijn volk. Ja het ging zelfs zo ver, dat ik van de weg niet mocht horen spreken. En dacht: "was ik nooit geboren, wat was ik dan gelukkig, och! was ik een beest wat zou dat een voorrecht voor mij zijn, want dan had ik geen ziel te verliezen." Ja, ik moet zeggen dat wanneer de Heere mij niet bewaard had, ik mezelf het leven zou hebben benomen.

Dit was op zekere Woensdagavond in zulk een hevige mate dat ik dacht te zullen omkomen. Maar hoe de duivel onder de toelating Gods met mij omsprong, evenwel ondervond ik op diezelfde avond dat hij een vader der leugen was. 's Morgens in mijn bidvertrek zijnde kon ik niet meer bidden, wat was het mij eng en bang. Toen kwam de vijand aan boord, me inwerpende, dat ik niets meer was dan een natuurlijk mens, wat of ik mij nog langer verbeelde; want God te zoeken en tevens God vijandig te zijn dat kon niet gepaard gaan. Ik moest het maar beproeven en naar een natuurlijk mens gaan die de verleden zondag de dominee het eerst had horen preken. Ik ging dan naar die vrouw toe en vroegde hoe de dominee haar was bevallen en of zij die taal verstaan kon. Zij antwoordde: "Ja, de dominee preekt goed." Maar verder sprak zij van hem niet, maar alleen van onverschillige dingen.

Toen ik dat hoorde dacht ik: "wel dat is wonderlijk, zij wil slechts over natuurlijke zaken met mij spreken en daar heeft mijn natuur een afkeer van, ik ben thans wel vijandig, maar daar schijnt toch wel iets in mij te zijn dat God wil zoeken." Ik kon dat niet vereffen, maar had bij die vrouw ook geen rust en maakte mij schielijk van daar en was een voortgedrevene en ongetrooste.

Haar ziel gered

Zo werd het donderdag en wij zouden naar gewoonte bij onze geliefde Leraar op de samenkomst gaan. Ik dacht: "ik moest maar thuis blijven, wat zou ik er doen, ik durf toch van mijzelf niet spreken." Later zei ik: "Och, laat ik er maar naar toe gaan om de gebeden die er gedaan worden." En kwam er op mijn gemoed: "het gebed van de rechtvaardige vermag veel." Ik ging er dan naar toe en kreeg verlangen naar de dominee, maar waarom wist ik niet. Er werd dan volgens gewoonte eerst gezongen en gebeden, daarna sprak dominee er drie vóór mij aan, omtrent haar gemoedsbestaan tussen haar en de Heere. Zij antwoordden, de een meer, de ander minder, dat zij het nog al goed hadden; bijzonder de laatste, welke zei, dat de grond alleen Christus was. Zij sprak veel van Christus en onder haar spreken kreeg ik te zien, dat ik Christus nog miste. Daarop begon ik zeer te schreien en stond op om de kamer uit te gaan, want ik dacht: "Ik ben nu zo bedroefd, dat ik mij niet kan inhouden en ga maar in een ander vertrek." Maar dat was de weg niet en moest daar blijven. Ik viel van de stoel en riep uit: *O, wat ben ik benauwd!* Zij hielpen mij echter weer op de stoel en Dominee vroeg wat mij deerde.

Ik antwoordde: "O, lieve dominee! vraag mij niets, want alles wat ik ooit van mijzelf gesproken heb, is maar inbeelding en Farizees werk geweest, en nu zal er nooit geen raad voor mij wezen."

Waarop dominee zei: "voor de grootste zondaars is er raad, voor u ook."

"Ja maar" antwoordde ik, "wist gij wie ik was, ik werd van hier uitgedreven."

Dominee redeneerde er wel tegen, maar ik was er niet vatbaar voor. Mijn zondepak werd mij zwaar en ging handenwringend uit de diepte van mijn ellende aan het roepen of de Heere in genade op mij wilde neerzien en zich mijner ontfermen. Maar dit kon

de satan niet verdragen en kwam al ras met zijn inwerpingen, dat ik niet moest roepen, want dat ik niet zou verhoord worden. Ik had de zonde tegen de Heiligen Geest bedreven en daar was voor mij geen vergeving.

O, wat was ik toen benauwd, ik riep het luide uit: "O wee mij, nu ga ik voor eeuwig verloren, daar is geen raad voor mij." Waarop de dominee zei dat dit zo niet was, want dat dezulken nooit tot berouw kwamen. Daarop vroeg hij mij of ik berouw over mijn zonden had? "O, zei ik, dat weet de Heere, o wee mij! dat ik tegen zulk een goedertieren God gezondigd heb." Ik kreeg een rechtvaardig God onder het oog, evenals een tafereel van mijn zonden, en een vertoornd Rechter, maar de Heere Jezus was onder die benauwdheid voor mij verborgen. Wat was het mij toen bang, wat riep ik menigmaal: "O ontfermend God, waar moet het met mij heen? O Heere! genade, genade en geen recht."

Vervolgens sprak ik tot de omstanders en zeide: "Lieve mensen, wat moet ik toch nu beginnen, och! wat moet ik doen om zalig te worden."

Dit duurde zo tot na middernacht voort. Het was of de vierschaar gespannen was en ik als het ware gedaagd werd met al mijn schuld, en hoe zou ik het nu maken? Ik had geen Borg en gevoelde die nu eerst nodig te hebben, ja Hij werd voor mij noodzakelijk en dierbaar. Ik ging toen aan het roepen tot die lieve Jezus, of Hij nu voor mij wilde intreden bij de Vader om verzoening te zoeken, want het was nu met mij geheel en al gedaan. Mijn valse stutten en steunsels konden mij nu niet meer helpen als tevoren. Toen kwam echter de duivel, onder de toelating Gods, weer op mij aan, met de inwerpingen, dat al mijn roepen om de Heere Jezus mij niet zou baten, want er was geen Jezus en Hij was er nooit geweest. "O!" riep ik uit, "is er geen Jezus? dan moet ik nu voor eeuwig omkomen. Wel mijn lieve mensen! is er geen Jezus, wat raad dan voor mij?"

Waarop, zij zeiden: "Ja Maartje! er is wel een Jezus, het zijn listen van de duivel om u maar van Jezus af te houden; houd maar aan in die weg, en roep om Jezus."

Ik kon ook niet anders en kreeg roepenskracht of die lieve Jezus toch in genade op mij wilde neerzien en zich over zo'n rampzalige te ontfermen.

Daarop kwam de Heere mij voor met een dierbare belofte, dat Hij mij nog in deze nacht zou redden en riep ik uit: "O mensen! God beloofd mij te redden! O, dat zal een wonder wezen."

Hierna kreeg ik een ogenblik verademing, maar niet lang of ik werd weer als tevoren en dood en eeuwigheid was mij op de hielen. Ik riep uit de diepte van mijn rampzalige en ellendige staat tot de Heere en de Heere kwam mij te troosten met moedgevende woorden. Maar dit was Jezus niet en ondervond dat ik nergens mee kon tevreden wezen, dan alleen met een algenoegzame Christus. Tevoren als ik deze of gene belofte kreeg, kon ik er een poosje op heen, maar nu niet meer, nu moest ik de persoon zelf hebben. Ik hield niet op, ja laat ik zeggen, ik kon niet ophouden te roepen of de Heere mij toch genadig wilde wezen. Wat zeide ik menigmaal in mijn benauwdheid: "is dat nu wedergeboren worden? O, wat ben ik benauwd! Bidt toch voor mij, want ik ben buiten!" En dan gevoelde ik zulk een aandrang dat ik riep: "nu moet ik er binnen."

Hier leerde ik wat het is, dat het koninkrijk der hemelen geweld wordt aangedaan en de geweldigen hetzelfde innemen met geweld. Ik zei: "Och Heere! doe ik daar ook kwaad aan, dat ik U zo dwing? Maar ik kan niet anders, ik moet dwingen, want ik moet Jezus hebben, of ik ga voor eeuwig verloren."

Daarna ging ik uit de kamer in een ander vertrek. Ik ging op mijn knieën en legde mij als een goddeloze en verdoemelijke voor de Heere neder, met deze betuiging: "dat God rechtvaardig was, al verstootte Hij mij voor eeuwig, en dat het vrije genade zou

wezen als ik binnen kwam." Ik droeg mij aan de Heere op met al mijn schuld maar ach, ik werd mijzelf nog niet kwijt, mijn uurtje was nog niet daar.

Toen ik weer in de kamer kwam, was het mij doodsbenauwd en het pak der zonde woog mij zeer zwaar. Dominee vroeg of wij samen eens bidden wilde. Waarop ik zei: "ja, zeer graag." Waarna hij in het gebed ging. Maar ach, ik werd hoe langer hoe benauwder en het klamme zweet stond op mijn aangezicht.

Het gebed gedaan zijnde riep ik al weer op de ontferming van Jezus, pleitende om genade en geen recht. De lieve Jezus had zoveel wonderen gedaan, ach! wilde Hij mij nu ook als een wonder van vrije genade stellen, eeuwig zou de Heere erdoor verheerlijkt worden. Ik werd zo machteloos en wist mij niet te helpen.

Weer was ik achter in een vertrek geweest en kwam in de kamer bij de dominee en de andere mensen terug; en zei: "Nu mijn lieve mensen, nu weet ik geen raad meer en geef ik het op, ik kan er niets meer aan toedoen, nu schrijf ik de dood op alles wat Jezus niet is, op al mijn tranen, beloften, gestaltelijk werk, of waar ik het ooit in gezocht heb."

Ik legde mijn handen op mijn borst en ging op een stoel zitten en dacht: "nu moet ik naar een rampzalige eeuwigheid." Ik dacht ook: 'nu word ik van mijn verstand beroofd', want ik gevoelde dat mijn hersens gekrenkt werden en de omstanders getuigden, dat ik er uitzag als een ter dood veroordeelde. Toen ging elk die er bij tegenwoordig was aan het roepen tot die lieve Jezus, dat Hij toch wilde toetreden, want het zag er al zeer akelig met mij uit.

Dominee vroeg: "wil ik nog eens voor u bidden"?

Ik antwoordde: "och ja, mijn lieve dominee, want ik zal nu omkomen." Toen bogen wij onze knieën voor de Heere en dominee smeekte dat de lieve Jezus zich eens in gunst geliefde te openbaren aan zulk een benauwde ziel. Onder het bidden was ik nog geheel werkzaam en riep: "O Heere, mocht Gij nu volgens Uw beloften aan mij gedaan, mij redden."

Toen kwam mij de Heere voor met deze woorden: "Ik zal u redden", en ik gevoelde iets hetgeen ik nooit gevoeld had. Ik dacht: "dat is mij wonderlijk, daar staat van Lydia dat haar hart geopend werd, maar mijn hart lijkt ook wel zo geopend."

Nooit had ik in die mate zo de bewerking van Gods Geest ter zaliging ondervonden. En zei: "O Heere! wilt Gij mij nu toch redden"?

Toen kwam er met kracht op mijn gemoed: "Ik, Ik ben het die uw overtredingen uitdelg om Mijns Naams wil, en ik gedenk uwer zonden niet meer." O, wat werd ik toen opgetogen van verwondering, en kreeg kracht om te geloven dat de Heere mij redden zou. Waarop ik vragen mocht: "Wel Heere, moet ik dan naar mijn huis gaan om gered te worden"? Waarop ik ten antwoord kreeg: "Hier zal Ik u redden en Mijn volk zal er getuige van wezen." Maar dat was dacht mij te groot, daarom vroeg ik al weer: "Wel, ach Heere, zou ik mij ook bedriegen? Is het ook de vijand die mij dit wijs maakt"? Toen werd mijn geloof al weer zwak, maar ik kreeg opnieuw ten antwoord: "Ik de Heere doe al deze dingen, zou Mij iets te wonderlijk zijn"?

"Neen Heere" zeide ik, "U is niets te wonderlijk. Maar zou ik, rampzalige gered worden, wel Heere, dat zou wat te zeggen wezen!" Maar reeds kwam mij de Heere al weer voor met deze woorden: "Ik zal werken, wie zal het keren?"

Nu mocht ik geloven dat de Heere mij zou redden, en wederom kwam mij voor: "zelfs op dit ogenblik en Mijn volk zal er getuigen van wezen." Ik vroegde aan de Heere toen ik geloofde dat ik gered zou worden, wat ik daartoe doen moest? En kreeg ten antwoord: "uzelfen aan mij overgeven."

"Ja, zeide ik, Heere, dat heb ik wel honderdmaal gedaan, maar nooit gevoelde ik mijn schuld kwijt te worden, mocht Gij die toch ...

Ik wilde nog meer spreken tot de omstanders, maar nee dat was toen afgedaan, want toen gevoelde ik dat de lieve Jezus nader kwam en zich aan mijn ziel openbaarde. "O, riep ik uit, het is Jezus, het is Jezus!" En toen ... o zalig uurtje der minne voor mij rampzalig schepsel! Toen eiste de Heere mijn hart op en ik zei: "Ziedaar Heere, daar draag ik mij aan U op en geef mij aan U over voor tijd en eeuwigheid." Ik werd toen getrokken en stak mijn handen omhoog en riep uit: "Daar laat ik mij zinken en zakken op kosten van vrije genade! Daar, daar ga ik, ja, ik ben er al."

Ja ik meende dat ik de hemel al inging. O wonderlijk, zalig ogenblikje voor mij, want ik gevoelde zo'n vreugde in mijn hart die zo groot was, dat ik dacht: "nu moet ik hier nog bezwijken." Zo'n volheid was er in Jezus. Ik riep: "O Heere! houd in! houd in! want ik kan 't niet meer dragen."

Daarop kreeg ik ademtocht en zeide: "O lieve vrienden, die hier bij mij zijn en naar Jezus zoeken, wat is er een volheid in die lieve Jezus! Houdt maar aan in die weg daar ik het in gevonden heb en ge zult het ook vinden. O, mijn zonden zijn weg, wat een ruimte! Toen zei ik: "Ach Heere! is er nog meer? Moet er nog meer gebeuren?"

En kreeg ik ten antwoord: *"Het is volbracht! Ik zal nooit meer op u toornen of schelden."*

O, welk een blijdschap, was er toen in de hemel, dat zo'n rampzalig hellewicht een hemelling was geworden.

Verdere oefeningen op de Levensweg

Ziedaar, mijn broeders en zusters in de Heere! de weg die de Heere met mij gehouden heeft, aan u medegedeeld.

Wat moet ik niet wegzinken van verwondering, dat zulk een heilig God, een monster zoals ik, heeft believen op te zoeken; een, die erkennen, ja met mijn bloed onder-tekenen wil, dat ik nooit de Heere gezocht zou hebben. Ja, die in mijn redding mij met deze woorden geliefde voor te komen: "Gij hebt Mij het harte genomen met een uwer ogen, o zuster, o bruid!" O, welk een diepe nederbuiging van zulk een heilig God, om Zichzelf aan zulk een rampzalig schepsel te openbaren.

Ik ging dan met mijn buit naar huis, uitermate verheugd, en had drie bijzondere dagen, dat ik niet wist wat ik de Heere wel zou toebrengen. Ik dacht: nu zal ik zo maar zoetjes voorttreden, al de dagen mijns levens en nu maar de Heere dienen.

Ik kwam ten huize van onze dominee, die zei: "wel Maartje! wat hoor ik, eet en slaapt je niet? Wel dat kan zo niet, die aardse tabernakel moet door de slaap en lichamelijk voedsel onderhouden worden."

Maar ik antwoordde hem: "ik heb niets meer nodig; als ik zo blijf eet en slaap ik nooit meer, althans ik doe nooit geen zonde meer." Want ik zag geen zonde, daar Jezus die in liefde had bedekt.

Dominee gaf mij ten antwoord: "Ja Maartje, ga dan zo maar voort, maar met diezelfde mond zul je nog wel eens anders spreken." Dat kon ik toen echter niet geloven.

Redding van een vriendin

De Heere verwaardigde mij om voor diegenen, die met mij over hun zaligheid bekommerd waren en daar ik bijzonder mee omging, in het gebed te treden en ook hun redding af te smeken.

Zo kwam de Heere mij bekend maken, dat er binnen korte tijd nog een ziel zou gered worden; echter wist ik niet wie. Welhaast ondervond ik echter, dat de Heere Zijn woord bevestigd.

Het was donderdag toen ik gered werd, en een week daarna werd een vriendin van mij dodelijk ziek. Ik zei tegen haar: "och, mijn lieve vriendin! Ik denk, je zult sterven en je

bent nog niet gered, waar zal het met u heen? Bid toch om licht en onderwijs van Gods Geest; je schijnt zo dodelijk en werkeloos."

"Ja" was haar antwoord, "dat ben ik ook."

Ik liet echter niet af voor haar te bidden, want mij dacht, dat haar uurtje van sterven naderde. Zij begon die dag, waarop zij des avonds naar de hemel ging, toch weer werkzaam te worden en uit de diepte tot God te roepen. Die nacht zou ik bij haar waken, maar het was niet lang nodig, want te middernacht werd zij zeer benauwd omtrent haar zielestaat en lag te worstelen met de dood, wat akelig was om aan te zien. Zij was echter zeer werkzaam. Wij spraken haar gedurig aan, hoe het tussen haar en de Heere stond, toen zij ingewikkeld tot ons sprak: "nog weet ik het niet, maar ik word opgeroepen met mijn arme beladen ziel."

Wij zeiden: "ach, mocht gij nu doorbreken."

"O", zeide zij, "ik kan niet."

Maar zalig voorrecht! De Heere toonde alweer, dat Hij Zijn eigen werk wilde kronen en dat Hij niet laat varen de werken Zijner handen. Zij kreeg kracht om door te breken en riep uit: "Daar kom ik nu Heere Jezus! En geef mij aan U over!" En zij onderging ook, evenals ik had ondervonden, een krachtdadige trekkende genade tot Christus, wat voor ons een wonder was.

"O" riep zij uit, "maak de Heere met mij groot, want de dood is overwonnen. Nu zal ik aanzitten met Abraham, Izak en Jakob in het koninkrijk Gods." Zij sloeg van blijdschap haar koude handen in elkaar en riep uit: "O, kom nu maar Heere Jezus! kom!"

Wij waren opgetogen van blijdschap en verwondering. Ze riep uit: "O, wat is dat groot." Ze zag verheugd en vrolijk naar haar hemels vaderland uit. Daarna riep zij haar kind een "goede nacht" en blies zo haar adem uit.

O, wat was ik blij dat zij gered en reeds binnen de haven was.

Het duurde daarna niet lang, of ik zag zoveel verdorvenheid en zonde in mij, dat ik niet geloofde dat zulks met genade kon bestaan. Dezelfde die eenmaal tot de dominee zei: "nu zal ik nooit geen zonde meer doen", gevoelde de verdorvenheid in mij nu zo groot, dat ik dacht: "zou ik bekeerd wezen, dat is onmogelijk, dan zou er zulks in mij niet huisvesten." Ik werd zeer beducht over mijn staat en dacht: "ik heb mij bedrogen." Nochtans, ik mocht het voor de Heere brengen en hoewel ik van wat vroeger aan mij geschied was niets te zien kreeg, zo was er in de duisternis toch een straaltje licht overgebleven.

Ik vroeg dan of het de Heere mocht behagen, mij wederom licht te geven, want overgeven kon ik het niet en vasthouden kon ik ook niet. Ja, het werd mij door de vijand van mijn ziel wel eens zo benauwd gemaakt, dat ik dacht: "ik zal bedrogen uitkomen." Dan wilde ik weer opnieuw bidden om bekeerd te worden, maar wanneer ik dat voor de Heere bracht, had ik geen toegang en scheen deze weg voor mij gesloten. Maar de Heere klaarde het op Zijn tijd weer op en gaf mij te zien, dat de Heere Jezus op die tijd toen ik mij aan Hem overgaf niet alleen dierbaar en noodzakelijk, maar dat ook altijd moest wezen. Ik leerde verstaan dat ik de grond van mijn zaligheid niet in mezelf moest zoeken, want die lag buiten mij in Christus.

En nu leer ik, arme worm, hoe langer hoe meer, dat ik niet anders doen kan, dan het gedurig verderven voor de Heere. O, mijn ontrouw is zo groot en heb veeltijds zulk een weerstrevig hart, dat zo boos en verkeerd is en niet anders opwelt dan slijk en modder. Zodat, wanneer ik om één goede zucht uit mezelf behouden moest worden, ik nooit behouden binnen kwam.

O, die vrije genade in Christus, wat is dat groot! Mocht ik dat maar meer leren verstaan, en van dat verdoemelijk eigen meer afgebracht worden, want mijn beste werken uit en ván mezelf zijn minder dan niet.

Ziedaar dan, de weg van bekering door mezelf op het papier gesteld. Och, mocht het nog ter eer van de Heere zijn, wat zou dat groot wezen. Hem alleen kwam er de eer van toe. Want wat mij betreft, mij dunkt, geen een van des Heeren volk, die het zo telkens bederft als ik.

O, was de Heere niet de Getrouwe, waar moest het heen, want ik kan niet anders doen, dan het goede dat ik geniet, verzondigen en doorbrengen. Ik was arm toen ik op de weg der genade kwam, maar ach, ik word hoe langer hoe armer. Ja, wat zeg ik, bedelarm. En zo moet ik mij gedurig aan de Heere opdragen, uitroepende: "Ik ellendig mens! Wie zal mij verlossen van het lichaam der zonde en des doods?" O, de verdorvenheid die in mij woont is zo groot! Ach, dat doet mij menigmaal uitroepen, dat mijn Zielevriend, ik meen Jezus, geweken is. Ach, dat ik meer vorderen mocht om heilig te leven, dat zou de begeerte van mijn ziel wezen, om dat eens te mogen ondervinden.

Nu, Hij die roept is getrouw, die het ook doen zal. Hij schenke Zijn zegen aan deze eenvoudige letteren en make ze nog dienstbaar tot opbouw van het geestelijk Sion, opdat lof, eer, heerlijkheid en sterkte zij toegebracht Gode en het Lam. Amen.

Slotzang.

1

*De hemel is mijn goed!
O zaal'ge zielsverwachting!
Gepaste smartverzachting
Voor mijn bedrukt gemoed,
Dat met die hoop zich voedt.
Laat duisternis me omringen,
De vijand mij bespringen,
'k Weet dat mijn erfenis
Bij God verzegeld is.
Hij zal mijn pand bewaren,
Hij dekt mij in gevaren,
Hij vat mijn rechterhand
En roept me in 't Vaderland.*

2

*Het schrik'lijk zondekwaad,
Die stof van bitter klagen,
Wordt tot aan 't graf gedragen,
Wijl het de ziel verlaat
Als die ten hemel gaat.
't Mag hier mijn vreugd vermind'ren,
De heiligheid verhind'ren,
En wekken angst en smart
In mijn bestreden hart.
O zonde! 'k zal uw woelen,*

*In d' eeuwigheid niet voelen,
Besmet gij mij een poos,
Dáár leef ik vlekkeloos!*

3

*Al biedt de satan strijd
En zoekt mijn ziel te roven
En lust en moed te doven,
Hij heeft maar korte tijd,
Hij is mij eeuwig kwijt.
Die helhond ligt aan banden,
'k Weet dat hun Jezus handen,
Beteugelen hoe hij woedt.
Bestreden hart! schep moed!
Straks wordt hij neergestoten,
In d' afgrond opgesloten,
Terwijl in 's hemels oord
Geen ziel zijn huilen hoort.*

4

*Wat hels of aards geweld
Mijn bange ziel doet schrikken,
Al spant de wereld strikken
En dreigt, of vleit, of kwelt,
Straks word ik vrijgesteld.
Die uit het net gevlogen,
Hier ziet met hemels ogen,
En d' ijd'le praal belacht,
Leeft boven list en macht.
Dan zal hij 't hart niet schaden.
Hier langs de doornen paden
Gaan mij de heil'gen voor
En Christus leidt ze er door.*

5

*Moet ik in deez' woestijn,
Zoo vaak in donkerheden,
Een moeilijk spoor betreden,
't Zal eeuwig zonneshijn
In Salems straten zijn.
Mijn weg is afgetekend,
Mijn last is uitgerekend
En naar mijn kracht geschat,
Die God gewogen had.
Het zalig vergenoegen
Weert kommer, moeite en zwoegen.
Neen 'k draag geen rouw, geen kruis
Meer in mijns Vaders huis.*

6

*Dáár zal geen ziekte of nood
Mij of mijn vrienden drukken,*

En z' uit onze armen rukken.
 't Is daar in Abrams schoot,
 Ver boven smart en dood.
 Dáár treurt men om geen twisten,
 D' eenvoudige om geen listen,
 Gelijk helaas! beneên.
 Daar heerst de liefde alleen.
 'k Zal dáár oprechte vrinden
 En bloedverwanten vinden.
 Houd, pelgrim! goeden moed!
 De hemel is uw goed.

7

Mijn reis is haast volbracht,
 God zal mij niet begeven
 In mijn kortstondig leven,
 Zijn liefde, trouw en macht
 Zijn mijn geleide en wacht.
 Spoed heen, vlugge jaren!
 Mijn blijde dag zal klaren,
 Die heugelijke tijd,
 Het einde van mijn strijd.
 't Zijn hier maar droevige uren,
 Die vreugd zal eeuwig duren.
 Ik wacht, na korte druk,
 't Volmaakte zielsgeluk!

**2. Het zalig afsterven en heengaan naar haar Heere en Heiland,
en naar haar lieve kinderen die bij haar Heere en Heiland zijn,**

uitgesproken door

GRIETJE DE RUITER

Overleden 3 mei 1899

Huisvrouw van Dirk Suiker, Dordrecht

Voorrede

Geliefde vrienden en vriendinnen!

Nogmaals moet ik de pen opvatten om u nog enige grote daden van God bekend te maken. Ik heb er wel tegenop gezien om de pen weer op te vatten om u de grote daden van God bekend te maken, die de Heere aan mij en aan mijn lieve vrouw heeft bewezen bij haar ziekbed en bij haar afsterven. Zwaar is de taak die ik op mij heb genomen. Maar ik heb die taak op mij genomen onder een biddend opzien tot Hem, Die mij kracht en sterkte geeft, om Zijn nooit genoeg geprezen Naam te loven en te danken. De Heere kent de Zijnen. Hij weet het met welk doel ik het u allen bekend moet maken, welke wonderen de Heere aan mij en aan de mijnen heeft bewezen.

Och mocht de Heere u allen die dit leest, een gelovig hart schenken, om het vast te houden; die woorden die ik u in waarheid schrijf, die door de hand van de Heere gebeurd zijn hier in mijn huis. Wonderlijk zijn Gods wegen. En omdat ze zo wonderlijk zijn, daarom moet ik u allen die dit leest, op het hart drukken: het gaat toch met ons allen op een grote eeuwigheid aan. Het zal wat zijn voor ons, om zelf uit te moeten roepen met onze eigen mond: voor eeuwig te laat, te laat voor eeuwig. Maar daar tegenover gesteld, hoe zalig is het voor een man en vader die bij het sterfbed staat van zijn kinderen, of van zijn vrouw, die daar de woorden uit hoort spreken: "Jezus is mijn Heere en Koning, Die mijn woning, in het huis van Zijn Vader bereidt, wat mij in die woeste streken, mocht ontbreken; wacht nu, rust in zaligheid."

Vrienden en vriendinnen, mocht de Heere, Die macht heeft, het aan u allen schenken, die genade om in dit leven uit te roepen met een oprecht hart: "Jezus is mijn Heere en Koning." Dat is de hartelijke wens en bede van uw vriend en schrijver van dit boekje.

Zijn er nog soms die bij het lezen nog twijfelen, of het wel waar is, dat het zo gebeurd is? Welnu, mijn deur staat altijd voor iedereen open, die het om de waarheid te doen is. In mijn vorige boekjes die ik geschreven heb, maar nooit één daarvan zelf in druk gebracht heb; al werd ik ook beschuldigd dat ik daarvan profiteerde; dat het mij om de centen te doen was. De Heere wist het. Dat was mijn troost. Ik wist het, met welk doel ik het deed. Maar toch werd ik wel eens bedroefd daarom; over die laster die zij daarover uitbraakten tegen mij. Maar de Heere was mijn Hulp en Sterkte. Dat was mijn troost. Ik wist het, hoe ik het geschreven had. Niet om eer van mensen; niet om roem; maar om de eer van God. Ik werd wel eens twijfelmoedig of het wel een werk van God was dat ik op mij genomen had, om te getuigen van hetgeen wij gehoord en gezien hadden van de kinderen die in vrede zijn heengegaan. Want twee volle jaren waren verlopen. Een ieder had dit geschrift dat ik geschreven had, gelezen en overgeschreven. Maar het kwam er niet van het in druk te brengen. Tot hiertoe, zegt de Heere, en niet verder.

Hier werd het Gods tijd. Zo kwam dit geschrift van mijn kinderen, dat ik geschreven had in het jaar 1896 in de maand februari, in handen van Jannigje van der Pol te Maasdam, huisvrouw van Hendrik Por. Toen deze het las voelde zij zo'n begeerte om dat ware en grote werk van God in druk te brengen. Haar man kwam naar mij toe en vroeg mij uit naam van zijn vrouw of ik toestemming op schrift gaf, om die waarachtige en grote daden van God, die Hij aan mijn kinderen heeft geschonken en bewezen, in het licht te brengen.

Mijn antwoord was: "als uw vrouw dat werkelijk en oprecht gevoelt en gelooft, dat het in waarheid zo is gebeurd, dan zal ik u een bewijs geven"; zoals ik ook gedaan heb. Welnu, zoals ik dan vernomen heb, zijn er vele duizenden in druk rondgebracht,

overal heen. Nu dacht ik wel: "er zijn er soms velen, die wel eens verlangend zullen zijn om er wel wat breedvoeriger over te spreken met mij, over die grote werken van God, die de Heere aan mij en aan mijn kinderen heeft bewezen." Maar och, wat werd ik teleurgesteld. Er zijn er maar drie in al die tijd geweest, om er eens over te spreken met een waar geloof en een oprecht hart. Zo is toch een mens; hoe hoogmoedig van hart. *Mijn gedachten zijn hoger dan uw gedachten, en Mijn wegen zijn hoger dan uw wegen*, spreekt de Heere onze God. Och, hoeveel zuigelingen in de genade zullen er soms niet onder kunnen zijn, die dat boekje van Sijgje gelezen hebben, en die nu dit werk van God dat aan mijn lieve vrouw is geschied, eens lezen; de Heere weet het. En omdat de Heere het weet, de Kenner van de harten, moge de Heere mij daarom die genade schenken, om die kleine zuigelingen die er nog zijn, om die te troosten en te bemoedigen, en ook op te mogen bouwen tot eer en verheerlijking van Zijn nooit genoeg volprezen Naam.

Dat is van ganser harte mijn begeerte, om zo te mogen werken in die wijngaard van de Heere; de talenten die de Heere mij heeft geschonken, om er winst mee te mogen doen. Ik heb het voorrecht gehad, en die zegen, om vier van zulke sterfbedden bij te wonen kort op elkaar; om in de kracht van de Heere te mogen bidden en te mogen horen uit de mond van de stervenden, van mijn geliefden: "niet wenen hoor, lieve vader. Niet wenen hoor, lieve man. Niet wenen hoor, enig geliefd kind dat de Heere mij nog overgelaten heeft." Het was aandoenlijk voor mij, voor het vlees. Maar de Heere troostte mij;

de Heere is aan mijn zij;

Hij ondersteunde mij;

In 't leed dat mij genaakte. Psalm 3 vers 3.

In een ieder die nu dit druifje geproefd en gesmaakt heeft, hier in deze woestijn van het leven. Dat druifje dat in het hemelse Kanaän zo volop genoten zal worden, voor een ieder van ons, die hier in dit Mesech een druifje te proeven gekregen heeft. O, zalig vooruitzicht voor het volk dat des Heeren is.

Lieve lezers en lezeressen, bedenk u toch in het heden van genade, eer dat het te laat is. Want het zal wat te zeggen zijn, te laat, te laat, voor eeuwig te laat.

De Heere zegene u. Dit is mijn bede.

Dirk Suiker

Camerlingstraat 54

Dordrecht, 10 juni 1899

Uit huwelijksakten Streefkerk:

Huwelijk 27-2-1868 van Dirk Suiker en Grietje de Ruijter. Ouders bruidegom: Simon Suiker en Eigje Timmer. Ouders bruid: Hendrik de Ruijter en Marringje Maat

Stadsarchief: brieven aan de burgemeester.

Ik heb de eer U Ed Achtb. te berichten, dat wegens openbare dronkenschap voor het kantongerecht Dordrecht op de 22-7-1891 veroordeeld zijn:

Dirk SUIKER, 45 jr, kooiman, Toulonschelaan/Anth. Camerlingstraat 54 / bevel officier van justitie Zierikzee; gevangenisstraf van 1 week.

Geliefden! Het is u bijna allen bekend, hoe dat de Heere 16 (zestien) lieve kinderen van onze zijde heeft weggenomen. De laatste drie kort na elkaar. Eerst mijn oudste zoon. Toen mijn enige lieve dochter. En daarna mijn jongste zoon van 17 jaar. Zwaar was die slag voor mijn vrouw. Haar enige begeerte was om nu ook maar te sterven, als zij maar wist dat de Heere haar aannam, om bij haar lieve kinderen te zijn. Zij geloofde wel dat zij gelukkig waren. Zoveel had ze wel gehoord en gezien. Maar och, dat ware moederhart. Het werd zo verpletterd! Och, dat wenen, dat bidden en dat worstelen met de Heere. Als zij bitter weende, voelde ze in haar hart, zei ze tegen mij, dat ze tegen God opstond. *Dat moest ik niet doen*, zei ze. Dan nam ze dat lijstje, waar ik al de Psalmen van **Sijgje**¹ op geschreven had. Ze ging dat lezen; en dan gevoelde ze zoveel troost. Zo kon ze soms, midden in haar werk dat ze te verrichten had, uren doorbrengen met die psalmen. Dan zei ik wel eens: "welnu, krijg je weer een druifje te proeven van uw lieve Heiland?"

Dan antwoordde zij: "och, het is gedurig weg. Nauwelijks heb ik het boekje weggelegd, of ik ben alles weer kwijt." Dan was ze weer diep bedroefd.

"Och Dirk", zei ze tegen mij, "als het een waar werk was, dan zou het wel bij mij blijven. Als ik kijk naar **Sijgje**, dan is het bij mij toch niets. Dan ga ik voor eeuwig verloren. Dat zal wat te zeggen zijn voor mij. Zoveel roepstemmen gehad, zoveel gehoord uit de mond van mijn lieve kinderen, die mij toch zo lief waren, en ik dan voor eeuwig verloren! *O Heere, ik weet geen raad meer. Och Heere, help mij toch, dat ik bij U en bij mijn lieve kinderen mag zijn.*"

Zo ging het drie volle jaren achter elkaar. Dan zei ik wel eens tot haar: 'het uurtje van verlossing zal spoedig wel eens voor je aanbreken. Je bent net als ik geweest ben. Het willen is wel bij mij, maar het volbrengen vind ik niet. Och vrouw, de Heere komt op Zijn tijd', zei ik dan tegen haar. 'Die het werk begonnen heeft, Die zal het wel voleindigen'.

'Ja maar', zei ze, 'zou dat het ware werk van God wel zijn? Als ik het werk van **Sijgje** eens zag en hoorde, hoe zij met haar Heere en Heiland worstelde, en zij op het laatste uitriep: *Heere Jezus, Gij zijt de Mijne, en niemand zal mij uit Uw hand rukken!* O, dan zal er bij mij nog wat anders gebeuren moeten, anders ga ik voor eeuwig verloren!' O, dan wist ik er geen raad mee, zo bedroefd was ze.

Dan zei ik: 'hoor eens vrouw, de satan moet je niet ziften gelijk de tarwe. Die satan wijst je altijd op **Sijgje**, op dat grote werk. Maar kijk eens naar jew geliefde **Dirk**, die laatst gestorvene, wat een korte strijd heeft die gehad. Je hebt het toch zelf gehoord en gezien, hoe de Heere toch machtig is om een lange of een korte strijd te geven.' Dan bedaarde ze weer.

Zo ging het drie jaren achter elkaar. Het vlees sloopte geheel en al weg. De mensen zeiden: 'vrouw Suiker, wat vervult je toch?' Ook zij liep te sterven in de schoenen. Kortom, de mensen konden haar nergens mee troosten. In het laatst was ze maar het liefst in de eenzaamheid. Dan zei ze wel eens tegen mij: 'o Dirk, wat ben ik toch mager!'

Ik antwoordde haar dan: 'ja vrouw, de Heere Jezus moet wassen en gij moet minder worden, en dat gebeurt nu, dat voel je toch ook wel. Je mond staat nooit meer stil over je Heiland. Welnu, de lieve Jezus, Die reeds driemaal hier in huis is geweest, Die zal Zijn zalige engelen ook wel uitzenden om je ziel te halen.'

¹ Goddelijke en Wonderbare bekering van **SIJGJE SUIKER**, in de maand december 1895 te Dordrecht, in den ouderdom van bijna 23 jaar, verhaald door haar vader Dirk Suiker. 32 blz.

Ze zei: 'o als dat eens waar mocht zijn, hoe lief ik je heb, en mijn enig geliefd kind, ik zou dadelijk bereid zijn om te sterven. Ik zou je gerust kunnen verlaten.'

'O mijn lieve vrouw', antwoordde ik, 'wat een genade ontvangt je nu van je Heiland, om zo te getuigen. De Heere Jezus zegt immers: *Wie vader of moeder, vrouw of kinderen liefheeft boven Mij, die is Mij niet waardig*. Welnu, twijfel niet meer. De Heere heeft aan je al een groot werk verricht. Maar omdat je zich niet kunt voorstellen hoe lief je uw Jezus hebt. Je hebt alles verlaten. Ik moet het je zeggen, omdat ik je zie. Over je lieve moeder hoor ik je niet meer praten, je broers en je zusters, die je allen zo lief waren, je man, je enig geliefd kind, niets meer. Je bent losgemaakt van alles. Dat hoor ik van je en ik zie het. Maar ik moet je zeggen, wat Paulus zegt in Gods Woord: *ik leef, ik leef niet meer, maar Christus leeft in mij*. Dat is bij je ook zo. Maar lieve vrouw, kom, laten we samen eens bidden of de Heere je geloof vermeerderen wil, en kracht schenken om het ongeloof te bestrijden. Je hebt een zware strijd te strijden. Maar geen nood, hoe groter strijd, hoe grote overwinning.'

'O', sprak zij tegen mij, 'als de Heere mij die genade eens schonk, ik zou dadelijk willen sterven.'

'Welnu', antwoordde ik, 'wees maar gerust. De Heere zal je nooit verlaten, nimmer vergeten. Zijn Woord is de waarheid. Dat geloof je, dat weet ik.' Zo ging de ene dag voor de andere voorbij, totdat eindelijk haar mond open ging. Daar gingen de ogen open, daar verdwijnt het ongeloof, daar wordt de Heere haar te machtig.

Bekommering om Christus

De zondag voor Pasen kwam ik uit de kerk thuis. O, wat was ze bedroefd! Ik vroeg haar: 'wat scheelt er toch aan dat je er zo droevig uitziet?'

'O Dirk', antwoordde zij, 'als ik van God gekend was, dan zou de Heere toch ook wel aan mij denken, zoals aan mijn kinderen. Aan al die kinderen werd toegebracht wat ze nodig hadden voor hun zwakke lichamen, en ik krijg niets. Zo ziet je toch wel dat de Heere Zich niet met mij bemoeit. Het is bij mij het ware werk van God niet.' O, wat was ze bedroefd en wat voelde ze zich teleurgesteld. Ik kon op dat ogenblik niet tegen haar praten.

De maandagmorgen brak aan. Ik ging naar de dokter voor haar, dat hij eens bij mijn vrouw moest komen. Dat was goed. Zij wachtte altijd maar. Er kwam die dag geen dokter. De dinsdag brak aan. Zij verwachtte de dokter weer. Het werd na de middag. 'Dirk', zei ze tegen mij, 'ik ga net doen als Sijgje. Ik waag het op de opperste Medicijnmeester hierboven.' Toen sprak ik dadelijk: 'dan doet je een goede keus. Zo gaat het goed. Je zult niet beschaamd uitkomen.'

Lezers! u kunt wel denken wat er in mijn hart omging. Ik moest een brief schrijven naar haar lieve moeder, dat ze zo hard achteruit ging. Ik bracht die brief in de bus en keerde naar huis terug. Ik ging voorbij een huis, waar ineens tegen het glas wordt geklopt. Ik kijk op, en zie dat ik wordt gewenkt. Ik ga het huis binnen en daar wordt mij gevraagd of mijn vrouw zo zwak is. Ik antwoordde: 'ja'.

'Zou je vrouw geen wijn lusten om wat op te sterken?'

Ik zei: 'wel zeker baas, maar ik kan haar dat niet geven; je kent mijn toestand. Ik behoef je niets meer te zeggen.' Die baas gaf mij een fles wijn voor mijn vrouw; en de woorden erbij: 'als die opgebruikt is, dan haalt je maar andere.' Ik dankte hartelijk daarvoor en ging naar huis met tranen in de ogen.

Toen ik thuis was, keek mijn vrouw mij aan, en vroeg mij wat ik scheelde, omdat ik weende. 'Welnu, ik zal het je zeggen.' Ik had de fles onder mijn kleren verborgen, en haalde hem nu tevoorschijn, met de woorden: 'vrouw, je zei een zondagavond dat de

Heere je niet aanzag. En vanmiddag zei je dat je net ging doen als Sijgje, en jezelf aan de opperste Medicijnmeester overgeven. Welnu, hier is je Medicijnmeester. Hier is je God, Die nog aan je denkt.' O, wat barstte ze in een vloed van tranen los.

'O Dirk', zei ze tegen mij, 'wat is de Heere toch goed voor mij. Nu zie ik het. Wat zal ik die getrouwe Heere vergelden voor Zijn liefde?' Zo dankend bracht ze de gehele middag door. 's Avonds kwam er iemand in huis, en vroeg of ik woensdagmorgen melken kon. Toen antwoordde mijn vrouw: 'u moet maar even bij mij wachten; hij komt dadelijk terug.'

De knecht ging weer naar huis, en vertelde aan de juffrouw waar hij in dienst was: 'o, vrouw Suiker is toch zo mager. Ze ziet er toch zo naar uit.'

Ik kwam 's morgens mijn werk doen. En toen dit gedaan was, riep de juffrouw mij in huis, en vroeg mij of mijn vrouw er zo naar aan toe was. Ik antwoordde de waarheid, dat ze zo zwak was. 'Dan moet ze eieren met beste wijn gebruiken. En die kunt je bij mij komen halen. Neem het maar mee. En als je vrouw het niet kan klaarmaken, dan zal ik het wel voor haar doen. En alles waar je vrouw maar begeerte in heeft, dat kunt je bij mij halen.'

Waarde lezers! u kunt wel denken wat er in mijn hart omging, toen ik weer naar huis terugkeerde. Ik kwam thuis. Mijn vrouw lag nog in bed. Ik naderde haar schreiend. 'Welnu, vrouw', zei ik, 'durf je nog meer te zeggen dat de Heere niet aan je denkt; zou je nog denken dat je geen gekende was; ik moet je daarom wijzen op dat wonder van God.'

'Och Dirk', antwoordde zij, 'laten we die Heere danken voor al Zijn weldaden, die Hij aan mij bewijst en schenkt. Ik durf mijn ogen niet op te slaan voor die God. O, wat ben ik toch een grote zondares! Och Heere, vergeef toch genadig. Ik ben een ongelovig mens.' Zo bracht zij de woensdag en donderdag door.

Maar het werd Goede Vrijdag. Goede Vrijdag voor haar en voor mij ook. 's Morgens vroeg begon ze al over die gekruiste Heiland, dat Hij voor onze zonden die smart heeft geleden. 'O Dirk', riep ze uit, 'nu gevoel ik eerst die liefde die deze Heiland voor zondaren heeft, ik ook, zo'n grote zondares. Och Heere, wat een smart heb ik je aangedaan. O Dirk, wij schuldigen, wij klagen over ons kruis dat wij dragen. Maar ach, die lieve Jezus, onschuldig veroordeeld, om ons te redden van die eeuwige dood.' Zo ging het de gehele dag door. Ik heb nog nooit zo'n Goede Vrijdag gehad. Het werd avond. 'Dirk', zei ze tegen mij, 'je gaat toch zeker vanavond aan het Heilig Avondmaal!'

'Ik hoop van ja', zei ik.

'Och', sprak zij toen, 'ga dan voor mij ook. Ik kan zo ver niet meer lopen, maar mijn hart gaat toch met je mee.' Ik kwam weer thuis. Maar och, wat ontmoette ik daar een vrouw die zat te zingen en God te verheerlijken. O, wat hebben wij samen avondmaal gevierd thuis. Ik zal het nooit vergeten, wat een heerlijke avond wij hebben doorgebracht. 'O', zei ze, 'de Heere is waarlijk in ons midden.'

Het duurde niet lang, die blijdschap, of er kwam weer strijd, twijfel en ongelooft. 'Och Dirk, ik ben alles weer kwijt. O, het is geen waar werk uit God, anders zou het toch wel bij mij blijven. Kijk maar eens naar Sijgje, dat ging wel door.'

'O mijn lieve vrouw', antwoordde ik, 'de satan richt uw ogen weer op dat grote werk van Sijgje. Het geringste is immers genoeg, zegt uw Heiland. Laat je niet slingeren door die satan. Er zijn immers zoveel zuigelingen in de genade.' En zo was ik altijd doende met troosten, dag aan dag.

Het was op een keer dat ik 's middags melken moest. Ik zei haar: 'ik moest het maar niet doen, want je ligt hier zo alleen op bed.'

'Och', zei ze, 'doe het maar, want ik ben niet alleen.' Ik ging het doen, maar ik was juist weg, of de **predikant Jonker** kwam haar een bezoek brengen, van wie ze van harte zeer veel hield. Zo zaten ze daar samen elkaar te troosten met een heilige troost. Ze vertelde alles aan de predikant, maar altijd dat het geen waar werk uit God was. Ze was o zo verlegen, zo bekrompen van hart; maar altijd had ze het over Sijgje, dat wonderwerk dat de Heere aan haar gewerkt had. 'En als ik dan zie op mijzelf, o, dan ben ik voor eeuwig verloren. O, dan is er voor mij geen doen; om dan voor eeuwig gescheiden te zijn van mijn lieve kinderen.'

Toen sprak de dominee: 'vrouw Suiker, een mosterdzaadje is genoeg. Dat kan een grote boom worden. 'Och lieve moeder', sprak hij verder, 'het gekrookte riet zal Hij niet verbreken, en de rokende vlaswiek zal Hij niet uitblussen. Uw Heiland is getrouw. Houd moed, kom laten we samen eens bidden.' En zo hadden ze een heilig gesprek. De dominee ging weer weg.

Toen kwam ik thuis. 'Nu kunt jij nooit raden wie mij gezelschap heeft gehouden', zei ze. Zo verheugd als ze was, o dat kan ik zo niet beschrijven. Ze vertelde dan dat dominee Jonker bij haar geweest was, en met een grote ernst er bij: 'ja, maar die is door God gestuurd, hoor Dirk, om mij te troosten. Want zo'n troost als ik nu heb genoten, zo heb ik het nooit gehad.' 'Welnu', sprak ik, 'wat ben ik verblijd daarover dat je zojuist troost ontvangen hebt. Ziet je nu wel, de Heere komt op Zijn tijd. De Heere stuurt Zijn dienstknechten uit om de bedroefden te troosten.'

Die dagen gingen goed voorbij. Ik was werkelijk verblijd. We brachten nog enkele lieve dagen door met elkaar. Ze was zo tevreden, zo vergenoegd, want ze zag dat de Heere aan haar zijde was. Het ontbrak haar niet aan versterkende middelen. Ze had zes verschillende soorten wijnen in huis. Dan riep ze telkens uit: 'o Heere, wat kom ik toch een dankbaarheid tekort om U te danken voor die weldaden die U aan mij bewijst! O Heere, waar zal ik het mee goed maken.' Zo was zij dankbaar in die enkele dagen.

De ziekte is verergerd

Vrijdagsmorgens om vier uur vloog ze schielijk overeind in bed en riep: 'Dirk, Dirk, kijk eens, bloedspuwen.'

Ik riep haastig mijn zoon. We stonden schreiend bij haar bed. 'O', riep ze uit, 'nu gaat ik sterven.' We klopten de burens. Deze liepen dadelijk om de dokter. Ze kreeg dadelijk medicijnen, en ze kwam weer bij. Toen zei ze tegen mij: 'o Dirk, ik heb de eeuwige afgrond gezien, en daar ben ik in geweest. Er kwam een hand, en die trok mij er weer uit. O, ik had voor eeuwig verloren geweest als die hand er mij niet uitgetrokken had.' De dokter kwam haar bezoeken. Hij voelde haar pols, en zei: 'volstrekt niet praten. Over een paar dagen zal ik u beter opnemen. U bent nu te zwak.' Maar zij kon niet zwijgen. Ze sprak wel met vijf monden, zo druk als zij het had. Want ze zei dadelijk tegen mij: 'nu ga ik sterven.' Zo bepraatte ze alles met mij en met mijn zoon, hoe of wij leven moesten in het huishouden. Zo'n moederhart droeg ze om. Er kwamen veel mensen haar bezoeken, want ieder die haar kende, hield zeer veel van haar. Een ieder ging schreiend weg van haar.

Maandag na de middag zei ze tegen mij: 'och Dirk, geef dat pak doodgoed eens aan uit de kast. Dan zal ik er mijn goed eens uitzoeken. Dan hebt u geen hartzeer.'

Ik begon bitter te wenen. Ik zei: 'mijn lieve vrouw, dat kan ik niet doen.' Toen zei ze: 'ga dan buurvrouw Bot maar roepen.' Ik deed het. Zij kwam, de buurvrouw. 'Och buurvrouw', zei ze, 'mijn man kan dat niet doen. Geeft u dat pak doodgoed eens hier

op bed.' Zij opent het pak. Ze vond nog een klein kinderhemdje er bij. 'Hier buurvrouw, neemt u dat nu tot een gedachtenis van mij.'

Toen begon de buurvrouw zo te wenen, dat mijn vrouw dat allemaal zo kalm deed. Toen zei de buurvrouw: 'vrouw Suiker, bent u dan niet bedroefd dat u gaat sterven?' 'Och nee', sprak zij, 'ik kan niet wenen. Ik ben niets bedroefd.' Meer sprak zij op dit ogenblik niet. Een paar uur later zei ze tegen mij: 'u moet eens naar moeder schrijven, en schrijf dan mijn lieve moeder voor eeuwig goede nacht. Want moeder is zo oud om te komen, en het is zo'n moeilijke reis. Och als dat mens eens wat overkwam.' Maar ik moest er bij schrijven: *'Moeder, voor eeuwig goede nacht. Maar ik hoop u daar te zien in het huis van mijn Vader hierboven. Dag lieve moeder'*. Dat moest ze zelf nog lezen op bed, of ik het wel geschreven had zoals ze zei tegen mij. En zo brak alles van de wereld van lieverlee af. Ik merkte het op, hoe dat ze zich reisvaardig maakte voor de eeuwigheid.

Lieve lezers, u kunt wel denken welke droevige dagen ik doorgebracht heb. Ik ben toch ook maar een mens. Maar och, de Heere sterkte mij zo. Dat kan ik niet beschrijven. Mijn vrouw wenste altijd maar om bij die kinderen te zijn. 'Welnu', zei ik tegen haar, 'nu zal je wens vervuld worden. Gods Woord zegt het, Psalm 68 vers 2:

*Maar 't vrome volk in U verheugd,
Zal huppelen van zielevreugd,
Daar zij hun wens verkrijgen'.*

Daar werd ik zo in gesterkt, dat de droefheid in blijdschap veranderde. De dinsdag was ze heel de dag onafgebroken tevreden, maar het werd avond. Juffrouw Schaarenburg kwam haar bezoeken, de gehele avond tot elf uur, en die was aan het praten met mijn vrouw. 'Och, vrouw Schaarenburg, u behoeft mij niets te zeggen. Ik weet het wel hoor. Maar ik ben zo'n stille christen. De Heere weet het, en dan is het mij genoeg.'

Daar brak om acht uur de verwoede strijd los. O, het was niet om aan te zien. Ze voelde de satan komen, en dan bleef hij op haar keel zitten, zei ze, en wilde haar de keeldicht knijpen. Dan sprak zij: 'nu is hij weg', en daarna riep ze, zo hard ze maar kon: 'Heere Jezus, verlaat mij niet. Heere Jezus, help mij. Gij hebt het beloofd!' Dat duurde tot elf uur toe.

Afscheid van haar zoon Hendrik

Hoe wonderlijk toch, van vrijdagmorgen vier uur tot dinsdagavond elf uur had ze niet gelegen. Altijd maar gezeten, nooit geslapen. Toen zei ze tegen haar zoon: 'och, leg mij nu eens op mijn zij, dan ga ik slapen. De strijd is geëindigd. **Hendrik**, ga jij maar naar bed. En Dirk, kom jij bij mij liggen, dan gaan we slapen'.

Maar och, van dat slapen kwam zo weinig. Ik sloeg haar nauwkeurig gade, zei weinig, en keek gedurig of ze sliep. Maar och, wat deed zij? Niets anders dan in stilte bidden. Het werd woensdagmorgen, twee uur. 'Dirk', riep ze, 'roep Hendrik, die moet eens bij mij komen'.

Ik deed het. 'Hendrik', sprak ze, 'ik ga vandaag sterven, mijn kind. Zult je nu goed op je lieve vader passen, goed oppassen, en naar zijn raad luisteren, en gehoorzaam zijn? Geeft daar je lieve moeder de hand op.'

'Ja, lieve moeder'.

'Heere, ik neem U als Getuige. Hoort je dat, Hendrik?'

'Ja, lieve moeder'. 'Hendrik kan nu weer gaan slapen', zei ze.

Het duurde echter niet lang of ik moest Hendrik weer gaan roepen. 'Wat is het, moeder?' zei hij.

'Hendrik', zei moeder tegen hem, *'gedenkt aan uw Schepper in de dagen uwer jongelingschap*. O, als je ouder wordt zul je daar zo geen zin meer in hebben. O jongetje, zul je het toch doen? Beloof je het aan je stervende moeder?'

'Ja, lieve moeder,' antwoordde Hendrik, schreiend.

'Heere, geef hem kracht en sterkte om zijn wens te volbrengen. Ga nu maar wat slapen.'

Toen zei ik: 'wel vrouw, heb je tegen mij ook niets te zeggen?'

'Och Dirk', zei ze, 'ik wilde dat ik zo rijk als jij. Mijn geloof staat zo vast niet als dat van jouw.'

'O moeder', gaf ik tot antwoord, 'ik wilde dat ik zo rijk was als jij bent. Weldra zal het uurtje van de overwinning voor je aanbreken. De kroon van de overwinning is gereed in de handen van je Heiland, om u die toe te reiken. Nog een ogenblik, dan komen de heilige engelen je verlostte ziel halen. Maar ik, wat zal er boven mijn hoofd nog hangen, dat volbracht zal moeten worden op mijn levenspad. Je weet het wel, hoe wij samen 31 jaren en twee maanden in de liefdeband zijn gebonden, lief en leed altijd samen gedragen, met tranen gezaaid hier. O, je weet het wel, hoe lief wij elkaar waren, hier op deze aarde. En nu zal de Heere ons scheiden. Maar och, één troost is er voor mij over. Dat de Heere hier op aarde samengebonden heeft, zal in de hemel gebonden zijn.'

Maar och, wat werd zij bedroefd. 'Kom Dirk', zei ze, 'laten we samen eens zingen. Maar zachtjes hoor, dat de burenen het niet horen. God hoort ons toch wel'.

'Wat moeten wij dan zingen, vrouw?' antwoordde ik.

'Psalm 72 vers 6.' O, toen zij kwam aan: *'t behoefteig volk in hunne noden'*, - o, die blijdschap die op haar gelaat kwam, is met geen pen te beschrijven. Midden in de nacht God te loven met een oprecht hart. Het laatste regeltje was uitgezongen, *'zal Hij ten Redder zijn.'* 'Dat ben ik, hoor Dirk. Hij is mijn Redder'. En meteen stak ze haar hand in de hoogte.

Het werd vijf uur. Ik moest mijn jongen roepen. Die moest naar zijn werk toe. Ik zei: 'Hendrik, je moest het maar niet doen'.

'Ja, ja', zei de moeder, 'ga maar, mijn jongen. Je moet nu voor je lieve vader geld verdienen, hoor!' Hendrik kwam om 8 uur weer thuis. Ik zei: 'niet meer weggaan, en hier blijven bij moeder'. Nu was het goed, en de morgen ging stil voorbij. Wel kwamen er velen kijken. Maar als ze haar niet aanspraken, dan zei ze ook niets. Ze had maar slaap, zei ze, en hoorde toch alles wat er gezegd werd. Maar spraken ze over Goddelijke dingen, dan sloeg ze de ogen open. Maar als het wereldse praat was, zei ze niets.

Het einde

Zo werd het vier uur 's middags. Daar komt de predikant Jonker haar bezoeken, en toen gingen haar hart en ogen open. Het was net of dat ze ineens beter was, toen de dominee tegen haar praatte. Ze gingen samen in het gebed. Ze vertelde hem dat ze met mij zo heerlijk dat versje heeft gezongen. Ze zei het geheel en al op tegen de dominee. De dominee nam hartelijk en vol aandoening afscheid van haar.

Toen traden twee broers van haar voor de bedstede. Hoe wonderlijk toch, ze kon niet praten tegen haar lieve broers. Toen ze vertrokken waren, zei ik: 'wat sprak je toch weinig tegen uw broers'.

'Och', zei ze, 'ik kan over wereldse zaken niet spreken'. Het slapen vermeerderde. Ik vroeg haar al weer: 'heb je pijn?'

'Nee'.

'Heb je het benauwd?'

'Nee', herhaalde ze, 'ik heb maar slaap.'

Toen zei ik: 'het is niet plezierig voor mij. Ik zou nog wel eens met je willen praten. Je slaapt echter maar.'

Toen sloeg ze de ogen op en zei: 'Och Dirk, de Heere Jezus zal mijn ogen wel eens goed open doen en mijn mond ook. Dan zal ik wel spreken'.

De slaap vermeerderde. We konden haar bijna niet meer wakker krijgen. Een ogenblik voor haar dood riep ze: 'Dirk, hoor eens hier. Zalig zijn de doden die in de Heere sterven. Want hun werken volgen hen na.'

Dat waren de laatste woorden die wij uit haar mond ontvangen hebben. Een ogenblik later ging de laatste adem er uit, zo zacht, dat de burens een spiegeltje op de mond legden om te zien of de adem er uit was. De laatste adem was uitgeblazen. Daar stonden ik en mijn zoon, dat liefdehart van zo'n ware moeder aan te zien.

Lieve lezers, die nu door Gods genade ook zo'n liefde hart ontvangen hebben, kunnen beoordelen wat er in ons hart is omgegaan. Lieve lezers, ik zou nog wat vergeten. Op woensdagmiddag om twee uur, zei ze tegen mijn zoon: 'Hendrik, geef mij eens een teiltje water, een doek, en dat stukje zeep'. Ze ging zichzelf af zitten wassen. Toen ze zich gewassen had, toen zei ze: 'och Hendrik, geef mij nu het spiegeltje en de haarkam eens'. Toen ze geheel klaar was, zei ze tegen Hendrik: 'geef nu mijn bril en Sijgje's boekje.' Nu ging ze in Sijgje's boekje zitten lezen. Ze had een poosje gelezen, en wel voornamelijk psalm 118, vers 3, 7, 9, die in dat boekje staan. 'Zie zo', zei ze, 'nu heb ik nog met mijn kind gesproken'.

Ik stond alles aan te zien met een traan in het oog. Toen zei ik tegen haar: 'nu hebt je net gedaan als **Simon**, onze oudste zoon, die overleden is. Die moest ik op Paaszondagmorgen om half elf van bed halen. Die moest je ook zo afwassen. Dat weet je wel, toen hij tot je zei: *toe, gauw moeder*. En meteen keek hij op de klok. Daarna zei hij tot je: *moeder, om elf uur zit ik aan de bruiloft van het Lam hierboven*.

En toen hij dit gezegd had, bleef hij dood op zijn stoel zitten. Vrouw, je hebt het gehoord en gezien', zei ik.

Toen antwoordde zij: 'ik hoop spoedig bij mijn kinderen te zijn'. Ik kon niets meer zeggen van droefheid.

Zo brachten we onze lieve overledene op 8 mei naar haar laatste rustplaats. De predikant Jonker vergezelde het lijk. Toen het lijk in de groeve der vertering was neergezet, toen naderde de predikant het graf met de woorden: 'Die eenvoudige vrouw wil God steeds gadeslaan. Hier rust een moeder die in tranen gezaaid heeft. Nu is het juichen, als ze vruchten maait'.

En nog veel meer, teveel om alles op te noemen. Ik dankte de predikant op het graf, dat de Heere hem zo waardig geacht heeft om de overledene tot een hand en voet te mogen zijn, om uitgeleide te doen tot aan de poorten van de hemel.

Geliefden, ik zal maar eindigen met schrijven. Ik zou nog veel meer kunnen schrijven. Ik hoop, die het lezen, dat ze een gelovig hart mogen ontvangen. En dat ze met zo'n gelovig hart, zolang als het de Heere behaagt om mij nog hier op deze aarde te laten, mij eens komen bezoeken, om er eens over te spreken. Ik ben door Gods genade bereid om overal getuigenis van te geven, van hetgeen ik gehoord en gezien heb.

Zo mag ik nu roemen door Gods genade uit Psalm 30 vers 8:

*Gij hebt mijn weklacht en geschrei
Veranderd in een blijde rei;
Mijn zak ontbonden, en mij weer
Met vreugd omgord; opdat mijn eer
Niet zwijg'; zo klimt Uw lof naar boven.
Mijn God, U zal ik eeuwig loven!*

Uw medereiziger naar de eeuwigheid,

Dirk Suiker

**Goddelijke en wonderbare bekering van
Sijgje Suiker,**

in de maand December 1895 te DORDRECHT, op de leeftijd van bijna 23 jaar;

**verhaald door haar vader,
DIRK SUIKER.**

DORDRECHT, de 19 februari 1896.

Geachte vrienden en vriendinnen; ik mag het niet laten, om enige letteren op het papier te brengen. Om de grote goedertierenheden en barmhartigheden des Heeren bekend te maken, anders zo zouden de stenen eerder spreken, dan dat ik zou verborgen houden, de grote weldaden die ons de Heere heeft bewezen, in het wegnemen van onze laatste drie kinderen. Hoe of de Heere Zijn Almacht heeft betoond en zijn reddende liefde heeft geopenbaard. De Heere heeft mij krachtig bijgestaan, om het zo op het papier te brengen tot verheerlijking van Zijnen nooit volprezen Naam. Moge het eens wezen dat het voor deze of gene mocht strekken tot stilstaan op de boze weg, naar het verderf. De Heere weet het wat voor een doel of het heeft, omdat ik het op het papier moet brengen. *Nee, Heere uw wil geschiede maar niet de onze, was het antwoord.* Toen ik de pen opvatte om te schrijven en toen ik de laatste woorden schreef was alles in eens in mijn gemoed, heeft u nog iets ontbroken?

En het antwoord was *neen Heere.*

Alzo zullen de vrijgekochten des HEEREN wederkeren, en met gejuich tot Sion komen; en eeuwige blijdschap zal op hun hoofd wezen; vreugde en blijdschap zullen zij aangrijpen, treuring en zuchting zullen wegvlieden. Jesaja 51 vers 11.

Mijn dochter Sijgje was dienstbaar bij de heer De Kanter Spuiweg, alhier en werd algemeen geacht van iedereen om haar vriendelijkheid jegens alle mensen. Allen die haar kende gaven blijken van grote droefheid van haar heengaan. Zelfs Meneer en Mevrouw gaven blijken van grote droefheid en spijt, zo twee-en-eenhalf jaar trouw en eerlijk gediend; en nu zo plotseling uit ons midden weggenomen.

Zwaar is de slag voor ons geweest, haar lieve ouders zo nog maar een enige dochter te bezitten. Maar de Heere had ze liever, hij nam ze tot Zich, de Heere heeft ze gekocht, door Zijn bloed en nu moest zij juichend tot Sion komen, om daar die eeuwige blijdschap te ontvangen die voor haar was weggelegd.

Op den eersten December kwam Sijgje 's middags naar huis toe naar haar ouders. Toen zij de woning van haar Mevrouw verliet keek zij nog eens terug en zei in zichzelf: hier in deze woning kom ik nooit weer; ik kom nooit meer op de Spuiweg.

Veel ging er in haar hart om. Zo getuigde zij later tegen mij, zo vertelden zij mij in haar strijd, 'dat de woorden haar altijd waren bijgebleven die haar lieve broeder in het vorige jaar haar had toegesproken toen hij ging sterven, en Sijgje eens bij hem kwam kijken. *Zuster, zuster, zei hij, weent niet over mij maar weent over uzelf.* Vader, ik heb die woorden nooit kwijt kunnen raken. Niet wenen over mijn lieve broeder, dat viel mij zo hard. O ik kan dat u zo niet zeggen, wat ik gevoelde wat ik op dat ogenblik dacht. Maar dat voelde ik wel, o ik wilde dat ik ook zo gelukkig was als mijn broer. Dat de Heere ook aan mij zulke genade eens bewees als aan mijn broer, dan zou het

sterven voor mij gewin zijn. Dat was gedurig bij mij, maar als ik weer aan het werk was, in die grootheid des levens, och dan was ik soms weer zo koud en onverschillig.' Daaroever kwam Sijgje dan weer eens thuis, dan zei zij tegen haar moeder. 'O, het scheelt mij niets of ik leef, of dat ik dood ben, moeder ik ben gedurig zo bedroefd, ik moet gedurig schreien als ik alleen ben.'

Door die drukte die zij in haar dienst had, ging dat gedurig weer weg. *Tot hiertoe zegt de Heere en niet verder.*

Sijgje kwam naar huis toe, Sijgje bleef thuis, haar toestand verergerde. 'Vader en moeder ik ga sterven, geloof mij nu, och geloof het toch lieve moeder, gij zult het zien.' Het was een opstoot van mensen, in de Camerlingstraat, pas zo een schoon beeld naar huis zien komen lopen. En nu uit haar mond te horen, *ik ga sterven*, het was verschrikkelijk voor ons dat te horen.

Pas een jongen van 19 jaren verloren, ons veertiende kind, en nu een eniggeliefde dochter te moeten verliezen. Maar de Heere sterkte mij. Ik kan met David zeggen, *ik versterkte mij in den Heere mijn God.*

Sijgje's eerste woorden waren van Psalm 116 vers 2 en 3: 7

*Ik lag gekneld in banden van den dood,
Daar d' angst der hel mij allen troost deed missen;
Ik was benauwd, omringd door droefenissen;
Maar riep den HEER dus aan in al mijn nood:*

*"Och, HEER, och, wierd mijn ziel door U gered."
Toen hoorde God. Hij is mijn liefde waardig;
De HEER is groot, genadig en rechtvaardig,
En onze God ontfermt zich op 't gebed.*

De angst der hel zat op haar borst, daar bleef het branden op haar hart. De dokter keek wel naar haar keel zij kreeg al goed om te spoelen maar niets hielp. Toen moest men ijs halen en zo heeft zij tien dagen dag en nacht, niets anders gebruikt dan ijs. Maar zodra haar strijd door 's Heeren kracht was overwonnen, was die hitte en dat branden op haar hart weggenomen. Zij gevoelde zichzelf heel anders dan te voren. Haar bidden en smeken haar belijden voor God was dag en nacht zonder tussenpoos. Wel had ze soms eens een ogenblik tussenpoos van bange strijd, maar dan was het weer God te loven en te danken en God groot te maken over die bijstand die hij haar heeft geschonken in die strijd.

Zo moest ik op eens de Meester gaan roepen. Meester van Westrenen die haar geleerd heeft om haar belijdenis te doen. Ik ging hem halen, hij kwam dadelijk, hij naderde haar ziekbed.

'Wel kind, sprak de Meester, je was zo verlangend om mij eens te spreken.'

'Ja Meester en zij kuste de Meester zijn handen. Meester gij weet het wel ik heb bij u geleerd om belijdenis te doen maar o Meester ik heb het toch koud gedaan, en zo liefdeloos ik heb toch zo een groot kwaad gedaan tegen God. Ik heb zo zwaar gezondigd tegen God mijn zonden zijn te groot om vergeven te worden. Wat een grote zondares ligt hier neder op haar ziekbed.'

'Och kind, sprak de Meester al zijn je zonden zo rood als scharlaken, de Heere kan ze witter maken, als witte wol. De Heere zegt immers tot ons, *roept Mij aan in den dag der benauwdheid en Ik zal u helpen.* Vlucht mijn kind naar die Heiland hij zal je verlossen van al je zonden.' De Meester ging in gebed met haar en hij ging weer naar huis. 'Kind morgen kom ik weer, zo de Heere wil en wij leven.'

Toen sprak ik haar aan, Sijgje is dat geen olie voor je wond; die Heere die zo getrouw is, die slaat, maar die ook geneest.'

Toen zei ze: ja vader laten wij nu eens zingen, Psalm 25 vers 3:

*Denk aan 't vaderlijk meédogen,
HEER, waarop ik biddend pleit;
Milde handen, vriend'lijk ogen
Zijn bij U van eeuwigheid.
Sla de zonden nimmer gá,
Die mijn jonkheid heeft bedreven;
Denk aan mij toch in gená,
Om Uw goedheid eer te geven.*

O dat belijden: *Sla mijn zonden nimmer ga die mijn jonkheid heeft misdreven.* Zij stortte in een vloed van tranen los. *O Heere vergeef ze toch, Heere zie hier een grote zondares voor uw voeten liggen.* Dat duurde een hele middag zo. Het was hartverscheurend voor vader en moeder, om dat aan te horen. Er kwam meer rust voor haar gemoed, op dat ogenblik.

'Vader! Riep ze uit gij moet de predikant Jongher halen die mij bevestigd heeft. Toe vader gauw halen die moet ik eens spreken.'

De predikant kwam naar haar toe, en die sprak met haar. Toen antwoordde Sijgje: 'Dominee u hebt mij aangenomen, en ik heb Avondmaal gehouden, en hebt mezelf een oordeel gegeten, en gedronken. Mijn zonden zijn te groot, om vergeven te worden, o er is voor mij geen redding meer. Voor eeuwig verloren, verloren, voor eeuwig te laat, te laat.'

Toen Sijgje een beetje bedaarder was toen antwoordde de dominee: 'Kind je weet dat de duivel een mensenmoorder van den beginne af is geweest; hij zoekt te verslinden wat hij verslinden kan. Komt hij bij oude mensen dan zegt hij, gij zijt te oud, uw zonden zijn zo groot, zo groot geworden er is geen vergeving meer aan. Komt hij bij jonge mensen die op hun ziekbed leggen dan is het, o je bent nog jong; je zult niet sterven; je zult wel beter worden. Altijd maar van God aftrekken, zo doet hij nu bij jouw. Nu komt hij bij je met wat anders. Je hebt uzelf een oordeel gegeten en gedronken aan s' Heilands tafel, je zonden zijn zo groot, die kunnen niet vergeven worden. Zo is die vorst der duisternis altijd er opuit om je en een ander te verleiden. Maar kind, sprak de dominee, er is een weg naar het kruis van Christus. Daar durft hij niet te komen, bij dat kruis is vergeving te krijgen bij Jezus.'

Daar ging een vreugde voor haar op, de dominee ging met haar in het gebed. En toen nam ze afscheid van de dominee: niet lang wegblijven hoor dominee!

Ik zal spoedig weer eens komen, zei de dominee.

Die avond ging nog al stil door, altijd lag ze te bidden. Het werd nacht daar brak de strijd, weer met felle woede los. 'Vader, vader kunt ge niet bidden voor uw kind? Vader, vader, kunt gij zo aanzien, dat uw kind zo vermoord wordt? O vader, mag ik van bed komen om eens te drinken.

'Naar buiten? Nee kind.'

'Toe vader, dan gaat ik mezelf verdrinken, zo kan ik het niet houden.'

Het was niet om bij te blijven, wij waren er veeltijds met ons vieren bij. Wonderlijk zijn Gods wegen, als ze maar wat aan het bidden kon komen, of aan het zingen van Psalm 118 vers 3-7-9:

*Ik werd benauwd van alle zijden,
En riep den HEER ootmoedig aan;
De HEER verhoorde mij in 't lijden,*

*En deed mij in de ruimte gaan.
De HEER is bij mij, 'k zal niet vrezen;
De HEER zal mij getrouw behoeden;
Daar God mijn schild en hulp wil wezen,
Wat zal een nietig mens mij doen?*

*De HEER is mij tot Hulp en sterkte.
Hij is mijn lied, mijn psalmgezing;
Hij was het, die mijn heil bewerkte;
Dies loof ik Hem mijn leven lang.
Men hoort der vromen tent weergalmen
Van hulp en heil, ons aangebracht;
Daar zingt men blij, met dankbre psalmen:
Gods rechterhand doet grote kracht!*

*De HEER wou mij wel hard kastijden,
Maar stortte mij niet in den dood;
Verzachtte Vaderlijk mijn lijden,
En redde mij uit allen nood.
Ontsluit, ontsluit voor mijne schreden
De poorten der gerechtigheid;
Door deze zal ik binnentreden,
En loven 's Heeren majesteit!*

Verlost

Dadelijk was die angst en benauwdheid weg. Dan zei ze dat ze weer eens mocht uitrusten. Maar het duurde niet lang of het was alweer strijd en zo hard dat de burens er niet van slapen konden. van dat schreien en dat zingen. Men kon het op het andere eind van de straat horen. Maar altijd konden wij horen, ieder aanvechting bracht nader bij God. Zo is ook 's Heeren woord de waarheid ze gaan van kracht tot kracht steeds voort. Zo was het bij Sijgje ook.

De morgen van de 9^e dag brak aan, de dokter kwam tien uur. Ik was ook bij het ziekbed. Toen zei ze: vader zingen, hoor ,Psalm 89 vers:
*Hoe zalig is het volk, dat naar uw klanken hoort.
Zij wandlen, HEER in 't licht van 't Goddelijk aanschijn voort.
Zij zullen in Uw Naam zich al den dag verblijden.
Uw goedheid straalt hun toe, Uw macht schraagt hen in 't lijden;
Uw onbezweken trouw zal nooit hun val gedogen,
Maar Uw gerechtigheid, hen naar Uw woord verhogen.*

En dat ging zo hard en zo lieflijk dat kan ik zo niet schrijven het was of Engelen Gods meezongen. Daar komt de dokter binnenlopen.

'Wat is dat, wat doe je?'

'Ja, ja dokter ik verheug mij in mijn God', antwoordde Sijgje. De dokter wachtte zolang als dat het vers uitgezongen was, toen onderzocht de dokter haar. Toen zei Sijgje tegen de dokter: 'Dokter ik heb twee ziekte's, een zielsziekte en een vleesziekte.' De dokter keek verbaast op, hij vertrok heel spoedig. Maar Sijgje ging maar weer liggen zingen en liggen bidden. Op eens riep ze: 'Vader hoor eens hier, u moet eens naar Ponsen gaan, in de Vriessenstraat en haalt eens twee nachtijkken voor mij; een

om dadelijk aan te trekken en het andere, moeder die moet u bewaren en schoonhouden, tot ik word afgelegd.'

Ze vertelde alles tegen haar moeder wat ze moest aanhebben als ze dood was. Zo heeft Sijgje alles bestuurd eer dat ze stierf. En nu bekommerde Sijgje zich niets meer over de wereld, de wereld viel weg, met al zijn begeerlijkheden. Als moeder en vader weende, dan was het: '*niet wenen*. De Heere zal u wel helpen en sterken, dat weet ik wel.'

Kwamen er vrienden van Sijgje kijken, dan was het vermanen en zeggen: 'zie ik nu hier eens liggen, pas te voren zo op een pad van rozen en bloemen gewandeld, nimmer de distelen en doornen ontdekt. O ziet toch toe het gaat, op een eeuwigheid aan. O ik moet je vermanen, ik moet het je zeggen, uit de Naam van mijn God. Je ziet het toch wat een mens is, heden groot morgen dood.' Zo stond haar mond niet stil, slapen was onmogelijk, vermanen zingen, strijden en bidden.

Zo brak die heerlijke donderdagavond aan. Heel de dag heeft ze gezongen. Psalm 43 vers 3 en 5:

*Zend, Heer, Uw licht en waarheid neder,
En breng mij, door dien glans geleid,
Tot Uw gewijde tenten weder;
Dan klimt mijn bange ziel gereder
Ten berge van uw heiligheid,
Daar mij Uw gunst verbeidt.*

*Mijn ziel, hoe treurt ge dus verslagen?
Wat zijt g' onrustig in uw lot?
Berust in 's Heeren welbehagen;
Hij doet welhaast uw heilzon dagen.
Uw hoop herleev', naar Zijn gebod.
Mijn redder is mijn God.*

Hemels gezicht van het Nieuwe Jeruzalem

Wij stonden met ons vieren bij haar bedstede. Daar slaat ze in eens de ogen opwaarts, de handen samengevouwen, daar bestraalde haar een glans, een glans van Hemelse heerlijkheid op haar gezicht. Wij werden beangst, wij zagen het allen dat duurde een heel poosje. Toen ging dat licht weg.

Toen wendde ze zich tot mij: 'Vader, hoe heerlijk, ik heb daar gezien een grote stad boven op een berg, o zo hoog. Het was dat nieuwe Jeruzalem, dat heb ik gezien. Vader en moeder, o hoe heerlijk zal het daar zijn, vader'

Wij waren niet in staat om te spreken, dat wonder zo te zien. De burens die er bij stonden, ze waren niet in staat hun huisgezin waar te nemen, zo waren wij allemaal aangedaan. Die avond ging kalm voorbij.

Daarna weer strijd, gedurig strijd: ga weg Satan, ga weg Satan! Dat was altijd in die tussentijd van bidden of zingen.

De vrijdag morgen ging stil voorbij. Haar oom was eens, naar haar toestand komen kijken. Toen zei moeder tegen haar: 'Sijgje wat ben je stil, want wij hadden zo graag gehad dat oom dat ook gehoord had.' Zo is toch een mens, wij zouden altijd zo willen staan in dat licht. Maar het was bij Sijgje het geval niet. Ze kon niets zeggen tegen oom van haar blijdschap in God.

Daar is het middag geworden, en komt de Meester aan om Sijgje weer te bezoeken. Daar gaat het hart van Sijgje weer open, dadelijk schreiend verteld, dat grote wonder, dat heerlijk gezicht, dat ze gezien heeft, 's avonds te voren. Ze kon het niet klaar

komen met vertellen, over de goedertierenheden Gods aan de Meester. Ze gingen weer te samen in het gebed. Hoe heerlijk was voor Sijgje dat ogenblik weer. De Meester nam een hartelijk afscheid van Sijgje en vertrok.

Toen antwoordde ik: 'Wel kind zou je niet liever bij vader en moeder nog wat willen blijven?'

Och, antwoordde , als de Heere het wil en zo de Heere het doet is het mij goed. Zo ziet en hoort men weer dat 's Heilands woorden de oprechte waarheid is. "Wie vader of moeder of huis of akker of broeder of zuster, liever heeft dan Mij, die is Mij niets waardig." *Dat lief heeft boven Mij*, zo spreekt de Heere Jezus, dat heb ik nu driemaal gehoord uit de mond van mijn lieve kinderen. Zo zal het moeten zijn indien wij onze Heere Jezus ons hele hart geven; een half hart heeft Hij niets aan. Dat heb ik gezien aan Sijgje, ze gaf heel haar hart. Ze bekommerde zich nergens meer over; over geen vader en moeder die haar zo lief en dierbaar waren, over geen broers, over geen wereld. Nergens had ze meer lust in, ze zag het in het geheel niet meer aan. Indien wij over wereldse dingen spraken, of anderen tegen ons, dan wenkte ze met haar hand, dat ze moesten weggaan en vertrekken.

Door het stof des doods

Zo brak nu de vrijdagnacht aan. Zo'n slechte nacht heeft ze niet gehad als toen. *Ze moest in het stof, in het stof des doods*, zei ze. O, het was aller-vreselijkst om dat aan te zien, zo een strijd, alsof ze nu uit het water kwam, door het zweten dat ze deed. O, die worsteling, die strijd tegen de Satan. Ze riep het uit: *Heere Jezus ik ben de Uwe en Gij de mijne, kom Heere Jezus, kom ja kom haastelijk*. De strijd duurde voort zo erg en zo vermoeid, dat ze uitriep: 'Vader kunt gij niet bidden voor uw kind?'

Toen antwoordde ik, kunt gij het Onze Vader niet bidden, dat de Heere Zijn discipelen liet bidden? Ze ging aan het bidden. O hoe wonderlijk toch. Toen ze kwam *verlos mij van de Boze*, o toen riep ze eensklaps uit: 'Ziet u nu wel nu moet hij weg; nu kan hij het niet langer bij mij houden, ga weg Satan, kom Heere Jezus! Och Heere help mij want ik bezwijk bijna.'

Het was wonderlijk in onze ogen. Zo ging Sijgje weer hard liggen zingen uit Psalm 105: 5.

*God zal zijn waarheid nimmer krenken;
Maar eeuwig Zijn verbond gedenken.
Zijn woord wordt altoos trouw volbracht
Tot in het duizendste geslacht.
't Verbond met Abraham, Zijn vrind,
Bevestigt Hij van kind tot kind.*

En dan weer Psalm 65 vers 2:

*Een stroom van ongerechtigheden
Had d' overhand op mij;
Maar ons weêrspannig overtreden
Verzoent en zuivert Gij
Welzalig, dien Gij hebt verkoren,
Dien G' uit al 't aards gedruis
Doet naad'ren, en Uw heilstem horen
Ja wonen in Uw huis.*

Het was heerlijk om te horen, zo midden in de nacht, zo mooi te horen zingen, zo helder en schoon! Wij kunnen het niet beschrijven, zo als het in de waarheid is

geschied. Het was te hopen dat we maar zelf zo'n sterfbed ontvangen, zoals Sijgje Suiker.

Bezoek van de dokter en de dominee

De zaterdagmorgen brak aan, de dokter kwam tot haar, hij kwam haar weer bezoeken. 'Nee dokter, van mijn lijf afblijven; nee dokter, ik heb een dokter de Opperste medicijnmeester hier boven. Zo die met mij doet is het mij goed. Ik lig onder Zijn wil, dat de Heere wil doen is mij goed. Ik ben zijn eigendom geworden. Ik zal God meer gehoorzaam wezen dan een nietig mens. Wat zal een nietig mens mij doen?'

De dokter schrok er van, hij vroegde aan mijn vrouw, heeft ze altijd zo Godzalig geleefd?

'U weet het dokter, u hebt ze lang genoeg gekend, het was een meisje in de wereld', antwoordde mijn vrouw.

Toen kwam de dokter weer in huis, die stond een recept voor te schrijven. 'Nee dokter, u heeft mij geen goed meer te sturen, want ik neem het toch niet in.'

'Wel, wel Sijgje, wat ben je nu zo kwaad op mij?'

'Nee dokter, zeker niet, ik heb immers gezegd, dat ik onder de wil van mijn Hemelse Medicijnmeester lig, en zo Die doet is het mij goed.'

'Nu Sijgje krijg ik dan de hand van je?'

'Zeker dokter waarom niet?' En zo vertrok de dokter verslagen en wel.

Toen wilde mijn vrouw haar eieren geven. Nee moeder, ik lig hier onder de wil van mijn Vader en Verlosser.

Toen begon moeder zo te schreien; kind je verzwakt toch zo; o, neem het toch.'

'Nu moeder ik zal u gehoorzamen, maar ik heb niets meer nodig.'

Die zaterdagmorgen zat ze net op het bed als een Prinses, geen strijd zo zacht en kalm. 'Moeder komt eens hier, wat heeft de Heere toch grote daden aan mij gedaan. O moeder laten wij eens bidden.' Zo zat ze met haar moeder te praten.

Hoe heerlijk toch voor zulke ouders daar de Heere zulke krachtige dingen doet! O, ik kom een mond te kort om God er voor te danken voor die weldaden, die hij ons bewijst.

Het is Zaterdagmiddag de dominee Jongher komt weer een bezoek brengen.

'Wel Sijgje hoe gaat het met je?'

'Goed dominee o, zo goed.'

'Wel dat doet mij genoegen.'

Ze vertelde aan de dominee hoe een heerlijk gezicht ze heeft gezien een stad boven op een berg dat nieuwe Jeruzalem en zo heerlijk, zo schoon. Toen vertelde mijn vrouw tegen de dominee, dat Sijgje geen medicijnen meer wilde innemen. Toen antwoordde de dominee, Sijgje dit moet je doen, want je weet zeker wel wat er in de eerste Zondag van de Catechismus staat. *Dat ik met lichaam en ziel beide in leven en sterven niet mijn maar mijns getrouwen Zaligmaker Jezus Christus eigen ben*; dus je moet trouw je medicijnen innemen. Want je zou soms voor een groot licht kunnen wezen, hier in de gemeente van Dordrecht.

Toen antwoordde Sijgje dadelijk: 'ik heb gezondigd, vergeef het mij, ik zal het doen ik zal mijn goed trouw innemen.'

's Avonds kwam de dokter weer. 'Wel Sijgje hoe gaat het, ben je nu beter te spreken dan vanmorgen?'

Ze lachte eens tegen de dokter.

De nacht brak aan, weinig strijd, altijd bidden of zingen. De zondagmorgen, alles lieflijk voor haar, veel kwamen er kijken maar weinig praatte ze. Er kwamen er niet veel

daar Sijgje mee praten kon. Ze verstonden die taal niet, die Sijgje sprak. De zondag ging stil voorbij; weinig strijd; het werd avond het gehele huis vol volk.

De dokter wees een deel de deur uit. 'Er zijn er veel teveel bij, want ze is zo zwak; zei de dokter en moet trouw de wijn gebruiken, en eieren de hele nacht door.'

De dokter ging weg. Hij was pas weg, of daar krijgt ze het weer zo benauwd, ja zelfs zo erg, dat ze de punt van de wollen deken in haar mond wilde stoppen. We dachten niets anders of Sijgje stierf. De buurvrouw waste haar wat af en zo kwam ze weer bij. De hele nacht stil, altijd bidden

Het werd morgen. Toen zei ik tegen mijn vrouw, 'ik weet het niet hoor, Sijgje is toch zo stil, en toch zo koud, ik geloof dat Sijgje gaat sterven.'

Ik ga de buurvrouw eens roepen, die kwam dadelijk. O, zei de buurvrouw, dat zal spoedig afgelopen zijn. Moeder zat bij Sijgjes ziekbed; moeder kon niet lopen, die had 's zondags haar been bezeerd, en daar was Sijgje zo bedroefd om, dat moeder een zeer been had.

Toen sloeg Sijgje haar ogen open naar moeder toe. Moeder hoe gaat het met uw been? Welnu wat schrokken wij allen, zo te denken van sterven, en nu eensklaps te beginnen te spreken. Toen ze nu naar de welstand van moeder gevraagd had, begon ze dadelijk zo hard te zingen uit Psalm 118 vers 9:

*De HEER wou mij wel hard kastijden,
Maar stortte mij niet in de dood;
Verzachtte Vaderlijk mijn lijden,
En redde mij uit allen nood.
Ontsluit, ontsluit voor mijne schreden
De poorten der gerechtigheid;
Door deze zal ik binnentreden,
En loven 's HEEREN majesteit.*

Het was wonderlijk. Een ogenblik later gaat ze liggen, ze neemt haar kussen van het bed, dat legt ze boven op haar hoofd, ze blijft een ogenblik daar onder liggen. Ik sta erbij, ik denk, ik zal het wegvatten. Daar gooit ze het in eens over het bed, met de uitroep, met luider stem: 'Waren er nu zoveel duivels als pannen hier op de daken lagen. Heere Jezus Gij zijt de mijne, niemand zal mij uit Uw hand rukken. Gij zijt mijn Getrouwe tot in eeuwigheid.'

Dat was de laatste strijd, die wij konden waarnemen. Haar krachten namen zo erg af; ze werd zo zwak, dat de dokter zei, om niemand meer toe te laten om met Sijgje te spreken.

Die laatste dag, wat een verheugde dag voor Sijgje, en ook voor ons. Wij dachten nu, dat de strijd overwonnen was. Sijgje was goed gezond, ze gebruikte die dag nog zes eieren en wijn en zoete melk. Hoe is toch een mens, wij werden verheugd dat Sijgje zo een goede dag had. Ik moest heel de morgen bij Sijgje komen zitten bij haar bedstede. Dan hoorde ik weer uit haar mond: 'Kijk eens vader, daar heb je de satan; hij kan mij niets meer doen, nietwaar vader? Ik ben het eigendom van de Heere Jezus geworden.' Zo dacht ik, bij mijzelf, wat is de Heilige Schrift toch de waarheid. Zoals de Heere Jezus sprak: *indien gij niet wordt als een kindeken, zo kunt gij het Koninkrijk van God nimmer ingaan.* Zo zat Sijgje daar neer op haar ziekbed. Het was of dat je een engel zag zitten, anders niets dan lachen tegen vader en moeder. O dat rustige, o dat kalme, o die vrede die ze genieten mocht. Het is niet te beschrijven. Die dag ging rustig voorbij.

De nacht brak aan, de dokter zei om negen uur tegen mij, dat het tegen de morgen om een uur of vijf, wel afgelopen zou zijn met Sijgje, wij waren er allen bij. Toen bad ze 's avonds de Heere om een zachte dood. 'Och Heere, sprak ze verzacht mijn lijden.'

's Nachts om twaalf uur nam ze afscheid van haar lieve moeder, en haar minnaar en van buurvrouw de Graaf, van wie ze uitstekend veel hield. Ik hoorde dit aan. Ik zat bij de kachel God te loven en te danken, ik kon op dat ogenblik niet tegen Sijgje spreken. Toen sprak ze nog enige woorden. Met het geringste dat op de aarde is, houdt God nog bemoeienissen dat moet ik nog zeggen tegen u.

Toen antwoordde moeder: kind ga je nu sterven? O mijn lief kind, zal ik je nu moeten missen? Er is geen doorkomen aan voor ons.

'O moeder, geloof mij, de Heere zal u wel helpen. Hij zal u wel sterken,' antwoordde ze tegen haar moeder en vader. Ze ging weer liggen, elk half uur trouw haar eieren en wijn gebruiken. Toen ze een poos had stil gelegen, toen lag ze anders niets dan vruchten te plukken en te eten.

Het werd half vijf uur, ik sprak haar eens aan. Ken je mij nog?

Ze antwoordde mij: 'jawel gij zijt mijn lieve vader.'

'Kind, zou je liever bij vader en moeder willen blijven? Och, zo de Heere het doet is het mij goed. Kind, je bent niet bevreesd om te sterven.'

Toen antwoordde ze mij, 'nee vader gij weet het wel; ik behoef u niets te zeggen.'

Meteen stak ze hare hand in de hoogte: daar ga ik heen.

Toen sprak ik: 'Kind, ik hoor je je lief versje niet meer opzeggen; Psalm 146 vers 6.

Ze kon haast niet meer, vier regels heeft ze opgezegd:

*'t Is de HEER wiens mededogen
Blinden schenkt het lieflijk licht.
Die in 't stof lag neergebogen,
Wordt door Hem weer opgericht.
God, die lust in waarheid heeft,
Mint hem, die rechtvaardig leeft.*

Toen zakte haar hoofd ineen en onze lieve dochter Sijgje was er niet meer. Zacht en kalm was haar heengaan, de zeventiende December 1895 's morgens om 5 uur.

Begrafenis

Allen die haar kenden gaven blijken van diepe droefheid, zelfs nog toen het stoffelijk overschot naar hare laatste rustplaats werd gebracht. Zo legde hare vriendinnen een fraaie krans op de doods-kist, met de woorden: *rust in vrede onze lieve vriendin*. Ja, er werden van anderen ook nog een fraaie krans opgelegd, ook nog een van haar Mijnheer en Mevrouw daar ze in dienst was geweest. En zo brachten wij haar graf-waarts om daar te rusten in vrede.

De predikant Jongher bracht haar mede naar haar rustplaats. Hij eindigde met een hartelijke toespraak. *Zalig zijn de doden, die in den Heere sterven, van nu aan. Ja, zegt de Geest, opdat ze rusten mogen van hun arbeid; en hun werken volgen met hen.* OPENB. 14 vers 13.

Toelichting

Geliefde vrienden en vriendinnen,

Enige Psalmen heb ik u op gegeven die de Heere Sijgje in de mond gaf toen ze in die grote strijd lag. Het was voor ons wonderlijk. Nooit zei Sijgje, die Psalm is het, of dat vers is het. Dan zei moeder wel eens, kind hoe kom je er toch aan? Dan antwoordde Sijgje, wel vader en moeder de Heere geeft ze in mijn mond en in mijn hart.

Vader schreef ze altijd op het papier 's avonds om er getuige van te zijn, van de grote wonderen die de Heere aan haar deed en om Gods grote Almachtige daden bekend te maken aan alle bekenden en vrienden.

Nu nog een brief **van haar geliefde vriend** die altijd bij haar ziekbed heeft geweest; van wie ze van harte veel hield en die haar lief was.

*Lieve dode o hoe dikwijls
Rijst u beeld voor mijnen geest,
En voor mij het allermeeeste
Zo g' op 't ziekbed zijt geweest,
Want daar zag 'k u in uw strijden.
In uw angst en zielenood,
Maar zag ook uw overwinning
En uw kalm en zachte dood.*

*Ja, gij werd van God gegrepen
Midden in dat aardsgedruis.
En na enkele dagen strijden
Bracht hij u naar 't Vaderhuis
Maar hij liet u eerst betuigen
Van Zijn grootheid en Zijn kracht
En liet u zijn lof vermelden
Ook nog in de laatsten nacht.*

*Ook ik denk nog aan dien avond
Toen dat licht aan u verscheen
En een gloed van heil'ge liefde.
Heel uw lief gelaat bescheen
En ik dank God dat die avond
Hij mij weder tot u zond
Dat ik zoveel goede woorden
Hoorden uit uw lieve mond.*

*Als wij op uw beeltenis staren
En uw fris gelaat weer zien
Zuchten wij wel zwak in stilte
Heer moest zo u wil geschien.
Maar dan drogen wij de tranen
En dan horen wij uw stem
Ouder, broeder, vrienden weent niet
'k Leef nu eeuwig toch bij Hem.*

*Ja, gij blijft nog tot ons spreken
Ook al zijt gij hier niet meer
Waar wij ons ook henen wenden
Telkens horen wij u weer
Heer' laat ons tot zegen wezen
En verander Gij ons hart
Dan ook krijgen wij dien vrede
Vrede in de grootste smart.*

Zalig sterven van Dirk Suiker, 16 jaar

Nu was onze droefheid weer wat gesterkt door onze Heere of wij krijgen weer nieuwe droefheid. De eerste Januari van dit jaar komt onze jongste zoon Dirk in de ouderdom van 16 jaar, in dienst bij de Heer Dicke in de Prinsestraat, 's middags naar huis. 'Moeder ik ga naar bed toe.'

De toestand verergerde, wij gingen de dokter halen; er is geen gevaar bij, maar hij bleef stil op bed liggen. Op het laatst moesten de deuren maar dicht blijven, er was in het geheel geen praat bij.

Ten laatste, daar barste hij uit, daar kon hij het niet langer verbergen, daar begint hij schuld te belijden voor God. O, wat barste zo een jongen in oprechtheid voor God uit, zijn ganse hart! Hij werd een oprechte tollenaar, en de Heere toonde Zijn barmhartigheid, aan mijn geliefde zoon.

Kort was zijn strijd. Sijgje, zijn zuster had een strijd van tien dagen gehad, maar de Heere gaf hem een strijd van tien uren; het is 's Heeren werk. Wij nietige mensen hebben daar niets in te zeggen. Zo de Heere het doet is het goed. Kan Hij met het Zijne niet doen wat hij wil? antwoordde de Heere, toen de dienstknechten zei: 'Heer wij hebben de helen dag gearbeid in uw wijngaard, en bloot gestaan, aan de hitte des daags, en deze maar één uur. Wat gaat het u aan, kan ik niet met het mijne doen wat ik wil?' En zo is het.

De Heere kent de Zijnen, dat zag ik aan mijn zoon, dat de Heere een krachtig werk aan hem

begon en voleindigde. Toen de Heere hem de 21 Januari 's avonds om half acht uur wegnam toen moest hij de gehele dag nog getuigen van Gods liefde en trouw. Dezelfde woorden van Sijgje: 'Vader en moeder niet wenen; ik ga liever heen dan dat ik langer op deze boze aarde blijf.'

Hier is het wat, voor een vader als een kind zelf de tranen van vaders ogen afwist, en dan te zeggen: *'Vader, ik zie de Hemel geopend, ik zie mijn zuster staan met lange witte klederen aan, met palmtakken in haar hand; de Engelen Gods aan haar zijde, om mij te komen halen.'*

Tot het laatste ogenblik bleef hij staande in volle kennis, en in het volle geloof in zijn Heiland.

Ik heb nu reeds 16 kinderen verloren, ik heb nog nooit iemand zo zacht heen zien gaan, als mijn zoon Dirk. Het was een wonder in onze ogen dat mogen wij gerust zingen. Maar voor onze God is niets te wonderbaar, dat ondervinden wij gedurig, en dagelijks hoe de Heere ons troost en sterkt in ons lot. Het wordt de wereld een wonder, zulke slagen te ontvangen van de Heiland. Maar de Heere kent ons, hij weet hoe zwak wij zijn van krachten. *O Heere verlaat ons niet, met Uw troost*, dat is onze bede gedurig. Maar kort bij het kruis te blijven, van onze Heiland, dat is ons verlangen.

Geliefde vrienden en vriendinnen zijn er nog soms die verlangen nog meer te weten, van de drie kinderen van Dirk Suiker, ik ben gaarne bereid om getuigenis van de zaak af te leggen. Mijn deur staat altijd open, om getuigenis der waarheid af te leggen, hetgeen de Heere hier heeft gedaan. Moge de Heere met Zijn Zegen het vruchtbaar maken, aan alle harten, die het mogen lezen, dat is mijn bede,

Die zich noemt,

Een medereiziger naar de grote eeuwigheid,

DIRK SUIKER.

DORDRECHT, 20 Februari 1896, Camerlingstraat No. 54 N. N.

**3. Eenvoudig verhaal,
bevattend de weg die de Heere gehouden heeft in de
bewerking tot zaligheid met
GRIETJE DE VRIES
Geboren 24 oktober 1842
en overleden te Amsterdam, 22 januari 1915.

Door haarzelf beschreven.**

Geliefde lezer en lezeres,

De reden, waarom ik dit schrijf, is, dat ik daar voortdurend neiging toe gevoel. Wel schuif ik dit gedurig weg, maar telkens komt het terug, daarom schrijf ik het; waartoe is mij onbekend, de Heere doe er mee wat Hem behaagt.

De vier en twintigste oktober 1842 ben ik geboren. Mijn vader was een Godzalig mens, maar mijn moeder was, voor zover ik weet, onbekeerd, maar toch onderworpen. Wij waren met ons zevenen, vier broers en drie zusters.

Mijn oudste en jongste zuster en twee van mijn broers zijn overleden en zo ben ik met mijn twee broers nog overgebleven en ik geloof, dat wij samen met hun vrouwen eeuwig God zullen groot maken, waarop zij zelf ook wel gegronde hoop hebben. Ook geloof ik, dat mijn andere zusters reeds juichen voor de troon.

Wij hadden ontzag voor onze ouders en ons huis was een geestelijke herberg, waar veel over de wegen van God werd gesproken. Nog zeer jong had ik reeds grote achting voor Gods volk en al zeer vroeg had ik indrukken van dood en eeuwigheid. Vanaf mijn zesde jaar had ik al gevoel dat ik onbekeerd was en zonderde mij af om niet met andere kinderen te spelen, en als ik 's avonds op mijn bed lag schreide ik het uit, omdat ik benauwd was dat ik soms 's nachts zou sterven en dan onbekeerd, want ik had niet gedaan wat mijn vader mij bevolen had.

Beginnend Godsgemis

Toen ik twaalf jaar was stierf mijn moeder heel onverwachts. Dat verlies was wel smartelijk, maar de dood had geen indruk op mij. De vrees en angst van mijn hart zakte wat, en ik kreeg enige lust en tier in het leven. Daarna ging ik uit naaien om geld te verdienen en daarvoor kleren te kopen. Maar onder dat alles strekte mijn hart zich uit tot God en gevoelde ik af en toe de goedheid van God. Ik herinner mij nog, dat ik eens bij de wieg zat te zingen: "t Hijgend hert, der jacht ontkomen", hoe mijn ziel toen hijgde en verlangde naar dat Wezen. Ik was toen 15 jaar, maar o, wat was dat zoet!

Mijn zuster, van wie het hart dorstte naar dat Wezen en in arbeid leefde onder gemis van dat grote heil, verstond mij altijd, als ik sprak tot haar over de moeite die ik had in het leven. Want daar mijn ouders mij het naaien hadden laten leren, ging ik veel bij de mensen uit naaien en dan kwam is soms bij zulke mensen waar vreselijk gevloekt werd. Als ik Gods naam hoorde misbruiken, dan kromp mijn hart ineen en zat ik te rillen op mijn stoel. Dan zuchtte ik tot de Heere om daarvan verlost te worden en de Heere verhoorde dan ook wel, maar langs een andere weg dan ik bedoelde.

Mijn zuster, die getrouwd was met een schipper, die met turf van Friesland op Amsterdam voer, werd ziek en stierf, hoogst zwanger zijnde, na zes dagen en liet twee kinderen achter, een van drie jaar en een van nog geen twee jaar. Daardoor verloor ik alles, dacht ik, wat er nog voor mij over was. Nu vroeg die man aan vader, of hij mij aan boord mocht hebben tot verzorging voor hem en opvoeding voor zijn kinderen. Mijn vader stelde mij dit voor, en ik, dat vader en moeder dat zelf moesten weten. Daarop besloot vader dat ik aan boord zou gaan. Ik vond het goed, daar ik van droefheid niet wist wat ik deed, want de ellende was groot in ons huis.

Mijn jongste broer was krankzinnig geworden en wij hadden hem in die toestand een half jaar in huis gehad, waarin wij natuurlijk verschrikkelijke toestanden met hem doorgemaakt hadden. Deze broer van mij werd toen ook naar het krankzinnigen-gesticht gebracht door mijn oudste broer en stierf daar, na verloop van elf jaar. In zijn leven had een grote verandering plaats gehad en hij was tot ontdekking gekomen, dat

hij zo niet voor God kon komen, wat hem juist tot verstandeloze toestand gebracht had, daar hij moest uitroepen: ik heb alles gedaan om zalig te worden, bidden, lezen, alles wat ik had aan de armen gegeven, en nog ben ik, als het niet anders wordt, verloren. Verder is dit zo met hem gebleven. Als wij hem bezochten sprak hij altijd over de godsdienst, tot op het einde toe; hij zei toen, *dat het goed met hem was*. Onder al deze omstandigheden was ik natuurlijk zeer bedroefd; daarbij kleefden die twee kinderen van mijn zuster mij aan en kreeg ik lust om aan hen te vergoeden wat hun moeder aan mij gedaan had.

Een dag of tien aan boord zijnde, lagen wij op zekere keer onder Schokland in de Zuiderzee en het stormde vreselijk. Daar gevoelde ik, dat ik van alles verstoken was; van het volk van God, van mijn ouders en, wat het ergste was, van het gebed van mijn vader, daar ik dacht dat ik nu ook niet meer aan de troon der genade werd opgedragen en voor eigen rekening stond. Ik schreide bitter over mijn droevig lot. Maar de Heere vergoedde dit enigszins en er viel diep in mijn hart:

*Ofschoon gij zelfs van vader en van moeder
Verlaten zijt, de Heer' is goed en groot.* Psalm 27

Dit sterkte voor dat ogenblik mijn hart en de Heere heeft het bevestigd, mijn leven lang.

Daarna was ik bekommerd over mijn zuster. Ik had geen duidelijke bewijzen van haar bekering van haar gehoord, zoals ik dat van Gods volk gehoord had, en uit mijn vreselijk gevoel zei ik: "Heere, als mijn zuster niet in de hemel is, hoop ik er nooit te komen." Hieruit bemerkt u hoe blind ik was, God niet kennend, noch het leven uit Hem, en dan nog mijn eigen dwaasheid. Doch ik kon niet ophouden te peinzen waar mijn zuster was, ongeveer een jaar lang. Toen gebeurde het, dat ik op een maandag zo moedeloos terneer zat, nergens vatbaar voor, en ik opeens naar het hemelse begeerte kreeg. Ik zag toen mijn zuster in de hemel, en wat was ze verwonderlijk gelukzalig. Toen verloor ik haar en heb ze nooit teruggezien. Maar er viel in mijn hart Psalm 68:5:

*Uw hoop, Uw kudde woonde daar;
Uit vrije goedheid waart Gij haar
Een vriendelijk beschermer.
En hebt ellendigen dat land
Bereid door Uwe sterke hand
O Israëls Ontfermer!
De Heer' gaf rijke juichensstof,
Om Zijne wond'ren en Zijn lof,
Met hart en mond te melden.
Men zag welhaast een grote schaar,
Met klanken van de blijdeste maar,
Vervullen berg en velden.*

Diezelfde woorden had ik een half jaar voor haar dood ook gehad. We deden toen samen een reisje en ik vertelde haar, dat ik die woorden niet kwijt kon raken. "Bewaar ze maar goed" zei ze, "want ze kunnen je later van veel nut zijn;" wat ook gebeurde.

Ik was 22 jaar, onderzocht veel en ging bij Ds. Plug naar de kerk, die bij de Kruisgemeente te Amsterdam stond; ik verwonderde mij dat die man zo naar mijn hart kon spreken, en was onrustig hoe ik bekeerd zou worden. Dit verergerde zo, dat ik het zeer benauwd kreeg, en beangst en gejaagd was als een vluchtend mens, zo bang was ik voor God. Daarbij kwam dan nog dat er dan dikwijls in mijn hart viel: "Adam, waar

zijt gij?" en ik zei dan: "ik hoorde Uw stem en ik ben naakt." De alwetendheid van God bespiedde mij overal en had zo'n diepe indruk op mij, dat ik mij niet wist te bergen. Zo heb ik jaren doorgebracht, onder angst en vrees vluchtend van God af, en o, als ik een plaatsje had kunnen vinden waar God niet was – maar dat belette Zijn alwetendheid. In alles meende ik mijn dood te zien; als er maar op de planken getrapt werd meende ik dat het om mij te doen was.

Nu gebeurde het met kersttijd, dat ik zei naar de kerk te gaan, doch in werkelijkheid was mijn voornemen om buiten de Wateringpoort te gaan en daar eens hardop tot God te roepen om lucht te krijgen, daar ik mij niet wist te bergen van benauwdheid. Misschien mocht de Heere Zich over mij ontfermen. Doch terwijl ik mij stond aan te kleden viel er in mijn hart: "Zou God Zijn genê vergeten?" Ps. 77, en ik zei: "Nee, dat kan niet", en mijn gedachten aangaande God werden wat milder. Ik ging nu met een verbroken hart naar de kerk en luisterde wonderlijk aangenaam, en ben in die zin niet zo benauwd meer geweest.

Hierna kreeg ik lust tot lezen, bidden, zingen, om mijn gehele leven in dienst van de Heere te besteden, en kreeg af en toe hoop dat de Heere mij nog wel eens bekeren zou. Ook gevoelde ik mij soms zeer gelukkig, smakende dat God een beminnelijk Wezen is; daarbij kreeg ik veel begeerte tot de Heere Jezus. O, mijn ziel brandde soms van verlangen. En als ik zoete woorden uit het Hooglied las, dan eigende ik mij die toe en wenste wel geheel voor de Heere Jezus te leven.

Maar wat ik wenste en begeerde dat kwam maar niet, en mijn genot verdween. Daarbij vielen die woorden vaak diep in mijn ziel, onder besef van Gods alwetendheid:

*Uw alziend oog schrik me af van 't kwade,
Van zelfbedrog en huichelarij.
Ik dacht: Gods ogen slaan mij gade,
Hoe diep ik ook verborgen zij.*

Zo was ik natuurlijk onvoldaan, maar de stille hoop dat de Heere misschien toch bemoeienissen met mij gemaakt had zat zo diep in mijn hart, dat ik daarop leefde. Zo verliep er enige tijd.

Aan mijn tweede moeder, die ook bekeerd was, openbaarde ik mij wel eens, maar tegen mijn vader, die wat dieper groef, durfde ik er niet over te spreken. Dikwijls gebeurde het dat ik onder het bidden van mijn vader of onder het spreken met anderen onderwijs kreeg dat mij tot onderzoek van het hart dreef om te zien wat ik miste, waardoor mijn verwachting verdreef en mijn hoop geknakt werd.

Eens gebeurde het, dat wij in het najaar de laatste vracht turf voor de winter zouden halen. Ik dacht, dat, als alles goed ging, ik daarna in Amsterdam bij mijn ouders zou blijven. Maar tot ons ongeluk regende en waaide het elke dag hard en moesten wij tegen de wind op. Wij konden van de regen niet laden en ik dacht daar in dat vreemde land te zullen bevriezen. Daar kwam mijn hart tegen op en ik dacht dat dit ook recht was, want zonde kon ik op dat ogenblik niet onderscheiden, dat lag geheel bedekt. Ik werd hoe langer hoe ontevredener en werd zo vijandig dat het verschrikkelijk was. Ik verborg dit zo goed ik kon, maar toch kon ik 's middags niet eten van kwaadheid. Doch daar vielen mij plotseling deze woorden in mijn ziel: "*Wat hebt gij te verkeren, tegen de rechte wegen des Heeren?*" Och wat werd ik toen beschaamd, dat ik tegen God durfde twisten. Ik wist mij van schaamte niet te bergen omdat ik mij zo bezondigd had, want God had toch alles in Zijn hand.

Hierna laadden wij de turf in en kwamen in de Lemmer aan, waar de winter ons overviel, zodat wij daar moesten blijven liggen. Alles was nu naar wens gegaan, maar

de zojuist genoemde vijandschap had mij zo onrustig gemaakt, dat ik het nergens vinden kon hoe ik dat weer goed zou maken. Ik zocht naar middelen, maar zag de Heere voorbij, Die toch alles moet zegenen. O, dat ik God miskend had smartte mij aan mijn hart en ik schreide bitter voor het aangezicht van de Heere.

Diepere overtuiging

Naar gewoonte ging ik op een woensdagavond naar mijn ouders, waar het volk van de Heere dan altijd vergaderd was. Toen ik daar was, deelde een kind van God mee, hoe de Heere hem uit de wereld getrokken had, en dat hij toen zichzelf, God en de Heere Jezus had leren kennen, en hoe bang en benauwd hij het gehad had. Ik luisterde scherp toe want ik had het ook benauwd gehad. Maar toen die man begon te zeggen hoe hij voor God had gebogen en dat Wezen recht had toegekend, zelfs al moest hij verloren gaan, en hoe de Heere Jezus Zich aan hem geopenbaard had, toen werd ik benauwd, want daar wist ik niets van, en zag toen dat mijn hart mij misleid en bedrogen had. Ik had - meende ik - maar op rietstaven geleund die eeuwig mijn handen zouden doorboren.

Handenwringend ging ik naar boord en viel voor een stoel neer, en toen ontdekte God Zich in al Zijn heiligheid en rechtvaardigheid. Al mijn grond viel weg en mijn onmacht, waar ik heimelijk achter schulde, zag ik daar weg vallen en het: "haast u om uws levens wil" doordrong mijn ziel zo diep, dat ik daar een vluchtend mens werd om de toekomende toorn van God te ontvlieden. Op dat ogenblik ben ik met mijn aangezicht naar God gezet. Ik was onwijs van verwondering dat ik nog leefde en zag hoe blind en dwaas ik was om te midden van zo'n groot gevaar daar maar zo heen te leven. Duizenden malen heb ik me verbaasd over mijn dwaasheid en mij in de verdraagzaamheid van God steeds verdiept, dat dit Wezen zo lankmoedig over mij was en mij met één klop niet weg gestoten had. O! daar werd ik onder verpletterd. Het leven werd mij toen zeer dierbaar. Ik maakte misbaar over mijn ongelukkige staat. Slapen kon ik niet en werken deed ik niet.

Verscheidene weken zat ik zo neer, mijn ongelukkig lot beklagend. De vrienden troostten mij door te zeggen dat ik zo niet blijven zou, maar dat de Heere op weg was om mijn ziel te redden. Dan werd het nog erger met mij van binnen en mijn hart werd gesloten. Mijn vader sprak met mij, hoe diep ellendig de mens geworden was door zijn afval van God, en de gedachten van vrede, die de Heere daar gesteld had voor zulke ongelukkige mensen. Soms was mijn verstand daar wel enigszins vatbaar voor, en dat gaf mij wel enig gemak en lucht in mijn hart.

Mijn vriendin, waar ik nu nog mee leef en met wie ik al over de **veertig jaar samen verkeerd heb**, was jaloers op mij en zei, dat, als de verlossing er aan verbonden was, ze wel in mijn plaats zou willen staan, doch daar begreep ik helemaal niets van.

Op zekere keer kwam er een schipper bij mij, die mij de Heere Jezus wilde opdringen. Ik zei tegen hem: "Och man, de Heere Jezus is me geen duit waard en ook is er in mijn hart geen plaats voor Hem." Ik zei dit niet uit minachting, o nee, maar mijn behoefte strekte zich daar niet naar uit en ik kende Hem niet. Mijn roepen was dag en nacht: *O God, hoe zal ik het kennen?* Ik wist geen weg.

Op zekere nacht gebeurde het eens, dat de vorst der duisternis tot mij zei: "Omdat je Gods Naam misbruikt hebt, daarom is er geen vergeving voor je." O, wat gevoelde ik toen de waardigheid van God; dat God waardig is om bij Name aangeroepen te worden. Het zou een miskennen van dat Wezen zijn om Zijn Naam te misbruiken. O, wat heb ik daar een tranen geweend. Mijn hart was zo hard, gevoelde ik, te midden

van zo'n groot gevaar, en ik vreesde vaak, dat de aarde zich zou openen en mij levend verzwelgen. God was toch zo geducht en had Zijn lankmoedigheid al zo lang over mij uitgestrekt. Er zou welhaast een eind aan komen.

Nu gebeurde het, dat er een oude tante van ons ziek was, die ik menigmaal bezocht en enige verkwikking bracht, en dan vroeg zij mij naar het een en ander nieuws van het ijsvermaak. Ik zei tegen haar: "O tante Geertje, u staat met de ene voet in het graf en met de andere er op, en dan volgt er een geduchte eeuwigheid." Dan sprak ik meteen tegen mijzelf, hoe kort het leven kon zijn. Toen haar zoon ons de tijding bracht dat ze overleden was, wist ik mij niet te bergen. Ik bleef op mijn plaats als vastgenageld staan. Dat mens was voor eeuwig in het verderf gestort, en waarom ik nu niet? Verbazing greep mij aan dat ik nog leefde en dat de verdraagzaamheid van God mij nog spaarde. Vooral als ik 's morgens ontwaakte, o, wat was mijn leven mij dierbaar en wat heb ik een beweegoffers tot God opgezonden om bekeerd te worden. Vooral de 38^e Psalm was veel in mijn hart: *"Want mijn hoofd is als bedolven, in de golven, van mijn ongerechtigheen"*

O, als het menens wordt bij de mens, dan kan hij God niet meer loslaten. Dan is er geen werkzamer mens dan die nergens rust vindt voor zijn hart en het gevaar ziet waarin hij verkeert. Daarbij werd de zonde levendig in mijn hart, waar ik voor schrikte, want ik dacht dat het nu niet kon dat ik zalig werd. Nu was ik het rechte portret van een Farizeeër, die het buitenste des drinkbekers reinigt en het binnenste is vol gruwelen. Daar zag ik, dat ik God beledigde door mijn zonden, en dat smartte mij zeer. Dat bidden en roepen dat ik daar gedaan heb, dat de Heere de zonde toch met wortel en tak uit mijn hart mocht uitroeien. Al mijn krachten heb ik ingespannen om dat te boven te komen. Ik schaamde mij als ik onder de ogen van Gods volk kwam. Iedereen kon toch wel aan mij zien dat ik er niets van meende. Ik had niet één teken ten goede.

Daarbij kwam de korthed van mijn leven, alles zou mij de dood doen. Zag ik de maaiers op het land het gras afmaaaien, dan zei ik tegen mijn broer: "Zo is nu mijn leven; als God de zeis van de dood zendt, ben ik afgesneden. Er is maar één schrede tussen mij en de dood." De wolken aan de hemel getuigden van Gods geduchtheid, zodat ik niet durfde opzien, maar met een gebogen hoofd liep. De zonde in mijn hart werd met de dag erger, hoe ik er ook tegen worstelde. Mijn krachten bezweken. Ik gevoelde mij zo vast gekluisterd aan de dood en zo gevangen onder de zonde.

Op zekere dag las ik in Bunyans Christenreis, hoe hij op een zeer smal pad was bij stikdonkere nacht. Hij kon zijn voeten niet verzetten, of hij liep gevaar om aan de ene kant in een moerassige grond weg te zakken of aan de andere kant in een diepe gracht te vallen en te verdrinken. Zuchtend onder het grote gevaar werd hij voort gedwongen, doch plotseling brak de dag aan en rees de zon boven Christens hoofd.

Ik begon bitter te wenen en zei: "Och Heere, wanneer zal voor mij de dag eens aanbreken?" Enkele ogenblikken zag ik, dat er vergeving was, maar of het voor mij was? Ik zonk hoe langer hoe dieper in mijn ongeluk, daar ik het toch recht meende. Hoewel ik beleed, dat mij dit smartte, ging ik maar door, en dat onder het alziend oog van God. Al mijn beweegoffers waren vruchteloos. Ik werd wrevelig en brak in vijandschap uit tegen dat Wezen, dat het bij tijden zo verschrikkelijk was, dat ik mijn handen omhoog stak, mijzelf niet kunnende temmen. En ik zal hier maar zwijgen over de onbetamelijkheid die er toen gebeurde. Wat is de mens toch ont-menst door de zonde. Ik twistte met God. En als het mij dan gebeurde, dat ik mijzelf bezag, o, dan kreeg ik medelijden met mijzelf en schreide bitter en zei dan: "Och Heere, bekeer me toch." Maar al mijn tranen en gebeden keerden schuldig tot mij terug.

Eens kreeg ik duidelijk te zien dat ik een andere gerechtigheid nodig had de die van de Farizeeën en Schriftgeleerden. Toen heb ik zo duidelijk in de gerechtigheid van Christus ingeblikt. Maar weldra was dit ook weer weg, en drukte mij nog meer, zoals: "Wat zal ik U doen, o Mensenhoeder?" En: "Onderzoek u nauw, ja zeer nauw." Maar ik zonk al dieper. Al de geboden die God in Zijn heilige wet verbiedt ontdekten zich in mijn hart, zonden waar ik nooit over gedacht had. Dit bracht mij onder de vloek en de toorn van God, want er staat: "Vervloekt is de mens die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet om dat te doen." O, dat klonk mij door merg en been. Ik sidderde van vrees en het bracht mij zo onder het oordeel van God.

En toch had ik zo'n lust tot de zonde, dat ik het niet laten kon om Gods dag te ontheiligen. Zo gebeurde het eens, dat ik mijn was op het land legde om te bleken en dat ik het 's zondags liet liggen. Dit ging onder veel voorwendsels, die ik mijzelf wijs maakte: "het was maar goed." Wat was het mij die dag bang! Ik durfde het 's avonds niet in te halen en sliep 's nachts niet. De Heere zou wel iemand zenden die het er vandaan haalde, en dat zou rechtvaardig zijn. Daar kwam bij, dat ik zo'n stipte opvoeding gehad had. Zoiets had bij mijn ouders nooit plaats gehad. 's Morgens lag alles er nog. Nu kon ik wel zien dat God in het geheel geen acht op mij sloeg en mij aan het goeddunken van mijn hart overgaf. Ik was vaak zat van wenen, maar mijn tranen en gebeden keerden schuldig tot mij terug. De zonde werd levendig in mijn hart en ik zat vast gekluisterd aan de dood. O, die vreselijke dood!

Op zekere zondag gebeurde het dat het mij zeer bang was. De stikdonkere nacht van mijn eeuwig ongeluk, waar ik in blikte, beangstigde mij. En als ik niet onder Gods eeuwige verkiezende liefde lag, zou het toch alles vruchteloos zijn, hoe ik ook bad, worstelde en vreesde. O, wat was het mij bang. Toen viel er plotseling in mijn hart Psalm 72 vers 7:

*Als hun geweld en list bestrijden,
Al gaat het nog zo hoog,
Hun bloed, hun tranen en hun lijden
Zijn dierbaar in zijn oog.*

Hoe heb ik toen iets van Gods toegenegenheid gevoeld tot mij, ja ik zou haast zeggen, de tedere ingewanden van God werden daar ontsloten, en hoeveel zoetheit en steun genoot ik daar uit. Ik geloofde op dat ogenblik, dat de Heere mij gadesloeg in mijn klagen. En hoewel ik de vorst der duisternis niet kende, heb ik toen toch begrepen, dat die vijand van mijn zaligheid mij sarde en Gods werk in mij betwistte en mij van God probeerde af te houden. Hoewel ik de duivel nooit de schuld heb gegeven. Nee, ik zelf was de oorzaak van mijn rampzaligheid, en al de zonden van de wet ontdekten zich in mijn hart.

Diep ontdekt

Daarbij ontdekte Gods heiligheid zich als met een bliksemstraal in mijn hart. En ik zag bij dat licht de gruwelijkheid van de zonde, dat ik walgde van mijzelf. En de vijandschap van mijn hart was zo erg tegen God en de zon brandde zo vreselijk, dat alles versteende en verstraalde. Mijn tranen droogden op en de stille verzuchtingen kwamen niet eens in mijn keel. Roerloos zat ik vast in de dood. Wat zou ik niet gegeven hebben voor een traan of een oprechte zucht, maar ik had ze niet.

Zo zat ik de eens op een zondagmiddag diep moedeloos neer, toen er een nichtje aan mij vroeg: "Tante, mag ik eens met u het houtbos in? Het is daar zo mooi onder de bomen."

"Och nee", zeg ik, "laat mij maar stil zitten."

"Ja", zegt haar vader, "laat tante maar stil zitten treuren." Dit deed mij opstaan en ik ging. Maar zodra had ik mijn voeten niet op de wal gezet of ik zag dat ik in die toestand van ellendigheid geboren was, en ik werd toen zo naar mijn geboorte in de dadelijkheid teruggeleid. Ik was in zonde ontvangen en geboren. Daarbij had ik mijn leven lang nog gezondigd, en dus verkeerde ik in een zeer hachelijke toestand. Ik zou daar gestikt zijn door de gedachte aan mijn rampzalig lot, had de Heere in Zijn voorzienigheid mijn oog niet gericht op een boom die daar lag voor brandhout, maar waar nog een groen takje aan ontsproot. Daaruit kreeg ik lucht. Och, de Heere mocht mij misschien ook nog leven schenken. Hier werd ik eerst recht onbekeerd voor God en heb in dat eenzame bos, uit de noodzaak van mijn hachelijke toestand, mij aan Hem vastgeklemd en kon Hem niet loslaten, want ik moest bekeerd worden. Ik kreeg daar te zien, dat ik mij door moedwillige ongehoorzaamheid van alle goede giften beroofd had, en onder de vloek en toorn van God lag. Wie zal de smart uitdrukken van mijn ongelukkige staat, wat ik daar doorleefd heb, onder zonde en schuld te liggen van een vertoornd God en door moedwil van alle goede gaven beroofd te zijn.

Zo verliepen enige dagen. Slapen kon ik niet. Soms was ik te moedeloos om mijn werk te doen, en op een andere keer was het weer goed dat ik werk had voor verzet van mijn bange ziel.

Zo gebeurde het op een maandag, terwijl ik stond te wassen, dat ik te zien kreeg dat ik God miste. O vreselijke staat, om eeuwig God te missen. Ik riep uit: "Dat zal een hel in de hel zijn" en brulde het uit: "Mijn ingewand, mijn ingewand, ik heb barenswee, o wanden mijns harten." Het vuur brandde in mijn ingewanden van smart. Toen is mijn verstand enigszins gekrenkt en mijn ingewanden zijn zo ontstoken, dat ik bloeddiarree kreeg. Ja, zelfs was het merg van de ingewanden verteerd, volgens het zeggen van de dokter, en ik ben niet meer gezond geweest. Mijn vader, aan wie ik mijn hart altijd kon ontlasten, weende met mij en zei; "Ja kind, de Heere moet hier tussenbeide komen."

Een dag of tien daarna vroeg ik mijn nichtje wat. Zij zei toen tegen mij: "Het lijkt wel, tante, dat u uw verstand niet hebt." Waarop ik zei, dat dit zo was. Toen heb ik mijn knieën gebogen en gezegd: "O, volk van God, bidt voor mij in zo'n toestand." O, mijn pen weigert haast om uit te drukken in wat een jammerlijke staat ik toen was. Onder de vloek en de toorn van God te liggen en dan van God vervreemd te zijn.

Op zekere keer gebeurde het dat wij op zee waren. Het waaide hard en ik zat op de grond omdat het schip telkens zo scheef ging. Peinzend over mijn toestand, werd plotseling voor mijn ogen de afgrond geopend, waar ik zo inblikte. O, wat een ontzettend gezicht. Een kille huivering voer door mijn leden, en ik heb de vreselijkheid van dat gezicht nooit onder woorden kunnen brengen.

Zo zat ik eens mijn rampzalig lot te bepeinen. Alles was dichtgeschroefd van binnen. En o, de vreselijke dood die mij overheerste, toen er plotseling in mijn hart viel: "Uit de werken der wet zal geen vlees gerechtvaardigd worden." Er ging toen een licht bij mij op, dat al het kennen van mijn rampzalig lot geen waarde had bij God. Het zijn vruchten van de val. Wel is het noodzakelijk voor de mens om het te kennen, maar niet om er zijn hoop op te vestigen. Zo peinsde ik, en de gedachte, dat God mij er nog wel eens uit kon redden, lag zo diep in mijn hart verborgen, dat alle hoop afgesneden werd. Toen zei ik: "Het is voor mij te laat, Heere, laat nu maar van mij af en laat mij niets meer van mijn ongeluk zien, want dat alles heeft mijn ziel toch niet gered."

En de Heere deed het. Hij liet van mij af en ik geraakte geheel uit de arbeid, zodat de hemel mij niet bekoorde en de hel mij niet verschrikte. Ik deed mijn Bijbel dicht en onttrok mij van alle middelen en geraakte in een diep kwijnende toestand. Ik zei tot

mezelf: "Ik zal mijn toestand betreuren zolang ik leef en dan in het eeuwig verderf storten." Dan zag ik mij op een gladde weg, die o zo steil afliep. En had ik tijd gehad om mij vast te houden, ik had het zeker gedaan. Zo kwijnde ik langzamerhand weg.

Het was op een Pinkstermaandag, toen wij te Amsterdam lagen, dat de kinderen een poosje weggegaan waren en langer uitbleven dan ik gedacht had. Daarom moest ik ze gaan zoeken, waar ik echter zeer tegen op zag, omdat ik mij niet verkleed had. Moedeloos begaf ik mij op weg en kwam zo voorbij een vriend, die mij vroeg waarom ik in zo'n lange tijd niet bij hem geweest was.

Ik zei tegen hem: "Och, zie je, het gaat met mij op het eind aan." Zo pratend kon ik toch maar niet bij die man vandaan komen en ik verklaarde hem mijn gehele hart. Tenslotte zei die man tegen mij: "Ik zou je wel eens wat willen vragen, maar je moet niet boos worden."

Waarop ik antwoordde: "U hebt met mijn boosheid niets te maken, want het gaat met mij op een eeuwigheid aan. En daarom: handel oprecht met mij."

Hij vroeg dan: "Zou je wel verdoemd willen zijn, want daar lig je toch?" Ik schrikte enigszins bij het horen van het woord "verdoemd" en ontwaakte daardoor een weinig uit mijn kwijnende toestand, die reeds meer dan twee maanden geduurd had.

Weer aan boord gekomen viel ik op mijn knieën en zei: "Och Heere, openbaar mij maar waar ik vast zit." Toen viel er in mijn ziel:

*Gans hulpeloos tot Hem gevloeden,
Zal Hij ten Redder zijn. (Ps. 72:6).*

Toen heb ik God op Zijn woord geloofd, want daar God mijn Redder niet was, was het duidelijk dat ik niet gans hulpeloos was. Maar hoe zou ik daar komen?

De lezer moet namelijk weten, dat het niet meer over de zonde ging die er in mijn hart woonde, maar over mijn buitenstaan van God. Ik raakte dan weer in arbeid, niet over de zonde, nee, maar over *mijn rampzalige doodsstaat* waar ik in lag en de onmogelijkheid om daaruit verlost te worden.

Eens, op een avond toen wij in het turfland lagen, en alles reeds ter ruste was, ging ik een poosje achter de turfhopen wandelen om daar mijn leed uit te schreien en mijn nood aan God op te dragen en mijn ellende aan de Heere te uiten. Zover ik zien kon riep alles mij toe: "bij mij is het niet." Doch plotseling vertoonde de Heere Zich aan mij in Zijn almacht, hoe Hij de Persoon was bij Wie het wel was, en hoe Hij het mij wel kon geven. O, hoe diep heb ik daar lucht geschept in de macht van God, het is niet om te zeggen. En bovendien viel er zo verkwikkend in mijn ziel Psalm 103:2:

*Loof Hem, Die u al wat gij hebt misdreven,
Hoeveel het zij, genadig wil vergeven;
Uw krankheên kent en liefderijk geneest;
Die van 't verderf uw leven wil verschonen,
Met goedheid en barmhartigheên u kronen;
Die in den nood uw Redder is geweest.*

Iedere regel verkwikte mij, en ik hoopte op de macht van God. Onze leraar zei wel eens, dat, als het de ziel recht bang is, hij naar het leven en de zaligheid hapt evenals de beesten op het veld naar gras happen. Zo ging het mij ook, ik hapte naar leven, verlossing en zaligheid, doch ik bleef bij dat alles dezelfde, namelijk, dat ik het miste, hoewel ik innerlijk verkwikt was en sterkte vond in de macht van God. Maar naar welke kant zou dat voor mij overvallen?

De Heere in Zijn recht toevallen

Toen ik weer bij die genoemde vriend in de stad kwam en hem meedeelde de verkwikking die ik genoten had, troostte hij mij. Maar ik zei: "Nee, ik ben onbekeerd en moet God en Christus leren kennen, evenals mijn vader."

Mijn vriend bestrafte mij echter en zei, *dat ik de dag der kleine dingen verachtte*.

De lezer zal wel opgemerkt hebben, dat ik dit in het geheel niet deed, omdat ik ze hoog schatte, maar het was voor mij onvoldoende tot redding van mijn ziel. Ook is dit de bedoeling van die waarheid niet, want er staat: "Hoe zullen zij verachten als zij zien zullen het tinnen gewicht in de hand van Zerubbabel", dat is immers onmogelijk als de Heere Jezus verschijnt.

Maar om tot ons stuk terug te keren, ik ging bedroefd naar boord terug en zei: "Och Heere, die man begrijpt mij niet." Toen werd het mij een behoefte, niet om te weten wat die man van mij dacht, ook niet wat ik van mijzelf dacht, maar om te weten wat God van mij dacht. Hiermee bleef ik aanhouden van dinsdagmorgen tot donderdagmiddag. En terwijl ik het ruim op en neer liep tot verzet van mijn bange ziel, kwam ik bij de trap, en ontdekte God Zich aan mij in Zijn recht als Eiser. O, wat zou God recht zijn als Hij mij voor eeuwig van Zijn aangezicht verstootte. Daar deze toestand, waarin ik God als recht beschouwde, nog al een poosje bij mij aanhield, riep ik tenslotte uit de diepte van mijn hart uit: "Och Heere, verdoem mij maar, verdoem mij maar."

Toen veranderde God het wat en ik zei: "Kan God nog God blijven als ik behouden wordt?" En toen de Heere Zich een weinig terugtrok, zei ik: "Och Heere, is er dan nog een weg om de straf te ontgaan en wederom tot genade te komen?"

Doch daar ontsloot God Zich, en wel zo wijd en ruim, dat er een eeuwigheid in Gods deugden was. En er kwam zo'n vrede uit God naar mij toe, zoals ik nog nooit genoten had. Het was zo stil en zo vol zoete vrede in mijn hart, dat duurde tot zaterdag. Daarna kwamen wij in de Lemmer aan, en ik deelde het mijn vader mee, die zeer blij met mij was, en zei: "Wel kind, daar mocht je God in Zijn recht billijken."

De wind was, waar wij lagen, goed en wij konden als het zo bleef overdag nog bij de turf komen, doch ik gevoelde een grote begeerte om daar de zondag over te blijven. Toen wij aan boord gekomen waren was ik kwaad dat wij verder moesten varen, waardoor ik opeens al mijn vrede kwijt was en ik beklagde mijn droevig lot en zei: "Nu ben ik ongelukkiger dan ooit te voren."

Openbaring van Jezus en opnieuw in het gemis

Maar daar openbaarde de Heere Jezus Zich in Zijn volheid en algenoegzaamheid aan mij. O! wat een volheid zag ik in die dierbare Persoon. En terwijl ik nog de Heere Jezus aanstaarde viel er in mijn hart: "Uit Zijn volheid hebben wij ontvangen ook genade voor genade."

Ik was verbaasd van blijdschap. Nu kon ik zalig worden. Met veel lust ging ik aan mijn werk, mij verblijdend en vermakend in Zijn dierbaarheid. Doch tegen de avond kwam er iemand behendig over mijn schouder fluisteren: "Is het wel waar waarover u zich zo verblijdt?"

"Waar is het", antwoordde ik "want ik heb de Heere Jezus gezien." Maar plotseling werd ik indachtig, dat de Heere Jezus Zich wel aan mijn hart geopenbaard had, maar dat ik Hem miste, en dat was waar ook.

O, wat een pijnlijke ontdekking en bittere teleurstelling, en wat gevoelde ik een diepe onvoldane plek in mijn ziel, en hoewel de Heere Jezus Zich veel gaf te genieten, wij bleven twee en dus gescheiden. En hoe zou dat terecht komen? Mijn ziel ging uit vanwege Zijn spreken. Alles wat aan Hem was, was gans begeerlijk voor mijn hart.

Echter zat het daarbinnen bij mij maar niet goed, ik heb mij gebogen en gewrongen om mij maar gepast te maken voor de Heere Jezus, dat Hij mij maar aan zou nemen, maar hoe dicht het er soms bij kwam naar ik meende, het gebeurde maar niet. En toch had ik er gegronde hoop op, daar de Heere Jezus Zich veel gaf te genieten, zoveel zelfs, dat mijn gemis op dat ogenblik verdwenen was. En vooral de woorden uit het Hooglied waren mij zoet, waar staat: "Ziet Hij komt, blinkende door de traliën en huppelende op de bergen." Dan was mijn hart geheel vervuld van Zijn liefde.

Nu was ik steeds ziekelijk en zeer zwak, zodat ik veel op bed lag. Op zekere dag lagen wij te Zwartsluis op een scheepstimmerwerf. Het was zo verbazend heet dat het werkvolk op de dag niet kon werken van de hitte. Ik had het echter zo koud dat ik geen gevoel in mijn benen had. De dokter vroeg mij gedurig of ik voorheen een zware ziekte had gehad, of dat ik ergens over peinsde. Want een kwaal had ik niet, en zo dodelijk zwak kon ik niet vanzelf worden.

Opgetrokken in de hemel

Het gebeurde nu op een morgen, dat het mij zeer wonderlijk was. Ik werd opgetrokken in de hemel en zag de hemelingen huppelen. Het waren ijle (doorluchtig) geesten, maar de blijdschap en zaligheid die ik daar waargenomen heb, is niet om uit te drukken. Toen ik weer bijkwam viel er zoet in mijn hart: "Toen de morgensterren tezamen vrolijk zongen en de kinderen Gods juichten." Dit herhaalde zich tot driemaal toe dat ik opgetrokken werd met kleine tussenpozen die zo allerzoetst in mijn ziel waren. Want mijn overdenkingen in de Heere waren zoet en ik verblijdde mij in Hem. Nu zat er een oude schipper voor mijn bed genaamd **Hendrik van Eiken**, die nu ook al juicht voor de troon en reeds geniet, wat ik hem toen mededeelde wat ik gezien en genoten had, maar ik kon verder niets tegen hem zeggen. In stille overdenking neerliggend werd ik teruggeleid over de bemoeienissen van God, en dat zeer duidelijk en klaar, en ook over de oorzaak van mijn zwakte. Toen ik dat alles aan de dokter meedeelde, raadde hij mij aan om veel versterkende middelen te gebruiken, wat ik ook deed, en waarna ik naar het lichaam weer wat opfleurde.

Mijn vader, die ook steeds sukkelend was, overleed in september. Ik zag toen zoveel in zijn geluk, dat ik het verlies op dat ogenblik niet gevoelde. Want toen vader zijn laatste adem uitblies, zag ik als het ware de engelen toesnellen om hem in de armen van de Heere Jezus te brengen. Ik zei tot een vriend, die ook veel van mijn vader hield en zeer bedroefd was: "Och, mochten er nu maar twee delen van die Geest, waar vader mee bedeed was, op ons neerdalen, dan waren wij ook gelukkig."

Hierna veranderde mijn leven een weinig. De Heere Jezus begon Zich terug te trekken, zodat ik geheel in de verlatenheid leefde en er over alles wat achter mij lag een sluier kwam. Zo erg zelfs, dat ik er niet meer over denken kon. Ik gevoelde mij op een ogenblik zo ontbloot van alle geestelijk goed, dat ik zei: "Nu zal er nooit wat van mij terecht komen." Maar toen viel er plotseling in mijn hart, geheel onverwachts: "*Zijn onbezweken trouw, zal nooit hun val gedogen.*"

Daarna kwam ik weer diep in het gemis, toen de inboedel van mijn ouders onder de broers en zusters gedeeld werd. Ik gevoelde toen op het ergst mijn ongelukkige staat voor tijd en eeuwigheid. Dit was nu het laatste van mijn ouders, en ik stond nu voor tijd en eeuwigheid voor eigen rekening. Het scheen wel of er geen God was die redden kon, zodat ik in elkaar zakte.

O, geliefde lezer, het moet maar eens waar worden, dat we alleen staan en zonder God en Christus in de wereld.

Van die tijd ontdekte God Zich aan mij als een eisend God, waardoor ik aan mijn schuld ontdekt werd en God mij achtervolgde en het diep in mijn ziel klonk: "Betaal Me wat je schuldig ben."

"O", zei ik, "als er geen Christus was, waar zou ik mij bergen" en vond dan dikwijls schuiling bij Christus.

Meermalen vielen dan die zoete woorden in mijn hart: "Bij U schuil ik." Hoewel dat gewoonlijk niet lang duurde en Christus Zich trok terug. Och, wat had ik toch een bang leven. Ik werd door een eisend God achtervolgd, waar nog bij kwam dat in mijn ziel de kloof ontdekt werd die er was tussen God en mij. Ondragelijke toestand, een holle lege ziel van God te ontvangen.

In die tijd heb ik vaak geprobeerd mijn ziel met eten te voeden, zo ondragelijk was mij dat. Ook heb ik toen iets ervaren van de verloren gaande mens, die eeuwig van God leeg zou blijven, wat ik diep vreesde dat ook mijn deel zou zijn.

Maar daarna ontdekte Christus Zich nader aan mijn hart in Zijn borgtochtelijke gerechtigheid, en dan waren deze woorden mij vaak tot vertroosting: "Ik ben niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen en mijn ziel te geven tot een rantsoen." Wat ik dan voor die ogenblikken in Christus' gerechtigheid zag, en de hoop die ik schepte, dat die dierbare Borg ook nog eens mijn Borg mocht worden en het dan voor mij op zou nemen en goed zou maken bij God, is onuitsprekelijk.

Op een Goede Vrijdag, toen wij op zee waren en het mooi stil weer was, was mijn plan de kachel schoon te maken. Daar ik echter ongesteld was, en de zwakte van mijn lichaam het mij niet toeliet, ging ik al zuchtend aan het werk of de Heere mij toch krachten wilde schenken om mijn werk te kunnen doen, toen er in mijn ziel viel: "Berust in 's Heeren welbehagen."

Maar o wee, wat ontstak dat de vlam van mijn vijandschap. Ik zei in bitterheid van mijn ziel: "Ja, ik zal nog op God vertrouwen. Alles is mij tegen: ziek naar het lichaam en ongelukkig voor de eeuwigheid." Was dat Wezen een mens geweest en had ik Hem in mijn macht gehad, dan had ik Hem zeker verbrijzeld, ik was ontembaar van woede. Daar viel plotseling de geschiedenis van de stad Samaria in mijn gedachten, hoe deze stad in nood verkeerde en de profeet toen verlossing kwam aanzeggen en hoe de hoofdman zei: "Dan mocht de Heere wel vensters in de hemel maken." En zo zei ik in mijn woede: "Dan mocht God hemel en aarde wel omkeren als mijn weg voorspoedig is."

Hierna moest ik te bed gaan liggen, waar ik het enkele dagen zeer benauwd kreeg, zo benauwd zelfs, dat het tot stikkens toe werd. Toen viel er plotseling in mijn hart het eerste vers van Psalm 73:

*Ja waarlijk, God is Isr'el goed,
Voor hen, die rein zijn van gemoed;
Hoe donker ooit Gods weg moog' wezen,
Hij ziet in gunst op die Hem vrezen.
Maar, ach, hoewel mijn ziel dit weet,
Mijn voeten waren in mijn leed
Schier uitgeweken, en mijn treên
Van 't spoor der godsvrucht afgegleên.*

Voor al de laatste regels, o, wat verbraken die mijn hart; ik zag toen wat een duivelse natuur ik had.

De paasdagen lag ik te bed. Ik was ziek naar het lichaam, en diep gedrukt naar de ziel dat ik zo zwaar gezondigd had. Een ondragelijke dorst kwelde mij. Mijn tong kleefde

aan mijn gehemelte en ik lustte geen drinken. Ik riep toen tot de Almachtige of Hij mij enige verlichting wilde geven. En mijn hart kreeg enige opening, en ik zei: "Och Heere, staat Uw barmhartigheid dat toe, dat ik omkom van dorst?"

En ziet, toen openbaarde Christus Zich aan mij, hoe Hijzelf eenmaal aan het kruis dorst had geleden en toen had uitgeroepen: "Mij dorst." O, hoe onbeschrijflijk veel van Christus kwam er toen naar mij toe, zodat ik tenslotte zei: "Dierbare Christus, hebt U voor mij dorst geleden!" Voor een ogenblikje heb ik toen door Christus in God geblijkt, en gezien dat ik zalig kon worden.

Mijn dorst was over, zonder drinken, maar o, dat laag bukken voor God en die diepe schaamte voor God, dat de Heere mij weer kwam opzoeken. Ik heb mijn bedstede doornat met tranen, en had ik onder het bed kunnen kruipen van vernedering en schaamte dan had ik het zeker gedaan. O, wat heb ik daar mijn aangeboren aard en natuur gezien, dat die enkel vijandschap tegen God was. En hoe zou ik daarvan verlost worden? Mijn hart was verbroken door schuldbesef.

Ik genoot enige tijd de vrucht van Christus' lijden aan het kruis en hoopte daarop. Hierna trok Christus Zich echter terug en met Hem verging mijn hoop. God achtervolgde mij weer en eiste betaling van mijn schuld en ik vond geen verberging meer, zodat ik goed gewaar werd, dat ik voor God, dat ontzaglijke Wezen, moest verschijnen. Wel zag ik een flauwe flikkering van Christus in de verte, maar ik vond geen verberging bij Hem. Ik begon Christus te wantrouwen en meende dat het alles liefde van mijzelf was geweest. Want een mens kan soms zoveel zien, en nu zou ik toch nog bedrogen uitkomen.

Nu las ik 't boekje van Bunyan, genaamd "De Heilige Oorlog", en kwam aan de plaats waar staat, dat Mensziel hoorde dat Prins Immanuël in de stad zou komen. Toen lieten alle burgers van Mensziel zich in de deur zien. Zij mochten misschien nog een gunstig teken van die Vorst zien aangaande hun verbeurd leven. Doch Prins Immanuël marcheerde wel door de stad, maar hield Zich vreemd van hen, ja, Hij merkte hen zelfs niet op. Wat was dat een droevig teken voor Mensziel. Want nu vreesden zij dat zij allen kinderen des doods waren. Zo was het ook in mijn hart. O, de pijn die ik daar geleden heb omdat Christus Zich terugtrok. Mijn rampzalig lot was niet om uit te drukken. Ik leefde in een gescheiden staat van God en had gehoopt dat Christus als het enige Redmiddel mij tot God zou brengen en het voor mij op zou nemen. Maar helaas, ik vond mij bitter teleurgesteld.

Nu gebeurde het op een vrijdag dat wij op zee waren. Ik was bezig boterhammen klaar te maken en stak een droog korstje, dat van het brood afgebroken was, in mijn mond. Op datzelfde ogenblik zag ik dat ik ook dat droge stukje brood verbeurd had. Alle tijdelijke en geestelijke weldaden had ik verzondigd door mijn diepe afval van Christus. Het aardrijk was vervloekt om mijnentwil. Ik ging naar boven en zag zover ik kon, en zag Christus in de verte, maar er kwam niets van verkwikking of vertroosting van Christus naar mij toe. Het leek wel of Zijn gezegende Persoon zei: "Ik kan van Mijzelf niets doen."

O, wat een bittere smart, smachtend naar verlossing zag ik dat ik in 't gezicht van Christus verloren moest gaan en het onmogelijk was, dat ik een haarbreedte uit mijn plaats kon komen om het naar Christus te wenden. Nu was het met mij afgelopen, en ik gaf mij aan het noodlot over om twee doden tegelijk te sterven, namelijk de lichamelijke en de eeuwige dood! Dit duurde zo met mij van vrijdag tot dinsdagmorgen. En o, het huiverend vooruitgaan, en dat ik verloren ging zag ik wel, maar ach, dat ik toch bewaard mocht worden om God te vloeken, want de zonde van Goede Vrijdag brandde nog altijd in mijn ziel in zijn veroordelende kracht. Een

ogenblik heb ik gehad dat er in mijn hart viel: *"Kom dan en laat ons samen richten."* En dat viel vlak in mijn hart, daar had ik zin in en God was het waardig.

Doch die met mij op die plaats is geweest, die weet hoe schroomvallig hij nadert tot zijn eeuwig ongeluk. Ik liep krom gebogen in elkaar van de geduchtheid van God die ik gevoelde, en vreesde elk ogenblik dat de slag geslagen zou zijn en dat ik voor God mijn Rechter zou moeten verschijnen.

Volle zekerheid van rechtvaardigheid voor God de Vader

Dinsdagmorgen omstreeks twaalf uur werd de wereld om mij heen zo klein en de lucht hing zo laag neer, dat alles vervuld scheen van het ongenoegen van God en Zijn verbolgenheid over mij. Ik durfde mijn hoofd niet op te heffen, en toen ontdekte God Zich aan mij. Maar och, wat was God een beminnelijk Wezen, wat viel dat mee. Daar bracht Hij mij in het paradijs, waar ik de zonde van afval bedreven had. Toen ik daar voor God stond in mijn schuld, en die zonde van Goede Vrijdag mij weer voor de geest kwam, toen rees er uit de diepte van mijn hart op: "Schuldig voor God en verdoemelijk voor dat Wezen." Ik was het dadelijk met God eens. De Heere was vrij en ik was schuldig en met mijn gehele hart beleed ik het.

Op dat ogenblik sneed God mij geheel af en ik zakte in het eeuwig verderf. Maar terwijl ik zinkend was, kwam Christus tevoorschijn en zag mij allervriendelijkst aan, waarop Hij mij uit het verderf verlost. Doch slechts een ogenblik en Christus trok Zich weer terug. God was op Zijn troon gezeten en eiste betaling van de schuld van mij, die ik in het paradijs bedreven had. O, wat was God vreselijk in Zijn eisende gerechtigheid. Zeer bange ogenblikken waren het.

Maar nu was het tijd voor Christus, Die Zich haastte en als een fiere Held op God toetrad en mijn schuld betaalde, dat ik aanschouwde. En toen Christus het voor mij bij God had afgemaakt, wendde Hij Zich tot mij en bracht mij bij God. Daar is God mijn Vader geworden, heeft mij omhelsd als Zijn kind en mij aan Zijn hart gedrukt.

Ik was ont-mensd van verwondering. Alles wat ik zag en overal waar ik mij wendde, getuigde van vrede en verzoening met God. De grasscheutjes die uit de aarde voortsproten, het loeien van de beesten op het veld, het was alles vrede. Hemel en aarde was verenigd, omdat God verzoend was.

Toch was er een lege plek in mijn ziel gebleven, wat ik niet begreep. De vorst der duisternis zei tegen mij: "Vertel het maar niet, want niemand gelooft het, zo'n dom en onnozel mens als jij bent."

Nu, ik kon dan ook beter zwijgen als spreken, want ik was verstomd van verwondering en kon maar niet begrijpen waarom ik zalig was geworden. Zo bracht ik enige dagen door, heilig, onnozel, in kinderlijke eenvoud.

Het werd zondagmorgen. Ik boog mijn knieën en vroeg: "Och lieve Vader, verklaar eens wat nader aan Uw kind." Toen openbaarde de Vader mij, dat ik zalig was geworden om het eeuwig welbehagen in Jezus Christus, Zijn geliefde Zoon. O, toen verbrak er in mijn hart wat er nog vast zat en het geheim waarom ik zalig werd, dat werd mij duidelijk: uit vrije, soevereine liefde, uit het welbehagen, door het welbehagen en weer eeuwig tot het welbehagen. Toen werd mijn tong vaardig en mijn mond sprekend, ik werd dagelijks gedrenkt uit de Fontein des levens en er openbaarden zich steeds nieuwe ontdekkingen aan mij.

Zo overdacht ik op zekere keer, dat ik niet veel van Christus genoot. Toen gebeurde het dat ik op een zondag naar het graf geleid werd en daar een opgestane Christus ontmoette. O, de heerlijkheid van Hem, Die mijn ziel verlost heeft, is niet om uit te

drukken. Uit de jammerkolk van ellende, waar ik verzonken lag, vandaar nam Hij mij op en stelde mij voor Zijn Vader, Die ook mijn Vader geworden was. Hij pronkte met mij voor Zijn Vader als Zijn gekochte en verlostte bruid. Zo zweefde Christus met mij van de hemel naar de put van de afgrond, en heeft daar de gehele macht van de hel uitgetart, maar alles zweeg. Christus riep voor mij uit: "Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods?" Maar alles zweeg voor de uitroep van Christus.

Ik werd geliefd en omhelsd van mijn Liefste. Christus was vrolijk over mij, dat Zijn gezegende Persoon mij er doorgehaald had. Hij kustte en omhelsde mij, dat mijn lichaam er onder bezweek. Als Christus Zich niet teruggetrokken had, dan was ik van aanklevende liefde gestorven. Maar Zijn tedere mond sprak tot mij: "Het is u nut dat Ik wegga." En ik zei: "Ja, Heere Jezus, het is hier geen tijd van omhelzen, dat hebt U voor de eeuwigheid bewaard."

Zo vertrok mijn Liefste en de laatste groet van Zijn gezegende lippen was: "Zit stil, Mijn dochter." Doch zo was Christus uit het gezicht, toen ik tot mezelf zei: "Nu ben ik gelijk aan een vrouw, van wie de man een lange reis doet, in vaste verwachting dat hij terug zal komen en haar tot zich zal nemen, waar geen scheiding meer zal plaats hebben."

Toen haalde ik mijn hart op en zong het vijfde vers van Psalm 65:

*In God is al mijn heil, mijn eer,
Mijn sterke rots, mijn tegenweer;
God is mijn toevlucht in het lijden.
Vertrouw op Hem, o volk, in smart;
Stort voor Hem uit uw ganse hart.
God is een toevlucht t' allen tijde.*

Zo reisde ik mijn weg met blijdschap.

Op zekere keer werd er over bidden gesproken. Ik zei: "Bidden, dat doe ik niet, waarom zou ik bidden? Ik verlustig mij bij de dag in God, dat volzalig Wezen en in Zijn zoete gemeenschap." Dat verkeer was zo nauw en teder als een vriend met zijn vriend. Zo was mijn wandel met God.

En voor de nauwe vereniging met Christus heb ik tot op het moment van heden nog geen woorden kunnen vinden, hoewel het reeds **veertig** jaar geleden is. En als dan de tedere liefde van de Vader tot Zijn kind zo groot was, dan dacht ik vaak: "als wij nu eens daar waren, dan kon ik Gods volk daar eens meedelen wat de Heere aan mijn ziel gedaan heeft", en dan draaide de wind om dat wij er precies kwamen, en niet verder konden ook, zodat wij er moesten blijven.

Zalige inleiding in de Vrederaad

De Heere liet mij echter meer van Zijn geheimen zien. Ik werd in de eeuwigheid ingeleid, in de Raad des vredes, hoe een drie-enig God raadpleegde over mijn zaligheid. Jezus Christus gaf Zich over om in het vlees te verschijnen, te lijden en te sterven en aan de gerechtigheid van God te voldoen. God de Heilige Geest gaf Zich om mij te wederbaren en te bewerken, waarmee God de Vader genoeg nam. En de plechtigheid die ik daar aanschouwde is niet om uit te drukken. Dat eens zijn van die drie Personen. De drie Wezens² vol liefde sloten ineen over mijn zaligheid. Toen ging de Geest met mij in de tijd en toonde mij Zijn arbeid. O, wat viel er veel van het mijne

² Ze bedoelt, drie Personen in een Wezen

weg. Ik zag het zuivere werk van de Geest, en hoe Zijn dierbare Persoon mij God en Christus ontdekt had en ik werd door al de stukken heengeleid.

Ik stond voor God als Adam in de staat der rechtheid, geschapen in ware kennis, gerechtigheid en heiligheid. Ik kende mijn Schepper weer recht en zag dat ik enige gelijkheid aan God had. Job zegt, "dat God de mens Zijn gerechtigheid wedergeeft." Toen heb ik mij verlustigd in God mijn Schepper; *ik was nooit onzalig geweest*, zoals die man eenmaal in het Bundeltje zei.

Op zekere avond gebeurde het nog, dat ik achter de turfhopen liep in stille zoete overdenkingen. Daar ontdekte Gods Geest Zich in Zijn majestueuze heerlijkheid en riep voor mij uit: "Abba, lieve Vader." Ik viel op de grond vanwege Zijn heerlijkheid en was bij tijden heilig onwijs van de ontdekkingen van God. Mijn wandel was geheel met God, daar ik in Hem en met Hem verenigd was.

Door pijn verhinderd om verder te schrijven

In de laatste tijd van mijn leven was ik door vreselijke hoofdpijnen aangedaan. En omdat ik bovendien altijd een ziekelijk lichaam had, heb ik het niet verder kunnen brengen met schrijven, *en kon mijn oefeningen in de heiligmaking* dan ook niet meer opschrijven. Ik hoop, dat de familie en de lezer het maar mogen lezen tot stichting voor hun ziel en tot verheerlijking van Zijn Naam.

Dit is mijn wens en bede om Christus' wil, Die alles is in allen. Amen.

4. 'Ik zal de daden des Heeren gedenken'

BEERDJE MULDER

geboren 18 juni 1843 te Garderen

Overgenomen

Zijn Naam is Ontfermer

Levensgeschiedenis van Cornelis W.H. Eigeman

en zijn echtgenote Beertje Eigeman – Mulder

Uitgave BOEKHANDEL R.v.d. MEIJDEN, KESTEREN

Tel. 0488.48226

Genealogie

Beerdje Mulder werd op 18 juni 1843 te Garderen geboren als dochter van Willem Mulder (geboren te Ermelo in 1805) en Willempje Witteveen (geboren te Ermelo op 10 augustus 1804 en overleden te Garderen op 14 september 1881). Ze werd op 16 juli 1843 door ds. A. Dekkers in de Hervormde Kerk van Garderen gedoopt.

Andere kinderen uit dit huwelijk waren: Aalbert (1830), Lubbert (1832), Evert (1835), Elisabeth (1837), Maartje (1841) en Willem (1847). Alle kinderen zijn in Garderen geboren.

Beerdje Mulder had dus twee zusters. Haar oudste zuster, Elisabeth genaamd, doch meestal Lijsje genoemd, was op 27 juli 1861 gehuwd met Teunis van Essen (1823-1885). Uit dit huwelijk zijn zeven kinderen geboren. Het echtpaar had zich in 1880 op boerderij "Zeiland" gevestigd. Ze woonden daar bij Teunis' ongehuwde broer en zus, Jan en Hanna, in. Bij hun had Beerdje in de zestiger jaren enige tijd als dienstmeisje gewerkt.

Haar andere zuster Maartje was in 1880 gehuwd met de landbouwer Gijsbert Huisman (1851-1929). Huisman behoorde tot de gezelschapskring rond ds. E. Fransen. Meermalen heeft deze predikant in Huisman's boerenwoning gepreekt. Nadat ds. Fransen het beroep naar de in 1895 gestichte kruisgemeente van Barneveld had aangenomen en zich aldaar gevestigd had, voegde het echtpaar Huisman zich op 5 juli 1896 bij deze gemeente. Reeds het volgende jaar werd Huisman in die gemeente tot diaken gekozen, welk ambt hij vervulde tot zijn overlijden in 1929.

Omstreeks 1862 diende Beerdje Mulder bij een ongehuwde broer en zuster, Jan en Hanna van Essen, in de buurtschap Essen in de omgeving van Kootwijkerbroek. De boerderij, die zij bewoonden, heette Zeiland en wordt in de latere brieven van Beerdje Mulder ook enkele malen genoemd. In december 1864 kwam ook Beerdjes broer Willem op deze boerderij als knecht in dienst. Beerdje was reeds eerder bij familie van de Van Essens in huis geweest, namelijk bij Aart van Essen en Aalbertje van de Maat in het Garderbroek. Dit is geweest omstreeks oktober 1854 kort voor de geboorte van hun dochter Hanna.

De familie Van Essen was aan die van Mulder verwant, aangezien Beerdjes zuster Elisabeth op 27 juli 1861 gehuwd was met Teunis van Essen, een broer van bovengenoemde Jan en Hanna van Essen en een neef van Aart van Essen.

Beerdje Mulder kerkte in de zeventiger jaren bij ds. W. R. Kalshoven te Ede. Aan het einde van genoemde periode huwde zij met Cornelis Willem Herman Eigeman. Het echtpaar vestigde zich te Achterberg.

Cornelis W. H. Eigeman, 1845 – 1914, werd geboren te Leiden; zijn ouders behoorden bij de vriendinkring van dominee Ledeboer. Cornelis werd op 19-jarige leeftijd krachtadig bekeerd en werd van zijn aandeel aan Christus verzekerd. Hij voegde zich bij de vriendenkring van onder andere Koos Boot te Delft en Chrisje Coeland in Den Haag. Daar beluisterde hij in haar woning dominee D. Bakker.

Op 12 augustus 1875 trouwde hij met Beertje Mulder. In het voorjaar van 1876 begon Eigeman in zijn woonplaats te Achterberg te oefenen. Hij werd op heel wat plaatsen in ons land gevraagd. Hij dreef een kruidenierswinkel, geholpen door vrouw en kinderen.

Eigeman beschreef zijn bekeringsgeschiedenis in 1913 en spoorde zijn vrouw aan om hetzelfde te doen. De bekeringsgeschiedenis van zijn vrouw werd als volgt gepubliceerd:

B. Eigeman – Mulder. *Een eenvoudige mededeling van de opzoekende, vindende en zaligmakende ontferming des Drieënigen Gods, bewezen aan B. Eigeman, geboren Mulder. Door haar zelfven beschreven in brieven aan haar familie en later herschreven ter gedachtenis aan haar kinderen en kindskinderen. Achterberg bij Rhenen in den jare 1913.*

Inleiding

Ik zal de daden des Heeren gedenken, ja, ik zal gedenken Uwer wonderen van oudsher
Ps. 77:12

Zeer geliefde kinderen en kindskinderen,
Op herhaald verzoek van uw vader, die iets van de weg, die de Heere met hem heeft
believen te houden, ulieden wenste na te laten, was uw vader voor zichzelf, maar
tevens ook voor ulieden er o zo opgesteld, dat ik er ook iets bij zou voegen. Het was
mij ten enenmale onmogelijk, ziende op mijn nietigheid, zulks toe te stemmen.
Hoewel vader aan het verzoeken bleef, bleef het mij een bezwaar, totdat ik onver-
wachts in mijn hart kreeg Exodus 16:33 en 34, waardoor ik een overbuiging ontving
het niet langer af te wijzen. Hopende dat het dat lieve Drieënige Wezen believen
mocht zulks te vergezellen van Zijn genadige, innerlijke toediening tot uw eeuwig
zieleheil en nut.
Beerdje Mulder

Geachte familie,
Ik wens u in een lettertje mee te delen, hoe ik door genade aan het zoeken ben geraakt
naar kruimeltjes manna.
In mijn kinderjaren had ik twee begeerten: vroeg volwassen te zijn en mooi gekleed te
gaan. Dit zocht ik tot in mijn zestiende jaar.
Toen werd ik onbekeerd en ongelukkig. Mijn ongeluk werd zo sterk, dat, als ik
beesten zag slachten, ik wenste in hun plaats als beest zonder ziel geslacht te mogen
worden. Van binnen was ik een gejaagde en gedrevene van die koning, die ik zo
getrouw gediend had. Dit duurde drie jaar. Ik wist niets anders, dan dat ik onbekeerd
en ongelukkig was. Ik ging mijn leven verbeteren: bidden, schreien en zuchten.
Aan het einde van die drie jaren kwam ik in de grote Kerk onder het lezen van een
preek over Psalm 31:20a: "O, hoe groot is Uw goed, dat Gij weggelegd hebt voor
degenen die U vrezen." Maar ik was onbekeerd en ongelukkig. In de toepassing riep
die man uit: "O, gij bekommerden in ons midden." Met het horen van die woorden
daalde er een lichtstraal van boven in mijn ziel gelijk aan het licht der zon als deze
helder aan de hemel schijnt. Dit zag ik niet met mijn natuurlijke ogen, maar met de
ogen mijner ziel. In en door dat licht mocht ik zien, dat ik niet meer onbekeerd was,
maar dat ik een bekommerd mens was geworden. Dat deed mij in verwondering en
aanbidding uitroepen: "En dat aan mij Heere, en dat aan mij!" Ik moest de zakdoek in
de mond stoppen om niet luid uit te barsten.
Na verloop van enige tijd trok dit licht zich in gelijk als de zon, die achter een wolk
trekt. Maar het licht bleef in mijn ziel. Nu was de hel, de dood en de duivel voor een
tijd geweken. Ik had een God gevonden, Die mij genade wilde schenken. Ik wenste
die God te dienen en te lieven, al was er geen hel tot straf en geen hemel tot beloning.
Ook wenste ik met Zijn volk te leven. Dat was daar mijn lust en leven geworden. Mijn
verborgen leven was meestal de Heere te smeken of Hij toch wilde blijven zien of
mijn werk wel in waarheid was en of de vertroosting, die ik kreeg, mij van Hemzelf
gegeven werden, want ik mocht gedurig versterkende en verkwikkende vertroosting
ondervinden.

Daarin heb ik veertien jaar voortgeleefd. Ik kwam toen weer in de kerk, waar ik met
veel genot voor mijn ziel mocht luisteren. Van de inhoud ben ik veel vergeten. Buiten

komende vond ik velen van mijn jonge lievelingsgezellen aan wie ik mijn genietingen mocht meedelen. Verschillende van hen zijn reeds voor de Troon, sommigen leven nog, van wie onze vriend ds. Roelofsen er nog één is.³

Thuisgekomen voelde ik weer dezelfde begeerte opkomen om de Heere te verzoeken of Hij eens wilde zien of hetgeen ik genoten had van Hemzelf was gegeven. Ik boog mijn knieën in vreugde. Maar o, geducht en vreselijk! Neerliggende zag ik op datzelfde ogenblik aan mijn linkerhand een gapende afgrond en aan mijn rechterzijde een rokend en donderend God, Die vanwege Zijn rechtvaardigheid niet anders kon dan Zich als zodanig aan mij openbaren, want ik lag in mijn verbondshoofd Adam met de ganse wereld verdoemelijk voor God. Alle ontvlieden was daar ten einde. Er schoot voor mij niet anders over dan tot de bergen te roepen: "Valt op mij;" en tot de heuvelen: "Bedekt mij voor het aangezicht van Dien, Die op de troon zit." Dat heeft een nacht geduurd. Toen kwam de vraag tot mij: Zou de Rechter der ganse aarde geen recht doen?"

Ik mocht toen door overbuigende betrekking tot de eer van die rechtvaardige God zeggen: "Ja Heere." Ook kwam de wet als een zwart register tegenover mij staan, maar ik mocht die gelijk geven en zeggen: "Als door mijn verloren-gaan die rechtvaardige en geduchte God maar verheerlijkt mocht worden." Daarin mocht ik ademen. Ik kreeg daarop gezicht op de gekruiste Christus, Die mij als met gebogen hoofd van het kruis toeriep: "Dat heb Ik voor u moeten doen, omdat gij anders de eeuwige dood had moeten ondergaan." Gedurende de hele dag zag Hij mij in medelijdende vertroosting aan, waardoor mijn ziel kreeg uit te roepen: "De zaligheid is in geen Andere."

Daarop kreeg ik deze woorden van Hem: "Ik heb u bij uw naam geroepen, gij zijt Mijne."

In die plaatsing ben ik weer 20 jaar gebleven. Ik weet niet beter of ik ben in die tijd gevoed met honger en gedrenkt met dorst naar Jezus.

Ik eindig, uw liefhebbende zuster,

B. Eigeman-Mulder

³ Hendrikus Roelofsen (1852-1930) was reeds als jongeman een zielevriend van Beerdje Mulder. Als predikant van de Gereformeerde Gemeente van Zeist leidde hij samen met hervormde ds. J.P. Paauwe van Bennekom de begrafenis van Eigeman in 1914. Roelofsen begon in 1880 op een gezelschap in het Nederwoud te oefenen. Enkele jaren later, in 1884, werd hij door ds. Kalshoven, van wie hij enig onderwijs had ontvangen, bevestigd tot hervormd godsdienstonderwijzer te Ederveen. In 1894 voegde Roelofsen zich bij de Gereformeerde Gemeenten onder het Kruis, doch bleef te Ederveen voorgaan. Een jaar later volgde hij een beroep naar de kruisgemeente van Opheusden op. Vervolgens diende hij als predikant nog gemeenten te Goes, Bruinisse en Zeist. In laatstgenoemde plaats is hij op 1 oktober 1930 op bijna 78-jarige leeftijd overleden.

Tweede brief

Achterberg bij Rhenen, 20 september 1895

Geachte familie,

Ik was nogal wat onvoldaan toen mijn zusters weggingen. Ik dacht, dat als de Heere licht had believen te schenken, er nog wel iets te zeggen was geweest uit welke diepte de Heere mij met al Zijn ellendigen heeft opgehaald. Dit gaf mij enige overdenking en begeerte een lettertje te schrijven. Och, dat er nog eens onder mijn betrekkingen mochten zijn voor wie de eeuwige zaligheid of rampzaligheid enigszins gewicht mocht krijgen; en dat die nog overwonnen mochten worden in hun gangen de Genadetroon met hun gebeden te bestormen om hun ziel nog bijtijds geborgen te krijgen in de Arke der behoudenis eer de vloek van Gods toorn en gramschap, die van nature rust op ieder van Adams nakomelingen, hen zou overvallen.

Menigmaal heb ik uitgeroepen: "Als ik nog eens mocht kunnen zalig worden, dan behoefde niemand te wanhopen of te denken, dat hij vanwege slechtheid, gemeenheid en goddeloosheid niet zou kunnen zalig worden." Versta mij wel: niet in uitwendige zonden (want daarvan leert de Heere Zijn volk toch: "Gaaf uit het midden van haar gezelschap en raakt het onreine niet aan", maar vanwege mijn verborgen zonden.

Ik heb geleerd veel te houden van slechte mensen, namelijk inwendig. Het zou voor mij dan ook zo'n rijkdom zijn als mijn tranen en zuchten vanwege mijn diepe ellende voor één die uitwerking mocht hebben, dat hij moed schepte uit mijn behoudenis. In die toestand leerde ik een kind des Heeren verstaan, toen hij zei banger te zijn voor zichzelf dan voor de duivel; en banger voor de zonde dan voor de hel. Ik moet in deze alweer getuigen: "Was die van eeuwigheid in Zichzelf bewogen, lieve en dierbare Ontfermer mij niet nabij en goed geweest, dan was ik in die druk allang vergaan." Maar, o wonder van vrije liefde en welbehagen! Want ach, ik arme worm begrijp meestal niets van de eeuwigheid. Maar toch kon ik begrijpen, dat de eeuwigheid niet te lang zou zijn. Ik verlangde er naar om van de zonden verlost te worden. Ds. Love gaf mij hierin een tegemoetkoming. Deze zei, dat zo'n verlangen toegestaan is. Het bemoedigde mij wel eens, dat dit niet buiten de weg is, want ik werd een woordeloos, naamloos en enige zondares, van wie naar ik meen Paulus uitroept: "Ik ellendig mens."

Hetgeen ik dan wenste mee te delen is, dat nu twee jaar geleden de Heere mijn ziel gunstig beliefte te verkwikken, nadat ik een zomer van veel donkerheid en veroordeling van mijzelf doorleefd had'. Het geschiedde tijdens het lezen van Philpot over de woorden uit Jesaja 28:18 en 19. Na het lezen, toen ik mijn toestand en behoefte voor de Heere openlegde, mocht ik te zien krijgen het onbegrijpelijke, zalige werk des Heiligen Geestes in de harten van Zijn volk, waar mijn ziel toen weer in verwondering en aanbidding onder mocht wegzinken. Toen kreeg ik te zien om Wie en door Wie dit zalige liefdewerk nu verkrijgbaar was geworden en kon en mocht geschonken worden aan een arme verlorelinge, zoals ik mij bevond. Ik werd toen bepaald bij het offer van Abraham en zag toen die ram verward in de struiken. Ik zag toen zo klaar hoe die dierbare Middelaar Zijn ganse leven niets anders gedaan had dan zich vast te maken in de zonden Zijns volks, totdat Hij met de ram een offer Godes werd. Mijn arme gejaagde ziel vond daar toen een veilige schuilplaats en verbergung.

Ik werd de eerste 14 dagen geducht bestreden. Er werd van binnen gezegd, dat die zaak onbijbels was. Ik had uit de volheid van mijn ziel al gesproken. En nu zou het alles mis zijn. Maar de Heere verlost mij weer wonderlijk door een schrijver, die in geen tien jaar in mijn handen geweest was. Bij het openslaan verklaarde deze mij die zaak precies zo, waardoor de vijand beschaamd werd, moest wijken en mijn ziel in verwondering en aanbidding mocht wegzinken. Ik mocht geloven, dat het een

liefderijke leiding, lering en onderwijzing des Heeren was. Ik mocht er inwendig zo door versterkt worden, dat ik er twee maanden met veel genot en ruimte uit mocht leven. Mijn arme ziel mocht gedurig dat dierbare, zalige, van 's Heeren kinderen zo geliefde Offerlam uit de stam van Juda liefhebben.

Maar o, wat moest ik ondervinden, dat waar het licht in de duisternis is opgegaan, de duisternis weer op het licht volgt. Want lezende in diezelfde schrijver werd ik op een geduchte en voor mij vreselijke wijze overvallen met zielsverdervende invallen, zodat ik het boek wegleigde, in radeloosheid naar mijn kamertje ging, ter aarde viel en uitriep: "Och Heere, waar zal het nu eindigen." Want het was voor mij onbeleefd. Wat dit voor mij en in mij geweest is en uitgewerkt heeft? Een schepsel zonder weerga. Want in 's Heeren getuigenis was niet één voorbeeld aan dat van mij gelijk.

Maar o diepte des rijkdoms, moet ik op dit ogenblik weer getuigen - want daar zal de eeuwigheid toe nodig zijn - dat er voor dezulke raad en kans is van zalig worden. Want o, onbedenkkelijk, onuitsprekelijk, onbegrijpelijk wonder, toen ik dacht, dat het verloren was, en ik de pijlen des Almachtigen inwachtte, dat ik als een schouwspel voor hemel en aarde tentoongesteld zou worden, toen leidde de Heere mij in Zijn Getuigenis. Het eerste waar ik in die toestand bij bepaald werd, was de man, die onder de moordenaars viel. Voor hem was geen medelijden of heil meer. Maar o wonder, dat er nog een Samaritaan was om zijn bloedende wonden en tot de hemel schreiende zweren te verzachten en te verbinden. En dat niet alleen. O nee, die lieve Ontfermer ontsloot Zijn liefde voor die ellendige, Zijn liefdehart en rommelende ingewanden van barmhartigheid. Op dat gezicht verloor zich de arme ziel in die Persoon, in het werk van die dierbare en onvergelykbare Medicijnmeester. Want o dat verbinden gaat zo zacht, en die indaling van dat ongedachte en onverwachte heil is zo zalig. O ja, zijn gekneusde ziel zal wensen op dat ogenblik met zijn dierbare, verbindende Medicijnmeester mee te gaan en niet langer in het ziekenhuis te blijven.

Het was hier niet meer om de pijn mijner wonden, maar om de lasteringen die de moordenaars mijner ziel uitbraakten tegen mijn dierbare Medicijnmeester. O ja, hier mocht mijn arme ziel, die verwond was, leren verstaan: "Zou ik niet haten, Heere, die U haten? En verdriet hebben in degenen, die tegen U opstaan? Ik haat hen met een volkomen haat, tot vijanden zijn zij mij." Daarom zou die arme ziel het ziekenhuis wel willen verlaten om van die vijanden des Heeren verlost te worden. Doch daar heeft de Heere ook Zijn eigen wijze tijd voor. Maar o die zorg van die dierbare Medicijnmeester! Verbonden, verzorgd en genezen te zijn; en niet ten halve, maar volkomen, zodat er geen inwoner van die stad kan zeggen: "Ik ben ziek." Dat gaf mijn arme ziel dan weer moed om, al was het dan ook vrezende en bevende, te mogen komen tot de Heere en Zijn goedheid.

Zo gebeurde het mij ook eens, dat ik zo geducht gekweld werd en maar vreesde in mijn ongerechtigheden te zullen omkomen. O, die pijn! Mijn ziel kromp ineens als een worm, die waardig was op het ogenblik van die geschonden Majesteit, Die zo zeer mond was, vertrap en verbrijzeld te worden.

Toen ik daar zo lag, kreeg ik met kracht deze woorden: "Zij zullen over de Zoon des mensen rouwklagen gelijk men rouwklaagt over een eniggeborene." Toen riep ik uit: "O Heere, daar gevoel ik iets van." Maar wat dat gevoel is, weet ik, blinde en dwaze, niet uit te drukken. Doch dat weet ik, dat ik zulks mijn leven niet wens te vergeten. Ik las net op dat ogenblik in wijlen ds. Rutherford en die zal het wel weten. Die man zegt zo op vragende wijze: *is dit niet hel en hemel door elkaar; is dit niet alsof pijn en vreugde, zoetheid en droefheid in één weg waren?* Daarop moest mijn ziel ja zeggen. Ik moet mij in die dierbare lichten maar blind zien en lezen. Dan word ik slechts bedroefd en verlegen over mijn niet bedroefd en verlegen zijn.

Zondagavond mocht ik nog weer eens helder bij mijn gemis bepaald worden. Ik gevoelde mij zo ledig en onvoldaan. Ik gevoelde in en om mij heen toch zulk een doodswezen, dat ik er naar van werd en maar bang werd nog eens in mijn ongerechtigheid om te komen. Daar raakte ik mee aan het tobben voor de Heere. Toen ik daar zo lag en mij in de diepte mijner grondeloze ellende voor de Heere neerlegde en mijzelf veroordeelde, kreeg ik deze woorden: "Schikt U om uw God te ontmoeten." Daarop kreeg ik mijn machteloosheid te gevoelen en ik moest zeggen: "Och Heere, Gij weet, dat ik mij niet weet te schikken of mijn pad te richten, maar mocht Uw hoogheid nog in Uzelf bewogen zijn om mij te lichten, te leren en te schikken hetgeen Gij billijk van mij eisen kunt."

Daarop kreeg ik deze woorden: "In gestikte klederen zal zij tot de Koning geleid worden," waarop mijn ziel uitriep: "O, lieve Koning, mocht mij dat eens gebeuren, dan was ik voldaan." O, wat werden mij die gestikte kleren van Jezus bloed en gerechtigheid toen weer dierbaar. Och, om door dat dierbare bloed gewassen te worden van mijn zonde en ongerechtigheid. Och, dat die stinkende etterbuilen nog eens door Hem mochten worden verbonden en genezen. Dat ik door dat woord tot de Koning geleid mocht worden; tot die dierbare Koning en Zijn woning, Die mijn ziel in mijn verbondshoofd Adam heeft verlaten en er gans is uitgevallen en niet anders dan door die dierbare en dure prijs van bloed en lijden weer teruggebracht kan worden. O, wat werden de zielsuitgangen weer gaande naar dat lieve, drieënige Wezen, naar die lieve, heerlijke erfenis, naar die heerlijke plaats: "Gij kunt mijn ziel vervoeren." Ik moet er nog van uitroepen: "Wat zal dat zijn, eens dat onbedenkelijke, onbegrijpelijke en onuitsprekelijke Wezen te mogen genieten en te ondervinden: "De eeuwige God zij u tot een woning." Och, mijn arme ziel kan op dat zien alleen al in aanbidding wegzinken, en wat zal dan het volle genot en de volle ondervinding daarvan zijn? Mocht mijn ziel zich maar veel met de taal van de psalmist kunnen verenigen, waar hij uitroept in Psalm 31 :20a: "O, hoe groot is Uw goed, dat Gij weggelegd hebt voor degenen, die U vrezen."

Ik dacht het eerst maar voor mij te houden, maar de gedachte, dat wij elkaar na genoeg zijn om het gebrekkige te overzien, en wij bovendien de dag onzes doods niet weten, zodat het ook de laatste gelegenheid kon zijn, en ik het Evert beloofd had, heb ik besloten het maar aan u te zenden.

Laat het op Zeiland weten en bij Aaltje van Essen.⁴ Het jaar is weer ten einde. Och, dat het ons eens mocht doen haast maken om toch te leren sterven eer de dood komt en wij zullen moeten sterven en niet kunnen. Want de tijd is kort en de eeuwigheid zal eeuwig zijn. Dit is mijn hartelijke wens en het zou de blijdschap mijner ziel zijn.

Uw liefhebbende zuster en tante⁴,

B. Eigeman-Mulder

Derde Brief

Achterberg bij Rhenen, maart 1896

Hartelijk geliefde vriendin,⁵

Wij hebben allang gedacht: "Wat horen wij toch weinig uit het Garderbroek. Zou Aaltje weer achter het scherm in de hoek zitten, of zou ze haar gangen nog eens in boter mogen wassen?" Daar wij niets van u hoorden, had ik al wel eens willen

⁴ Bedoeld wordt Aaltje van Essen uit Garderbroek (geboren te Barneveld op 3 december 1849 en aldaar overleden op 8 december 1915). Deze dochter van Aart van Essen en Aalbertje van der Maat woonde op een boerderij in Garderbroek. Bij de ouders van Aaltje was Beerdje Mulder in het najaar van 1854 (rond de geboorte van hun dochter Hanna (1854-1905) enige tijd in huis geweest.

⁵ Aaltje van Essen

schrijven. Maar ik ben in de voorwinter erg zwak geweest, waar thans weer wat verandering in is gekomen.

Eigeman is erg druk. Hij is zaterdag voor een week van huis gegaan, dinsdag teruggekomen, woensdag weer gegaan tot vrijdag, en zaterdag weer gegaan. Hij moet op het ogenblik -met thuis mee- zeven catechisaties waarnemen.

Wat is het toch groot, dat er een Vriend is, Die meer aanleeft als een broeder. Die altijd tijd en krachten heeft en nimmer moede of mat wordt of onwillig is om te helpen. Want Zijn oor is nooit zwaar geworden om te horen. Tot roem van 's Heeren ondoorgrondelijke en aanbiddelijke ontferming hebben wij dat ook tot hiertoe mogen ondervinden, niettegenstaande al het onze, daar het hoe van het mijne wegens de laagheid en jammerlijke zondigheid niet kan worden uitgedrukt. En daar staat nu tegenover al dat onbedenkelijke en onbegrijpelijke van des Heeren zorgdragende en reddende bemoeienissen. Daarbuiten kunnen wij ons toch geen ogenblik roeren noch bewegen.

Wat mijn zieletoestand aangaat, dan ben ik alweer verlegen en gedurig bevreesd. En waarvoor? Och Aaltje, u weet wel, dat de ziel dat veeltijds beter aan de Heere kan klagen dan aan een mens. En dan gebeurt het wel eens, dat zij ondervinden mag wat de Heere zegt: "Eer zij roepen, zal Ik antwoorden." Daar mocht ik nog iets van gevoelen met deze woorden: "Welgelukzalig is de mens, die gedurig vreest."

Lieve vriendin, wat zet die hemelse Koning de sluizen Zijner vertroosting wijd open voor een arm en verloren mens, die het voor Hem maar op wil geven. De dichter zegt zo: "Hij boog het zwerk en daalde neer te grond." En dat om die arme, lage mens maar te leren, dat uit Hem en tot Hem alle dingen zijn en zullen zijn. Ik moet maar ondervinden, dat ik handeloos en voeteloos ben, een mens zonder verstand. Ik kan niets dan mij dieper in de drek der ongerechtigheid wikkelen en mijn schuld dagelijks meerder maken. Daarom moet ik ondervinden, wat een zekere dichter zegt: "Was Jezus niet zo'n zalige Borg, och waar vlood ik heen?"

Ik zei onlangs tegen Eigeman: "Wat is de mens wegens zijn geestelijk inwendig besef en indrukken toch geheel lijdelijk." Wat is het toch terecht waar, wat Philpot zegt, dat de ziel alleen kan uitwerken, wat de Heere inwerkt. Daar kreeg ik vrijdagavond met de opening der lijdensstoffen nog een weinig van te ondervinden. Sinds 25 jaar heb ik dat besef en die indruk inwendig niet levendig ondervonden. Heel onverwacht en ongezoekt werd ik in mijn verborgen afzondering bepaald op welk plekje grond ik lag. Dat was op dat vanouds van God zo geliefde en uitgeknipte Nederland. O, wat was me dat een wonderlijke indruk me eigendom te gevoelen van mijn vaderland. O, wat kreeg ik dat lief, zodat ik moest uitroepen: "O mijn lieve vaderland! O, mijn lieve vaderland! En dat, omdat Gij, o volzalig Wezen, daar al Koning van Nederland Uw wandelingen, ja Uw vuur- en haardstel hebt willen nemen, en Uw heerlijkheid als op een bijzondere wijze hebt willen vertonen."

Daarna kreeg ik ook te zien als bij een schemerlichtje, hoe het vroeger was geweest. Maar ach, wat was dat geheel anders. Toen zag ik het bedekt als met een geheel zondewezen. Ik moest uitroepen: "Och, aan wat voor monsterdier der zonde geve wij ons vrijwillig over?" Ik dacht toen: "Waarom worden de zaken van Jezus' koninkrijk en Zijn Waarheid niet aangetrokken en behartigd?"

O, lieve vriendin, wat moest ik bitter wenen. Ik smolt weg van treurigheid en klagen, want hierin had ik ook mijn schuld. Ja, ik zag in deze onbetamelijke handelwijze tegen het lieve, volzalige Wezen niet één, die zo schuldig was als ikzelf. Er was niet één zonde van de troon tot de bedelstand, waar ik niet het mijne aan had toegebracht. O, hoe was ik diep verlegen. Bedroefd riep ik uit: "O, wee mijner, dat ik zo gezondigd heb en de zaak van Jezus en Zijn waarheid niet meer behartigd en mij aangetrokken

heb." Och lieve vriendin, als in deze wij en al des Heeren volk uit genade door het licht des Heiligen Geestes eens de schellen van onze ogen mogen opgelicht worden, wat zou er dan een geklaag en geweën opgaan vanwege de diepe breuk van land en volk. De Heere roept ons immers uit Zijn Waarheid toe: "Ik heb u op de fluit gespeeld en gij hebt niet gedanst. Ik heb u klaagliederen gezongen, en gij hebt niet geweend." Die lieve vermaning: "Laat u tuchtigen, Jeruzalem, opdat Mijn ziel niet van u afgetrokken worde." O, ik gevoelde zo, dat niet één - ook ik niet - zich de ere Gods, noch het wezenlijke van onszelf en land en volk had aangetrokken. Dat heeft mij in verborgen plaatsen doen wenen en uitroepen: "Wee mij, dat ik zo gezondigd heb en woon in het midden eens volks dat onrein van lippen is." Ik zeg het nog eens, opdat gij er niet teveel van zou denken, dat ik dit alles slechts zag als door een duister kiertje of bij een schemerlichtje en met ogen vol slaap. Maar het maakt mijn indruk hoezeer onze blindheid is te duidelijker en kenbaarder. Hoe verlegen zouden wij opzien, als wij eens wakker gemaakt werden uit onze zondeslaap.

Toen ik die vrijdagavond van mijn knieën opstond en in huis kwam, zat Eigeman klaar om de kinderen te catechiseren. Hij vroeg, zoals vaak de gewoonte was: "Hebt gij ook een versje?" Uit de volheid van mijn gemoed zei ik: "Ja, wel twee: Psalm 74:18 en 19." Ik mocht mijn ziel er nog onder ontlasten.

Daarop volgde de eerste zondag der lijdensweken, waaraan ik vanwege die overdenkingen nauwelijks had gedacht.

Toen ik 's morgens wakker werd, had ik deze woorden uit de oude berijming: *"Geloofd zij Hij, Die komt gereden, tot ons in des Heeren Naam."* Dat geschiedde met zo'n indruk alsof die lijdensstoffen en -weken ook in mijn ziel geopend werden. Het was mij die dag wonderlijk. Het was of ik een nieuw Evangelie hoorde verkondigen. Ik kon mij met luisteren niet verzadigen. Ik at het op; en dat al maar onder die woorden: "Geloofd zij Hij, Die komt gereden." Het was mij of de nadering van die lijdende Borg en Middelaar, Die alleen de pers heeft getreden, als in mijn ziel ontsloten en geopend werd. Dat deed mij die lijdensweken met zielssmeltende indrukken verwelkomen.

Tot hiertoe heb ik die dagen onder een gedurige indruk mogen beleven; weliswaar onder veel veroordelingen en verfoeiingen van mijzelf. Ik had dadelijk een begeerte en uitgang naar 'De kruistriomph van vorst Messias' door vader Hellenbroek beschreven. Daarin begon ik ook dadelijk te lezen en ik mocht dadelijk een indruk hebben van hetgeen ik las.

Ik zei wel eens tegen Eigeman: "Hoewel ik er niet veel van kan zeggen, evenwel is het mij een gedurige maaltijd." Als ik 's morgens opstond, verlangde ik er reeds naar als naar mijn eten. Bijzonder toen ik bij de 19e preek kwam, waar de Heere Jezus met Zijn volgelingen Gethsémané inging en daar, met Zijn slapende kindertjes rondom Hem, alleen werd gelaten in de nood, waarin Hij verkeerde.

Ik mocht daar zelf ook in die hof komen en mocht daar bitter bewenen de zonde van mijn slapen, mijn voorbijgaan aan de zaak van Jezus. Ik zag Hem met Zijn zaak en waarheid in de tegenwoordige tijd in nood verkeren te midden van Zijn slapende gemeente. Het deed mij wel eens in een vloed van tranen uitroepen: "Is er nog, o groot Ontfermer, is er voor een nare kermer, voor een schreier nog gehoor?" Ik mocht dan wel eens ondervinden: "Dient de Heere met vreze en verheugt u met beving." Ik had wel met Jezus in de hof willen blijven, hoewel de woorden van de bruid mij niet vreemd waren, als zij zegt: "Mijn ingewand was ontroerd om Zijnentwil."

Ik moest die hof verlaten en werd bepaald bij de legering van de kinderen Israëls, waar de Heere tot Mozes zei: "Zeg, dat zij voorttrekken." Zo mocht ik onder veel veroordeling en kommer, maar eveneens onder veel zielsgenot, vader Hellenbroek in

zijn verklaring volgen, totdat afgelopen vrijdag naar gewoonte door de kinderen werd gelezen de 32e preek, waarin hij met Jezus ging in het rechthuis van Pilatus. Ook hier werd ik verwaardigd toegelaten te worden.

Ik was die dag bij vernieuwing werkzaam geweest en had behoefte mogen gevoelen aan de kracht en werking van de derde hoogwaardige Persoon in het Goddelijk Wezen. Ik kreeg daarvan deze woorden: "Hij zal het uit het Mijne nemen, en zal het u verkondigen." Daarop mocht mijn ziel zeggen: "Alstublieft, lieve Jezus."

Het zal u, lieve vriendin, ook niet vreemd zijn. Ik heb tweeënhalfjaar een inwendige beul gehad, die mij pijnigde, mij op mijn aangezicht deed vallen en deed uitroepen: "Ik brul vanwege het geruis mijns harten." Van verre staande riep ik uit: "O God, wees mij zondares genadig." Hier heeft het de Heere behaagd mij te leren hetgeen ik niet wist, niet kende en niet begreep. Mijzelf alweer veroordelende, mocht ik dat lieve Gods Lam volgen in het rechthuis. Ik zag daar als een veroordeelde in mijzelf mijn zonden veroordeeld in het vlees en bloed van Jezus, opdat het recht der wet in Hem zou vervuld worden. Ik zag Hem daar een vloek en veroordeelde voor vervloekten worden, opdat zij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem. Want, o wonder, ik zag daar die reus Ongeloof vallen, die mij zo menigmaal de pijlen des Almachtigen hadden inwachten, maar die voor het aangezicht van dat bloed des Lams moest verdwijnen als het vette der lammeren.

Mijn ziel moest maar zeggen: "Het zijn mijn zonden, o lieve Jezus, ja mijn zonden, die U hier tot spotkoning gemaakt hebben. Ik heb Uw liefde, Uw macht, Uw heerschappij verworpen en bespot; ik heb U van kroon en troon beroofd." Ik zag zo duidelijk, dat ik mijn ganse leven niets anders gedaan had dan rietstaven zoeken om op te rusten; rietstaven die mijn handen eeuwig zouden doorboren en mij in de eeuwige verdoemenis zouden doen zinken om dan voor eeuwig door de vorst der duisternis bespot en gepijnigd te worden. Ik zag, dat daarom die lieve, heilige handen als een spotkoning moesten bejouwd en gepijnigd worden.

Door dat gezicht werden mijn ziel en lichaam zo gekneusd en mijn zenuwen zo verzwakt, dat ik dacht naar bed te zullen moeten. Doch de hemel gaf weer kracht. Maar och, wat werden de zonden mij hier bitter en wat deden ze mij zeer. Maar Jezus werd mij ook lief en dierbaar. Het was alsof Hij mij aanzag en vroeg *of ik nu nog niet geloofde, dat Hij mij liefhad?*

Ik mocht daarop zeggen: "Ja, lieve Jezus." Och, hier word ik weer verlegen en moet zeggen: "Wat zal een landworm uitdrukken?" Ik zal vader Hellenbroek maar laten voorgaan als hij zegt: "O, gelovig volk des Heeren, kust Zijn geschonden aangezicht, zo vuil, bemorst met bloed en speeksel; omhelst Hem zo vol striemen en etterbuilen." Ik mocht nu aan Zijn voeten neerzinken, ze vastklemmen en wenen totdat mijn ziel en lichaam krachteloos waren.

Toen ik daar zo lag, kreeg ik nog een indruk van die woorden uit Psalm 22 berijmd. O, dat eenzaam en verlaten zijn van Jezus; dat doorwondde mijn ziel. We hebben het ook gezongen.

Wat later vroeg Eigeman aan mij: "Moeten we nog een versje zingen?"

Ik zei: "Ik heb geen kracht." Maar meteen kreeg ik met kracht deze woorden: "De Schepper der einden der aarde wordt noch moede noch mat." Toen zei ik: "Laten we nu maar zingen: "Zo hoog Zijn troon moog boven d' aarde wezen, "Psalm 103 berijmd."

Kort daarop voelde ik weer een aanval op mijn ziel, maar ik kreeg op dat ogenblik met kracht deze woorden: "Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de uitverkorenen Gods," en wat er volgt in Romeinen 8:33 en 34. Voor die kracht moest de vijand wijken als kaf, dat voor de wind wegstuift. Ik was geheel verlost.

Ik sliep die nacht weinig en voelde mij als een geheel ledig en uitgehold mens. Ik was een ziel, die vol wonden en zweren was. 's Morgens verminderde wat. Onder het gebruiken van mijn eerste kopje koffie kreeg ik een indruk om Wie en door Wie ik deze zo diep verzondigde weldaad mocht gebruiken.

Tot hiertoe heb ik onder een gedurige indruk van hetgeen ik geschreven heb, mogen verkeren. Nu zal ik maar eindigen. Het is mij, arme dwaas, toch geheel buiten mijn gissing gegaan.

Ik had lang verwacht en verlangd van u iets te horen, maar ik dacht nu maar aan u te schrijven om zodoende antwoord te krijgen. De Heere toonde in deze, dat Zijn voorraadschuren nog vol zijn en Hij staat te wachten om te geven. Dus wacht ik nu op antwoord.

Als Hanna zin heeft om te komen, laat ze maar gerust schrijven, dan wensen wij haar af te halen.⁶

Eigeman heeft het weer wat in zijn hoofd. Ik hoop dat de Heere het voorzien mag.

Zijt van ons en onze kinderen gegroet, vooral de groeten aan de uwen en aan allen die Israëls Koning liefhebben.

Uw hartelijk liefhebbende vriendin,

B. Eigeman-Mulder

Vierde brief

Achterberg bij Rhenen, 8 juli 1897

Hartelijk geliefde zielevriendin,

Wij hoorden de gehele winter weer niets uit Garderbroek. Nu weet ik wel, dat wij elkaar niets kunnen geven of meedelen van onszelf waar wat aan gelegen is.

Maar wat mij wel eens onbegrijpelijker wordt, is, dat hoe minder goed ik het in mijzelf heb, hoe meer de Heere voor mij heeft en ik in Hem vinden mag. Daarom mocht het dan ook mijn dagelijkse verzuchting maar zijn en blijven: "Och Heere, dat ik maar ziende mag worden om mijzelf en al het mijne maar onnut te verklaren." Och lieve vriendin, hoe ongelijk in wezen, het hoort toch bij elkaar. Want dan heeft het ene maar werk om het andere te ruimen. De ziel mag van het werk dan wel eens zalig afzien en nadenken als zijnde de handelingen des Heeren met de ziel. Dat gaf mij dan ook begeerte om nog iets te horen van het lieve en dierbare van uw Koning en het minnen tot uzelf.

Wij sukkelen nog wat voort. Eigeman is nog altijd werkzaam in Ederveen. Hij geniet er veel hartelijkheid en belangstelling en mag bij ogenblikken vrucht en mededeling genieten van hetgeen hij anderen aanprijst en voorstelt.

Wij hebben met ons vieren de mazelen gehad, maar de Heere heeft in deze met ons verschonend gehandeld. Wij kregen de mazelen twee aan twee, zodat wij onszelf altijd nog konden helpen. Ik wilde niet geloven, dat ik op 53 jarige leeftijd de mazelen nog zou krijgen. Toch merkte ik uiteindelijk in mijn lichaam, dat moe en mat werd, dat ik de mazelen wel eens kon krijgen. Dat mocht ik mijn lieve Ontfermer meedelen. Het werd aan mij, nietswaardig en arm schepsel, vergund Zijn hulp en ontferming in deze af te smeken. Toen daalden deze woorden in mijn ziel af:

"Dan daalt Zijn kracht op u in zwakheid neer;

wacht dan, ja wacht, verlaat u op den Heer." Psalm 27:7 berijmd.

Ik werd door deze woorden versterkt en mocht verkwikt van mijn plaats opstaan. Toen hoorde 'k met genot een biddagpreek lezen van de waardige godsmann Van der Groe.

⁶ Met Hanna wordt bedoeld de ongehuwde zuster van Aaltje van Essen, Hanna van Essen uit Garderbroek. Ze werd geboren op 13 december 1854 en overleed op 7 maart 1905.

Na het lezen zag Mientje mij aan en zei: "Moeder, gij zit vol mazelen." Toen mocht ik er zo'n vereniging mee gevoelen, dat het mij meer tot blijdschap dan tot droefheid was. Want ziende op de trouwe verzorging en ondersteuning, die ik van mijn lieve Ontfermer in al mijn sukkelingen en bezwarende omstandigheden had mogen ondervinden, was ik het als het ware al door toen ik naar bed ging. Ik mag niet anders getuigen, dan dat Hij alles wel heeft gemaakt: de zieken heeft Hij genezen. Mijn doodswezen moet Hij toch iedere keer weer ruimen, zal het leven bij vernieuwing weer plaatshebben en vinden.

Och, wat is het toch een weldaad nietwaar als de ziel met al zijn zuchten en zorgen, zijn willen en niet willen nog eens gebracht mag worden achter Hem, Die zegt: "Ik heb de pers alleen getreden." Dan hebben wij niets te doen of te dragen. Maar mij dunkt wel eens, dat het een weldaad is het onze op Hem te mogen kantelen.

Lieve vriendin, wat een onuitsprekelijk voorrecht is dat.

Na minzame groeten van ons,

uw liefhebbende vriendin,

B. Eigeman-Mulder

Vijfde brief

Achterberg bij Rhenen,

Hartelijk geliefde familie,

Reeds lang geleden had ik begeerte U eens te schrijven. Maar ik weet mijzelf en mijn toestand niet te verklaren en daarom bleef het ongedaan. Maar sinds verleden jaar zomer, met dat geducht en vreselijk onweer, heeft de Heere mij een uitziende ziel gegeven naar aanleiding van deze woorden: "Het is tijd voor de Heere, dat Hij werke." Ik zei het aan niemand vanwege bestrijdingen, ongeloof en vrees, dat ik het tegendeel zou moeten ondervinden. Doch onder dit alles kwam gedurig het och en o weer boven. Omdat het lieve Drieënige Wezen geen tittel of jota vergeet, noch op aarde laat vallen, waar Hij Zijn ellendigen op doet hopen, wilde Hij mij ook niet beschamen, maar heeft Hij mij, diep ellendige, afgelopen winter onder veel sukkelingen en zwarigheden een plekje verschaft om bij ogenblikken neer te zitten en te rusten in de nabijheid van die Fontein, om mijn ziel daar zalig te verkwikken, gelijk door de kerke Christi getuigd wordt in Psalm 84: "Als zij door het dal der moerbeziënbomen doorgaan, stellen ze Hem tot een fontein." Die Fontein gaf mij wel zo mild en ruim, dat mijn ziel als stemmeloos en beducht werd. Want daar vond mijn ziel één hoe zalig, Psalm 89:7 berijmd, waar de eeuwigheid eerst ten volle zal antwoorden. Daar heb ik weken gedurig zalig mogen verkeren. Het was voor mijzelf in een ongekende en onbegrepen weg. Nu beliefte het dat lieve Wezen mij te verrassen door mij er licht in en over te schenken waar mijn ziel toen had verkeerd.

O, lieve betrekkingen, wat zonk mijn ziel laag en wat werd ik arm, maar ook rijk. Want de Heere bepaalde mij er bij hoe een bruidegom, als hij zijn bruid wenst te trouwen, haar meeneemt en voorstelt in het huis van zijn vader. Toen zag ik dat mijn lieve Bruidegom mij, arme nieteling, daarmee vereerd had. Hoe opgetogen en verwonderd stond ik in dat huis des Vaders rond te zien. Hoe raakte ik daar aan het einde van mijn verstand. Om mijn ziel lucht te geven, moest ik maar gedurig uitroepen: "O, lieve Vader! O, lieve Vader! O, lieve Vader van mijn lieve Bruidegom en Verlosser."

Toen werd ik er bij bepaald, hoe mijn ziel geweld had gedaan om in dat huis des Vaders te blijven vanwege het zalige en heerlijke, dat ik daar zag en genoot. Want terecht is het daar: *hoe zalig is het volk, dat zich in U verblijdt* en verwaardigd zal

worden om eens teruggebracht te worden in het hart en de liefdesingewanden des Vaders, waar wij in ons verbondshoofd Adam toch allen uitgevallen zijn.

Toen werd ik door dat lieve licht er bij bepaald, hoe in het natuurlijke, als de bruidegom zijn bruid in het huis zijns vaders gebracht en voorgesteld heeft, en hij ziet, dat het zijn bruid er aangenaam en welgevallig is, en daar bewijzen en liefdepanden aan haar worden toegediend en wat nog voor haar weggelegd en bewaard wordt, dat dan die bruidegom zich wel eens onttrekt om zijn gewone werk in het huis zijns vaders weer te gaan doen. Dat deed mijn lieve Bruidegom ook.

Hoe verlegen werd ik toen om Hem en wat leed mijn ziel pijn uit vrees dat Hij niet terug zou komen. Ook gevoelde ik een leedwezen, dat ik Hem niet genoeg geacht had. Want de vijand zei mij, dat ik nog als een verachter en versmader van het Evangelie en de weg der zaligheid zou omkomen. Maar mijn lieve Bruidegom kwam, mijn verlegenheid en kommer ziende, weer tot mij terug en onderrichtte mij met deze woorden: "Niemand komt tot de Vader dan door Mij." Hij toonde mij, dat hoe gaarne Hij, mijn lieve Bruidegom, ook wilde, Hij mij in het huis Zijns Vaders niet kon laten, want ik was nog niet getrouwd en het zou Zijn eer gelden als ik daar onecht in zou blijven. Ik kreeg toen te zien, hoe volkomen ik het daar met mijn lieve Bruidegom eens was geworden; en wel zo, dat ik geen ogenblik ons huwelijk wenste te verhaasten, maar Zijn eigen zalige liefdetijd wenste af te wachten.

Aan mij werd toen getoond welk geschenk en liefdepand tot bewijs mijner bevalligheid ik uit het huis des Vaders had meegekregen. Dat was de belofte, die toen met kracht in mijn ziel afdaalde: "Gelijk de bruidegom vrolijk is over de bruid, alzo zal uw God over u vrolijk zijn." Hoe ik daar onder gesteld was, zal ik maar niet inkomen, want daar komen twee afgronden tegenover elkaar, waar mijn ziel stemmeloos in wegzonk. Hetgeen nog voor mij bewaard werd en op mij wachtende was: *de eeuwige liefde-ingewanden des Vaders.*

O, mijn geliefde betrekkingen, bij het minste, dat ik daar weer van genieten mag, gaat mijn ziel er weer naar uit vanwege Zijn spreken. Ik zou met de dichter wel willen uitroepen: "Knielt voor Hem al gij goôn."

Ik werd toen van mijn Bruidegom liefelijk vermaand om die liefdepanden toch hoge prijs te stellen en dezelve niet te bevuilen. Want dan zou het merk onzichtbaar worden en ik zou in grote verlegenheid kunnen geraken. Ik moest de voeten mijns geloofs daarmee schoeien, opdat ik, overeenkomstig mijn staat, als een prinsendochter daarin mocht wandelen en ik niet als een ontblote en verlatene zou gaan zitten, want dat zou zeer tot oneer van mijn lieve Bruidegom zijn.

O, die vereniging, die mij, arme nieteling, geschiedde, daarvan zal ik naar waarde nooit het duizendste part kunnen uitdrukken. O, dat verkoren en bemind te zijn van een Zoon des Konings; aangenaam en welgevallig te zijn in het huis Zijns Vaders; en dat aan mij, die als de rampzaligste van allen uit het diepste des afgronds was opgehaald om gezaligd te worden. Hier werd het in mijn ziel: "O diepte des rijkdoms." Toen kreeg ik te zien, hoe ik in dat huis des Vaders ook zakelijk kennis had gekregen aan de Derde Persoon in dat volzalige Drieënige Wezen. Ik mocht mijzelf verliezen en mij vermaken in de eeuwige Liefdegift des Vaders, in de zo duurgekochte Liefdegift des Zoons, Die mij met de ganse kerke Gods geschonken was om ons te leren, te leiden en te verzorgen.

Om mijn ziel lucht te geven, moest ik gedurig uitroepen: "*O lieve, lieve, lieve God den Heiligen Geest! Ontwaak, Noordenwind, en kom, gij Zuidenwind, doorwaai de hof mijns harten, opdat de specerijen voor mijn lieve Bruidegom mogen uitvloeien.*"

Ik was als iemand, die uit een lage slenterstand was opgehaald en geplaatst in een koninklijk paleis. Hoe moest ik, die volgens mijn afkomst niets anders gewend was

dan slenteren, mij nu toch gedragen en aanstellen. Daarom werd mij die Liefdegift zo dierbaar en noodzakelijk. Want o, ik schaamde mij zo. Ik kreeg in het huis des Vaders zo'n dierbare familie, die alle vuil en ellende te boven was.

Welzalig Heere, die bij U woont,

Gestaag U prijst en eerbied toont. Psalm 84:2 berijmd.

Twee dagen later werden wij tot mijn grote verrassing en verwondering zeven dagen aaneen verrassend bezocht door 's Heeren kinderen, die nog op aarde zijn. Sommigen van hen bleven 's nachts ook. Het was mij bij ogenblikken wonderlijk, een koninklijke maaltijd. Want het waren in mijn ogen koningskinderen en ik mocht wel eens gevoelen, dat de Koning bij ons was, als Hij Zijn gasten onthaalde, hen zelfs verzorgde. Want dan trakteert Hij dat volk uit des Heeren hand. Dan kan hun wezenlijk heil net zo min op als de olie en het meel van Elia.

Och, wat zijn wij toch minne wormen en wat denken wij meestal min van dat volzalig Wezen. Wat zal het toch eens zijn om uit die krakende hut verlost te worden en te kennen gelijk wij gekend zijn.

Nu laat ik het hierbij, daar ik, arme nieteling, toch maar stamelen kan.

Na hartelijke groeten,
uw liefhebbende zuster,

B. Eigeman-Mulder

Zesde brief

Achterberg bij Rhenen,

Geliefde vriendin,

De reden van mijn schrijven is, dat ik niet goed weet, of ik, toen u bij ons was, er mondeling met u over gesproken heb. Daarom zal ik het aan u schrijven in de hoop, dat de Heere de pen mag besturen.

Het is nu een jaar geleden, dat ik een indruk kreeg uit deze woorden: "Het oordeel is begonnen van het huis Gods; en indien het eerst van ons begint, welk zal het einde zijn degenen die het Evangelie Gods ongehoorzaam zijn?" 1 Petrus 4:17. Dat heeft mij aan banden gelegd, waar ik niet uit kon. Want dat oordeel rustte op mij, mijn huis en mijn lieve vaderland. U kunt wel begrijpen, dat mijn huis mij het zwaarste werd. Dat werd gedurig zo erg, dat ik ons huisgezin niet durfde aanzien, want dan was het of het oordeel Gods zo maar zou neervallen. En waar zou het einde zijn?

Dat duurde omstreeks twee maanden. Het werd mij zo donker, dat ik geen weg meer wist of zien kon. Ik kon niet anders dan op het rechtvaardig oordeel Gods zien. Toen werd ik verrassend verkwikt uit deze woorden: "De gerechtigheid en de vrede zullen elkander kussen." Uit die woorden kreeg ik gezicht op de twee goddelijke Personen uit de aanbiddelijke Drieëenheid. Ik zag toen hoe de aanbiddelijke Zone Gods als de Tussenpersoon en de Vredenvorst Zijn lieve, rechtvaardige Vader om de hals hing, Hem lievende in Zijn rechtvaardig oordeel, maar met Zijn kussingen en troetelingen niet kon loslaten om Zijn lieve Vader te bewegen Zijn ganse grimmigheid niet uit te storten over mij, mijn huis en lieve vaderland. Ja, het was of ik in het werk van die lieve Verbondsmiddelaar kreeg op te merken, dat zoals Hij geweend en gesmeekt had over Jeruzalem, op hetzelfde neerziende, dezelve toeroepende: "Och, of gij nog in deze uwe dag bekende wat tot uwe vrede dient." Het was mij of ik dat liefhebbende en medelijdende hart van die dierbare Hoge priester Zich als het ware zag bewegen, het recht Zijns Vaders beamende en lievende aan de ene zijde; Zijn lieve Nederland niet willende overgeven, zodat Hij tot Zijn lieve Vader zei: "Ik kom volstrekt niet om afstel, maar om uitstel."

Toen is mij die dierbare Persoon des Middelaars weer een Deur der hoop geworden, waardoor de diepverbeurde weldaden, die wij en ons arme Nederland nog bezitten, ons alle in Hem werden geschonken; en dat alleen vanwege Zijn verbondsbetrekking op Zijn vanouds geliefde Nederland. Daar ben ik zo mee heen gesukkeld. Was ik kort aan die Deur, dan vond ik ruimte, maar miste ik dat, dan dreigde dat rechtvaardig oordeel. Ik merkte dan wel eens op, dat mijn staats- en standsleven onderscheiden waren. Mocht ik wat mijn staat voor de eeuwigheid betrof alle veroordeling verliezen, in het standelijk leven bleef het oordeel mij vasthouden, zodat het mij gedurig weer bang was. Ik ondervond gedurig lamenis in de zesde Psalm.

In de laatste dagen was het gedurig: "Mijn ziel gans neergebogen, schrikt voor Uw heilig ogen, in deze jammerstaat." Het was mij of alle leed en tegenheden druppelen waren uit dat rechtvaardig oordeel Gods. Het oordeel dat in deze zomer zo zichtbaar was in het weer, verlies van vruchten en ook met de geduchte omstandigheden onder de mensen. Het was mij wel eens bang en ik zei wel eens: "Waar zal het einde zijn voor mij, mijn huis en mijn lieve vaderland?"

Met deze indruk kwam ik in het verborgen. En, o wonder, mijn geprangde gemoed mocht daar lucht krijgen, toen ik als de schuldigste der ganse aarde mij voor de Heere mocht neerleggen. O, ik had geen weerga; daar was niemand, die de twee tafelen der wet zo schandelijk had verbroken dan ik. Ja, ik was het als het ware alleen, die zo gezondigd had. Maar o wonder, toen werd het in mijn ziel: "Ik bekend, o Heer", aan U oprecht mijn zonden." Toen was het, o onbegrijpelijk wonder, alsof de hemel zich ontsloot en afdaalde met deze woorden: "Want door Hem hebben wij de toegang door ene Geest tot de Vader." Daarin vond ik een drieënig Wezen met Zijn gemeente of kerk. Och, ik gevoel mij te arm om er iets van te zeggen. Maar wat werd mij die Derde Persoon in de aanbiddelijke Drieëenheid dierbaar. O, die lieve God de Heilige Geest, Die bij vernieuwing in mijn ziel werd een Liefdegift des Vaders en des Zoons. Die zo laag had willen afdalen om mij, arme worm en made, te leren zoeken en vinden. Die dierbare Persoon, Die bij vernieuwing in mijn ziel werd: de Weg, de Waarheid en het Leven. Toen kreeg ik deze woorden: "Ik delg uw ongerechtigheden uit als een nevel, en Ik gedenk uwer zonden niet meer."

Die lieve Persoon des Middelaars werd de Toegang tot de Vader; ja, ik mocht aanbeddende, lievende en schreiende mij vastklemmen aan Zijn voeten. Ik mocht in Hem vinden, wat hij van Zichzelf getuigt als Hij zegt: "Die Mij vindt, vindt het leven, en trekt een welgevallen van den Heere."

Toen mocht ik ondervinden de afstraling van dat welgevallen des lieven Vaders, en dat in en om die lieve Toegang in die dierbare Verbondsmiddelaar. Dat maakte mij, arme nieteling, zo verlegen en zo leeg. Ik wist me hier niet te bewegen. Ik had niets om die lieve Vader te eren. Toen was het of die lieve Persoon des Middelaars als de Toegang tot de Vader tot mij sprak: "Ik heb Hem verheerlijkt." Ik zag daarop mijn armoede voldaan door Zijn rijkdom. Toen mocht ik dat lieve drieënige Wezen enkel maar liefhebben en ik raakte daarin geheel buiten mijzelf. In dat woord: "Wij hebben de toegang," vond ik de strijdende kerk op aarde. O, dat lieven van hen en dat eenworden met hen, dat bewerkt en geleid te zijn door ene Geest en door die Geest gebracht te zijn tot dat lieve Hoofd en door Hem, die lieve Toegang, tot de Vader!

Ja, ik was met dat volk één hart en één ziel. Ik moest maar verdwijnen en voelde me zo ontledigd en voldaan. Ik dacht zo niet te kunnen leven, want als ik van dat plekje afraakte, moest ik weer zondigen, en dat kon ik niet verdragen. Ik was o zo gaarne gestorven om van de zonde ontdaan te zijn.

Maar ik kreeg toen deze woorden: "In Hem zijn wij meer dan overwinnaars." Toen zei ik: "Welnu dan, lieve Heere, als mijn leven dan in U verborgen en opgesloten is, dan

wil ik ook wel weer blijven. Dan is het voor mij ook geen verlies om meer te vrezen; dan wil ik mijn Mesechs paadje ook gewillig aflopen." Het was mij op dat ogenblik of alle leed verdwenen was. Och, mocht ik mijzelf meer en meer leren afsterven en dan uit Hem mogen leren leven; en in Hem mogen leren leven en mij in Hem mogen leren bewegen. Dan zou het zijn ter ere Gods en tot heil van mijn eigen, zo dikwijls verlegen ziel en tot nut van mijn naaste. Och, dat er kracht en leven in mij rees.

Na heilgroeten,
uw liefhebbende vriendin,
B. Eigeman-Mulder

Zevende brief

Achterberg bij Rhenen,

Geliefde vriendin,

Alweer een lettertje van een arme sukkel, die u wenst mee te delen hoe die lieve Jezus Zich met sukkelaars inlaat.

Ter tegemoetkoming van mijn zwakke hoofd onlangs ontwakende, werd ik bepaald bij het watervloeien uit de rotssteen. O, wat werd mij dat heerlijk, want die rotssteen was Christus. Wat een schare kwam daaruit te drinken. Wat een volheid zag ik in dat dierbare bloed des verbonds tot verzoening. O, dat aanbieden en presenteren van dat dierbare zoen- en hartebloed van die beminnenswaardige Bloedbruidegom. Ja, het was mij of dat bloed zich niet kon weerhouden, maar onder een groot gedruis de aanschouwer maar uitnodigde om toch door Hem met God verzoend te worden. Het was mij zo'n wonder, dat ik aan Zijn voeten mocht neerliggen en zo dierbaar om mij aan die voeten vast te klemmen. Zoals ik daar lag, was het alsof er naast en bij mij toch zo'n dierbare plaats en ruimte was en geopend werd; ja, aan de stromen van dat bloed werd die plaats ruim en open. Het was of ik bewerkt werd in die dierbare ruimte alles maar neer te leggen, waarin ik gaarne geholpen zou worden. Toen was het in mijn ziel: "Doet uwe mond wijd open, en Ik zal hem vervullen." Ik gevoelde vrijheid om te zuchten: "Uw bloed, o dierbare Bloedbruidegom, kome over ons en onze kinderen."

Daarop kreeg ik een terugblik in mijn zielsbevinding, waarin ik zien mocht, dat ik die dierbare Persoon in Wiens volheid ik mij nu mocht verlustigen door de bewerking des Heiligen Geestes had mogen zoeken en op des Heeren tijd ook had mogen vinden. Ik mocht geloven, dat Hij ook mijn eigendom was geworden. Tevens werd ik bepaald bij mijn laatste plaatsing. Als de grootste der zondaren had ik op het ongedachtst en onverwachtst mogen ondervinden, dat die dierbare Middelaar des Verbonds Zich aan mijn ziel openbaarde en toonde, dat Hij het tweede Verbondshoofd is, die Zich stelt tegenover het Eerste verbondshoofd Adam, die mij gevangen hield tot de tijd, dat Hij stond te komen. Hij kwam en liet mij zien hoe geheel en volkomen ik in mijn verbondshoofd uit God gevallen was en met de ganse wereld los en verdoemelijk voor Hem was. Maar, o zee van zaligheid, toen mocht ik zien en geloven, dat, naarmate mijn afval en verlies volkomen was in de eerste Adam, also mijn zaligheid en winst volkomen was in, om en door Hem, de tweede Adam. Want deze woorden daalden in mijn ziel af: "En in Hem zijt gij volmaakt." Ik werd toen geheel losgemaakt en opgehaald uit mijn eerste verbondshoofd Adam en opgenomen en overgebracht in de Middelaar, dat tweede Verbondshoofd; en wel zo volkomen en volmaakt alsof ik met Hem in de hemel gezet was als Vertegenwoordiger van Zijn uitverkoren Kerk op aarde. Hier vond ik paal noch perk.

Toen kreeg ik een beschamende indruk van binnen, die mij zei: "Deelhebben aan Jezus en Zijn eigendom te zijn is wat anders dan door genade dagelijks en

ogenblikkelijk uit Hem te leven." Ik zag toen, dat het Jezus tot oneer was en mijn ziel tot schade. Ik mocht toen als een onwaardige vragen, of ik in deze zondige gedragingen komen mocht om geholpen te worden.

Toen mocht ik een volle bereidwilligheid vinden met deze woorden: "Mijn Vader werkt tot nu toe en Ik werk ook." Ik mocht terugzien naar de plaats, waar mijn lieve Ontfermer mij vond. Ik zag hoe mijn ziel als tot vertreding en bespottung van de vijand was en ik moest zwijgen. Maar Hij sprak: "Ga achter mij." Daarom zag ik niets dan Hem en Zijn dierbaar werk, dat Hij voor mij gedaan had en nog deed en gaarne bleef doen. Ik kreeg tot troost Psalm 68:6 berijmd. Daarbij ontving ik nog een onderwijzing, namelijk hoe ik door de bewerking van die dierbare Heilige Geest op die plek moest gebracht en gehouden worden. Want dat was de olie op de steen van vader Jacob.

Ik eindig na heilbede,

Uw liefhebbende vriendin,

B. Eigeman-Mulder

Achtste brief

Achterberg bij Rhenen,

Hartelijke geliefde familie',

Ik mag u meedelen, dat de Heere over ons nog groot en goed is; en dat in het voorbijgaan van zovele duizenden, die het moeten missen. Och, dat wij eens bewerkt mochten worden en met schuld en schaamte voor de Heere kregen te kruipen en te zuchten. Hij mocht ons nog genadig zijn.

Ik had naar aanleiding van uw vraag om nog eens te schrijven daartoe wel begeerte, maar kon er niet toe komen. De voornaamste reden daarvan was, dat ik geen moed genoeg heb, omdat mijn arme zenuwgestel mij in de drie laatste maanden weer veel doet zuchten. Bovendien doen de zaken en omstandigheden, die de negentiende eeuw voor onze ogen komt te openbaren onze moed soms geheel verdwijnen.

Eigeman is druk; hij heeft alle catechisaties weer.

Nu mocht ik afgelopen zondag weer moed ontvangen in de Heere. Ik had in de laatste vier en half jaar (na de tijd, dat mijn lieve Zielebruidgom, Goël en Losser, zover ik weet, mijn zaak en toestand voor tijd en eeuwigheid had overgenomen) weinig strijd gehad of mijn werk wel waarheid was, omdat ik het veel met vrucht voor mijn ziel mocht leggen in de hand des Middelaars, Wiens werken waarheid en Wiens trouw een verbondstrouw is.

In de laatste tijd had ik dat echter meer moeten missen, waardoor mijn ziel bestormd werd door degenen, die mij toeriepen: "God zal u nu niet meer, verlossen als weleer, u is geen heil beschoren." Voor de Heere moest ik wel eens klagen: "Een muiltgespan heeft mij ten prooi verkoren," Psalm 22:8 berijmd, benevens wat de dichter ondervond:

"Mijn dwaasheid deed die builen,

Dus vervuilen,

Daar zij mij tot kwaad bewoog." Psalm 38:5 berijmd.

Zaterdagavond werd dat zo erg, dat ik, naar ziel en lichaam zo afgetobd, moest zeggen: "Ik ben moede van mijn zuchten." Want o, mijn grondbestaan voor de Heere kan ik niet uitdrukken. Ik werd een naamloze en kon niet anders opmerken, dan dat mijn naakte doodswezen voor de Heere niets anders was, bestond en wilde dan dat Drieënige Wezen haten en alzo ook mijn naaste. Hoe bitter en bang mij dat viel, kan ik niet zeggen. Och, wat zou ik gaarne uit mezelf gevlucht zijn. Die arme ziel is echter gebonden en moet ontbonden worden. Toen ik meende, dat mijn krachten naar lichaam en ziel mij verlaten hadden, was het alsof zich een arm uitstreckte en mij tot

rust leidde onder al mijn noden van mijn afgetobde ziel en lichaam, en die mij tevens een bron van ondersteunende, vertroostende liefde en belofte kwam te openen, voortkomende uit dat dierbare werk des Middelaars.

Ik zei daarop: "Lieve Ontfermer, mag ik dan op Uw liefdezorg en trouw gaan rusten?" Dat mocht mij ook gebeuren. Eer ik sliep, kreeg ik deze woorden: "God schept in het heilig recht behagen." Ik begreep deze woorden echter niet en sliep dadelijk in.

Toen ik 's morgens ontwaakte, was Eigeman Psalm 25: 3 oude berijming aan het zingen: "Doch vergeet de zonde zwaar." Daarmee kwam ik weer tot mijzelf en kreeg ik weer zonde-indrukken vanwege mijn grondbestaan en doemwaardigheid voor de Heere. Zo werd ik vlak gesteld voor de eerste Persoon in het Goddelijk Wezen, Die in het heilig recht behagen schept. En, o eeuwig wonder, ik mocht het in dit ogenblik met dat lieve Wezen zo eens worden. Ik gevoelde, dat ik duizend doden en hellen waardig was. Aan die lieve voeten drukte ik het zo uit, dat als dat lieve recht er met mij inging, ik in de hel zou kunnen zijn. Want, o dat verbrijzelen en verteren onder dat recht en dat liefhebben en die verwondering, dat ik weer zo dicht aan dat Vaderhart en -huis geplaatst werd, waar ik zo ver vanaf was geweest (want mijn werkzaamheden waren in de laatste tijd met de Tweede en Derde Persoon, maar de Eerste was voor mij verborgen). Daarom, o wat was ik verwonderd en verblijd! Mijn ziel zei enkel maar: "Die liefdegeur doet elk tot liefde nopen."

Datzelfde mocht mij de volgende dag 's avonds opnieuw gebeuren. Och, wat ging er een blijde hoop in mijn ziel op, dat mij hetgeen mij geopenbaard en toegezegd was nog eens geschonken mocht worden. Het heeft mij menigmaal doen uitroepen: "Hoe lang, o Heere, hoe lang." O, die wonderlijke indruk, die ik mocht genieten, van dat Vaderhuis en van dat Vaderhart! Ik kon slechts *amen* zeggen op mijn vonnis, mij overgeven en mij vastklemmen aan die lieve heilige voeten, die niet aan mij konden doen of ik was het waardig.

Toen ik daar zo lag, kwam de tweede Persoon tevoorschijn. Het was of er een geding zich in mijn ziel openbaarde, waarop het heilig recht zich introk en voldaan was; ook in de Persoon des Middelaars en zijn Middelaarswerk voldaan was, opgeluisterd en heerlijk geworden. Daarop volgde dat een-worden van die twee Personen, Vader en Zoon, dat heerlijk worden in Eenheid. O, hier moest mijn ziel stemmeloos in verdwijnen en aanbidden. Ik mocht zo zien, dat Hij God is tot heerlijkheid voor ons. Al de bewegingen van mijn ziel mochten weer gaande worden in blijde hoop, dat de Heere nog meer mocht hebben dan dit om te geven. Ik gevoelde op dat ogenblik begeerte om te sterven uit vrees van weer te zondigen. Dit heeft bij tijden nog wel eens een indruk achter mogen laten.

Verder is het bij ons haast dag en nacht oorlog.⁷ Die toestand heeft van het begin af dadelijk onze aandacht en opmerking gehad. We hebben gelegenheid gezocht de zuivere berichten na te speuren, hetwelk ons ook gelukte. Wij weten beiden niet beter, dan dat het ons niet leeg liet, dat die mensen zo ruim spraken van in de kracht des Heeren te strijden en te zullen overwinnen. Dat maakte voor het geval het anders af zou lopen ons gedurig bezorgd voor het geroep der vijanden: "Waar is nu uw God." We vreesden, dat dan de waarheid, de zaak des Heeren en Zijn volk, vreselijk bespot en verlaagd zouden worden. Maar het gaat er wonderlijk toe. Wij moeten wel eens met verwondering en betraande ogen de berichten lezen. Aan de ene zijde het vaste geloof in de Heere te zullen overwinnen en daar tegenover de onmogelijke ge-

⁷ Beerdje Mulder doelt hier op de Boerenoorlog in Zuid-Afrika, die in 1899 uitbrak. Nadat de Boeren in de strijd tegen de Engelsen enige successen hadden behaald, konden ze evenwel de ongelijke strijd niet volhouden. In 1902 werd de strijd opgegeven en kwamen de boerenrepublieken Oranje-Vrijstaat en Transvaal onder Brits bestuur.

beurtenissen, die jullie ook wel gehoord zullen hebben, waar ons verstand bij stilstaat. Dan is er ook wel eens een hoop, dat de Heere Zich kenbaar zal maken om die mensen onder de Engelse dwingelandij te verlossen, zoals Hij Zijn kerk meermalen verlost heeft.

Nu zal ik maar eindigen. Och, dat u tezamen verwaardigd mochten worden om onze weldaden en vrijheid op te mogen merken, zodat ge tot de Heere mocht wederkeren. Wat zou ons dat tot heil en zegen zijn voor tijd en eeuwigheid. Want Hij is toch die grote Alles, het geluk van Zijn volk, nu en eeuwig. Dat die lieve Geest dat in onze zielen mocht werken, is de wens van uw zuster.

Willem zal ook wel blij zijn. Hij zal ook wel liever een schop schoonmaken dan een sabel. Mocht hij met des Heeren hulp in deze maar leren kennen en leren vragen: "Heere, wat wilt Gij, dat ik doen zal."

Als er bij jullie of van het Zeiland nog zin hebben om met kerstmis te komen, dan moeten zij dat vroeg genoeg laten weten, zodat wij tijd hebben om tijding te sturen, hoeveel wij er wel bij kunnen hebben. Wij hopen het Willem-oom ook te vragen.

Na groeten aan allen, ook op Zeiland,

uw liefhebbende zuster,

B. Eigeman-Mulder

Negende brief

Achterberg bij Rhenen,

Hartelijke geliefde vriendin,

Uit hartelijke zielsbetrekking gevoelde ik begeerte u een leettertje te schrijven. Ik zou u gaarne eens ontmoet hebben, maar ik mocht een kijkje krijgen op die tijd en plaats, waar geen scheiding meer zijn zal, en toen mocht ik daarin berusten.

Ik heb een lange tijd in het donker en in verwarring verkeerd; veel aanvallen van de vorst der duisternis en kwelling van mijn eigen boze hart gekend, zodat ik wel eens moest uitroepen: "O bitter! O bitter! Wat is de kracht der zonde toch groot."

Ik vond veel troost in de woorden: "Een muitgespan heeft mij ten prooi verkoren," Psalm 22:8 berijmd. Ik kreeg te zien wat het Jezus gekost heeft om voor dat arme volk de losprijs op te brengen aan Zijn Vader en hen alzo uit de muil van dat muitgespan te verlossen en aan Zijn Vader terug te geven. Dan vond ik wel weer lavenis, maar uit mijn banden raakte ik niet los. Ik moest gedurig uitroepen: "Ik ellendig mens! Wie zal mij verlossen uit het lichaam des doods."

Dat duurde totdat heel ongedacht die dierbare Middelaar des verbonds als dat tweede Verbondshoofd Zichzelf aan mij, diep onwaardige, kwam te openbaren en mij toonde hoe Hij als tweede Verbondshoofd Zich stelde tegenover het eerste verbondshoofd Adam, die mij gevangen hield en van wie ik niet los kon komen. Toen zag ik hoe volkomen ik in Adam uit God was gevallen, los van Hem was, en met de ganse wereld verdoemelijk voor Hem lag. Maar ik kreeg, o wonder, een eeuwige ontferming te zien; en ik mocht geloven, dat, naarmate mijn uitval en verlies volkomen is in de eerste, alzo mijn zaligheid en winst volkomen is in Hem, door Hem en om Hem. O, dat woord "vol" is mij zo'n onbegrijpelijke zee van zaligheid. Ik was niets, ik had niets, ik vermocht niets. Want vol kan toch niets hebben. Toen daalden deze woorden in mijn ziel af: "In Hem zijt gij volmaakt." Het was alsof ik geheel werd losgemaakt en opgehaald uit mijn eerste verbondshoofd en overgebracht en opgenomen in die Middelaar des verbonds, het tweede Verbondshoofd. Dat geschiedde zo volkomen en volmaakt, dat het was of ik met Hem gezet werd in de hemel, als dat volmaakte Hoofd en Vertegenwoordiger van Zijn kerk op aarde.

O onbegrijpelijk wonder, de vuilste, de slechtste, de melaatste, die geen weerga op aarde vinden kon, moest met de apostel in droefheid en blijdschap uitroepen: "Mij de grootste der zondaren is deze barmhartigheid geschied." Ik smolt weg in verwondering en aanbidding. Het was maar herhaaldelijk: "In Hem zijt gij volmaakt." Och, lieve vriendin, ik was ten einde en begreep niets. Toen kreeg ik zo'n afdaling in mijn diepe armoede en steile afhankelijkheid, dat ik niet weet of ik me in mijn leven ooit zo arm gevoeld heb. O, en toen de begeerte om naar staat, rang en waardigheid van mijn Hoofd en Koning te leven. Dat was de begeerte van mijn ziel. Toen kreeg ik gezicht op de Heere Jezus en Zijn drie Goddelijke ambten. Ik zag hoe Hij als die grote Leraar, Hogepriester en Koning bereid was mij arm en machteloos schepsel te hulp te komen en overweg te helpen. Ja, dat zelfs Zijn kracht in mijn zwakheid zou verheerlijkt worden.

Nu had ik een tijdlang gestaroogd op het negende vers van Ezechiël 16 en daarin een plaatsing voor mijn ziel mogen vinden en hebben al lang tevoren. Toen werd ik, arme nieteling, zo verrast met die zalige overgang in Hem. Ik vroeg toen in mijn eenvoudigheid aan mijn dierbare Verbondshoofd of onder die bewerkingen ook die wassingen van Ezechiël 19:9 begrepen waren. Daarop kreeg ik deze woorden: "Ik delg uw overtredingen uit als een nevel en Ik gedenk uwer zonden niet meer;" en daarna de woorden: "Ik heilige Mijzelfen voor haar, opdat zij geheiligd zijn in waarheid."

Lieve vriendin, er schoot voor mij niets over, dan door die Persoon des Middelaars, dat lieve Drieënige Wezen, vruchten te mogen voortbrengen der bekering waardig. En dat mocht ik maar verwachten in Hem, Die nu mijn Alles was geworden. Zo was de strik gebroken, en mijn ziel was ontkomen. Toen was het in mijn ziel: "Eet vrienden, drinkt en wordt dronken, o liefste." Toen mocht mijn ziel uitroepen: "O, zalig zulk een dronken zijn van Jezus merg en wijn." Het kwam mij voor wat mijn eerste levenskreet en uiting was geweest. In een vloed van tranen riep ik uit: "En dat aan mij, Heere! En dat aan mij !" Ik verwacht in mijzelf nu ook geen groter overwinning.

Ik eindig. Hartelijk gegroet van uw liefhebbende vriendin,

B. Eigeman-Mulder

Tiende brief

Achterberg bij Rhenen,

Geliefde zuster,

Om aan het verzoek van uw kinderen te voldoen, neem ik onder opzien naar de hulp des Heeren de pen op. Zonder die hulp ben ik niets. Niet alleen mijn ziel moet daarop wachten, maar ook mijn lichaam, vanwege zwakte en zenuwen. Daar ik alles kwijt ben, moet ik veel zuchten. Daarvan heeft de vijand veel gebruik gemaakt om mij te verwarren en mijn ziel door vele boze inwerpingen te verschrikken als zou mijn zieletoestand desolaat en ellendig zijn en de wrake des Richters mij moeten vinden.

Onlangs gebeurde dit mij ook onder het lezen van een preek, die mij hoogst aangenaam en dierbaar was. Ik had getroost en bemoedigd mogen luisteren en ik had nog weer tot het besluit mogen komen, dat ik aan dat zielzaligende genadewerk kennis had. Zo zocht ik mij te verblijden, want de preek werd met veel opgewektheid gehoord. Maar o, aan het einde werd ik zo geducht overvallen met inwerpingen, die alles overhoop wierpen. Ik werd zeer verschrikt. Want ze zeiden van binnen: "Ge denkt nogal zeer gunstig over uw toestand voor de eeuwigheid. Maar wat is uw hart en gedachte voor de gehele wereld? Er is niemand zo naamloos als gij, en daarom hebt ge uw weerga niet op de ganse aarde." Ik moest op dit alles zwijgen. Toen zei de vijand mijner ziel: "Gij weet toch wel, dat de Rechter van hemel en aarde die zonde moet

straffen, want Hij kan met de zonde geen gemeenschap hebben." Daardoor werd ik zo overweldigd, dat ik niet wist wat het zijn of worden zou.

Toen ik de uitspraak des Rechters wachtende was, werden mijn ogen geopend en kreeg ik kracht en genade van boven om tot de vijand te zeggen: "O mijn vijand, weet jij niet, dat de Rechter, naar Wie jij mij als het ware heenduwte, mijn lieve Vader is om Christus mijns Hoofds wille." Toen moest de vijand verstommen en verdwijnen alsof hij nooit geen plaats in mijn ziel gehad had. Want ik mocht herhaaldelijk uitroepen: "O ja, die Rechter is mijn lieve Vader!"

En ik mocht zeggen: "Al was het mogelijk, dat Hij mij veroordeelde, dan zou uit de hel nog roepen: "Mijn lieve Vader! Mijn lieve Vader, om Jezus mijns Hoofds wille." Maar dan zou die lieve Vader de eer moeten schenden van Zijn eigen geliefde, gegeven Kind, en dat kan nooit gebeuren. O, wat is die weg van zaligheid toch een eeuwig wondergeheim. Och, dat ik ziende mocht worden om Hem te kunnen bewonderen. Ik mocht geloven, dat ik in die ogenblikken met een kleine hulp geholpen was geweest om te kunnen vertrekken. O ja, die kennis maakt de ziel gaande om dat lieve Wezen meer en meer te kennen. Dan waagt de ziel het wel eens om met de dichter uit te roepen: "Mijn ziel dorst naar God, naar de levende God. Hoe lang, o Heere, hoe lang?"

Ik eindig,
uw liefhebbende zuster,
B. Eigeman-Mulder

Aanspraak

Zie daar dan, geliefde kinderen en kindskinderen, een weinig ter gedachtenis opgesteld door uw geliefde moeder. Het is iets, wat zij niet uit haarzelf kon meedelen, maar wat het liefdehart en de rommelende ingewanden des Drieënigen Gods haar in het verborgen op de knieën hebben geleerd en aan haar ziel hebben toegediend. Ik kan van mijzelf niet anders zeggen dan door genade geleerd te hebben de grootste der zondaren te zijn. En dat ik dat doen mag, daarvan is eeuwige liefde alleen de grond en oorzaak; ik, de minste der heiligen. Daarom bevind ik mij een arme, ledige nieteling te zijn; ja één, van wie dat lieve drieënige Wezen alle tijd last heeft, zodat ik zeggen moet: "Was Jezus niet zo'n zalige Borg, och, waar vlood ik heen?"

Omdat dit nu met uw moeder is, daarom kan ik u allen, geliefde kinderen en kindskinderen, en ook degenen, die er onder zijn, die door genade daar iets van mochten ervaren, volmondig en hartelijk die liefdedienst aanbevelen.

Ik mag en kan niet anders van dat dierbare Drieënige Wezen des verbonds getuigen, dan dat ik Hem bevonden heb te zijn: genadig en barmhartig, lankmoedig en groot van goedertierenheid, Psalm 103:8.

Ik heb dat lieve Wezen bevonden te zijn: de enige ware God, Die alleen wonderen doet. Het behaagde Hem dat aan mij, de grootste en doodste hond, de snoodste vijandin, ja aan mij, die een bittere gal, een samenknopsel van ongerechtigheden was, te verheerlijken. Efése 2:1: "En U heeft Hij mede levend gemaakt, daar gij dood waart door de misdaden en de zonden." Mij ophalende uit de afgronden des doods.

Ik heb Hem bevonden te zijn een proefhoudende, getrouwe en liefderijke Verzorger, Behoeder van de werken Zijner handen. Genade is in mij, arme nieteling, verheerlijkt, Psalm 138:8.

Ik heb dat lieve Drieënige Wezen bevonden te zijn een liefhebbend Vader. 1 Joh 4:19: "Wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst liefgehad heeft"

Een medelijdende Borg, Leidsman, Leraar, Hogepriester, Koning. Joh. 17:9: "Ik bid niet voor de wereld, maar voor degenen die Gij Mij gegeven hebt, want zij zijn Uwe." Een lieve God de Heilige Geest. Johannes 16:14 "Want Hij zal het uit het Mijne nemen, en zal het u verkondigen" en 2 Cor. 5:5: "Die ons nu tot ditzelve bereid heeft, is God, Die ons ook het Onderpand des Geestes gegeven heeft."

Ik heb dat lieve, Drieënige Wezen bevonden te zijn een Toevlucht te allen tijde, Psalm 62:9: "Vertrouwt op Hem te allen tijde, o gij volk; stort ulieder hart uit voor Zijn aangezicht; God is ons een Toevlucht. Sela."

Ik heb dat Drieënige Wezen bevonden te zijn het alleen zielvervullend Goed, het alleen levengevend Hoofd, Psalm 73:25: "Wien heb ik nevens U in den hemel? Nevens U lust mij ook niets op de aarde."

Kortom, wie is bekwaam, de hoogte, lengte, breedte, diepte van de onnaspeurlijke alleszielsvervullende rijkdom des Drieënigen Gods, des eeds en des verbonds te bespreken of te beschrijven? Romeinen 8:23: "En niet alleen dit, maar ook wij zelve, die de eerstelingen des Geestes hebben, wij ook zelve, zeg ik zuchten in onszelven, verwachtende de aanneming tot kinderen, namelijk de verlossing onzes lichaams." Hier moet ik zeggen met al Gods lieve keurlingen, Psalm 31:20a: "O, hoe groot is Uw goed, dat Gij weggelegd hebt voor degenen, die U vrezen."

Daarom mijn geliefde kinderen en kindskinderen, nog eens Hebr. 4:1: "Laat ons dan vrezen, dat niet te eniger tijd, de belofte van in Zijn rust in te gaan nagelaten zijnde, iemand van u schijne achtergebleven te zijn." Lees verder dit hoofdstuk. De Heere geve u te lezen, te verstaan, opdat het uw zielearbeid mocht brengen voor de belangen van uw ziel en die van uw kinderen. Hij, de Heere, believe u samen daartoe op te nemen in en door de verordineerde weg der wedergeboorte, Joh 3:3 "Voorwaar, voorwaar zeg Ik u, tenzij dat iemand wederom geboren wordt, hij kan het Koninkrijk Gods niet zien;" opdat uw zielen krijgen te beoefenen Joh. 6:27: "Werkt niet om de spijze die vergaat, maar om de spijze die blijft tot in het eeuwige leven, welke de Zoon des mensen ulieden geven zal; want Dezen heeft God de Vader verzegeld." Gelijk de gezegende Immanuël in ditzelfde hoofdstuk vers 33 getuigt: "Want het Brood Gods is Hij, Die uit den hemel nederdaalt, en Die der wereld het leven geeft." Daartoe believe de Heere Zich in uw aller zielen te verheerlijken, Hem tot eer en ulieder zielen tot zaligheid.

Ik eindig met de stille moederlijke verzuchtingen: *Uw koninkrijk kome en Uw dierbaar hartebloed kome over ons en onze kinderen.* Het is de welmenende bede van uw liefhebbende ouders,

B. Eigeman-Mulder

C.W.H. Eigeman

**5. Aantekeningen uit het leven van
MARTIJNTJE VAN DER VELDEN
te Kinderdijk, 1838-1915.**

Komt, luistert toe

Door J. van Dam

Deel V

**DE PALMBOOM
1993**

Als men vroeger in onze streek hoorde verhalen van het oude volk, dan werd daarbij vaak de naam van Martijntje van der Velden genoemd. We wilden het één en ander uit haar leven verhalen.

Martijntje werd geboren op 24 februari 1838 te Lekkerkerk. Wij vernamen, dat zij een leven uit God ontving op haar zeventiende jaar. Zij was toen dienstmeisje te Oud-Alblas en als we dan terugrekenen, dan moet het kennelijk geweest zijn onder de bediening van ds. J.J. Knap, daar deze leraar van 1853 tot 1855 te Oud-Alblas stond. Zij trouwde met ene Eikelenboom en enkele jaren daarna betrokken ze een klein boerderijtje in het Boven eind van Nieuw-Lekkerland. Deze man had een vroegtijdig en zeer triest levenseinde.

Als weduwe met opgroeiende kinderen trouwde zij daarna (hoewel Gods volk het haar sterk afraadde en ook haar kinderen het er niet mee eens waren) met ene Broere. Maar deze heeft haar schandelijk verlaten en verdween naar Amerika. Zij zal dus ook wel ervaren hebben, dat "veel rampen zijn des vromen lot" Maar door genade zal zij ook wel geleerd hebben, dat "alle dingen moeten medewerken ten goede, dengenen, die naar Zijn voornemen geroepen zijn."

2 kinderen genezen door een simpel middel

Toen Martijntje nog in het Lekkerlandse Boven eind woonde, kende ze al de stem des Heeren (1 Samuël 3: 7) en zo verstond zij op een zondagmorgen eens, dat zij van God gedrongen werd "om ellende te gaan zoeken." Wat het nu precies inhield, bleef voor haar verborgen, Maar zij moest beslist ergens naar toe. Ze ging bij verschillende kennissen langs en informeerde, hoe het in die gezinnen was. Steeds was er niet de ellende, die zij zocht. Tenslotte kwam ze bij kennissen, waar ze blijkbaar ook niet wezen moest, maar die haar wezen op hun burens.

Daar lagen twee kinderen ernstig ziek van een keelziekte; dat was bij **Arie de Ouden** van het groene hokje (overleden in 1954 op achtennegentigjarige leeftijd). Aanstonds gevoelde Martijntje, dat ze daar naar toe moest en "met innerlijke barmhartigheid bewogen zijnde" sprak ze met ouders en kinderen. Wellicht zal ze vooral op de eeuwige belangen van hun onsterfelijke zielen gewezen hebben. Tegelijk mocht ze ook tot leniging der lichamelijke nood dienstbaar zijn. Een eenvoudig middel, dat zij aanraadde werd zo wonderlijk gezegend, dat één van die twee kinderen reeds rustig op haar schoot was gaan slapen vóór ze tenslotte wegging.

Martijntje raadde een eenvoudig, maar voor onze begrippen wel een merkwaardig huismiddel aan: enige dikke wormen in een zakje van neteldoek en dan dat zakje op de keeltjes van die ernstig zieke kinderen leggen. De hedendaagse wetenschap zal er stellig om lachen, Maar de historische werkelijkheid was, dat de keelaandoening echt beterde. Die wormen gingen ervan dood. Wij waren wat verbaasd en verlegen met dit verhaal (van een kleindochter van Martijntje). Toen we dit eens vertelden tegen mevr. Du Marchie v. Voorthuysen kon zij zich herinneren van haar schoonvader Punt te Papendrecht, dat daar in een zelfde geval ook het merkwaardige middel werd aangeraden door de godzalige C. Schouten en dat was ook tot genezing.

Omdat dit voorval reeds zo lang geleden is, hoorden we het maar zeer beknopt en het lijkt de lezers misschien wat eigenaardig, Maar een opmerkelijke zaak hierbij is dit, dat één van die twee kinderen Jan heette en deze Jan de Ouden is later waarachtig tot God bekeerd. Hij was nog vele jaren ouderling in de Gereformeerde Gemeente in Ned. te Harderwijk. Als kind moest hij dus niet sterven, want God had wat anders over hem beschikt (overleden 1969).

Men vertelde ons, dat Martijntje een klein kind heeft gehad, dat als peuter reeds bijzonder aandachtig luisterde als het volk met haar moeder sprak. Het kind voelde zo'n betrekking op dat volk, dat ze beslist ook wel een handje wilde hebben als ze weggingen. Sommige vrouwen zeiden, dat het meisje geen vrouw zou worden en Martijntje geloofde dat ook. Het kind stierf op driejarige leeftijd en verscheidene kinderen Gods hadden getuigenis, dat er wat goeds in was voor de Heere.

Toen Martijntje tweeënveertig jaar oud was, is haar ziel gered. De dagen daaraan voorafgaande zag zij op alles het ongenoegen Gods. Op alles lag de vloek en het eeuwig verderf zou haar deel zijn. Haar dochter waste de gordijnen en toen die weer voor de ramen hingen, vroeg ze aan moeder Martijntje, of ze nu ook niet vond, dat het weer netjes was, maar Martijntje had nergens oog voor. Ze zou het ook best gevonden hebben, "als er een baalzak voor de ramen hing."

In de nacht daarop werd Martijntje echter zeer beweldadigd. Waar eerst overal de vloek op lag, zag zij toen de genade, de goedgunstigheid en de trouw des Heeren haar omringen. Zij was overgezet uit de dood in het leven en uit de hel in de hemel. Nu wilde zij de goedertierenheden des Heeren vermelden en was zij welgemoed. Ze zei, dat het netjes moest zijn in huis en haar dochter zei verwonderd, dat ze er toch de vorige dag niets om gaf!

Nu geloofde Martijntje, dat Gods volk door de Heere Zelf gestuurd zou worden, om de daden des Heeren te horen en ze kwamen inderdaad. Ze zeiden tot haar: "Welkom in de strijd." Die strijd heeft ze inderdaad gekend en ze is er door geoefend in de genade.

Toen een dochter van Martijntje trouwde met J. v. Heiningen, ging dit jonge paar "aan het Elshout" wonen. (Zo noemde men vroeger het Lekkerlandse gedeelte van Kinderdijk). Martijntje is toen zelf ook daarheen verhuisd en daar heeft zij, tot haar heengaan in 1915, gewoond.

Zondags werd er bij haar in huis preek gelezen en veel Godzaligen bezochten haar graag. In die tijd waren er velen van Gods volk, die beslist met geen kerk te doen wilden hebben en daarbij waren ook velen van haar vrienden, Maar haar standpunt was niet zo. Mede door haar lichaamsgestel zat ze op Gods dag dus wel thuis. Maar op bid- en dankdagen ging ze wel bij ds. Stam ter kerk.

Wijlen ouderling J. Vermeulen was in zijn jonge jaren veel bij haar geweest en sprak altijd met hoge achting over haar. In de brieven van **Jacob Oosterwijk** wordt zij ook enkele malen genoemd. We zagen ook brieven van J. Geense waarin hij de groeten laat doen aan Martijntje. Zij onderhield goede vriendschap met Klaas Leeuwestein uit Sliedrecht en daar hebben we nog verschillende brieven van, die hij aan Martijntje schreef.

Martijntje had een ruim en Godverheerlijkend sterfbed. Toen de dood naderde, hoorde zij het gezang in de hemel en met blijdschap en verwondering stak ze haar handen omhoog en zei tegen haar dochter: "Hoor je ze niet zingen? Zing toch hard mee!"

Onmiddellijk na dit zeggen blies zij de adem uit; haar ziel ging tot God. Met blijdschap zal ze haar kroon gelegd hebben voor de voeten van het Lam Gods en zij zal met de schare der verlostten (ook haar dochttertje) ingestemd hebben: "Gij hebt ons Gode gekocht met Uw bloed!"

2 Brieven

Ter afsluiting willen we nu nog een klein briefje weergeven van Klaas Leeuwestein aan Martijntje.⁸ Deze Leeuwestein was een bevestigd Christen en had in zijn dagen grote bekendheid onder het volk, mede vanwege de brief die hij schreef aan zijn broeder in Christus, Paul Krüger, ten tijde van de vreselijke Boerenoorlog in Zuid Afrika. Velen van dat oude volk hadden werkzaamheden met die oorlog en uiteindelijk heeft Engeland zich met die oorlog veel schuld, vloek en schande op de hals gehaald.

Er woonden toen nog verscheidene kinderen Gods aan de Kinderdijk ("Elshout") en zo ziet men dus, dat Leeuwestein tegelijk ook die vriendenkring van Martijntje aanspreekt.

Sliedrecht, 30 september 1898.

Zeer geliefde vrienden en vriendin,

Wij doen ulieden weten, dat wij door de oneindige liefde Gods, donderdagavond zijn thuisgekomen om 7 uur en doe uw lieve moeder van mij de hartelijke groetenis, want zij is mijn zuster. Mijn groeten ook aan hare kinderen die nog bij haar in huis zijn. Ik ben wel met het lichaam in Sliedrecht, maar met de geest ben ik nog bij uw moeder. Ja, ik heb vannacht nog met haar gepraat. Wat werkt toch die Goddelijke werking wonderlijk! Wat is die geestelijke familie toch nauw aanéén en inéén gebonden. Maar, het moet zuiver zijn, door God Zelf gewerkt en door de Heilige Geest ingestort. Al wat die God tezamen voegt, dat scheidt de mens niet! Maar, er wordt zoveel tezamen gevoegd door de mensen dat ook weer door de mensen verbroken wordt.

Nu Martijntje, ik mag tot nog toe geloven dat wij een ogenblikje in de gunste van onzen God in onze lieve Zaligmaker door de Heilige Geest tezamen mogen geweest zijn. Mocht die liefde Gods ons verzellen en een harte geven om Zijn weldaden op te merken.

Ik heb nog een man gesproken, die had zo te worstelen met de hoofdzonden en ik zei hem, dat daar ook vergeving voor was. Omdat die lieve Heere Jezus een zweetdoek om Zijn hoofd had toen Hij in het graf lag en omdat de hoofddoek bijzonder in een hoek tezamen gerold lag. Daarmee wil de Heilige Geest ons leren, dat er ook vergeving is voor onze hoofd- of koningszonden. Maar, het moet ons gedurig smart doen. Ja, het is wat een genadige weldaad als de zonde ons drukt en kwelt. Dat wij een toevlucht hebben door genade tot de troon der genade. En dan, o wonder van genade, als dan een ziele weer aangenomen wordt aan het hemelhof en dat dan zulk een ziel weer in liefde omarmd wordt en dan weer een kus krijgt van zoete liefde van die volzalige Bruidegom Jezus en dat zo een ziele dan weer aan de borsten van Christus vertroostende genade mag liggen. Och, dat hoge, dat Goddelijke wonder van genade. Och, lieve kinderen van God, dat onbegrensde wonder kan ik niet uitdrukken.

Nu, mijn zuster Martijntje, in de Hemel zullen wij het wel recht uit kunnen drukken en ook wel in de volste zin verstaan kunnen wat hier nog duister is. Als wij hier een stipje van de liefde Gods in onze zielen voelen invloeden, dan kunnen onze lichamen het bijna niet dragen. Och meid! wat zal dat dan niet zijn, als wij ons voor eeuwig in Hem kwijt zullen zijn en blijven.

Nu ik bevele u allen Gode en Zijne genade en zeg al de vrienden gedag en zeg asjeblijft dat wij 's avonds zijn thuisgekomen.

De groeten van mij en de mijnen, uw vriend K. Leeuwestein - Sara van de Berg

⁸ Men leze ook hoe Piet de Bie met Betje Duijzer een bezoek bracht bij Martijntje, in "Herinneringen," geschreven door P.H. Duijzer.

Nu dan nog het enige briefje, dat we van Martijntje hebben gevonden. 't Is niet gedateerd en blijkbaar heeft het geen verband met het bovenstaande briefje van Leeuwestein. We krijgen de indruk, dat Martijntje niet zo bekwaam was in het brieven schrijven en dat Leeuwestein op vele brieven van hem maar enkele van haar ten antwoord ontving. Het korte briefje van Martijntje is als volgt:

Aan Kl. Leeuwestein,

Waarde hartelijk geachte vriend,

Mocht het wezen broeder en vader in Christus! Ja vriend, ik ben verwonderd dat de band die door genade gelegd is geworden door Gods goedheid, nog niet verbroken is door alles heen, daar wij menige brief van u ontvangen hebben. O, ja wat de betrekking aangaat, dan had u allang een briefje van mij gehad, maar mijn diepe onbekwaamheid houdt er mij van terug, ook de harteloosheid - liefdeloosheid en lusteloosheid.

O, mocht het wezen, daar de oordelen om ons heen gaan, als oorlogen en alwaar Gods Woord ons toe vermaant, opdat wij voor- en toebereid mochten worden, zo voor onszelf als voor onze kinderen. Och, dat wij gebonden mochten worden aan de troon der genade, met al onze belangen, zowel voor de onzen, voor land en volk, ja ook voor het buitenland.

O, ik vreze en hope dat wij toch achteraan mochten komen, en Gode leren zwijgen, dat is de wens van uw ellendige vriendin en zuster,

Martijntje v.d. Velden.

Uit de overlevering van Beverloo, verteld aan kinderen

... Wij overlegden met elkander en vatten het plan op om naar dokter Van Wierd van Lopik te gaan en te vragen wat die er van dacht. Niet om er iets aan te doen, maar om te raadplegen.

Op zekere dag gaat Vrouw Beverloo er heen en terwijl ze van het Elshoutse veer afstapt, valt er met kracht in haar ziel: "Is er geen God in Israël, dat U gaat naar de God van Ekron om die te raadplegen?" En moeder is er niet heen gegaan. Ze ging terug bij Martijntje (van der Velden) aan en deze haar toestand mee gedeeld hebbende, zei Martijntje: "Vrouw Beverloo, ga maar gerust naar huis, er is gebed voor."

Na aangenaam daar verkeerd en hartelijk afscheid van haar genomen te hebben, is moeder teruggekeerd. Toen de tijd naderde, en het verwachte gebeurde, is het nog nooit zo goed gegaan, geen dokter, geen juffrouw, alleen de baakster, de oude vrouw Snijders. Jannetje is toen geboren, de 7e juli 1907 en daarna is moeder overleden, de 27e maart 1908. Zij was ruim 38 jaar oud.

Het sterven was heerlijk. Kort voor haar verscheiden vroeg ik haar, hoe het er mee stond voor die grote en aannaderende eeuwigheid? En haar antwoord was tot mij en de kinderen: "Het is rechtvaardig, als God mij voor eeuwig verdoemt." Nauwelijks had moeder dit uitgedrukt of zij ontving die alles overdekkende waarheid: *"Ik wil niet dat deze in het verderf nederdale, Ik heb verzoening voor haar gevonden."* Zij kreeg tevens een blij vooruitzicht, deed met handen omhoog een gebed voor mij en de kinderen en verder was het:

"Ik zal ontwaakt Uw lof ontvouwen,

U in gerechtigheid aanschouwen,

Verzadigd met Uw Godd'lijk beeld." (Psalm 17:8)

Ik zal nu nog iets mededelen aangaande **vrouw Kombuis**. Zij kwam veel bij **vrouw Schippers**, om daar haar hart te luchten vanwege haar ellende met haar kinderen, maar bovenal stortte zij haar hart bij de Heere uit. Zij werd door al die dingen ook gesmaad, en toch waren het haar zonden niet. En dan alle dagen daarin te moeten verkeren, dat zijn toch toestanden, hè? Maar de Heere zegt in Zijn Woord: "Ik weet waar gij woont, namelijk daar, waar de troon des satans is."

Ook vrouw Schippers was daar geen vreemdeling van, vooral met één van haar kinderen. Het is zelfs wel zó hoog gelopen, dat zij van zichzelf viel.

In de mobilisatie (1914-1918) gebeurde het, dat vrouw Kombuis zonder eten zat en dat is bekend geworden aan Terlouw. De lieve Heere bond het hem op zijn hart. Hij is er naar toe gegaan, doch verschillende mensen die hem zagen gaan, riepen hem en vroegen: "Waar gaat u naar toe?"

"Naar vrouw Kombuis", was het antwoord.

"O neem dan ook van mij wat mee", was het dan. Zo al gaande werd het een zak vol. En tenslotte wordt hij nog een keer aangehouden om iets mee te nemen, doch Terlouw zei: "Ik durf het niet meer mee te nemen, want dat wordt te gevaarlijk, met het oog op de politie te Rotterdam. Want het is genoeg bekend dat men niets mag vervoeren of naar een andere plaats brengen, en als ik aangehouden word, dan ben ik alles kwijt." Maar Terlouw kon zo niet praten of hij moest toch wat meenemen. Toen zei hij: "Mag ik dan even in uw huis komen, om alleen te zijn?"

"Jawel, Terlouw, kom er maar in" was het antwoord. Terlouw zondert zich af in het gebed, en ontvangt van de Hemel die waarheid: "En hun ogen werden gehouden, dat zij Hem niet kenden."

Toen hij weer opstond om zijn weg te vervolgen, zei hij: "Mensen, geef maar mee, hoor."

Zo vertrok hij naar Rotterdam. Daar gekomen zijnde, staat er reeds een agent bij de boot, maar hij laat Terlouw gewoon door. Zo ging het steeds, totdat hij op de hoek van de straat, waar vrouw Kombuis woonde, weer een agent aantrof, maar ook hij liet Terlouw gewoon doorlopen, terwijl het toch een grote zak vol was. En zo kwam hij tenslotte bij vrouw Kombuis, die werkelijk zonder eten zat. Nu, in de zak zat van alles, zoals boter, kaas, spek, enz. Dus dat viel ontzettend mee, eerst niets, en nu in overvloed. Wat zorgt de lieve Heere voor Zijn volk, en wat is Terlouw bewaard gebleven dat hij geen tegenstand van de politie kreeg.

6. LEVENSSCHETS EN PELGRIMZANGEN

van

JANSJE ZONDAG

Verzorgd door

**Ds. I. Kievit
te
Baarn
1935**

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2004**

De lezer heil.

Het dringend verzoek, dat van verschillende zijden tot ons kwam, om uit de geestelijke nalatenschap van onze, in de Heere ontslapen, zuster Jannigje Zondag, een bundeltje gedichten in het licht te geven, hebben wij niet kunnen afwijzen. Daarom gingen wij er toe over uit haar gedichten een keuze te doen, om deze persklaar te maken.

Wij voorzagen de versjes van een passend opschrift en voegden een korte levensschets toe. Aanbeveling behoeven de versjes niet. Ze dragen de keur des hemels, omdat God Drie-enig erin wordt verheerlijkt.

Ze zijn eenvoudig van vorm; diep van inhoud; vol van geestelijk leven. Zeker zal onze ontslapen zuster in de Heere niet hebben vermoed - ze dacht klein van zichzelf - dat zij op deze wijze nog zou spreken nadat zij gestorven is en Gode eeuwig leeft. Maar de Heere wil dat de gedachtenis des rechtvaardigen tot zegening zal zijn.

Het boekske moge onder den onmisbare zegen des Heeren tot in geslachten de ware pelgrims naar Sion troosten, in onze donkere tijden. Het moge ook dienstbaar zijn tot ontdekking aan veler volslagen gemis aan geestelijk leven, en anderen tot heilige jaloezie verwekken, ziende op eigen ingezonken en arm geestelijk leven.

En de Geest en de Bruid zeggen: Kom. En die het hoort, zegge: Kom.

De genade onzes Heeren Jezus Christus zij met u allen. Amen.

BAARN, Mei 1935.

I. KIEVIT, V.D.M.

BIJ DE TWEEDE DRUK

Vroeger dan we hadden kunnen vermoeden zal de eerste oplage van de Pelgrimszangen zijn uitverkocht. Er was en is vraag naar dit kostelijke boekske. Velen mochten het met zegen lezen, zoals mij van verschillende zijden is gebleken. Dit verblijdt ons. De naam des Heeren zij ervoor geprezen.

Het kwam ons echter voor, dat, alvorens het boekje is uitverkocht, een tweede druk gereed moest zijn. Wij traden met de drukker in overleg die nu als uitgever een tweede druk verkrijgbaar stelt. Het is toch onze overtuiging, dat het boekje beschikbaar moet blijven, omdat het van blijvende waarde is.

Hier en daar werd in de "Levensschets" een zin veranderd, enkele zinsneden toegevoegd, terwijl voor het gemak van den lezer de Psalmverzen volledig zijn afgedrukt. Ook werden nog een paar gedichtjes ingevoegd.

De Heere stelle de zangen van onze onvergetelijke, ontslapen zuster in de Heere, ook verder ten zegen, tot eer van Zijn Naam.

BAARN, Juli 1935.

I. KIEVIT, V.D.M.

Izaäk Kievit werd geboren 6 november 1887 te Oud-vossemeer. Op 28 november 1915 werd hij Hervormd predikant. Vanaf 1923 tot zijn overlijden 4 juni 1954 was hij predikant te Baarn.

KORTE LEVENSSCHETS

Het was Maandag 6 December 1909. Huilend joeg de wind over de akker der doden en de regen zwiepte in het gelaat van de velen, die zich hadden opgemaakt naar een klein open graf. Het ligt daar onder die treurbeuk. Een jeugdige van jaren wordt begraven. Willem Zondag, oud 9 jaren, noodlottig omgekomen onder de trein. Diep is het medelijden der vele omstanders, onzegbaar de smart van de gebroken ouders en verwanten.

En toch ... de éne dochter, volle zuster van het omgekomen knaapje, dat zij zo diep lief had ... staat daar zonder tranen. Haar gelaat is niet overtogen met de somberheid van het graf, maar de heerlijkheid des hemels straalt er van af. Zij is 19 jaren oud. Ook kan ik zeggen: vier dagen telt zij. Er is aan dit meisje een eeuwig wonder gebeurd. Maar, laat ik eerst haar naam noemen. Zij heet Jannigje Zondag, gewoonlijk "Jansje" genoemd. Haar pelgrimszangen bied ik u in dit boekje aan tot grootmaking van Gods Naam. Zij rust nu ook in den akker der doden, nog slechts 44 jaar oud.

Een korte levensschets mag in dit boekje niet ontbreken.

Jansje werd geboren 19 juni 1890. Zij bezocht de lagere school en verder onderwijs genoot zij niet, daar zij moest meewerken in het gezin. Zij had dus geen schoolontwikkeling, maar de Heere had haar een helder verstand geschonken. In de waarheid werd zij helaas niet opgevoed, hoewel zij een Godzalig grootvader (Zondag) had, die haar als jong meisje vaak meenam in het verborgen, om met haar te bidden. En daarom wist zij bij het opgroeien wel, dat er bekeerde mensen waren zoals grootvader ... maar meer hoorde of wist zij er niet van.

Zij zong lustig, leefde netjes ... en diende fatsoenlijk de wereld met haar ouders en verwanten. Een jaar echter vóór dit droevig ongeval. was het toch anders geworden in haar hart. Zij miste wat van binnen, zij werd ongelukkig. Zij zong niet meer als weleer. Zij zocht vaak het verborgen. Op een keer werd zij zó bij dood en eeuwigheid bepaald, dat zij angstig snikte. De afgrond zag zij als geopend. Zij bad dan: "*Heere, bekeer mij, zoals Gij grootvader, hebt bekeerd.*" Zo ging het voort ... zij werd een ongelukkig, vroom meisje. Maar, daar snijdt de engel des doods met zijn zeis dat jonge leven af ... plotseling!

Nu is het des Heeren tijd om eeuwige wonderen te doen aan haar ziel. Zij wordt ontbloot en in de deugden Gods ingeleid zó klaar, dat Hij was *een Sinai in heiligheid omringd van bliksemstralen*. Haar zonde reikte van de aarde tot den hemel. De vloekrol der eeuwige wet werd ontrold en Gods oordeel kon niet dan vreselijk wezen. Een Borg kende zij niet, maar riep: "*o God, ik kom voor eeuwig om*", en - het ging snel en afdoende - zij tekende met haar bloed haar eeuwig doemvonniss. Zij zonk weg voor de eeuwige God, Die zij liever had dan haar leven en zaligheid.

Maar, o eeuwig wonder, toen zij afgesneden van de oorden des levens wegviel voor God, openbaarde Zich die eeuwig gezegende Middelaar Gods en der mensen. Nee, nu ga ik niet verder met beschrijven ... hoe zij met die Borg voor eeuwig werd verenigd, gebracht in en door Hem voor de Rechter, Die een welgevallen nam in het offer van Zijn lieve Zoon. - Daar stond zij, gewassen in Zijn bloed, gekleed met Zijn gerechtigheid, door Hem omhelsd en Hem omhelzend en daar klonk het woord van de Rechter: "*Dochter Sions, sta op, uw zonden zijn u vergeven. Ik zal niet meer op u toornen, noch u schelden in der eeuwigheid.*"

In diezelfde dagen werd zij ingeleid in de naturen, ambten en staten van haar Koning, Die zij nu als geschenk van de Vader had ontvangen, op rechtsgrond tot kind

aangenomen met recht ten eeuwigen leven. (Ik geef geen beschrijving, maar stip slechts enkele hoofdpunten aan.)

Doch, daarbij bleef het niet, want het behaagde de Heere nog vóór de begrafenis van haar broertje uit de rechtszaal in de trouwzaal te leiden en zij *doorleefde de aanneming tot dochter als Bruid van Jezus*. De Vader Zelf heeft Zijn hand gelegd op Immanuël en haar ziel en hen voor eeuwig verbonden en aangenomen in Hem als Bruid. Zij kende die zaak zoals weinigen; gelijk zij ook was ingeleid bij de ontdekking, in het paradijs, met een klaarheid zoals maar zelden wordt gehoord en ... zij was er nooit in onderwezen. Machtige wonderen doet de Heere in enkele dagen tijd. Meermalen vertelde zij het ons in het leven des Geestes. De Heere beloofde, dat zij geen traan zou laten aan het graf van haar broertje. Het was één jubelzang des levens, verlost uit zo grote nood en dood. Met Zijn bloed was Jezus Borg geworden.

Maar daarbij bleef het niet. De Heere deed nog meer. Zij werd ingeleid in het Verbond, teruggebracht als zij was in God Drie-enig. Het behaagde de Heere haar ook te verzegelen met de Heilige Geest, die als Pinkster-Geest in haar kwam wonen om nu de Vader en de Zoon te verheerlijken. Met grote klaarheid werd ook die verzegeling des Geestes toegepast aan haar ziel. Niet dus, dat zij in het getuigenis van Jezus verzegelde, dat God waarachtig is, maar dat de Heilige Geest als Verzegelaar in haar hart Zich verklaarde en openbaarde, om nu met God Drie-enig te leven in vrede.

Iets van het vele, dat in die dagen en weken is geschied, heb ik slechts kunnen vertellen. Maar dit weet ik, zij was een leesbare brief van Christus, zoals ik in die klaarheid en doorleiding, moeilijk een tweede zou kunnen noemen.

Maar, het is niet ons doel hier een levensbeschrijving te geven, doch slechts enkele momenten naar voren te brengen uit haar leven ter in leiding op haar pelgrimszangen.

Maanden en maanden heeft zij uit die volheid en in die gemeenschap geleefd. Van heinde en ver kwamen Gods beproefde kinderen haar bezoeken, van alle kerken en onkerkelijken. Zij was bovenkerkelijk in haar leven en sterven. Ook daarin was zij onderscheiden van velen. Natuurlijk, dat zij voor goed afscheid nam van haar predikant, die Remonstrant was en hem nooit meer heeft gehoord. Zij kerkte, als het mogelijk was, bij predikanten der Gereformeerde Gemeenten en van de Christelijk Gereformeerde Kerk en bij enkele Hervormd-Gereformeerden. Maar meestal was het thuis zitten en een preek lezen. Toch bleef zij kerkelijk gevoelen en ... deed belijdenis des geloofs bij Ds. van der Wal, - die ook reeds jaren juicht voor de troon, - destijds te Hoevelaken, waar zij ook van tijd tot tijd mocht aanzitten aan de Dis des Verbonds om te ervaren, *dat Zijn vlees waarlijk spijs en Zijn bloed waarlijk drank is*. Dikwijls heeft zij mij de weg die de Heere met haar gehouden had, ook daarin verhaald, want zij had niets te verbergen. *Hij heeft trouwelijk haar geleid*.

Veel en groot zijn de wonderen geweest ook na haar toebrenging. De Heere heeft bevestigd, dat Hij haar lief had met een eeuwige liefde en *dat hetzij zij in- of uit zou gaan, of waar zij zich heen zou spoeden, Hij haar eeuwig zou behoeden*.

In het gezin en onder de naaste verwanten kwam gelukkig een keer naar de waarheid.

De gedichten nu leggen van haar verborgen leven getuigenis af en ook haar aantekeningen uit die jaren laten een hart zien, dat leeft uit God en gemeenschap oefende met God Drie-enig. "Stille uurtjes" door haar genoemd. Velen hebben dat meegemaakt.

Maar ik kom tot een volgend tijdperk in haar leven.

Zij leefde bij haar ouders thuis, gelijk zij daar ook is gestorven. In haar hart verlangde zij naar geregelde bediening van het Woord. Zij ging wel van tijd tot tijd naar de Christelijk Gereformeerde Kerk, enz., maar over het algemeen vond zij weinig voedsel voor haar ziel, omdat zij maar zelden God Drie-enig hoorde verheerlijken en de mens er buiten gezet. Van opbouwen van de christen was zij volslagen vijand - gegaan in de dood als zij was, - haar gedichten tonen u dat genoegzaam.

Daar kwam nog iets bij. Zij gevoelde in haar hart, dat het leven niet meer zo geweldig was als in haar eerste jaren, ook al was zij in haar dorste tijden toch nog een frisse, vruchtdragende boom in vergelijking met Gods volk van onze dagen in het algemeen.

Maar wat gebeurde nu? De Heere beloofde haar, dat zij weer betere tijden zou krijgen. Ja, dat Hij het beter nog zou maken dan in haar begin. Zij wist zelf niet hoe de Heere dat zou bewerken en men begreep haar daarin niet, want wat wilde zij nog meer? En toch - zo sprak zij menigmaal in het levende geloof - *jullie zult het zien*. Aan strijd en moeite ontbrak het haar ook in die jaren niet en daarbij droeg zij veel verborgen leed.

De strijd tussen vlees en geest mocht zij door genade strijden naar Romeinen 7, terwijl zij leefde het leven van Romeinen 8. Zij bleef niet staan bij de klacht, maar ging ook in die jaren gedurig in, in het Vaderhart. Wat heeft zij veel doorleefd, veel wonderen Gods ervaren in natuur en genade, ook veel smart en kruis gedragen!

Maar, ik moet verder. Zij kreeg bijzondere honger naar het Woord. Hoe menigmaal werd zij teleurgesteld onder een prediking waarin God niet werd verheerlijkt, mede omdat het Woord niet werd ontsloten. Zij begeerde geen Schriftuur en wat bevinding, maar *schriftuurlijke bevinding*. God in het middelpunt. Zij was een geestelijk fijne natuur, geadeld door genade. Zo hebben wij haar gekend in haar leven en sterven.

De Heere verwekte dus een bijzondere honger naar de bediening van het Woord. Dat thuiszitten was ook niet alles, noch opwekkend voor het leven der ziel.

Geheel onverwacht behaagde het de Heere haar wens te vervullen. De lezer kan dit verder vinden in het gedicht, dat de ontslapene hierover heeft nagelaten. Bij dagen en bij nachten verkeerde zij aan de troon der genade in die dagen Volkomen naar waarheid heeft zij getekend hoe het is gegaan. Ik zal hier eigen ervaring thans niet tekenen, maar het stemde volkomen overeen, hoewel ik destijds van haar werkzaamheden niets afwist. Deze hadden reeds enige maanden tevoren een aanvang genomen.

Meermalen zei ik, in de maanden voor het beroep naar Baarn, tot mijn vrouw: "waar ze ter wereld met mij bezig zijn, weet ik niet, maar dit weet ik, ze hebben mij vast voor de troon en ik heb een bede mogen bidden en een wens mogen wensen, dat God zou verheerlijkt worden." ... En toch wist ik niet waar mee, noch door wie ik werd gebonden aan de troon der genade.

In de tijd na de ontvangst van het beroep kreeg ik een klein briefje van onze ontslapen zuster, verder heeft zij het - u kunt dit in het gedicht lezen - met de Heere uitgemaakt, die het ook met mij afmaakte; volkomen. Veel zou ik daarvan kunnen vertellen, maar genoeg in dit verband. Het besluit viel en tot tweemaal toe sprak de Heere: *Ik zal raad geven, Mijn oog zal op u zijn*.

Trouwe God en Vader, dat hebt Gij tot heden gedaan en zult het blijven doen! Wat uit Uw lippen is gegaan blijft vast en onverbroken, zo mag ik heden getuigen.

Wat mij echter zo trof bij het nagaan van haar nagelaten papieren was het volgende: De grote brief, die zij klaar had, heeft zij niet verzonden destijds, maar hem gelukkig bewaard. Daarin lees ik nu juist de woorden, waarmee de Heere tot mij sprak in die dagen.

"De Heere heeft beloofd aan Zijn volk: *Mijn oog zal op u zijn. Ik zal raad geven!* En de Heere heeft u uitgestoten in Zijn wijngaard. Hij zal u ook nu leiden langs wegen die gij niet geweten hebt en langs paden, die gij niet gekend hebt. Wij blijven uitzien en vragen om onverdiende zegeningen, die alleen de Koning heeft verworven voor een volk, dat Hij liefheeft met een eeuwige liefde"

Zo leidde de Koning der Kerk ons naar Baarn. Nu reeds meer dan elf jaren hield de Heere ons hier. Rijke zegeningen waren ons deel, ook al werden wij geleid langs donkere wegen en dalen van doodsschaduw. Maar de Heere was met ons.

Haar begeerte was, dat zij met ons zou lijden en strijden; geheel mee zou mogen leven. Dit heeft de Heere gegeven tot haar dood. En nu mag zij spreken nadat zij is gestorven. Veel hebben wij haar door de genade te danken voor ons persoonlijk geestelijk leven, voortgeleid op de weg des levens, en voor ons ambtelijk leven. En - ik vermeld dit hier als een behoefte des harten - ook voor de opvoeding van onze kinderen is zij meer geweest dan ik kan zeggen. Zij heeft ze, met hen spelende, onderwezen in de weg der zaligheid; kinderlijk eenvoudig als zij kon wezen. Geen wonder dat onze kinderen zeer aan haar waren verbonden zodat haar heengaan hen diep heeft geschokt. Zij rouwen in hun hart.

Een nieuwe lente der genade brak voor haar aan, gebouwd door het Woord, verklaard in haar diepste wezen. Die geestelijke eenheid bezingt zij meermalen in haar versjes.

Aan leed heeft het haar ook in deze jaren niet ontbroken. Maar de Heere heeft niet begeven noch verlaten en Zijn goedertierenheid was geweldig over ons. *Lof zij Zijn Naam, beide nu en in de dag der eeuwigheid!*

De beproevingen des geloofs waren vele en zwaar, maar als het goud in de smeltkroes is dan is de Smelter nabij.

Het is echter niet onze bedoeling een levensgeschiedenis van haar te schrijven. Slechts een schets te geven is ons doel. Enkele hoofdmomenten, om haar geestelijk leven te laten zien.

Zij was, ik wees er reeds op, niet geschoold, maar op de School des Geestes wel onderwezen en het was ons een vreugde, ook door haar werken te verschaffen van Calvijn en anderen uit de reformatietijd, mede te arbeiden aan de opbouw van haar geestelijk leven. Dat waren nu juist de schrijvers, die haar smaakten, maar die zij vroeger niet had gekend.

Zij was niet alleen doorgeleid, maar ook ingeleid en ingewijd, met een diep verborgen leven bij dagen en bij nachten. Daarbij sierde haar eenvoud des harten en grote bescheidenheid. Maar voor de waarheid stond zij pal! Zij had de gave om als een moeder in de genade te leiden de kinderen in de genade. Hoe lief hebben ook de nieuwgeborenen in de gemeente haar gehad. Of zij geen vijanden had?

Genoeg onder *goddelozen en vromen*. Maar het zijn de slechtste vruchten niet, waaraan de wespen knagen. Dit alles houdt Gods kind laag aan de voeten des Heeren, ervarende dat zij door veel verdrukking moeten ingaan in het Koninkrijk Gods.

*Gehaat, bemind,
van God een kind;*

zo zong zij!

Meer dan eenmaal mocht zij ervaren de kracht van het Woord des Heeren, *verblijd en verheugt u, wanneer de mensen ligende alle kwaad van u spreken om Mijnentwil, want uw loon zal groot zijn in de hemelen, alzo hebben zij vervolgd de profeten, die voor u geweest zijn. Zij dichtte:*

*Smartelijk is het om laster stil te dragen
om dan biddende te mogen vragen:
Heere, om Uw Goddelijke wil,
maak mij onder alles stil.
Diepe wijsheid zijn Gods wegen
't Is het vlees daarom zo tegen.
Wie dan in eigen kracht
eigen persoon zo acht
die al spoedig begint te spreken ...
dat zijn toch goddeloze streken
ja het is toch grote schande,
dat men mij zo aan durft randen;
wat heb ik toch misdaan,
dat zij mij met laster slaan.
Waarom scherpen zij hun tongen
om mijn ziel te verwonden?
en om mij in 't slijk te vertreden
om hun boze harten te bevre'den.
Neen, niet om eigen eer roep ik uit:
Lieve Koning, denk toch aan Uw Bruid!
In de weg, dien Gij mij leidt,
Is het genoeg, dat ik U verbeid.
Ook moet ik leren zelfverloochening
mijn kruis opnemen en U na te gaan
op de smalle levensbaan.*

*Moet ik leren te vergeven zeventig maal zeven
moet ik mijn eigen wil verzaken
om eenswillend met U te raken.
Moet ik niet in plaats van morrend klagen
blijmoedig van Uwen lof gewagen!
Vergeef het hun, o lieve Heere
dat zij U leren eren ,
O, dat ik dit recht mag verstaan
zij doen het U, niet mij alleen maar aan.
Dan is ons praten geheel afgedaan,
dan leggen wij ons vertrouwend neer
aan de voeten van U, mijn Koning en Heere!*

Veel zegeningen waren haar ook in die weg geschonken, en zij mocht beoefenen wat Jezus zei: *maar gij, als gij vast, zalf uw hoofd en wast uw aangezicht, opdat het van de mensen niet gezien worde als gij vast, maar van uw Vader, Die in 't verborgene is: en Uw Vader, Die in 't verborgene ziet, zal het u in het openbaar vergelden.*

Veel verkeerde zij in het verborgen bij dagen en bij nachten. Een enkel voorbeeld. (Uit haar vele aantekeningen.)

"Vannacht werd ik wakker, toen de laatste trein voorbijging. Ik mocht heen getrokken worden naar de stilte en mijn hart uitstorten voor Zijn aangezicht. Betrouwend op Zijn almacht, en mocht mij de Heere opdragen. Hoe zegenend breidde Hij Zijn armen uit en mocht ik ervaren, dat Hij mij draagt over deze moeitevolle levenszee tot in het Vaderhuis hierboven. Hij zal het maken. Halleluja. Het zalig geloof was mijn deel. Ik las Zacharias 2. Gods verborgen omgang was mij zoet. Zo was de nacht voorbij en het was of het één uurtje was geweest. Ik mag gedurig aan Zijn troon zijn. Geloven, dat de Heere het zal maken boven bēe en denken. O, welk een zoet betrouwen en stille verwachting van de God mijns levens!

Een ander voorbeeld.

Vannacht mocht ik met Daniël neerknielen en Hem voorstellen alles wat ons bezwaarde. Ach Heere, het is de dag van voorbereiding. Gij weet alle dingen, mijn Koning en mijn God. Gij hebt toch bevel gegeven om ons te verlossen, o Heere, versterk dan om Jezus' wil en geef nieuwe moed en kracht. Ach Heere, de vijand zal niet zeggen, *ik heb hen overmocht*. Dat duldt Uw eer niet. Maar laten zij vluchten allen die Sions Koning en Zijn volk haten. Straks zal Israël juichen aan de oevers van de zee. Wie wil nu graag in Farao's wagen rijden terwijl de golven alreeds zijn raderen bedekken? *Gij, o Heere, zijt onze God, die alléén wonderen doet. Gij zult ons niet beschamen. Gij zijt onze God. Amen.*

Hoor nog dit voorbeeld.

Vannacht werd ik bepaald hoe of de vijanden de ark genomen hadden maar dat het een lastig bezit voor hen was; ja, hoe zij straks blijde waren met haar vertrek. Het was een liefelijke sterrenhemel vannacht. Ik werd bepaald bij Abraham: *alzo zal uw zaad zijn*. Ja, velen waren reeds thuis; velen nog in de woestijn van dit leven. En nog zullen er toevloeien van alle zijden der aarde. Ik zag de eenheid der Kerk aan de sterrenhemel. Vanmorgen half acht zag ik ze wegtrekken. Diep was mijn begeerte om blijvend Zijn Woord te bezitten.

Vaak zong zij in de nacht in haar slaap of werd zingende wakker, vol van leven der genade. Zij schrijft hoe zij met het zingen van Psalm 105: 3 ontwaakte:

*Vraagt naar de Heer' en Zijne sterkte,
Naar Hem, die al uw heil bewerkte;
Zoekt dagelijks Zijn aangezicht;
Gedenkt aan 't geen Hij heeft verricht,
Aan Zijn doorluchte wonderdaán;
En wilt Zijn straffen gadeslaan.*

In de slaap had zij gezongen (zo vertelden vader en moeder, schrijft zij 9 juli 1929) Psalm 131 vers.

*Dat Isrel op de Heer' vertrouw';
Zijn hoop op Gods ontferming bouw';
En stil berust' in Zijn beleid,
Van nu tot in all' eeuwigheid.*

Haar bede was om te leven onder de bediening des Woords tot haar einde. Ik lees daarvan: *ik heb mogen vragen of ik zo lang verbonden mocht blijven aan deze bediening des Woords totdat ik de pelgrimsstaf mag neerleggen. Om dan vergaderd te worden in de stad der bijeenkomsten des groten Konings. Opdat blijdschap en vreugde het hart vervullen mag van Uw dienstmaagd en Gij wordt verheerlijkt. Ja menigmaal mag ik de nachtwake voorkomen: o zoete Heere Jezus, een vrucht van Uw vroeg opstaan. Maar nu zijt Gij met eer en heerlijkheid gekroond, doch Gij zijt nog die biddende en dankende Hogepriester. Hoe zoet leeft Gij in mijn hart, hoe lieflijk omsloot Gij mij en ik liet U niet gaan. O, ik kan U niet missen, zoete Immanuël. Fontein van levend water. Geschenk des Vaders vol van genade en waarheid ... Wil dan steeds Uwe levende bewijzen geven van deze Uwe eeuwige liefde en trouw. Doe dan, gelijk wij van U hopen naar Uw Woord en beloften, om Jezus' wil. Amen.*

Zij dronk de bediening des Woords in zoals weinigen, gelijk zij veel voor ons mocht zuchten in het verborgen. De preken werden haar geestelijk eigendom. In menig gedichtje is het motief ontleend aan een preek. Dikwijls zei ze: dat is weer voor de eeuwigheid bewaard. Hoor haar zelf spreken:

Uw dag is ons weer tot ware ziele blijdschap geweest. Heb dank o Heere, voor deze gaven, die wij uit Uw liefdehand ontvingen. Uw kind is daardoor versterkt en werd onderwezen op de moeilijke levensweg. En toch doet Gij ons hoofd opwaarts heffen. Als Gij in Uw Woord neerdaalt ja dan komt er blijdschap opnieuw. Zo mag ik mijn herder en broeder zien in de arbeid tot heil van Sion.

*Ik heb uit uw preken genomen,
wat ik u nu vragen wou
daar het in mijn versjes is gekomen
of gij dat niet kwalijk nemen zou.
Ik doe het heus niet om te stelen
om te pronken met eens anders goed;
maar omdat zij wonden heelden,
balsem waren voor mijn gemoed.
Dan... het was de taal mijns harten
waarin de Geest zich paarde meest.
Menigmaal verzachtten
zij smarten als gij zó mijn Koning prees!
Ja, Uw naam zij geprezen
voor de weldâan, die 'k genoot;
Gij, o eeuwig Drie-enig Wezen
'k rust zo zacht in Uw schoot.*

Maar ik moet mij bekorten. Veel zou ik nog kunnen overschrijven uit haar aantekeningen. Vergun mij nog één punt te belichten. De sterke begeerte naar het Heilig Avondmaal. Zij kon maar nooit verstaan, hoe velen het daar zo gemakkelijk buiten konden stellen van Gods volk. Maar ... *verlaters van Zijn wet doet Hij in het dorre wonen ...* zo zag zij het terecht.

Veel verborgen omgang mocht zij dan smaken in de voorbereiding en zij werd vaak in de loop der jaren wonderlijk genodigd. Hoor haar zelf spreken.

"Hoe zoet waren mij deze morgenuren. Zaterdag was het de gehele dag van binnen: *en als gij gegeten zult hebben en verzadigd zult zijn, zo zult gij de Heere, uw God, loven.* Zondagmorgen, bij het ontwaken, weer deze woorden. En telkens onder de preek

door. Ik mag geloven dat het vanavond bij de bediening vervuld zal worden. Ja, het bloed is aan de posten van de deur mijns harten. Ja, door het Lam zal ik binnentreden; ja, het Lam was op de tafel mijner ziel, straks mag ik het eten. Stemme de Heere de harp onzer ziel om Hem te loven. Ja, mijn ziel verlangt om de dood des Heeren te gedenken ... *doe dat totdat Ik kom*, heeft Hij gezegd. Welk een teer verband was er voor mijn hart, tussen hetgeen de Heere gesproken had en de tekst van onze Herder en Leraar, die de Heere ons heeft gegeven in Zijn lieve gunst.

De tekst was: *En zij zullen van dat vlees eten in dezelfde nacht aan het vuur gebraden met ongezuurde broden; zij zullen het eten met bittere saus.* Zijn dan de wegen des Heeren niet wonderlijk en ondoorgrondelijk? De Heere zij geprezen, die zó Zijn naam aan ons heeft groot gemaakt. Een dag om nooit te vergeten. Het Lam te mogen eten, nee, niet uit te drukken, maar zalig te genieten. O, welk een ontferming om weer Avondmaal te mogen vieren. Vervuld is de diepe begeerte mijns harten. Neem die tere bediening weg en het tere Avondmaal en ons leven is gebroken. Is ons leven niet Christus en Dien gekruist? Aan de tafel des Heeren klonk het in mijn ziel: *als gij dan gegeten en gedronken zult hebben*, enz. Weggezonken in Romeinen 8:31 en 39; Openbaringen 19 : 5 en 8 en Hoofdstuk 20-22.

[*Wat zullen wij dan tot deze dingen zeggen? Zo God voor ons is, wie zal tegen ons zijn? (Rom. 8 : 31) Noch hoogte, noch diepte, noch enig ander schepsel ons zal kunnen scheiden van de liefde Gods, welke is in Christus Jezus onzen Heere (vs. 39). En een stem kwam uit de troon, zeggende: Looft onzen God, gij al Zijn dienstknechten en gij die Hem vreest, beide klein en groot (Openb. 19 : 5). En haar is gegeven, dat zij bekleed worde met rein en blinkend fijn lijnwaad; want dit fijn lijnwaad zijn de rechtvaardigmakingen der heiligen (vs. 8).*]

Nog één voorbeeld.

Het is voorbereiding geweest. Diepe begeerten, dat de Koning Zelf mocht nodigen. Ja, dat ik in het midden der gemeente mocht getuigen Wie mijn leven is. Hem openlijk erkennen als ons enig zijn in leven en sterven. Daarop kwam de Heere over met deze woorden: *Zie ik sta aan de deur en Ik klop; zo iemand Mijn stem zal horen en opendoen, Ik zal tot hem inkomen en zal Avondmaal met hem houden en hij met Mij... Sta op, mijn vriendin, Mijn schone en kom.*

Welk een zalige dag is het geweest met de hemelse Bruidegom in het wijnhuis, in des Vaders tegenwoordigheid door de Heilige Geest. Nu de eerstelingen, o, welk een volheid in God Drie-enig te prijzen tot in der eeuwigheid! Wat zal dat straks zijn. Eeuwig ons Zijn volle gunst betonen! Ik ben versterkt; ja Zijn vlees is waarlijk spijsje en Zijn bloed is waarlijk drank!

Zo heb ik u enkele blikken mogen geven in haar innerlijk zijn in de Geest. Een praatster was zij niet, maar zij getuigde als zij sprak. Want zij had ook geleerd op tijd te zwijgen. Van termen zonder leven was zij afkerig. Zij vroeg naar de kern en niet naar de term. Schriftuurlijk welluidende taal, want wat niet is naar het Woord, uit het geloof, daarin kan God niet worden verheerlijkt.

En zo kom ik tot het laatste deel van haar pelgrimsreis.

Het jaar 1934 zette in met de openbaring van Gods eeuwige liefde. Onvergetelijk was die morgen voor Gods volk. De eeuwige vrede ruiste door de harten. Dat de ontslapene genoot kunt u lezen in haar versjes. De tekst was die morgen: Psalm 121: 4 en Psalm 123: 2. *Zie, de Bewaarder Israëls zal niet sluimeren, noch slapen. Zie, gelijk*

de ogen der knechten zijn op de hand hunner heren, gelijk de ogen der dienst maagd zijn op de hand harer vrouwe, alzó zijn onze ogen op de Heere onze God.

Reeds in de maand februari begon haar tong op te zetten en pijn te doen. Maar zij bleef goedsmoeds en gedurig kwam de Heere over met troostvolle toezeggingen. Zoals: *Ik ben het, vrees niet; volg Mij.* Dan weer: *wat Ik doe weet gij nu niet, gij zult het na dezen verstaan.* Zo gingen de weken voorbij met meer of minder pijn. Ook ontbrak het niet aan nieuwe beproevingen (Zie versje). Ik vat slechts kort samen. Zo kwam de tijd, dat operatie noodzakelijk werd. De 16e mei des avonds, daalde de Heere af met deze woorden (ik schrijf over uit haar schrift):
"De Heere is bij mij, ik zal niet vrezen. De Heere zal mij getrouw behoén. Daarmee ging ik donderdagmorgen naar het ziekenhuis (in Baarn) met mijn koffertje."

Die zelfde morgen werd zij geholpen. Terwijl zij op de operatietafel lag, was het: *"De Heere verkwikt mijn ziel... en ik zag Hem, op de tafel liggend, als het Lam.* Een traan kwam in mijn oog, die de zuster wegveegde. O, in de armen van God Drie-enig!"

Toen ik haar ontmoette, onmiddellijk na de operatie, die een goed half uur geduurd had, stak zij haar handen naar boven en schreef: *in Vaders armen.*
 De volgende morgen: - zij kon natuurlijk niet spreken, maar wel schrijven - *ik heb zo goed gelegen en ervaren de zoete wacht der engelen en de zalige gemeenschap van God Drie-enig. Hij heeft gezegd: "Ik zal het maken, Ik zorg voor u."*
 En zaterdagavond schreef zij: *u spreekt morgen maar goed van de Heere.* En zij dichtte haar Pinksterlied, nadat zij enige rust had genoten door de slaap.
"Slaap van God", zo schreef zij. *"Mijn toevlucht is in God. Hij is mij liefelijk nabij."*
 Die zondagmorgen werd zij wakker, terwijl het zong in haar hart: Psalm 118: 12:

*Dit is de dag, de roem der dagen,
 Dien Isrels God geheiligd heeft;
 Laat ons verheugd, van zorg ontslagen,
 Hem roemen, die ons blijdschap geeft.
 Och Heer', geef thans Uw zegeningen,
 Och Heer', geef heil op dezen dag;
 Och, dat men op deez' eerstelingen
 Een rijken oogst van voorspoed zag.*

De volgende dag: Psalm 40: 2:

*Hij geeft m' opnieuw een danklied tot Zijn eer,
 Een lofzang. Velen zullen 't zien,
 En God eerbiedig hulde bién,
 Hem vrezen, en vertrouwen op den Heer'.
 Wel hem, die 't Opperwezen
 Dus kinderlijk mag vrezen,
 Op Hem vertrouwen stelt,
 En, in gevaar, geen kracht
 Van ijd'le trotsaards wacht,
 Van leugen, of geweld.*

Welzalig wiens toevlucht is in God; in wiens hart de gebaande wegen zijn. De Heere - zo schreef zij maandagmiddag - *is mij nog steeds nabij. Zijn liefde is in mijn hart. O, ik moet Hem beminnen, Jezus Koning, Vader en Trooster Geest.*

En die avond kon zij weer een paar woorden spreken ... doch op eenmaal zong zij met hemelse stem: Psalm 138: 1:

*'k Zal met mijn ganse hart Uw eer
Vermelden, Heer',
U dank bewijzen.
'k Zal U in 't midden van de goón,
Op hogen toon,
Met psalmen prijzen.
Ik zal mij buigen op Uw eis,
Naar Uw paleis,
Het hof der ho-ven,
En om Uw gunst en waarheid saám,
Uw groten Naam
Eerbiedig loven.*

Het hele vers zong zij uit. Toen kon zij weer nauwelijks spreken. Wie dit niet hoorde, kan zich niet voorstellen hoe schoon dit klonk, terwijl de hemel lag op haar gelaat. Zó heeft zij ook gezongen op haar sterfbed, toen zij verder geen kracht meer had om te spreken, kort voor haar verscheiden.

De volgende dag zou zij het ziekenhuis 's middags verlaten en dichtte zij des morgens nog een lied. "O, wat ik aan mijn Bondsgod heb is onuitsprekelijk. Alles is goed." Psalm 89:3:

*De hemel looft, o Heer', Uw wond'ren dag en nacht;
Uw waarheid wordt op aard' de glorie toegebracht;
Daar Uw geheiligd volk van Uwe trouw mag zingen;
Want wie is U gelijk bij al de hemelingen?
En, welke vorsten ooit het aardrijk moog' bevatten,
Wie hunner is, o Heer', met U gelijk te schatten?*

Nog een klein versje schreef zij op:

*In Zijn armen neemt Hij
mij meer als een moeder troost.
O, wat is mijn ziele blij.
Eeuwige liefde is de oogst.*

Zo kwam zij Dinsdag 22 mei tegen de avond thuis, gebracht per auto, zeer verzwakt en uitgeput van gestel. Hersteld is zij niet meer ... en toch kwam ze weer onder het Woord na een paar weken. Met het spreken ging het langzaam vooruit en haar tong genas.

Maar na een paar maanden deden zich verschijnselen voor, die ons het ergste deden vrezen. Want de kwaal bleek helaas kanker te zijn en in juli vertoonde zich een knobbeltje in de hals. Maar de Heere was goed. Het was mij mogelijk en voor haar dragelijk, dat ik haar op de hoogte stelde van haar kwaal en zij verstond aanstonds, dat nu de weg open ging naar het Huis des Vaders met Zijn vele woningen. Haar begeerte zou worden vervuld om vroeg te worden ingezameld. Het heimwee trok haar naar Boven. Wel leek dit bepaalde kruis haar eerst zeer ruw en zwart, maar ook daarvoor is zij ingewonnen, zodat zij mocht getuigen: "*Den drinkbeker, dien mij de Vader te drinken geeft, zou ik dien niet drinken?*"

Behandeling van de geneesheer bracht geen baat en zij sleepte zich voort om haar zusters en broeders in de Heere te bezoeken en te verkeren onder Zijn Woord.

Veel heeft zij mogen getuigen ook in die maanden, terwijl zij zeer veel leed. De 21^e oktober heeft zij voor het laatst op deze aarde aangezeten aan de Heilige Dis des Verbonds, zalig in God Drie-enig. De tekst was des morgens Joh. 6 : 53 en 54. *Jezus dan zeide tot hen: Voorwaar zeg ik ulieden, tenzij gij het vlees van de Zoon des mensen eet en Zijn bloed drinkt, zo hebt gij geen leven in uzelf. Die mijn vlees eet en Mijn bloed drinkt, die heeft het eeuwige leven; en Ik zal hem opwekken ten uitersten dage.* Des avonds was de tekst Joh. 6 : 55: *Want Mijn vlees is waarlijk spijs en Mijn bloed is waarlijk drank.* Door het eten van dat vlees en drinken van dat bloed leefde zij en kon zij niet meer sterven. Haar vrede was bestendig en de gemeenschap met de God en Vader van onze Heere Jezus Christus overvloedig.

De weg der middelen, die werd bewandeld, bracht voor de kwaal geen baat meer en snel zette deze zich door ... Veel heeft zij mogen getuigen, gelijk in haar gezonde dagen, ook toen het geloof werd beproefd in de weg der lijdzaamheid. Teer was het meeleven dergenen, die haar kenden in de Heere.

Het was zaterdag 8 december, toen zij voor het laatst op de akker der doden stond bij het graf van onzen ontslapen **broeder Plomp**, die zij dikwijls had bezocht gedurende zijn ziekte van meer dan een half jaar. Hoe zeer achtte hij haar uitnemender dan zichzelf. Vol liefde mocht zij hem vaak troosten, dat hij weldra zou verlost worden van zonde en kruis. Zij was eigenlijk niet meer in staat de tocht naar het kerkhof te maken, maar de band trok en het graf stond in het teken der opstanding.

Broeder Plomp, de oude grijsaard, was jarenlang ouderling in Rotterdam bij de Gereformeerde Gemeente onder Ds. Fraanje en Ds. Kersten, maar sinds hij in Baarn woonde, kerkte hij de laatste jaren steeds bij ons, waar hij voor zijn ziel rijk werd gezegend; en met ons zat hij, als gast, aan de Dis des Verbonds. Bij dat graf werd de ontslapene diep ontroerd en gevoelde, dat de tijd van haar ontbinding naderde, ook al wist zij niet de tijd, die de Vader in Zijn eigen hand had gesteld. Zij mocht achteraan komen ... en ervaren: *wie Mij volgt, zal in de duisternis niet wandelen, maar het licht des levens hebben.*

Zondag hierop, de volgende dag, heeft zij voor het laatst neergezeten onder de prediking des Woords. De adventstekst was Jesaja 32:2: *"Die Man zal zijn een verberging tegen de wind en een schuilplaats tegen de vloed."* Thuisgekomen heeft zij haar ziekbed betreden, dat zij niet meer zou verlaten en waarvan zij aanstonds zei: "hier hoop ik de Koning af te wachten."

Nog een kleine tijd. Haar pijnen namen toe; zwaar werd haar lijden, maar geen klacht kwam over haar lippen, maar telkens mocht zij de Heere aanlopen en ontmoeten. Veel heeft zij op dit ziekbed getuigd van God Drie-enig. Hemels was ze dikwijls gesteld. Hoe kon ze vol ontroering gewagen van Gods eeuwige ontferming. Geen wonder, dat ze soms dacht, dat zij aanstonds zou heengaan.

Haar krachten werden minder. Na 1 januari heeft ze geen vast voedsel meer gebruikt en na 15 Januari, toen zij al haar zaken in de vreze Gods had beschikt, heeft ze niets meer gebruikt dan water. Zes en een halve week lang enkel wat water onder zeer zwaar lijden.

Velen heeft zij aan haar bed ontmoet en van vrienden afscheid genomen, het volk een *tot weerziens* toegeroepen. Haar stem werd minder, haar krachten totaal uitgeput, toch mocht zij nog van tijd tot tijd getuigen. Gewoonlijk was ik daarbij tegenwoordig (de Heere was zo goed op ons). Ik heb opgetekend hetgeen zij sprak. de laatste weken. Onder "sterfbedklanken" vindt de lezer enkele gedichten, die zij uitsprak. Zij sprak toch meermalen in dichtmaat, gelijk zij ook deed 25 jaren terug bij haar krachtadige overbrenging.

De band, die het meelevende volk Gods samenbond, was zeer nauw en teer en velen hebben haar ontmoet aan de troon, toen zij geen bezoek meer kon hebben en slechts voor enkelen verstaanbaar was. Onze gebeden zijn ook daarin verhoord dat wij, ondanks eigen lijden, haar gedurig mochten bezoeken tot haar heengaan in vrede naar het land waar geen inwoner zal zeggen: *ik ben ziek*.

Een en ander van hetgeen ik optekende uit haar mond wil ik de lezer niet onthouden. De datums laat ik maar weg, evenals het uur, en volsta met op te merken, dat het is uit de laatste weken van haar leven.

Nog wil ik eerst vermelden, dat ze ook meerderen ernstig heeft vermaand, ja zelfs enkelen aan haar ziekbed ontboden. Ook mag ik niet vergeten, dat zij gedurende een week lang *bijzondere worstelingen heeft gehad aan de troon der genade of het de Heere mocht behagen zondaren te bekeren en Zijn Kerk te bouwen*.

Nu, dan enkele grepen uit het opgetekende.

"Ik reis naar het land van Immanuëls bergen, waar ik eeuwig zal blijven om God te prijzen; het zijn druiven van Eskol ... Och. Heere, ik kan zo verlangen naar 's Konings heerlijkheid ... Heere, Gij weet het. Ik heb zwaar geleden. Mag het nu genoeg zijn?"

Op mijn vraag, wat ik voor haar op het orgel zou spelen in de andere kamer, zei ze: Speel eens Psalm 118: 7:

*De Heer' is mij tot Hulp en sterkte;
Hij is mijn lied, mijn psalmgezang;
Hij was het, die mijn heil bewerkte;
Dies loof ik Hem mijn leven lang.
Men hoort der vromen tent weergalmen
Van hulp en heil, ons aangebracht;
Daar zingt men blij, met dankb're psalmen:
Gods rechterhand doet grote kracht.*

Dan weer bracht ze dank voor al de zorgen en de liefde haar bewezen van alle zijden en met haar uitgeteerde hand wees zij naar de hemel: "wachtende op het ogenblik van des Heeren tijd... Hij neemt mij op in Zijn heerlijkheid. Ik ben de vallei bijna door. Nog wat water, meer heb ik van de aarde niet meer nodig en ik krijg honing van Jezus.

*... Welzalig dien Gij hebt verkoren,
dien Gij uit al het aards gedruis
doet naderen en Uw heilstem horen,
ja wonen in Uw Huis*

O, o, wat zal dat zijn, wat zal dat zijn... Mag ik nu zó gaan sterven, lieve Vader, ik verlang zo ... maar de pijn moet ik door."

"Ik ben vlak bij Jeruzalem. Ik hoor de palmen ruisen en het leven bruisen..." (zie: Sterfbed klanken).

Half slapend met blijde glimlach:

*"En mij hiertoe door U bereid,
opnemen in Uw heerlijkheid."*

Zij mocht schreiend roemen in de genade op haar ziekbed haar bewezen.

"Eeuwig Hem verheerlijken en aanbidden. Mijn Jezus (omhoog wijzend) is nu boven. En mijn lichaam zal Hij opwekken in heerlijkheid. *Kom Heere Jezus* (zo sprak zij tot driemaal) *kom haastelijk!*"

Daarna bad zij met gevouwen handjes in de Naam van Vader, Zoon en Geest. *"Hij zal Zijn werk voor mij volenden. Bewaar en leid ons, trouwe Vader, dierbare Jezus, Heilige Geest, want wij zijn niets en. vermogen niets. Help en ondersteun mij tot ik bij U zal wezen: Gij zijt mijn God. Amen."*

Wat kon ze kinderlijk eenvoudig en diep ontroerend bidden in haar pijnen en smarten, zoals een kind spreekt met zijn vader; en dan dat aangrijpende: "weerzien, ... verlangen naar Huis ... " *Maar 't blij vooruitzicht, dat mij streelt*, enz.

Met dat vers was ze bijzonder vertroost, toen een van Gods kinderen haar nog kwam bezoeken, die haar zo gaarne wilde behouden, maar ook juist met Psalm 17: 9 er bij was bepaald, dat haar heengaan aanstaande was.

"Ik verlang naar Huis. Eeuwig de Koning verheerlijken ... Welzalig zijn de oprechten van gemoed, die ongeveinsd des Heeren wet betrachten ... Ik heb Hem in oprechtheid gediend, Hem liefgehad. Hij is het en zal het eeuwig wezen. Heere, Gij weet het. Ik kan niet meer spreken ... mijn hart zal U loven en prijzen, mijn God, omdat Gij het hebt gedaan. Mijn God, mijn Rotssteen. Amen."

"Kijk eens naar buiten naar het morgenrood aan de hemel!" zei ik op een morgen.

"Ik kan niet meer zien, ik kan mijn hoofd ook niet bewegen, straks zie ik de eeuwige morgen. Ik ben klaar om te sterven in mijn Middelaar. Ik wacht."

O, dat schreiend, onderworpen verlangen. Hoe schreide zij bij Psalm 42:1:

*'t Hijgend hert, der jacht ontkomen
Schreeuwt niet sterker naar 't genot
Van de frisse waterstromen,
Dan mijn ziel verlangt naar God.
Ja, mijn ziel dorst naar de Heer';
God des levens, ach, wanneer
Zal ik naad'ren voor Uw ogen,
In Uw Huis Uw Naam verhogen?*

En dan daarop aansluitend, Psalm 43:4:

*Dan ga ik op tot Gods altaren,
Tot God, mijn God, de Bron van vreugd;
Dan zal ik, juichend, stem en snaren,
Ten roem van Zijne goedheid paren,
Die, na kortstondig ongeneugt
Mij eindeloos verheugt.*

"Zou je nog beter willen worden?"

Nee, nee, niet meer terug naar de aarde, ik mag naar Huis ... Ik ben zo moe, zo ziek ... kan niet meer denken of spreken ..." En vriendelijk glimlachend voegde ze toe: maar onbevreesd en welbewaard..." Bij het drinken: "Wij hebben geen water verdiend, o, die vrije barmhartigheid!" *"Ik zal met vreugd in het Huis des Heeren gaan"*, enz.

"Zuster, wiens eigendom ben je nu toch?"

En met inspanning van alle krachten zei ze: *"Van Jezus Christus ... als ik boven ben, kan ik weer spreken, verheerlijkt in Hem. Amen. Hij is de Vorst des levens, die Zijn leven voor mij gaf, ik kan niet meer ... ik zal Hem omhelzen en eeuwig loven ... Amen."*

"Het zal niet lang meer duren." (zie gedicht).

Meermalen daalde de vreugde der eeuwigheid in haar ziel...

"Zuster, zie je niet op tegen het sterven zelf?"

"Nee, o nee, ik wou dat het al zover was... nog kort... eeuwig God groot maken!"

"Wie zul je onmiddellijk Boven herkennen?"

"Jezus, die mij kocht met Zijn bloed. Ik weet niet of ik op aarde Hem nog veel zal kunnen grootmaken ... ik heb geen krachten meer ... maar het is goed zo Hij doet ... boven zal ik Hem eeuwig loven ... De Heere is heerlijk, zalig die in Zijn voetstappen mag wandelen ... Amen!"

Het was Zondagavond, twee weken voor haar dood, na een zeer zware dag van lijden. Zij vroeg om haar overleed te helpen en haar vastte houden en toen bad ze: *"Lieve Ontfermer, mag Uw arm rijk kind nu spoedig tot U komen om Jezus' wil. Amen."*

En daar begon ze te zingen, goed verstaanbaar, Psalm 73:12:

*'k Zal dan gedurig bij U zijn,
In al mijn noden, angst en pijn;
U al mijn liefde waardig schatten,
Wijl Gij mijn rechterhand woudt vatten.
Gij zult mij leiden door Uw raad,
O God, mijn heil, mijn Toeverlaat;
En mij, hiertoe door U bereid,
Opnemen in Uw heerlijkheid.*

Dat was hemels! En toen zonk ze weer krachteloos weg. "Ik heb zo'n vrede ... zo'n vrede!" O, ter bruiloft in het Koninklijke hof met al Gods gunstgenoten ... levend water begeer ik ... wat zal dat zijn. Ik ben gerust in Hem: *Heere ik kan niet meer ... Uw kracht in zwakheid volbracht, ach lieve Vader... Amen."*

... Fluisterend wordt zij wakker ... "van eeuwigheid verkoren ... Zijn eigendom ... o, o."

Te midden van grote benauwdheden naar het lichaam: "eeuwig God grootmaken. God uit de hoge, Die mijn ogen openen zal in de eeuwige heerlijkheid."

Glimlachend, verheugd in God: "sterven op kosten van het Lam. Ik ga naar Huis. God prijzen ... Amen."

Het laatste dat wij opvingen, een paar dagen voor haar dood: "God neemt mij op in heerlijkheid ... o zaligheid..." Zo naderde nu snel het einde.

Donderdagmorgen 7 maart herkende zij mij nog en groette mij met haar hand. Toen ik er op mocht wijzen, dat zij nu vlak bij de poort was en zeer spoedig Thuis, fluisterde zij met hemelse glimlach: "ja, ja!"

Dezelfde dag was zij stervende en verloor, het bewustzijn. Laat ik u vertellen, dat ik die donderdagavond haar in die Vaderhanden heb mogen teruggeven, uit Wiens zegenende handen wij haar elf jaar geleden hadden ontvangen. Aan Hem, die ons had beloofd: *waarlijk, zegenende zal Ik u zegenen.*

Vrijdagmorgen half tien kwam er plotseling een hemelse glans over haar gelaat en ... zij was Thuis. De vrede ruiste in ons hart.

En wij mochten met eerbied, naar haar wens, haar oogleden sluiten, in het diepe besef, dat die trouwe ogen, eenmaal verheerlijkt, God zullen aanschouwen.

Meerderden van Gods kinderen hebben het in hun woning meegemaakt, hoe zij de eeuwige heerlijkheid was binnengegaan, zodat het doodsbericht niet onverwacht kwam. Zo is zij dan ontslapen in de Heere en juicht zij voor de troon. Haar wens heeft zij verkregen vrijdag 8 maart te half tien in de morgen, van het jaar onzes Heeren 1935. In de ouderdom van 44 jaren is zij opgenomen in eeuwige heerlijkheid.

Van haar overlijden werd door haar ouders aldus kennis gegeven:

Hiermee geven wij kennis , dat in vollen vrede is ontslapen, na langdurig en zwaar lijden, gedragen met de lijdzaamheid der heiligen onder verlangend uitzien naar de eeuwige zaligheid om God Drieënig te verheerlijken, onze lieve dochter,

JANNIGJE ZONDAG

In de ouderdom van 44 jaar

Het leven was haar Christus, het sterven gewin.

C. Zondag

G. Zondag- van Appeldoorn

Baarn, 8 Maart 1935

Torenlaan 127

Zo brak de dag van de begrafenis aan, dinsdag 12 maart. Groot was de belangstelling aan het sterfhuis en de Heere was op bijzondere wijze in het midden.

Gelezen werd Openbaringen 7 en op verzoek van de ontslapene gezongen voor het verlaten van het sterfhuis: Psalm 17 : 7:

*Maar (blij vooruitzicht, dat mij streelt!)
Ik zal, ontwaakt, Uw lof ontvouwen,
U in gerechtigheid aanschouwen,
Verzadigd met Uw Godd'lijk beeld.*

Wonderlijk was de Heere in Zijn ontferming. De zon scheen, hoewel het vrij koud was, de wind was wat gaan liggen en zo bereikte de rouwstoet de dodenakker. Toen de dragers zich in beweging zetten, werd gezongen achter de baar: Psalm 116:4 en 5:

*D' eenvoudigen wil God steeds gadeslaan;
'k Was uitgeteerd, maar Hij zag op mij neder.
Keer, mijne ziel, tot uwe ruste weder;
Gij zijt verlost; God heeft u welgedaan.*

*Gij hebt, o Heer', in 't dood'lijkst tijdsgewricht
Mijn ziel gered, mijn tranen willen drogen,
Mijn voet geschraagd; dies zal ik, voor Gods ogen,
Steeds wandelen in 't vrolijk levenslicht.*

Ontroering voer door de grote schare en het werd hoorbaar stil.

Overweldigend was de belangstelling op de dodenakker, zowel uit de gemeente als van buitenaf. Aan de open groeve voerden enkele personen het woord om de daden des Heeren te gedenken. De Heere was daar met Zijn zegen.

Haar laatste wens werd vervuld, dat zij omringd van Gods kinderen zou worden ter aarde besteld in eenvoudigheid. Ook aan haar verzoek werd voldaan om bij de geopende groeve te zingen: "Ik zal met vreugd in 't huis des Heeren gaan," enz.

Met Psalm 116 begon haar geestelijk leven 25 jaren terug, die psalm zong zij nacht en dag, vervuld met eeuwige vrede en hemelse vreugde. Met die psalm hebben wij haar ten grave mogen leiden. Haar blijdschap is nu onbepaald door het licht dat van Gods aanzicht straalt ten hoogsten toppunt gestegen.

Tenslotte werd gezongen op het kerkhof Psalm 72:11:

*Zijn Naam moet eeuwig eer ontvangen;
Mijn loov' Hem vroeg en spa;
De wereld hoor' en volg' mijn zangen
Met Amen, Amen, na.*

Om in de Heere te eindigen met alles wat Hij gegeven had.

Zij is jong heengegaan. Wij betreuren haar verlies, ook al mochten wij in het geloof zeggen: "De Heere heeft gegeven en de Heere heeft genomen; de Naam des Heeren zij geloofd."

Het heeft toch zeker wel iets te zeggen in onze donkere tijden, dat, waar de Kerk Gods zo is verdonkerd en zo weinigen dit leven met en in God Drie-enig kennen, op die leeftijd reeds Zijn keurlingen worden ingezameld voor de dag des kwaads. Haar plaats hier beneden is leeg en dat wordt door velen gevoeld, maar een schaap van de Goede Herder graast nu daarboven.

Haar stof rust in hope tot de morgen der opstanding en het graf is haar een slaapstede, geheiligd door Christus' begrafenis. Gelijk zij op haar sterfbed meermalen zei: "Dit sterfelijke moet onsterfelijkheid aandoen en dit verderfelijke moet onverderfelijkheid aandoen." En zij zong daarvan:

*Maar (blij vooruitzicht, dat mij streelt)
Ik zal, ontwaakt, Uw lof ontvouwen.
U in gerechtigheid aanschouwen,
Verzadigd met Uw Godd'lijk beeld.*

PELGRIMSZANGEN zijn in deze uitgave niet opgenomen

**7. Een vrouw, die niet meer spreken kon,
maar God verheerlijkte door haar leven.**

Uit het leven van weduwe A. DEN BUTTER - GROOT

geb. 1897 - overl. 1950

Komt, luistert toe

Deel III

**DE PALMBOOM
1993**

Weduwe A. den Butter was een godvrezende vrouw, een heldere brief, een vrouw die door het geloof leefde in de Oud Gereformeerde Gemeente te Kinderdijk, totdat zij in 1950 overleden is. Zij was maar 53 jaar, toen haar geloof verwisseld werd door aanschouwen. Zoals u in de volgende brief ziet, was zij al tamelijk jong door een beroerte getroffen, waardoor zij sindsdien bijna niet te verstaan was. Gelukkig heeft zij enkele jaren voor haar dood het een en ander uit haar leven beschreven in deze brief aan een bevriend echtpaar in Amerika.

Men vond daar de brief zo zakelijk en goed, dat men hem een paar maanden later al afdruckte in een aldaar verschijnend blad: "De Banier der Waarheid."

Aldus gedrukt, werd de brief hier ook bekend en overgetypt door de heer J. Toes.

Vrouw den Butter heeft in haar leven nog gehoord, dat haar brief in Amerika door velen aldus gelezen was en daar het blijkbaar vlak lag in haar hart, dat ze alleen Gods eer beoogd had, was ze verblijd toen ze van dat publiceren hoorde. Zijn Naam moest bij haar eeuwig eer ontvangen en als haar schrijven daar ook maar enigszins mede toe dienen kon, dan was dat haar blijdschap.

Zo is het dus wel met vrijmoedigheid, dat wij u haar brief willen doorgeven.

Kinderdijk, 28 aug. 1947.

Geliefde vriend en vriendin,

Het valt mij wel enigszins moeilijk om uw vragen te beantwoorden, daar ik zelf mijn spraak ben kwijtgeraakt en ook aan de rechterkant lam ben geweest, zodat ik moeilijk kan schrijven, maar met Gods hulp hoop ik er aan te voldoen.

Toen ik negen jaar oud en ziek geweest ben van roodvonk, kreeg ik indrukken in mijn consciëntie, dat er een hemel en een hel was, en dat wij naar de hemel, of naar de hel zouden gaan bij de dood. Dan trachtte ik ook wel te bidden, en als ik dan P. tegenkwam (dat was een levend mens) dan was het, of zij zo in mijn hart kon kijken en zien, hoe het daar gesteld was.

Toch, niettegenstaande dit alles, ging ik op mijn zestiende jaar weer naar een feest. Maar o, nadat ik daaraan mee gedaan had, wat een smart heb ik daarvan gehad.

Op mijn zeventiende jaar moest ik een zuster verliezen door de dood en toen kreeg ik te zien, dat ik niet beter was dan zij, en dat ik ook kon opgeroepen worden door de dood, om voor God te verschijnen zoals ik was.

Tot mijn twintigste jaar heeft de Heere veel bemoeienissen met mij gemaakt door vele wederwaardigheden en zware ziekten. Op mijn eenentwintigste jaar werd mijn verloofde door de dood weggenomen, en was ik tegenwoordig toen hij op zijn sterfbed mocht getuigen van de hoop, die in hem was. Daarna had ik weer een ernstig voornemen, om beter te gaan leven.

Toen ik 22 jaar oud was, verloor ik mijn moeder door de dood, en een jaar later ook mijn vader.

Dat waren steeds ernstige roepstemmen, maar nu mag ik zien, dat het alles niets uitwerkt als de Heere er niet in meekomt.

Op mijn vierentwintigste jaar ben ik getrouwd, en drie weken later moest mijn man naar het ziekenhuis om geopereerd te worden, waar ik hem weer uit terug mocht ontvangen.

Toen ik 26 jaar oud was, werden we verblijd met de geboorte van een dochttertje, waar wij geheel ons hart opzetten. Op bijna driejarige leeftijd moesten we dit kind missen en in deze zware beproevingsweg kwam de Heere tot mij, en sprak: "Tot hiertoe en niet verder." Wat een bange tijd is daarop gevolgd. Wat moest ik de Heere hierin rechtvaardigen, dat dit door mijn eigen zonden was. De benauwdheid, die ik hierover heb gehad is met geen pen te beschrijven.

Hierna ben ik een jaar lang aan het ziekbed gebonden geweest vanwege de zielsbenauwdheid en hoe steeds al mijn zonden als voor ogen werden gesteld. O, als ik toen eens geslapen had en wakker werd, dan was het voor mij steeds een wonder, dat ik mijn ogen niet opsloeg in de hel. Dit alles deed mij veel tot de Heere roepen en zuchten, daar door alles heen de dood mij ook achtervolgde. In die tijd van benauwdheid las ik in Gods woord: "Maar wij allen zijn als een onreine en al onze gerechtigheden als een wegwerpelijc klee, en wij allen vallen af als een blad en onze misdaden voeren ons henen weg als de wind." En deze woorden kwamen in mijn hart: "Wiens wan is in Zijn Hand en Hij zal Zijn dorsvloer doorzuiveren, en Zijn tarwe in Zijn schuur samenbrengen, maar het kaf met onuitblusselijk vuur verbranden." Nu stond ik gelijk met dat kaf, en er bleef voor mij niets over dan de dood. Door deze benauwdheid dreef de satan mij zover, dat ik de dood verkoos boven het leven, en dat ik gedreven werd naar het water om het maar te beëindigen.

Het behaagde de Heere echter mij hiervan terug te houden, en met kracht kwamen deze woorden in mijn hart: "Daarom gaat uit het midden van hen en scheidt u af, zegt de Heere."

Ondertussen was ik eenendertig jaar geworden en in verwachting zijnde trof mij tien dagen voor de geboorte van het kind een beroerte, waardoor ik in een staat van verlamming kwam en ook mijn spraak kwijt raakte. Dit maakte mijn opname in het ziekenhuis noodzakelijk. Onderzocht zijnde door de dokter, werd alle hoop opgegeven, zowel voor mijzelf als voor het kind. De Heere had echter hoop gegeven voor mijzelf, dat ik weer terug mocht keren, hetwelk dan ook na drie maanden geschied is, en wel met een gezond kind. In die tijd nu, dat ik in het ziekenhuis lag, had mijn man een ernstige nierziekte. Onder al deze omstandigheden kreeg ik werkzaamheden, hoe er voor ieder mens, zelfs voor de slechtste, mogelijkheid was om bekeerd te worden, maar voor mij niet. Hierop kreeg ik de Heere weer aan te roepen, en kwamen met kracht deze woorden tot mij: "Het gekrookte riet zal Hij niet verbreken en de rokende vlaswiek zal Hij niet uitblussen, met waarheid zal Hij het recht voortbrengen."

Daarna waren er veel wisselende omstandigheden, zowel in- als uitwendig. Zo heb ik een paar jaar doorgebracht en menigmaal achtte ik een dier gelukkiger dan mijzelf. Die hadden immers geen onsterfelijke ziel te verliezen voor de eeuwigheid. Ook wenste ik wel, dat ik nooit geboren ware geweest, en wel om die reden, dat in mijn naaste omgeving een oude man van ruim 80 jaar, die wel 40 jaar met Gods volk had verkeerd, zich van het leven had beroofd. Nu gevoelde ik dat dit ook mijn lot wel eens kon worden, als de Heere het niet zou verhoeden. Toen werden deze woorden mij toegediend: "Niemand die zijn hand aan de ploeg slaat, en ziet naar hetgeen achter is, is bekwaam tot het Koninkrijk Gods."

Ook kwam ik in deze tijd dikwijls onder de influisteringen van de satan, die mij onder vele verzoekingën kwam aan te porren om de Heere te vloeken. Nu mocht ik mijn toevlucht veel zoeken in het gebed, en behaagde het de Heere deze woorden in mijn hart te doen nederdalen: "Indien iemand tot Mij komt en niet haat zijn vader, moeder, vrouw en kinderen, ja zelfs zijn eigen leven, die kan Mijn discipel niet zijn."

Zo was ik dan gekomen tot mijn 34ste levensjaar. Op zekere tijd werd ik teruggeleid en werd mij voor ogen gesteld, hoe ik mijn leven had doorgebracht van mijn negende jaar af. Ook werd ik geleid in het Paradijs hoe ik daar rechtschapen was in Adam, maar nu een verdoemelijk schepsel geworden. Nu kon ik niet anders dan God rechtvaardigen als Hij mij voor eeuwig zou verwerpen. Dit werd ook bevestigd door deze woorden: "Vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het Boek der Wet, om dat te doen."

Dit alles bracht mij in de uiterste benauwdheid, zo zelfs, dat ik zocht de handen aan het leven te slaan. Toen waren de volgende woorden mij tot troost en sterkte: "Gij verdrukke, door onweder voortgedreve, ongetrooste, zie, Ik zal uwe stenen gans sierlijk leggen, en Ik zal U op saffieren grondvesten" enz. Dit zal ik niet verder uitbreiden hoe menige dagen en nachten zijn doorgebracht; maar dit moet ik getuigen dat Gods bewarende hand over mij was uitgebreid.

Nu daalden de woorden met kracht in mijn ziel: "Heb Ik niet gezegd, dat zo gij gelooft, gij de heerlijkheid Gods zult zien." En het was mij gelijk er geschreven staat: "Als ik Uw woord gevonden heb, zo heb ik het opgegeten." En ik heb dit, mij zo dierbaar Woord aan het hart gedrukt. En de liefde, die ik toen in mijn hart gevoelde tot Jezus, is in geen woorden uit te drukken. O, die openbaring van Christus aan mijn ziel! Ik mocht het zo levendig ervaren, gelijk het geschreven staat: "Mijn liefste is gelijk een ree of een welp der herten kijkende uit de vensteren, blinkende uit de traliën." Mijn verlangen strekte zich toen zo uit, en het was een hongeren en een dorsten naar de gerechtigheid. Toen heb ik in verwondering mogen zingen:

't Hijgend hert der jacht ontkomen, enz.

Ik mocht dat vers zo zingen, daar ik mijn stem voor die ogenblikken terugkreeg; maar toen ik de Psalm had uitgezongen, was mijn stem weer weg. Hier heb ik in aanbidding en verwondering bij neergezeten. O, wat was het mij toen alles goed, om zo in die liefde te leven. Mijn zonden gevoelde ik toen ook niet. Ik wilde wel alles verlaten, zelfs man en kind, om Jezus te volgen.

Hierop zijn maanden gevolgd, waarin ik veel genietingen van 's hemels wege mocht ontvangen en ik mocht veel troost en inspraak in mijn hart gewaar worden. De ene tijd was het: "Kan ook een vrouw haar zuigeling vergeten, enz.", dan weer: "In het huis Mijns Vaders zijn vele woningen. Ik ga heen om u plaats te bereiden." En zo zou ik door kunnen gaan; deze bladzijde zou er mee gevuld kunnen worden.

In diezelfde tijd mocht ik deelnemen aan het Heilig Avondmaal des Heeren, dat door onze leraar bediend werd, en waar ik voor mijzelf bijzonder onder gesteld was. De zondag daarvoor kwam met kracht in mijn hart: "Al waren uw zonden als scharlaken, ze zullen wit worden als sneeuw."

In deze toestand heb ik mij echter niet lang mogen verheugen, daar er hevige benauwdheden en aanvechtingen op gevolgd zijn, gepaard gaande met schrikkelijke influisteringen van de vorst der duisternis. Nu kwam ik in een toestand, waarin ik dacht, dat ik de zonde tegen de Heilige Geest bedreven had, waar ik dagen lang mee getobd en geworsteld heb. Hiermede kreeg ik veel de Troon te bestormen, of het de Heere behagen mocht, mij uit deze ellendige toestand te verlossen. En, o, wonder van genade, dat de Heere mij weer wilde uithelpen! Hij kwam deze woorden aan mijn ziel toe te passen: "Alle instrument, dat tegen u bereid wordt zal niet gelukken, en alle tong, die in het gericht tegen u opstaat zult gij verdoemen." Nu werd het voor mij duidelijk, dat het niets anders waren dan aanvechtingen van de duivel, die het op mijn ondergang had toegelegd.

Waar de Heere mijn ziel nu liefelijk omhelsd had, kwam ik in een toestand, alsof ik nooit enige zonde gekend of gedaan had, en dacht dat mijn ziel nu gered was. In deze toestand heb ik een tijd mogen doorbrengen. Maar daarna werd ik bepaald bij het lijden van Christus, dat ik Hem gekruist had, dat het mijn zonden waren, die de nagels door Zijn handen en voeten gedreven hadden, en die doornenkroon op Zijn heilig hoofd gedrukt. In geen drie dagen heb ik toen gegeten of iets kunnen doen vanwege de smarten, die ik daarover gevoelde. Nu mocht ik in die tijd komen onder de bediening

van de heer **Kolijn**,⁹ die handelde over deze woorden: "Zie uw heil komt, Zijn loon is met Hem en Zijn arbeidsloon is voor Zijn aangezicht." Hiermede werd ik bijzonder getroost en opgebeurd, maar nieuwe beproevingen wachtten mij.

In deze tijd is mijn man ongeveer drie weken ziek geweest, waarna hij weer zijn dienst kon verrichten. Daarna kwamen deze woorden tot mij: "En ik zal ulieden onder de roede doen doorgaan, en Ik zal u brengen onder de band des verbonds." Dit gaf mij veel werkzaamheden en veel te overdenken. Opnieuw werd mijn man door een hevige nierziekte aangetast, zodat er drie maanden dag en nacht bij hem gewaakt moest worden. Hoe ik toen zelf gesteld was, is met geen pen te beschrijven. Nu werd ik er wel bij bepaald, dat ik mijn man zou moeten verliezen, hetwelk dan ook kort daarop is geschied. En o, had ik nu maar uit zijn mond mogen horen, dat hij schuldenaar voor God was geworden (daar hij wel een geopende consciëntie had en veel Gods woord onderzocht), maar het heeft de Heere beliefd daar een sluier voor te doen. In de eerste tijd kon ik wel zeggen; dat wat de Heere deed, goed was. Daar ik nu in een staat van weduwschap verkeerde, mocht ik ondervinden, dat het mij aan niets ontbrak, en werd nu bewaarheid: uw brood is zeker en uw water gewis.

Enige tijd hierna werd mijn zoontje ziek en wel van dien aard, dat hij naar de kliniek in Dordrecht moest, om amandelen geknipt te worden. Hiermee kreeg ik wel enige tegenspraak in mijn gemoed en het was, zoals de dichter klaagde: "Daar mijn spotters durven vragen, waar is God, die gij verwacht?" Ook was het in mijn binnenste: 'Nu eerst je man en dan zal je ook uw kind moeten missen.'

Ik mocht mijn kind veel aan de Heere opdragen, en in Zijn neerbuigende goedheid kwam Hij mij te vertroosten met deze woorden: "In al hun benauwdheid is Hij mede benauwd." Dit gaf mij zoveel vrede in mijn hart, dat ik geloofde, mijn zoontje te mogen behouden. Enige tijd daarna was hij dan ook volkomen genezen.

Voor deze gebeurtenis was ik eens in een toestand, dat het mij zeer bang was. Het was, alsof mij de adem benomen werd, en ik kreeg te zien, dat ik nog voor eigen rekening stond. Toen gevoelde ik als het ware wat de hel zou wezen en wat het zou zijn, voor eeuwig uit de gemeenschap Gods gesloten te zijn.

Door al deze bestrijdingen heen hield de Heere nochtans bemoeienissen met mij en kwam met kracht in mijn hart: "Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven." Hierdoor mocht de hoop weer verlevendigd worden, want de Heere is immers een Waarmaker van Zijn woord. *Zou Hij het zeggen en niet doen, spreken en niet bestendig maken?*

Daar ik aldus zekere tijd had doorgebracht, werd ik zelf op het ziekbed gelegd en kreeg ik te tobben met mijn been, door een verstopping van de bloedvaten.

Op dit ziekbed werd ik ingeleid in het lijden van de Heere Jezus. Ik kreeg te zien en te gevoelen, hoe de Heere alles heeft moeten ontberen en dat Hij moest zeggen: "De Zoon des mensen heeft niets; waar Hij het hoofd op nederlegge." Waar ik voor mijn zwak lichaam alles had tot verkwikking en leniging van mijn smarten, en dat de Heere in de grootste smarten edik met gal gemengd kreeg te drinken. Wat werd het toen voor mij gemakkelijk op dit ziekbed, en wat was ik verenigd met alles wat Hij over mij beschikte. Zijn doen was enkel majesteit, en zo sprak de Heere tot mijn ziel: "Ja, Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde en daarom heb Ik u getrokken met goedertierenheid." Dat verwekte een blijdschap in mijn hart, daar ik drie dagen in heb mogen verkeren.

⁹ P. Kolijn was Oefenaar in de Oud Ger. Gem. te Oostburg 1923-30, te Papendrecht tot zijn overlijden in 1952

Maar met recht mocht eens een van Gods volk zeggen: "Zo genoten en zo weer weggesloten." Dit kwam ik ook hiermede te ondervinden, daar de satan mij kwelde en wijsmaakte, dat ik mijzelf zou kunnen bedriegen. Vooral als ik mijn knieën boog, stopte ik me zelfs de oren vanwege de Godslasterlijke gedachten, die hij mij influisterde, zodat ik met recht kan zeggen: "Zijne listen zijn mij niet onbekend."

Enige tijd daarna, nadat ik genezen was, werd ik voor de tweede maal op het ziekbed neergelegd, met hetzelfde been, gepaard gaande met hartkrampen. Door al deze lichamelijke ellenden en zielskwellingen, kwam ik daarbij nog in zo'n verlaten toestand, als had de Heere nooit iets aan mij gedaan. Wat een smartelijke toestand is dat. Ik kon toch in de eeuwigheid zijn, zonder een Borg voor mijn schuld. Wat ik in deze tijd heb doorgemaakt is met geen pen te beschrijven. De woorden van de dichter waren de mijne: "De banden des doods hebben mij omvangen en de angsten der hel hadden mij getroffen; ik vond benauwdheid en droefenis."

Nu gevoelde ik zo goed, dat ik geen bestaan had voor een rechtvaardig God; de Heere kon met mij geen gemeenschap hebben. Toen was het zo in deze ogenblikken met kracht in mijn ziel: "Komt en laat ons samen richten." Toen werden mij bij vernieuwing mijn zonden en schuld voor ogen gesteld, en het was een schuld, die reikte van de aarde tot de hemel; en nu eiste de wet, wat ik niet volbrengen kon. Het zwaard van Gods gerechtigheid was boven mijn hoofd, en kon niets anders dan mij neerstorten in het diepste der hel.

Door dit alles kwam ik in een wanhopige toestand. De Heere kon niet anders met mij handelen, en ik moest zeggen: *Uw doen is rein en Uw vonnis gans rechtvaardig*. Nu gevoelde ik als het ware, dat ik kwam weg te zinken en moest het ook goedkeuren, dat ik voor eeuwig van Gods aangezicht zou worden verstoten.

Toen ik nu zo in de uiterste benauwdheid en handenwringend wachtte op de voltrekking van het vonnis, kwamen deze woorden met kracht in mijn ziel: "Verlos hem, dat hij in het verderf niet nederdale, want ik heb verzoening voor hem gevonden." En o, wat een wonder van genade, want nu gevoelde ik mij als met machtige armen opheffen uit deze diepte, en het was mij, alsof ik uit de dood in het leven gezet was.

Wederom waren het met kracht deze woorden: "Ik ben het, die uw overtredingen uitdelg om Mijnentwil, en Ik gedenk uwer zonden niet meer." Wat ik hierin doorleefde, is onder geen woorden te brengen. Ik kan niet anders zeggen, dan dat ik krank was van liefde.

De krachten van mijn lichaam waren bijna geheel weg. Ook heb ik in die dagen bijna in het geheel niet gegeten of gedronken. Ik had er ook geen behoefte aan. Het was met mij: *Zijn linkerhand zij onder mijn hoofd, en Zijn rechterhand omhelze mij*; en meer zoete inspraken. In deze zielverkwikkende en verblijdende tijden heb ik nog acht weken mogen delen. Alle bestrijders en bespotters waren gevlucht, en ik mocht veel Gods woord onderzoeken. Het was mijn spijze dag en nacht. En o, wat een vrede heb ik mogen genieten. Alles sprak tot mij van vrede. Vrede was het van binnen, en vrede was het van buiten. In deze tijd mocht ik veel genieten uit het Hooglied van Salomo.

Ook had ik een sterk verlangen om het Heilig Avondmaal te mogen gebruiken, maar het scheen voor mij onmogelijk, daar ik ziek te bed lag. De Heere kwam echter deze begeerte zo te verlevendigen en te versterken met deze woorden: "Vrees niet, want Ik ben met u; wees niet verbaasd, want Ik ben uw God." In deze week kwam er een ouderling op bezoek, en zei, dat het wel bezwaarlijk zou kunnen zijn, daar ik toch in zulk een lichamelijke toestand geen deel kon nemen aan het Heilig Avondmaal. Maar ik gevoelde zo de kracht des geloofs, dat ik antwoordde: "Ik zal zondag mede aanzitten aan de Dis."

Toen heb ik op de sabbat bijzondere kracht ontvangen en ik ben opgestaan. Ds. M. Overduin bediende het Heilig Avondmaal en ik ben tweemaal ter kerk geweest en 's avonds nog op het gezelschap. Op die dag heb ik veel mogen genieten van de goedertierenheden des Heeren.

Zo heb ik dan in zeer korte trekken aangestipt de weg, die de Heere met mij heeft believen te houden. Zo ik alles zou moeten beschrijven, een boekdeel zou ermee gevuld zijn. Dit moet ik echter zeggen, dat licht en donker elkaar afwisselen, en dat mijn weg veel door de diepte is gegaan. Maar als de Heere weer eens tot de ziel spreekt, is er zoveel zoetheit en vrede in mijn hart, en ik kan wel zeggen: "Het is maar een verdrukking van tien dagen." Eenmaal toch zal de Heere alle tranen van de ogen afwissen, en zal het eeuwig zijn: "Gij Heere, hebt ons Gode gekocht met Uw dierbaar bloed, daarom zijt Gij waardig te ontvangen alle lof, eer en aanbidding, van nu aan tot in alle eeuwigheid."

Maar nu heb ik mijnerzijds één en ander u medegedeeld, maar hoe staat het nu met u? Gaat het alles goed bij jullie, ook met de kinderen? Hier in Nederland staat het er zeer slecht voor. Doordat er geen regen is gevallen is de oogst grotendeels mislukt. Het gras wil niet groeien, zodat de boeren geen eten hebben voor de koeien, en er dus ook weinig melk en boter is. Wij maken het naar het lichaam tamelijk goed, hoewel mijn hart zeer zwak is.

De vorige week heeft ds. Fraanje op Alblasserdam het Heilig Avondmaal bediend en ben ik ook de gehele dag naar ouderling Bas geweest. Ik heb gelezen dat ds. L. in het ziekenhuis is opgenomen. Hoe gaat het met hem? Doe hem ook van mij de hartelijke groeten, evenals u en alle kinderen Gods. Ik ga nu maar eindigen, hopende van u spoedig iets te horen. Allen nogmaals de hartelijke groeten van mij en mijn zoon.

Wed. A. den Butter.

Nadat we de brief weergaven, die vrouw den Butter in 1947 over haar leven schreef, volgen hier dan nog enkele losse aanvullende mededelingen, die we over haar vernamen.

Mededelingen

Haar eigen naam was Neeltje Groot en ze werd geboren in het voorjaar van 1897. Zij groeide op in het blok huizen, dat in Alblasserdam aan de Kerkstraat nog staat tegenover het tegenwoordige kerkgebouw der Geref. Gem. in Ned. Men noemde het daar vroeger de "lege hoek." Slechts een paar huizen daar vandaan, woonde **Pietje Smit**, en dat is dan ook P., die ze tegenkwam, volgens haar brief. Piet de Bie kwam ook (door familie relatie) regelmatig bij haar ouders, maar, zoals zij zelf schreef, heeft alles wat ze in die jaren hoorde en meemaakte, haar niet recht vernederd voor God.

Een zuster van haar was getrouwd en had een winkeltje in de Kerkstraat. Terwijl ze daar was, leerde ze ene Vermeulen kennen, die afkomstig uit Loenen-Vreeland in de eerste wereldoorlog als soldaat te Papendrecht lag. Noch zijn heengaan - en hij is dus goed gestorven - noch ook het overlijden van haar beide ouders kort daarna, brachten haar als zondaar in de schuld voor God.

Zij trouwde enige jaren later met A. den Butter, een flinke man, die nachtwaker en later politieagent was, en ze woonden aan de West-Kinderdijk. Haar leven was daar enige jaren nog zó, dat als anderen op Gods dag naar de kerk gingen, dat zij dan in de deuropening naar de voorbijgangers keek en intussen lette op haar dochtertje, een kind als een pop, zo schattig om te zien. Ze vertelt dus zelf, dat ze daar heel haar hart op gezet had; dit was de lust van haar ogen. Toen ze in weinige dagen dit kind verloor

(hersenvliesontsteking), was zij ten uiterste verbroken, niet alleen over het verlies van haar kind, maar God gebruikte deze weg om haar diep te ontdekken aan haar zondige bestaan.

Dat heeft jaren geduurd; ze moest vaak door heel diepe wegen gaan. Een paar jaar nadat ze haar spraak verloor, was ze eens nabij de wanhoop en zou de dood verkiezen boven het leven, maar de Heere bewaarde haar, door haar weer te bemoedigen uit Zijn Woord.

Nu was haar zwager en zuster (fam. Speksnijders) naast haar komen wonen en waren haar zeer behulpzaam, dus toen ze zo krachtig en liefdevol weerhouden was, om zichzelf kwaad te doen, wilde ze dat wonder vertellen aan haar zuster. Ze was der woorden vol en stootte wel klanken uit, maar kon het niet verstaanbaar maken. Met grote ernst en al wenende sprak ze toen in gebaren en wees op haar handpalmen. Toen begreep haar zuster haar en zei de woorden voor haar op, die God tot haar gesproken had: *Zie, Ik heb u in de beide handpalmen gegraveerd, uwe muren zijn steeds voor Mij* (zie haar brief).

Zo is haar leven vol geweest van diepe wegen, maar ook van dierbare Godsbemoeienissen. Door haar moeilijke spraak trad zij niet zo op de voorgrond als anderen, maar het geoefende volk hield heel veel van haar. Degenen, die de moeite namen om naar haar te luisteren (dat was wel eens vermoeiend - telkens schreef ze enkele woorden), wisten dat zij een aanklevend leven had en ook bijzonder veel hemels onderwijs kreeg.

Toen Den Butter wat mankerende was, kon mevrouw Den Butter het eens niet meer uithouden in de kerk en verliet het "Schooltje" halverwege de dienst.¹⁰ Ze was zeer geschokt en ontdaan, dus mevr. de Waal ging met haar mee. Onderweg wilde ze beduiden, wat haar zo aangegrepen had, en maakte daartoe met haar wijsvinger lettertekens: "roede." Dit betekende: "Ik zal u onder de roede doen doorgaan, en Ik zal u brengen onder de band des verbonds", en deze woorden waren zodanig in haar hart gekomen, dat zij verstond, dat een tuchtigende roede haar wachtte: haar man zou haar door de dood ontvallen (zie haar brief). Toen ze thuisgekomen ook bezorgd over zijn lichamelijke toestand sprak, antwoordde hij opgeruimd, dat hij zich juist aardig wat beter gevoelde! Hij had een nieraandoening; maar enkele weken later overleed hij (1935). Als jonge weduwe leefde ze nu verder met haar zoontje uit de hand des Heeren.

Met verschillende godvrezende voorgangers had ze echte vriendschapsbanden. Ds. M. Overduin, die in de jaren 1932-1943 zeer veel als consulente voor onze gemeente deed, bezocht haar graag. Zij noemde hem in haar brief "onze leraar" (hij stond toen te Dordrecht).

Ds. Baaij kwam eens aan de Kinderdijk en had wel degelijk een bepaalde stof voor die avond bestudeerd, maar toen hij hier kwam was het hem, alsof die overdachte waarheid geheel weggesloten werd en hij zou daar niets van kunnen spreken. Toen het kerktijd werd, ging hij in grote benauwdheid, duister en zuchtend tot zijn Zender naar het kerkgebouw. Daar gekomen zijnde viel deze waarheid voor hem open: *Hoe dierbaar is Uwe goedertierenheid, o God! dies de mensenkinderen onder de schaduw Uwer vleugelen toevlucht nemen*, Ps. 36 : 8.

Hij heeft dit moeten preken voor vrouw Den Butter en het werd haar tot rijke zegen. Zij werd weer gered uit haar banden en mocht smaken *de vrijheid der kinderen Gods*. Na de dienst ging zij naar ds. Baaij en verklaarde haar toestand en verhaalde van de

¹⁰ Tot 1945 werd ons kerkgebouwtje vaak "het schooltje" genoemd, omdat het tot 1923 een schoolgebouw was. Na 1945 werd het in de volksmond het "kerkje van Toes".

zegen die ze ontvangen had. De leraar was natuurlijk verblijd en, hoe moeilijk zij ook sprak, ze begrepen elkaar volkomen - ze werden door dezelfde Geest geleid in de gangen in het heiligdom. Eer het gezelschap uit de consistoriekamer huiswaarts ging, werd er nog vol eerbied met elkaar gezongen. Dit moet voorgevallen zijn in 1942.

Met ds. Toes, die dus in 1945 in onze gemeente kwam, heeft vrouw den Butter ook steeds goede vriendschap en hartelijke eensgezindheid gehad. Uit eigen rijke geestelijke ervaring kon hij ook haar onderwijzen aangaande de weg, waarin zij zich bevond. 't Is wel eens gebeurd, dat zij zoveel gesmaakt had van de barmhartigheden des Heeren en dat ze zoveel ruimte in God zag, en dat ze zo vertroost was met grote en vaste beloften, dat ze meende dat zij gerechtvaardigd was.¹¹ Toen ze haar ervaring aan ds. Toes vertelde, vond hij het wel kostelijk - 't was echt van God - maar hij geloofde toch niet dat het was, wat zij meende. Ds. Toes onderscheidde altijd bedekte schuld en vergeven schuld (Ps. 32 : 1).

Vrouw den Butter werd kriebelig en ze werden het niet eens. Enige weken spraken ze toen niet met elkaar, maar toen God haar licht gaf over haar laatste bevindingen, zag ze toch, dat ds. Toes recht gesproken had. Dan was ze ook zeer ruiterlijk en oprecht - haar zoon moest maar eens vragen of de dominee eens kwam - en zeer hartelijk bekende ze, dat ze wat vooruit gelopen had, maar dat de dominee getrouw gehandeld had.

Ds. B. Toes

¹¹ Bedoeld wordt, dat zij met volle zekerheid en bewustheid gerechtvaardigd was, met kennis van de Vader en God de Heilige Geest, die als Persoon gekend wordt en getuigenis geeft in het hart van de verzoening met de Vader; en als Onderpand en Verzegelaar werkzaam is.

Haar levenseinde kwam merkwaardig onverwachts. Ze was ziek, heel zwak van haar hart, en toen haar nichtje bij haar kwam, moest ze haar moeder maar roepen, dus de zuster van vrouw Den Butter, mevr. Speksnijders. Toen deze kwam, had de zieke geen enkele vreze des doods en sprak: "Ik ga sterven vanavond, maar nu zit ik nog maar met één ding - m'n zoon Arie!"

Blijkbaar had ze er in haar leven maar nooit toe kunnen komen, om daarover te spreken. Haar zuster antwoordde gelijk: "O Neeltje, maar daar hoeft je echt geen zorg over te maken, wij hebben daar met elkaar al eens over gesproken en hij komt gewoon bij ons in huis."

Zodra zij dit antwoord gehoord had, en die last dus ook van haar genomen was, blies zij de adem uit en ontsliep in vrede. Haar vriendinnen en familie hadden gedacht, dat zij vóór haar heengaan nog wel iets bijzonders zou uitlaten, maar Gods weg was, dat ze stil ontsliep - in haar leven had zij reeds overvloedig getuigd, dat God haar deel was en nu kon ze dus, evenals Lodensteyn op zijn uiterste, zich neerleggen *op het Zoutverbond, dat onveranderlijk is*.

Zo ging zij in, in de eeuwige rust, 15 sept. 1950, oud zijnde 53 jaar en 6 maanden. Zij is begraven door ds. Toes vanuit ons kerkgebouw. Velen van Gods volk waren tegenwoordig en daar de dominee met veel opening mocht spreken uit Johannes 14: 2, was de begrafenis zo stichtelijk, dat er vele jaren later nog met grote achting over gesproken werd.

8. Tot de Koning geleid

Het zalig sterven van SOFIE KOOPER uit Dordrecht.

Komt, luistert toe

Door J. van Dam

Deel V

**DE PALMBOOM
1993**

Een brief, die indertijd geschreven werd door mevr. Korevaar te Sliedrecht (haar eigen naam was Jaantje Vlot) aan een familie Van de Bie te Goudswaard. De brief gaat over het zalig afsterven van Sofie Kooper, een ongehuwde vrouw, die indertijd huishoudster was te Oud-Alblas, maar in haar ouderdom op een hofje in Dordrecht woonde.

Hetgeen beschreven is, viel dus voor in de winter van 1950. Zowel de schrijfster als de andere genoemde personen zijn thans allemaal overleden.

De brief is als volgt:

Sliedrecht, 2 april 1950

Geliefde familie Van de Bie,

U zult misschien wel denken: Helemaal niet eens een briefje met onze verjaardag, nu, de oorzaak is niet liefdeloosheid, maar ik heb werkelijk nog geen gelegenheid gehad. Ik wil u dan, al is het een week over tijd, nog hartelijk feliciteren, en wens dat u beiden naar het lichaam gespaard mogen blijven voor elkander en ook nog weer op krachten mogen komen wat ook nog een grote weldaad is, wat we nooit genoeg waarderen kunnen. Maar bovenal wens ik u toe, wat we allen, hoofd voor hoofd zo nodig hebben, dat je naar ziel en lichaam geborgen moogt worden in de Enige Ark der behoudenis. Ach, wat zijn ze gelukkig, die dat weten mogen.

Dat hebben we zo goed gezien aan onze lieve vriendin Sofie. Wat vond ik het jammer dat er niet één bij kon wezen, bij de begrafenis, vooral voor u Jaantje, daar we verleden jaar zoveel gezelligheid aan elkaar gehad hebben. Maar dat is alles nu voorbij. Ik vond het toch nog echt, dat juffr. Van Dijke nog geweest is, het was weer zo eigen toen ze hier was.

Het is een vredige begrafenis geweest. O, daar was ik zo blij om, dat de Heere dat nog gegeven heeft in onze donkere dagen. Nu is er in Sofie's ziekwezen veel meeleven van het volk geweest.

Ze is negen weken hier geweest en acht weken ervan ziek geweest. Het nam toch direct zo hard toe. De ene zondag werd ze niet goed en de andere zondag kon ze haar kousen niet meer aantrekken en moest ik ze overal bij helpen als een kind, maar och, het viel me erg licht. De Heere had die band der liefde zo aangehaald, dat kan beter gevoeld dan uitgedrukt worden.

Toen ze verleden jaar hier was, zei ze zo eens: "De mensen op het hofje zeggen altijd: Als u ziek wordt, dan bent u een mens voor een gesticht of ziekenhuis." Och, toen kreeg ik zo'n medelijden met haar. Ik zag haar naar de wereld als een wees op aarde en ik zei haar: "Sofie, zolang ik leef, hoef je daar niet naar toe hoor; als je ziek bent of wordt, dan moet Schelling je maar hier brengen en dan zal ik u oppassen als mijn moeder." O, wat was die ziel daar blij mee, niet te weten dat het zo gauw gebeuren zou.

Ze is maar zes weken meer in haar huisje geweest. Het is een wonder, dat de Heere het zo bestuurd heeft, dat ze eerst Anna Lodder in Driebruggen nog heeft mogen bezoeken. Wat hebben we daar toch een aangename dag gehad, de Heere was kennelijk in het midden. Niet te weten dat dit haar laatste reisje wezen zou.

Toen is ze 's avonds bij ons gekomen, 10 januari, en niet meer in haar huisje geweest. Toen ze ziek werd zei ze direct al tegen mij: "Het zal er voor u en mij op aankomen; ik geloof dat ik nog een lijdensweg zal hebben."

Ik zei dan: "Nu, ik ben gezond hoor en de Heere zal wel ondersteunen, als het zo zijn moet."

"Ja, maar kind," zei ze dan, "het kan wel wezen, dat u het niet alleen aan kan."

Ik zei: "Ach Sofie, als dat zo is, dan heeft de Heere wel weer handen ook." En dat heeft dat lieve Wezen gedaan.

Is het niet een Godswerk geweest; ik moet het nu soms nog bewonderen! Er zijn vijf vrouwen geweest, die zichzelf aangeboden hebben. Ik hoefde niemand te vragen. Maar op hun beurt kwamen zij mij te hulp, dag en nacht, daar Sofie drie weken lang dag en nacht van drie mensen geholpen moest worden. En daar was nog liefde en meeleven van het volk in ook en we kregen nog veel bezoek ook.

Sofie had een vreselijk smartelijk lijden. Ze had kanker en dan kwam haar kwaal boven uit. O, die eerste zondagavond heeft ze gebraakt van zes uur tot 's nachts half één. Ik heb dikwijls gedacht: "Nu blijft ze er in." Arie en ik hadden van 6-8 uur bij haar gestaan om haar bij te staan. Toen kwam vrouw De Jong (wat nooit gebeurt dat ze 's zondags kwam), die heeft toen mijn man afgelost. Ze zei: "Ik blijf vannacht."

O, toen heeft Sofie dikwijls uitgeroepen: "Lieve Koning, geef mij lijdensgenade en kracht."

Van die tijd af heeft ze niets meer gebruikt, dan een suikerlepeltje koud gekookt water. Daar heeft ze drie weken op geleefd en zij had zo'n dorst, maar mocht niet veel drinken. Ze zei dan wel: "De Heere heeft mij alles van de aarde ontnomen, alleen dit druppeltje water heb ik mogen behouden, dat is hemelse wijn." Als ik voor die tijd 's morgens met een kopje thee kwam, was het altijd: "Kind, nu krijg ik alweer de eerste vruchten van die zoen- en kruisverdiensten van mijn lieve Koning."

O, vrouw van de Bie, wat zijn ze toch gelukkig die het eigendom van die Koning geworden zijn! Wat een steun en sterkte geeft dat in zulke tijden. Tegen de dokter heeft ze ook nogal eens gesproken. Die was er ook nog van onder de indruk, toen ze gestorven was. Hij zei mij: "Ze hoorde hier eigenlijk niet meer thuis." Ik moest hem vertellen hoe ze was gestorven. Het is nog eens op een keer geweest, dat hij aan haar vroeg: "Sofie, bent u niet opstandig dat u zoveel lijden moet, en dat je nog niet sterven mag, want je gaat toch graag sterven?"

"Nee dokter," zei ze, "ik zal het bekertje ledigen tot de laatste druppel, ik heb vannacht onder alle ellende nog in mijn hart gezongen: *Gelijk een duif door 't zilverwit*, enz.

Dan had ze weer dat ze zo tegen de nacht opzag, en daar viel zo in haar ziel: "Daar zal geen nacht zijn, en het Lam is haar Kaars." "O," zei ze dan, "het Lam de Kaars, dat eeuwige Licht, dan zal het nooit nacht meer voor mij worden, maar ik zal in dat hemelse Licht eeuwig delen." Dat vertelde ze dan de dokter ook weer. En er was nog lief medeleven onder haar vrienden.

Ook had zij een vriend; die zei tegen mij in de eerste week toen ze niet goed was: "Vrouw Korevaar, Sofie komt hier niet meer vandaan, ze blaast hier onder dit dak de adem uit, dat heeft de Heere mij getoond." Dat viel mij toch tegen, want in het begin kon ik nog niet geloven, dat wij ze zouden moeten missen. Maar toen het erger met haar werd, zodat ze haar kwaal begon op te geven, toen dacht ik: "Dat is mis," omdat ik dat bij mijn moeder ook gezien had.

Schelling kwam elke week en toen hij hier geweest was, ging hij naar een vriend toe en zei tegen hem: "Sofie leeft nu niet lang meer, hoor, want ze geeft haar kwaal op." Die vriend kon wegens zijn werk niet zo goed weg, maar hij zei 's avonds: "Heere! nu heeft Schelling dit gezegd, hoe ligt dat nu?"

Toen zei de Heere tot hem: "Haast u, Ik zal haar haast tot Mij nemen." Hij vroeg zijn chef of hij één uur weg mocht om een zieke te bezoeken, daar hij niet zo goed weg kon, maar het werd hem vergund.

Toen hij hier kwam, zei hij: "Ik kom afscheid nemen." Wij gingen naar haar kamertje en ze zei: "Zo jongen, kom je afscheid nemen?"

"Ja tante Sofie, nu zullen we nooit meer in uw huisje komen om te spreken over de Goddelijkheid van de Waarheid, dat is nu gedaan."

"Ja jongen," zei zij, "wat een tal van jaren is het al geleden, dat je voor de eerste keer in mijn huisje kwam en het mij opgebonden werd te mogen weten bij God vandaan, waar je legerde. En de Heere toonde mij toen dat u een lammetje was en nu heb ik mogen beleven, dat de Heere u een stapje nader geleid heeft." Wat werd die man toen bewogen.

Hij zei: "Ja, tante Sofie, nu mag ik weten dat ik een schaap ben van de enige Herder. Ja, wat heb je toch altijd eerlijk met mijn ziel gehandeld en wat hebben we aangename uurtjes in dat kleine huisje gesleten, dat ligt voor de eeuwigheid bewaard!"

Toen zei ik tegen hem: "Geef haar nu maar een lepeltje water." Zij had aldoor zo'n dorst.

Toen zei hij onder een vloed van tranen: "Wel Heere, mag ik dat nog doen?"

"Ja," zei ze, "ja jongen, dat heeft de Heere mij van de aarde nog laten behouden, anders is er niets meer voor mij. Dat is hemelse wijn, want mijn lieve Koning kreeg edik, en ik dit heerlijke water en ik heb nog een bed en Hij een hard hout en mijn handen en voeten zijn nog heel!" Wat werd er toen geweend.

"Ja," zei die vriend, "nu ben ik niet bedroefd dat ik u niet missen wil, tante Sofie, nee, maar ik heb ook zo'n heimwee en nu heeft de Heere mij getoond, dat het voor mij ook een klein strookje land meer is, dan ben ik er ook, en dan behoeven wij nimmer te scheiden." Toen heeft hij een gebed gedaan en dan dat afscheid, ... dat vergeet ik nooit! Dat ze nu hier elkaar nooit meer zouden zien, maar toch eenmaal boven, om nooit meer te scheiden, maar om dan verwaardigd te worden het kroontje voor dat lieve Lam neder te werpen, Die ons Gode gekocht heeft met Zijn bloed.

"O," zei ze, "dan zal mijn dikke buik en korte adem mij niet meer hinderen. En dan zullen we eeuwig bij de Heere zijn! Ja jongen, als ik weg ben, zullen jullie dan veel van elkaar blijven houden, Schelling en Siem, want je bent broers, hoor. Zal je op elkander letten?" Och, die avond zal ik nooit vergeten, dat kun je toch wel indenken hè?

Nu had ze een jong meisje in Dordt, u weet wel, **Corrie v. Lonkhuyzen**, die was er ook bij. Die is twee zondagen over geweest en dan waakte ze ook. Ze ging dan 's maandagsmorgens weg en kwam op woensdagavond weer; dan waakte ze ook en ging daarop 's morgens weer om zes uur met de fiets naar Dordt. De laatste zondag kon ze niet, omdat die mevrouw, waar ze diende, ziek was. Als zij er toen wel geweest was dan had ze haar ook zien sterven. Dat meisje had ze ook zo'n zorg over en daarom vroeg Sofie op een keer, of ik haar wat wilde beloven.

Ik zei: "Ja Sofie, dat weet ik niet, of ik dat wel zal kunnen."

Ze zei: "Je weet, dat Corrie v. Lonkhuyzen mijn kind is. Als ze wat had, dan kwam ze altijd bij mij en nu ga ik sterven. Mag ik er nu mijn hoofd gerust op neerleggen, dat Corrie een plekje bij u, in uw hart en huis mag hebben; dat ze alles in uw schoot mag brengen?"

Ik zei: "Ja Sofie, als ze het eerst bij de Heere brengt!"

"Ja," zei ze, "zo bedoel ik het ook, natuurlijk, de Heere de eerste plaats, maar als mens hebben we toch ook een hart nodig."

Ik zei: "Wel zeker, ze heeft al een plaats in mijn hart en huis, want ik houd al veel van haar!"

Wat was ze blij! Ze zei: "Geef mij er dan maar een hand op en een zoen. En," zei ze, "nu kind, heb ik ze aan God opgedragen en aan u. De Heere weet het, hoor! Nu heb je weer een ander Sofietje, maar niet dat ze zoveel van de Heere geleerd heeft. Ik hoop, dat de Heere het schenken mag. Ze kan soms zo wenen dat ze onbekeerd is. Ik geloof, dat het een aangeschoten vogel is!" (Nu mensen, dat is toch lief hè?)

Toen Corrie 's maandags kwam, toen Sofie overleden was, wat was ze toen bedroefd! "Maar," zei ze, "nu ben ik toch blij, dat ik bij u nog mag komen."

Nu nog wat over haar sterven.

Ik had al een week of drie gedacht, bijna elke dag: "Dit zal de laatste dag zijn." Ja, de Heere heeft ons ongewone kracht gegeven, daar ik toch bijna vier weken geen gewone nachtrust had genoten en als ik dan eens een hele nacht op was, dan was ik twee dagen en een nacht op, want op de dag kwam er niets van om te gaan liggen, want er was nogal veel aanloop, dat kun je wel indenken. En nu het voorbij is, moet ik zeggen: "Ik heb er niets van geleden."

Op een nacht had zij het ook zo bang. Ze had haar keel en slokdarm rauw gebrakt. Je kan wel begrijpen wat het was, als ze weer braken moest, maar toen viel er zo in haar ziel: "De dagen der treuring zullen een einde nemen," en dan was ze weer getroost. Dikwijls, als ze moedeloos was, werd ze veel getroost uit Psalm 45: 7, het laatste gedeelte:

*"Zij zullen blij, geleid met lofgezangen,
De vreugde voên, die afstraalt van haar wangen.
Tot zij, waar elk gewaagd van haren lof,
Ter bruiloft treen in 't Koninklijke Hof."*

O, dan zei ze wat dikwijls: "O Jaantje, daar komt het nieuwe lied weer aan!"

Dan zei ik altijd: "Sofie, dat gebeurt als u gaat sterven." Ze had dikwijls toch wel grote moeiten vanwege haar kwaal en vooral in de laatste nachten moesten we haar heel vaak helpen; enz.

Op haar sterfdag zei ze 's morgens: "Nu moet u vandaag bij me blijven en niet meer bij me vandaan lopen, hoor! Want u moet het zien, als ik sterf."

Ik zei: "Het is vandaag heerlijk zondag; dan heb ik niet veel te doen en er komt geen volk." Dat vond ze fijn, als ik maar bij haar kon wezen. 't Was net een kind, ze kon me geen ogenblik missen.

's Middags riep ze: "Lieve Vader, mag ik vandaag nog niet bij U komen?"

's Avonds stond ik de kopjes vlug te wassen en toen riep ze: "Jaantje, kom eens gauw!" Ik ging er naar toe en zei: "Sofie, zou u nu gaan sterven vandaag?"

Ze zei: "Ik weet het niet, maar het is net, of ik de doodsstrijd in mijn lichaam voel." De zuster kwam tweemaal daags, maar als we haar toen helpen moesten werd ze duizelig. Ze zei: "Blijf nu maar dicht bij mij; ik ben nu maar zo kort meer bij u. Maar ik zie de Koning nog niet en Hij heeft het mij toch beloofd?"

Ik zei: "Ja maar, Sofie, de Koning komt niet eerder, dan dat u gaat sterven!"

Ja mensen, wat heb ik op haar ziekbed nog veel van haar geleerd. Wat heeft ze mij veel verteld, maar dat was meest in het begin van haar ziekte, hoor, en dat had ze voordien al geleerd. Als ze dan vertelde van die pardonbrief die Boven lag en dat de Heere haar die getoond had, dat was om jaloers op te worden!

Maar, om nu op haar sterven terug te komen. In de vooravond zei ze zo plechtig:

*O Vader, dat Uw liefd' ons blijk;
O Zoon, maak ons Uw beeld gelijk;
O Geest, zend Uwen troost ons neer;
Drieënig God, U zij al d' eer!*

Toen, een poosje later, was het: "Ga achter mij, satan!" En weer even later: "En het Lam zal ze weiden!" tot tweemaal toe en toen kwam de vrede op haar gelaat.

Nu had ik de dokter laten opbellen, want ik durfde de nacht zo niet in. De dokter kwam en zou een zetpil geven. Dat zou de wijkzuster dan doen en er kwam nog een vrouw, die 's nachts zou waken. Daar heeft ze ook even mee gesproken en toen kwam de zuster. We stonden nog even te praten om haar te helpen.

Opeens zag ik haar kleur veranderen en ze riep met gebroken stem: "Arie!"

Ik riep mijn man, die zat in de kamer, en ik zei: "Moet u Arie hebben?"

Ze knikte weer "ja." Arie nam haar hand en toen hoorde ik, dat ze hem met gebroken stem bedankte en wat ze nog meer zei, konden we niet verstaan.

Ik zei: "Sofie, gaat u sterven?"

Ze knikte van "ja."

Ik zei: "Ga je naar je lieve Koning toe?"

Ze zei: "Ja."

Ik zei: "Ga je nu eeuwig God grootmaken?"

Ze zei gebroken: "Ja."

Toen gaf ik haar nog een kus en zij er mij nog vijf. Hoe is het mogelijk, haar lippen waren zo koud als ijs. Toen hield ik mijn ene hand tegen haar gezicht, daar leunde ze tegen, omdat ze in bed zat en met m'n andere hand hield ik haar arm vast. Geen angstig trekje was er op haar te zien.

Ik zei: "De Koning zal er nu wel wezen, hoor!"

Het was net, of ze het nog hoorde (aan haar kijken te zien) en zo ging ze zacht en kalm de eeuwige rust in. Wat een zalig voorrecht, nietwaar?

De dokter kwam de andere dag en zei: "Vertel er mij nog eens wat van; hoe is ze gestorven?" Hij was er werkelijk van onder de indruk.

Maar toen alles voorbij was, wat was het toen leeg, dat ik haar niet meer hoorde! Maar toen had ik de zorg nog voor de begrafenis. Nu, dat weet u wel van juffrouw Van Dijke. Zondag hebben we alle drie rouw in de kerk gebracht en werd het vanzelf nog aangehaald. Loeve en zijn vrouw en Karrewij en zijn vrouw zijn ook te begraven geweest.

Ik dacht: ik zal er nu de tijd maar eens voor nemen. Het is wel een groot werk geweest om alles eens te schrijven, Maar omdat jullie er niets van gezien hebben en ik weet, dat u veel van haar hield, heb ik dit gedaan. De hoofdstukken, die gelezen zijn en de versjes die we hebben gezongen bij haar begrafenis, had ze ook allemaal opgeschreven.

Nu, verder in alles gegroet van Arie en Corrie en mij,

Uw liefhebbende vriendin,

Vrouw Korevaar.

9. Een godzalige moeder

**Aantekeningen van Teuntje van Helden-Westbroek (1900-1982),
te Bolnes en Ridderkerk**

Komt, luistert toe

Door J. van Dam

Deel V

**DE PALMBOOM
1993**

Afkomst

Teuntje Westbroek werd geboren op 30 september 1900 in Ridderkerk, dochter van Leendert Westbroek en Antonia Hoogerwerf. Zij is overleden op 21 augustus 1982 op 81-jarige leeftijd in Ridderkerk.

Getrouwd op 20-jarige leeftijd met de 21-jarige **Adrianus van Helden**, geboren op 14 februari 1899 in Geervliet, op 12 november 1920 in Ridderkerk. Adrianus was een zoon van Kornelis van Helden en Teuntje Kooij. Hij is overleden op 5 december 1942 op 43-jarige leeftijd in Ridderkerk. Het echtpaar kreeg minstens 10 kinderen. Cornelis geb. 20 mei 1921, overl. 26 nov. 1998; Leendert, geb. 24 april 1927, overl. 30 maart 1994.

Teuntje van Helden was een vrouw, die bijzonder geoefend was in de genade. Zij had de (gelukkige) gewoonte, om een blad papier te nemen en dan zomaar eens wat op te schrijven, wat in haar hart leefde. Wij mochten van haar kinderen deze aantekeningen gebruiken. Taalkundig moesten we weleens iets corrigeren. Maar dat hebben we zoveel mogelijk beperkt. De Statenvertalers hebben de toevlucht genomen tot teksthaken [en die oplossing hebben wij nu in dit stukje ook maar enige keren gebruikt. Hetgeen tussen teksthaken staat, stond dus niet in het oorspronkelijke geschrift; dat voegden wij toe voor de duidelijkheid.

De grootmoeder van Teuntje van Helden (van vaders kant) heette **Marigje Westbroek**. Dat was een zeer godzalige vrouw. Haar leven ging door bijzonder diepe wegen met veel beproevingen en bestrijdingen van de satan, maar ze mocht vaak ondervinden, wat zij aan haar God had en ze mocht ook voor anderen tot een geestelijke zegen zijn. Die Marigje had veel verdriet van enige van haar kinderen. Haar zoon Leendert paste niet goed op, maar Marigje hoopte (en meende ook weleens), dat de Heere hem zou terechtbrengen en bekeren. Maar dat is toch nooit gebeurd.

Die Leendert Westbroek dronk veel en toen hij trouwde kwam hij in de voorzienigheid Gods slechts enkele huizen bij z'n godzalige moeder vandaan te wonen. De vrouw van Leendert leefde ook naar het goeddunken van haar boze hart. Dit echtpaar kreeg maar één kind, dat was Teuntje, geboren op 30 september 1900. Teuntje was van eeuwigheid door God gekend. Maar het was ook Zijn raad, dat ze uit zulke ouders geboren zou worden.

Het gedrag van de jonge moeder was zo droevig, dat we alles wat we vernamen, maar niet zullen vertellen. Het kind was beslist niet welkom en daarom was er ook niets in gereedheid gebracht; er waren geen kinderkleertjes in huis. Wel was opoe Marigje Westbroek bij Teuntjes geboorte aanwezig en die mocht geloven, dat dit kind een uitverkoren vat was. Zij scheurde een oud laken aan stukken en wikkelde haar kleinkind erin; daarna zorgde zij, dat er kleertjes kwamen.

De levenswandel der ouders was ook zodanig, dat de kleine Teuntje niet ten doop werd gehouden. De jonge moeder vond, dat Teuntje maar een "blok aan haar been" was en zou er zeker niet om getreurd hebben, als het kind gestorven was. Zij was wel zo ontaard, dat ze trachtte zich van haar kind te ontdoen, maar God, Die haar van eeuwigheid gekend had, waakte over haar en bestuurdde meermalen, dat opoe Marigje juist op bepaalde ogenblikken door Gods Geest werd onderwezen, dat haar kleinkind in nood was en mocht ingrijpen tot behoud van haar leven.

Toen Teuntje vier jaar was, nam opoe Marigje haar maar helemaal in huis en dat heeft geduurd tot Teuntjes 13e jaar (dus 1913 of 1914) toen Marigje Westbroek de eeuwige heerlijkheid inging.

Er is een eeuwige vijandschap tussen slangenzaad en vrouwenzaad en daar de satan met zijn ontzaglijke listigheid vele zaken vaak snel kan doorzien, weet hij ook

instrumenten te bereiden, die hun vijandschap moeten uitleven tegen het vrouwenzaad. Opoe Marigje had eens uit haar mond laten vallen, dat Teuntje een uitverkoren vat was: "Jullie zullen het beleven, maar ik niet" en dat had juist de vijandschap van sommigen in de familie opgewekt. Een dochter van Marigje (dus een tante van Teuntje) kon het nooit laten om het kind uit te schelden voor "vrome huichelaar." Later, toen Teuntje reeds bekeerd was, liet die tante (op haar sterfbed liggende) haar roepen om voor haar te bidden. Toen onderzocht Teuntje toch nog of tante geen gelijk had, dus of zij dan toch niet een echte huichelaar was, maar de Heere wees haar op Job, waar hij van een huichelaar zegt: "Zal hij God aanroepen te allen tijde?" (Job 27: 10) Zo mocht ze toen weer eens geloven, dat hetgeen zij ontvangen had; echt van God was.

Teuntjes moeder verliet haar eigen man en bracht haar leven verder door in een tehuis van het Leger des Heils. Leendert Westbroek (dus Teuntjes vader), werd nog 74 jaar; Maar heeft de laatste vier jaar van z'n leven met een open consciëntie grote benauwdheden gehad en steeds bekend, dat hij dat verdiend had met het vele verdriet, dat hij zijn moeder had aangedaan. De profeet moest tot Jeruzalem zeggen: "Uw vader was een Amoriet en uw moeder een Hethietische" (Ezechiël 16: 3) en dat moest Teuntje ook van harte toestemmen, tot roem van vrije genade.

Die opoe Marigje Westbroek noemde men wel de "blauwe Marigje", daar zij een blauwachtige huidskleur had, veroorzaakt door verkeerde tabletten, die een dokter haar eens gaf. Zij had er later geen hinder van en haar kennissen waren wel gewend aan haar kleur. Er was in haar geslacht veel Goddelijke genade verheerlijkt en zij mocht geloven dat God ook de God zou zijn van haar zaad "en hun zaad na hen en hun nakomelingen." Bij Marigje werd ook een nicht van Teuntje grootgebracht, die heette later Dirkje v.d. Berg-Salacroup, ook een begenadigde vrouw en zo was er ook in die kring een Teuntje Westbroek-Oudijn, een dochter van Marigjes broer; dit waren diep ontdekte mensen.

Marigje is dus in 1913 of 1914 overleden aan keelkanker. Volgens de overlevering was die kwaal begonnen, doordat een dokter een ingeslikte pruimenpit uit haar keel verwijderde. Zij leed in haar laatste ziekte nog veel, zowel lichamelijk, als van de satan. Ze drukte dan wel uit: "Ik ben blij, dat het gebeurd is, want als het nu nog moest gebeuren, dan zou het weleens te laat kunnen zijn." Van de satan zei ze: "Hij ligt onder mijn kussen te snurken." Gods volk bezocht haar en ze had ook troostvolle dagen. Dan mocht ze ruim van de Heere spreken en vol blijdschap betuigen, dat ze naar haar Koning ging.¹² Bij haar sterven zong zij:

*Verhoogt, o poorten, nu de boog;
Rijst, eeuw 'ge deuren, rijst omhoog;
Opdat g 'uw Koning moogt ontvangen, enz.*

en daarna zong zij:

*'k Zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheên,
Uw waarheid 't allen tijd vermelden door mijn reên, enz.*

Toen zij ophield met zingen, blies zij de laatste adem uit'

Nadat opoe Marigje was heengegaan, kwam Teuntje als dertienjarig meisje in andere gezinnen terecht. Bij familie, die de waarheid verachtten en ook in dienstbetrekkingen, waar de wereld gediend werd. En hoezeer Marigje haar kleinkind ook had gewezen op

¹² Zie de levensschets van Neeltje Aardoom die over haar sterven schreef

de noodzakelijkheid der wedergeboorte, de wereld trok en als jong meisje vond zij spoedig haar vermaak in de wereld.

Huwelijk

Met de jongeman waar Teuntje mee trouwde, was het in dezelfde geest gegaan, want zijn vader kerkte steeds in de gemeente van ds. L. Boone (aan 't Laantje te Bolnes). Maar zodra de jonge Van Helden zich kon onttrekken, had hij dat ook gedaan. Toen het jonge paar trouwde, dienden ze de wereld.

Op haar oude dag was Teuntje eens op een bruiloft (fam. De Lely te Gouda), waar het stichtelijk was en toen werd ze nog weer eens indachtig, hoe treurig werelds haar eigen trouwdag geweest was. Ze noteerde daarvan:

'Van achteren bezien, heb ik daar moeten wezen, om mijn afkomst weer eens te zien en te gevoelen, waar de Heere mij vandaan gehaald had. Ik was van binnen wonderlijk gesteld en toen ik dan in de kerk zat, werd ik teruggebracht naar de wijze, waarop ik getrouwd ben. Mijn man en jullie vader had een grote accordeon en ik speelde op een mondorgel of een fluit en dat gebeurde op mijn trouwdag. 'k Zal de rest maar verzwijgen, want het strekt niet tot eer, maar tot schande. Zo gevoelde ik nog even de schande en smart in de kerk en toen dan de bruid en de bruidegom binnenkwamen, dacht ik aan hun grootouders en aan al Gods volk, dat als zulke zwarte morianen met lof de hemelpoort waren ingehaald. Een zwarte bruid, gewassen en gereinigd door hun blanke, reine Bruidegom.' (Dit noteerde Teuntje voor haar kinderen toen ze oud was.)

Op 12 november 1920 trouwde Teuntje met Adrianus van Helden. Adrianus was dus door z'n ouders wel meegenomen naar de prediking van ds. Boone en het lezen der oudvaders aan 't laantje in Bolnes.

Evenzo had Teuntje ook jaren het leven van haar godzalige grootmoeder aanschouwd. Maar nu leefden ze, in de eerste paar jaren van hun huwelijk, geheel naar het goeddunken van hun hart. Er was geen Bijbel in huis en ook het bidden en danken voor de maaltijd (wat hen toch zeker ook allebei geleerd was) werd niet meer gedaan. Toen het eerste kind (de zoon Cor) geboren was, drong Teuntjes schoonvader er erg op aan, dat ze het kind toch nog wel zouden laten dopen en dat deden ze, alleen vanwege dat aandringen. Maar later vertelde Teuntje, dat ze daar totaal onverschillig onder geweest was. Ze verlangde maar naar het einde van die kerkdienst en ze dacht met bezorgdheid over de postduiven, die ze hadden.

Bij het tweede kind, een dochtertje, ging het anders. Ze lieten ook dit kind dopen op het aandringen van de oude Van Helden en dat gebeurde in de Herv. Kerk van Ridderkerk door ds. D.J. v.d. Graaf, een man die de levende waarheid verkondigde. Toen die leraar de bekende doopformule: *in de Naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes*, uitsprak, was het voor Teuntje, alsof er iets van de majesteit van een Drieënig God met een ontzaglijke kracht in haar hart kwam en dit maakte zo'n indruk op haar, dat iemand anders het kind van haar moest overnemen; ze was zo ontroerd, dat ze het kind welhaast zou laten vallen. Als zij later dit voorval verhaalde, pleegde ze wel uit te drukken, dat ze daar "een inslag naar binnen had ontvangen."

Toch was het bij die doopsbediening nog niet ten volle "de dag van Gods heirkracht", want, hoe diep de indruk ook geweest was, Teuntje kon er toch in een enkele week nog wel weer overheen leven.

De dag van Gods heirkracht

Op een volgende zondag ging Van Helden weer voetballen en Teuntje stond met de kinderwagen aan de kant van het voetbalveld om het spel te volgen en te juichen als het naar hun zin ging. Maar die zondag was wel echt "de dag van Gods heirkracht", want in een ogenblik werden daar haar ogen geopend en kreeg zij te zien, waar zij naar toe reisde, als zij zo door zou gaan. Voor haar geestesoog opende de aarde zich en zij geloofde direct en volkomen, dat zij met Korach, Dathan en Abiram levend ter helle zou varen en dat dit rechtvaardig haar deel zou zijn. Haastig vluchtte zij met haar kind van het voetbalveld en van dat ogenblik af was zij afgesneden van de dienst der zonde. Nu was het voor haar: "Kiest u heden, wien gij dienen zult" en zij mocht in waarheid de goede keuze doen. Dat dochtertje is daarna ziek geworden (haar zoontje ook), maar dat dochtertje is overleden op de leeftijd van één jaar en zes weken. Teuntje geloofde, dat dit kind was weggenomen om haar zonden. Maar toen het kind de laatste adem uitblies, mocht ze tot troost van haar hart ontvangen: "Ik zal wel tot hem gaan, maar hij zal tot mij niet wederkomen."

Op 3 januari 1977 schreef Teuntje (toen was ze dus 76 jaar oud) een brief aan een echtpaar (Jacob en Neeltje Pronk) te Scheveningen en in die brief geeft zij ordelijk weer, langs welke weg de Heere haar geleid had. Allerlei uitwendige en bijkomende omstandigheden gaat ze met weinige woorden voorbij. Maar zij houdt zich maar bij het geestelijke, het wezen van de zaken, die de Heere haar geleerd had en van hetgeen we hierboven verhaalden, schreef zij zelf op de volgende wijze:

... Dat verbond, opgericht in de Raad des Vredes, weet van geen wankelen noch bezwijken. *Want bergen zullen wijken en heuvelen wankelen*, enz. Alles werd weer eens waar van binnen. Nooit naar God gevraagd te hebben! Geen Bijbel te bezitten! Een heidin; bidden was er niet bij.

Door toedoen van mijn schoonvader moesten we ons kind laten dopen. Ik wist niet, wat dopen was; ik was geheel blind. Toen sprak die dominee die drie Goddelijke Personen uit; dat had ik nooit gehoord, maar dit was met zo'n kracht, alsof het uit de hemel in m'n hart viel. Wat heb ik dat kind doornat met mijn tranen! De Heere nam het weg, toen het één jaar oud was. Maar bij die doop had ik het benauwd, dat ik bekeerd moest worden, maar ik wilde niet en ik ging weer door. De ene zondag stond ik voor de doop en de andere zondag op het voetbalveld. Daar werd ik toen afgeslagen. Ik dacht, dat de aarde zijn mond opende en dat alles zo de afgrond instorten zou. Ik ben er niet meer op geweest. Dat kind werd daarop weggenomen en het was: "Tot hiertoe en niet verder." "Kiest u heden, wien gij dienen zult." Die slag was zo diep, dat ik radicaal moest breken met de uitwendige wereld en dat ik een keuze mocht doen om alle wetten en inzettingen te doen. Wat werd Gods dag (die ik zo ontheilighd had) mij nu dierbaar!

Nu was ik dag en nacht aan het schreien en lezen. Dit weet elk, die daarmee te doen krijgt. Ik wilde nu wel zes schoften werken, almaar werken.

Ik werd ook ontzettend achtervolgd door die briesende leeuw, die mij zocht te verslinden, hoewel ik daar geen onderscheid in had. Hij trachtte mij naar het water, de strop, of het mes te leiden. Kort daarop kwamen mij deze woorden voor: "Hij zal met de verzoeking ook de uitkomst geven," maar ik verstond er niets van. Ik had een Bijbel gekregen en daar las ik mijn vloek- en doemwaardigheid en m'n doodvonnis in. Ik was als een veroordeelde gevangene.

Reddeloos en radeloos kwam mij te binnen: ik moest er maar een einde aan maken en mezelf verdrinken, want ik kan toch nooit meer bekeerd worden. Mijn zonden waren te groot. 'k Stond met de knop van de deur in m'n handen met de uitroep: "O God, kan zulk één als ik nog bekeerd worden?" Daar viel met kracht in mijn hart, dat er één Middelaar Gods en der mensen was, Die de sleutel droeg der helle en des doods, en: "Bergen zullen wijken en heuvelen wankelen, maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken, en het verbond Mijns vredes zal niet wankelen, zegt de HEERE uw Ontfermer." Ik liet de knop van de deur los.

Er werd (terwijl het toen reeds één uur in de nacht was) aan de achterdeur geklopt. Dat was een schipper, (Kreuk, een grindschipper uit IJsselmonde) die een knecht zocht en daartoe was hij bij mijn burens geweest. Die hadden over mij gesproken, dat ik zo krachtdadig uit de wereld gehaald was. Hij was ook een mens, die zo goddeloos geleefd had en hij was ook gestuit in zijn zondeweg. Ik zie hem nog staan, zo eerbiedig met zijn pet in z'n hand. Ik was meer dood dan levend en hij heeft drie uren zitten praten, dus tot vier uur toe. Mijn man werd wakker en kwam naar beneden, maar ik zat daar maar in het water (wenend) en in het wonder weg te zinken, dat ik nog niet in de rampzaligheid lag.

Ik liep op die dag radeloos over de dijk van Bolnes, dan ginds en dan weer terug. Twee mensen, die een ander leven kenden stonden op de bus te wachten, om naar **Lena Schelling** te gaan in Oud-Beijerland (daar kwam ik later achter; ik kende die mensen toen niet, later wel). Eén van hen kwam naar mij toe en sloeg me op mijn schouder en zei: "Vrouw, wat scheelt er toch aan?" In een vloed van tranen zei ik: "O man, ik ben verloren! De hemel kan me niet ontvangen en op de aarde ben ik vervloekt!"

Die man zei: "Ga maar naar huis en buig je knieën maar en vraag dan maar om eenswillendheid!" Ik verstond er niets van en m'n knieën buigen deed ik reeds overal, waar ik was. Dat heeft de Heere me ook geleerd, toen mijn ganse weg openviel en alles zonde werd, toen ik inleefde om zo gezondigd te hebben. "De eerste wereld," zei Rijk Ravenhorst vaak, "vergaat door water." Ik was 25 jaar, toen mij een halt

toegeroepen werd en de schellen van mijn ogen afvielen. De onrust bleef; het was nu een roepen, dag en nacht. Het bed was te kort en het deksel te smal. Al mijn tranen, m'n bidden en lezen werden voor een heilig God blinkende zonden en het werd me een smart, dat ik tegen een goeddoend Wezen gezondigd had. Op een eind kwamen deze woorden: "Tenzij dat iemand wederom geboren wordt, hij kan het Koninkrijk Gods niet zien." En ook: "Niemand kan tot Mij komen, tenzij de Vader, Die mij gezonden heeft, hem trekke."

Het werd zo onmogelijk en toen kwam er: "De dingen die onmogelijk zijn bij de mensen, zijn mogelijk bij God." En: "Ik ben niet gekomen om te roepen rechtvaardigen, maar zondaren tot bekering." Ook: "Het bloed van Jezus Christus Zijnen Zoon reinigt ons van alle zonden" en "Zie, het Lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt."

Maar de benauwdheid bleef; ik moest sterven en God ontmoeten. *Betaal Mij, wat gij schuldig zijt! Schik u, o Israël, om uw God te ontmoeten!* Drie dagen kroop ik en liep ik 's nachts naar buiten en in m'n radeloosheid zou ik (met een touw in m'n handen) er maar een einde aan maken. Toen viel er op de trap in mijn hart: "Doe uw mond wijd open en Ik zal hem vervullen."

Teruggaande viel ik op de grond neder met de uitroep: "O God, is er nog een Middel, om die welverdiende straf te ontgaan? Gena, o God, gena; hoor, hoe een boet'ling pleit!"

Er kwam een stilstand in mijn hart en ik hoorde in de hemel spreken: "Wie is Hij, Die met Zijn hart Borg worde, om tot Mij te genaken?"

Toen kreeg ik een oog op Hem, Die het opnam en ik hoorde: "Ik, Ik draag Uw heilige wet, dien Gij de sterv'ling zet, in 't binnenst' ingewand." Twee hielden er raad met elkander en de Eerste Persoon sprak: "Dan zal Ik U, die heidin geven tot Uw erfdeel!" O, wat was ik een waterbad! Nu was er nog een mogelijkheid van zalig worden. En dat, tegenover zulk een vijand Gods en een hater van mijn naaste! En dan die waarheid: "Verlos hem, dat hij in het verderf niet nederdale: Ik heb verzoening gevonden." En: "Is deze niet een vuurbrand, uit het vuur gerukt?"

O, de smart en de droefheid was zo groot; ik had een Godsmoord gedaan vanwege mijn vijandschap. Een paar dagen was ik doornat en het wonder was zo groot, dat ik nog bekeerd kon worden.

Vrouw Pleune zei: "Nu heb je in het harte Gods mogen blikken" en dat verstond ik, maar mijn gemis was groter dan mijn bezit. De wereld kwam terug in mijn hart en toch liep ik te sterven op de aarde. *Vervloekt, die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet, om dat te doen.* Ik was aan alle geboden schuldig; wat was dat een benauwde tijd! 'k Had een keuze gedaan, om voor de Heere te gaan leven; de brug was opgehaald en ik kon niet terug, maar ik vreesde met de hond tot zijn uitbraaksel weer te keren. Het was nu: *Heere, houd mij vast, houd mij staande!* Op een onverwachts ogenblik (ik liep juist zo in mijn vijandschap) kreeg ik met de Rechter te doen en ik riep uit: "Verloren, verloren, voor eeuwig verloren!" Met mijn bloed wilde ik het wel ondertekenen, dat er niet één deugd in God gekrenkt kon worden. Mijn plek was in de hel. O, dat gemis! Eeuwig God te moeten missen!

Toen was het ook: "Gedenk, vanwaar gij uitgevallen zijt." O, ik had het beeld Gods verloren en ik weet niet, zulke tranen meer geweend te hebben. Er was een kloof, die steeds groter werd en nooit meer te overbruggen was.

Openbaring van de Heere Jezus

Toen ik daar dan zo geheel lijdelijk lag (die plekken vergeet men niet), daalde de Heere van de hemel en verliet troon en kroon en maakte plaats in mijn hart, dat een

beestenstal geworden was: *Ik zal het land woest en ledig maken en duisternis was op de afgrond*. Geloof, hoop en liefde kwamen in mijn hart en ik kreeg de Heere Jezus te omhelzen in mijn ziel. Mijn zonde en schuld waren weggevallen. Ik dacht, dat ik zou sterven in de liefde, die maar uitgegoten werd in mijn ziel: van eeuwigheid liefgehad. Tien dagen heb ik daarin verkeerd en ik was boven het stof en niet vatbaar voor aardse dingen.

Toen kwam er één zondige gedachte in mij op en ik was het leven kwijt! Wat schreeuwde ik dat na! In die dagen wilde ik liever sterven dan nog langer te leven. "Maar dat heb Ik voor u weggelegd in die tijd van tien dagen." Ik heb met eerbied gezongen: *Die God is mijn zaligheid, wie zou die hoogste Majesteit, dan niet met eerbied prijzen?*

Maar het was weg en ik heb dat nooit meer zo teruggehad. Wel gezien van kribbe tot kruis, maar toen moest ik dat van stap tot stap gaan beleven. Dat werden *mijn* zonden, waarmee ik Hem dat aangedaan had. Ik werd steeds dieper in het lijden ingeleid, totdat Hij uitriep: "Het is volbracht!" Toen heb ik mogen rusten in het Borgwerk van de Zoon, maar het werd weer weggezet en ik kon er niets mee doen. Ik moest er de dood en het graf mee in en ik had gehoopt, dat Hij het was, Die verlossen zou. Ik moest sterven aan alles, wat geen God en Christus was. In vorige tijd was het: "Men zal Zijn Naam heten Jezus (dat is Zaligmaker), want Hij zal Zijn volk zalig maken van hunne zonden." De zonden waren bedekt geweest door de liefde Gods. Want dood in zonden en misdaden: Adam had niet gezondigd maar ik had gezondigd en gedaan, wat kwaad was in de ogen van een heilig, rechtvaardig God.

Met God verzoend

Op het ongedachtst en onverwachtst kwamen mijn zonden terug en ik werd in de vierschaar Gods betrokken. Ik lag en ik ging verloren vanwege mijn ongeloof, omdat ik niet kon geloven in de Zoon van God, dat Hij het was met een afsnijding in mijn ziel. "Rechtvaardig verloren!" Toen ik dat in mijn ziel uitdrukte, kwam de Middelaar tussenbeide. Want God is een verterend vuur en een eeuwige gloed, bij Wien niemand wonen kan en nu was God in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende. Al mijn zonden werden in een zee van eeuwige vergetelheid geworpen en Hij zou nooit meer op mij toornen noch schelden. Hij zag geen zonde meer in Jacob en geen overtreding in Israël. Het verbond Mijns vredes zal niet wankelen of bezwijken. Er kwam een vrede Gods in mijn ziele en toen heb ik tranen van vrede geschreid, toen de liefde Gods in mijn ziel uitgestort werd met de woorden: "Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe." In die tussentijd liep ik maar tegen een vertoornd God aan te kijken, maar toen met dat laatste viel dat weg en heb ik dat ook niet meer gehad. Het Woord was zo geopend: Psalm 32, Psalm 103, Romeinen 5, Romeinen 8: "Zo is er dan geen verdoemenis voor degenen die in Christus Jezus zijn", en daarvoor ook reeds Efeze 2: "U heeft Hij mede levend gemaakt, daar gij dood waart door de zonden en de misdaden."

Dat wonder kon ik niet vatten en wat heb ik daarin gedwaald. Zakte het weer weg, dan bleef ik over met een leegte in mijn ziel.

Ik heb Hem als de gekruiste en begraven en opgestane Borg omhelsd, maar als het doorgegaan was, dan kwam er weer zo'n lege plek in m'n hart. Met een heimwee staarde ik Hem na in Zijn Hemelvaart. De poort der geschiedenis werd geopend; Hij is ons voorgegaan, maar ik moest voor de poort blijven liggen.

In het eerste waren mijn zonden van de aarde tot de hemel reikende en ik maakte de schuld nog steeds groter. De kloof was zo groot, dat ze nergens mee te helen was. Hij was afgedaald.

Nu ben ik gewoon, dat het ene tegenover het andere gesteld wordt. Dan denk ik weer: "Zou er weer wat klaarliggen?" Nu was ik dus gemakkelijk en ruim gesteld. Hij was weer naar de hemel gegaan door een weg van lijden en sterven, waarop ik had uitgeroepen: "Mijn lieve Bloedbruidegom!" Dat geschiedde met hete tranen. Daar werd het mij zo geopenbaard (ik lag plat op de grond voor dat driemaal heilig Wezen) en toen heb ik met een vloed van tranen uitgeroepen: "O, lieve God de Vader, lieve God de heilige Zoon en lieve God de Heilige Geest!" Een wegzakken in een Drieëinig Wezen.

Het bleef maar een gemis. O, die terugbrenging in Datgene, vanwaar ik uitgevallen was! Ik kon niet rusten. Daar kreeg ik met een Enig God te doen en toen was het: *Drie in Eén en Eén in Drie*.

Toen werd ik bij de dood geplaatst en ik had niets aan de bevinding om te sterven. Het was alsof ik geheel grondeloos lag en de vreze des doods viel weg, zo verenigd was ik.

Toen werd Christus de grond en werd ik in Christus geborgen en voor Zijn Vader geplaatst, zonder vlek of rimpel, zonder zonde, als volmaakt, zoals ik in de staat der rechtheid geweest was.

Voorheen was het: "Ten dage als gij daarvan eet, zult gij de dood sterven." O, die gevallen staat! Wat ben ik een diep schuldig, ongelukkig schepsel geweest en mijn hart wordt steeds zondiger. Wat hebben we dan straks een lichaam der zonde af te leggen! Wat ben ik er eens verblijd mee geweest, dat het lichaam ten verderve zal gaan! *Stof zijt gij en tot stof zult gij wederkeren*.

Nu kan ik het niet verder brengen als een arme zondares, aan de voeten van die Voorbidder, die Zijn wonden toont bij Zijn Vader. Een arme zondares, ook met smekingen om gewassen en gereinigd te worden: "Was mij geheel, zo zal ik witter zijn dan sneeuw." Jesaja 54 was mij zo dierbaar en levendig; vroeger Jesaja 53, Psalm 22, Psalm 69, Psalm 56, Psalm 38, Psalm 55 en Psalm 130. Veel heb ik in die tussenweg opgedaan, want daar zijn diepten en wegen aan verbonden geweest. Dan liep ik er weer mee, dat ik geen thuiskomen had, Maar ik ontving die woorden: "In het huis Mijns Vaders zijn vele woningen." Dan ween ik maar en vraag: "Heere, is er voor mij ook een plaatsje bij?" Hoewel ik maar een dorpelwachter wens te zijn en nog meer ben ik waard om voor eeuwig buitengesloten te worden.

Geliefde vriend en vriendin,

Nadat ik geëindigd had, moet ik er dit nog bijvoegen. Voor het eten drukte ik uit: *O Heere, hoe durf ik mij onderwinden, om tot U te naderen*. Want als wij een recht besef hadden, tot Wien wij spreken, dan durfden wij onze lippen niet openen om één woord op te heffen. Er werd gelezen Jesaja 6, over de Heere, zittende op een hoge en verheven troon en Zijn zomen vervullende de tempel. De serafs bedekten hun aangezichten, roepende: *Heilig, heilig, heilig is de HEERE der heirscharen* en wat er verder volgt. Zo zat ik in mijn gedachten. 't Is onbegrijpelijk, dat de gedachten zo bevestigd worden in Gods Woord.

Vanmorgen kwam dit zo in gedachten, want ik heb het nooit zo gehad om dat te schrijven. Zo is het gegaan, want ik kon het maar niet geloven. Als ik van een ander weleens 't een en ander hoorde, dan dacht ik: "Dat is mij niet vreemd," maar ik kan het niet zo vasthouden. En die mensen vertellen het zo gelovig, dan werd bij mij alles maar veroordeling en schuld, dan dacht ik: "Dat zal mij nooit gebeuren om het zo eens

te vertellen." En nu heb ik het (zelfs) wel geschreven! Het zorgelijke leven neemt zoveel in beslag. Dan dacht ik wel: ik zal nog zo in het donker de dood in moeten.

Nu was ik vanmorgen ook nog weer bezig met de gedachte: "Ben je nu voldaan met alles wat je geschreven heb?" "Ach," zei ik, "als de dood komt, dan valt de bevinding weg en als de Heere er niet is, dan zal het benauwd zijn; dan zou ik een sprong in het duister moeten maken. Het zal toch altijd alleen maar gaan, als de Heere in het midden is."

Zonder enige bedoeling sloeg ik Gods Woord open en las Deuteronomium 31 van vers 1 tot 8. Daar spreekt Mozes tot het volk en zegt tot hen, dat hij hen niet over de Jordaan zal brengen. Jozua, die zal voor uw aangezicht overgaan en in vers 6: "Het is de HEERE uw God, Die met u gaat." Ik greep moed, ook al ben ik er nog niet. "Weest sterk en heb goeden moed. Die met u gaat, Hij zal u niet begeven noch u verlaten." Dat "u" en dat "vreest niet" en "onzet u niet"; ik mocht wat troost hebben van die wateren van Ezechiël 47. Eerst tot aan de enkelen, dan de knieën, dan tot de lendenen en dan moest hij erin zwemmen. De oevers van de Nijl lieten zoveel slik en modder achter, zo lag het deze week. Met "Elim" wordt wel uitgedrukt, wat het voorheen was, maar het is bij mij altijd "Mara." Alles moet met bittere saus gegeten worden. Zo moet ik maar beschaamd met mezelf uitkomen, maar nooit met de Heere. Ik dacht zo: "Wat zal er weer tegenover liggen of klaarliggen?" Dat is meestal zo, maar wij kunnen de Heere geen paal of perk stellen. Hij doet wat Hem behaagt.

Wat zal ik nu verder schrijven? Want als ik het nu nog doen moest - al wat ik nu geschreven heb - dan zou ik er niets meer van terechtbrengen.

O, ik dacht nog om de asman, ik meen van Capelle of van Krimpen, daar in die omtrek. Die lag te Krimpen aan de rol (wegkant) van de weg, want hij dacht, dat hij zich bedrogen had. Er waren mensen bijgekomen, die zeiden: "Hoe kan dat zijn met die asman?" Zo noemden ze hem, meen ik. Als de Heere Zich verborg werd David verschrikt.

De zeer hartelijke groeten van mij,

Uw liefh. vrouw Van Helden,

Hovystraat 6,

Ridderkerk.

Hiermee is de brief van vrouw Van Helden van 3 januari 1977 nu geheel weergegeven en hebben we dus uit haar eigen mond vernomen, hoe de Heere haar geleid heeft.

Toen vrouw Van Helden op haar 25e jaar een nieuw leven uit God had ontvangen, bracht dit ook bij haar een geheel andere levenswijze met zich mee. Wat voorheen haar last geweest zou zijn, dat was nu juist haar lust.

Gezinsbeproeving

Maar nu was het voor haar man toch wel moeilijk om haar zo plotseling (want haar omkering was zeer krachtadig) in die grote verandering te volgen. 't Was wel een man met een goed karakter, dus hij wilde zijn vrouw geen leed aan doen. Maar om nu alle dag met een vrouw te leven, die zo geheel bezet was met de dingen der eeuwigheid, dat werd hem toch ook wel al teveel. Nu gebeurde het in die tijd weleens, dat de Shell-oliemaatschappij onder de metaalarbeiders in onze streek mensen zocht, die dan op contract voor enige jaren gingen werken op Curaçao. Dat werk werd goed betaald, dus de gezinnen, die dan in Holland achterbleven, misten voor enige jaren wel de man en vader, maar ze hadden geen geldzorgen. Dit leek Van Helden wel een goede oplossing voor zijn situatie, dus tekende hij zo'n contract. Evenwel kwam de

Heere hem, toen hij eenmaal op de boot was, in te winnen om wel in zijn gezin te blijven en met zijn vrouw mee te leven. Zo kreeg hij dus grote spijt en hij besloot stellig om met alle gepaste middelen te trachten, om de tijd van zijn contract te bekorten, om toch maar weer gauw bij z'n gezin terug te zijn. Toen de boot aankwam, stuurde hij een brief naar ds. Toes, waarin hij vermeldde, hoe hij overgebogen was en hij beloofde, dat hij na thuiskomst zich in de weg zou stellen om enkele ongedoopte kinderen te laten dopen. Op Curaçao kreeg hij heimwee en werd daarvan ook ziek en om die oorzaak werd reeds na een paar maanden goed gevonden dat hij terugging.

Van Helden ging toen met overtuiging en veel belangstelling de belijdeniscatechisatie volgen bij ds. Toes te IJsselmonde en hij werd als lidmaat bevestigd. Toen vrouw Van Helden tot God bekeerd werd, heeft zij aanvankelijk nog gekerkt bij ds. Zwoferink, die toen een korte tijd in het kerkje aan 't Laantje te Bolnes stond. Ds. Zwoferink was een geoefende, bekeerde man en zijn prediking was voor vrouw Van Helden tot ontdekking, onderwijzing en vertroosting, Maar het duurde maar kort en daarna heeft zij veel gekerkt bij ds. Toes te IJsselmonde. Daar had ze een bijzonder goede geestelijke band mee.

We schreven reeds eerder, dat zij als kind niet gedoopt was en zo had zij dus eigenlijk lidmaat kunnen worden door de volwassendoop. Dat had ds. Toes ook graag willen doen en hij heeft haar meermalen daarover aangesproken. Maar daar was zij zo beschroomd voor, dat ze er niet toe vermocht te komen. Het heeft haar wel gedurende haar hele leven met de grootste ernst beziggehouden, dus er was allerm minst geen geringschatting van de sacramenten, Maar ze mocht wel geloven, dat ze deel had aan de betekende zaak. Met veel troost mocht ze weleens gelovig voor zichzelf weten, dat ze deel had aan de doop met de Heilige Geest en met vuur (Lukas 3: 16) en we kunnen ons indenken, dat wanneer ze daar uit sprak - en het was waarheid in het binnenste - ds. Toes haar dan toch maar weer met rust liet. Het was dus wel een zeer eigenaardige toestand: bij het dopen van hun kinderen mocht haar man wel "ja" zeggen en zij niet, terwijl zij de zaak wezenlijk mocht bezitten, waarvan de Heilige Doop alleen een zegel is.

Met een flink gezin beleefde zij in de dertiger jaren de "crisistijd" en daarna de oorlogsjaren, tijden, die ook in het tijdelijke leven voor haar vol van moeiten en zorgen waren. Evenwel heeft zij zich vanwege de vreze Gods nooit met de sociale wetgeving kunnen inlaten. 't Was vaak heel zorgelijk door armoede, ziekten en in de oorlog ook honger, Maar zij mocht ook talloze uitreddingen ondervinden. In die aantekeningen zitten vaak beschamende lessen opgesloten, bijvoorbeeld, als we lezen, hoe zij in zeer gebrekkige omstandigheden toch altijd bereid was om haar weinigje te delen met andere kinderen Gods, die ook gebrek hadden. De gemeenschap der heiligen bleef door alles heen in beoefening. We zullen enkele van die aantekeningen overnemen:

'k Had een keer 81/2 cent voor een kan olie, maar ik moest 97 cent hebben, want dat was de prijs. Niemand van de kinderen durfde met een cent te weinig olie te halen. Maar een zoontje van 4 of 5 jaar vond buiten een cent en bracht hem bij me. "Moeder, gevonden!" zei hij. Toen konden we een kan olie halen. God die helpt, keer op keer.

Op een maandagmorgen stond ik aan de wastobbe en de tranen rolden in de kuip; ik had geen cent om de week in te gaan en de huurbaas kwam 's middags huur ophalen, dat was toen f 5,— per week. Ik liep er onder gebukt en toen vielen deze woorden in m'n hart, dat het meel van de kruik niet zal verteerd worden en de olie der fles niet zal ontbreken. 'k Liep naar het portaal, waar de voordeur was en de trap naar boven leidde, om de zondagse kleren weg te hangen. In het portaal lag een klein zakje en

daar zaten twee blauwe rijksdaalders in. Wat heeft de Heere woord gehouden, en dan aan zo'n ontrouw schepsel, dat niet anders als bederven kan.

Tot haar vriendenkring behoorde ook Jan Dijksman en die was weer bevriend met Piet van Helden van de Pruimendijk, een onkerkelijke man. Van deze vrienden schrijft vrouw Van Helden later het volgende:

Oprechte vrienden

"Ik hield toch zoveel van Jan Dijksman, die in Rotterdam woonde. Wat heb ik geweend, toen ik zijn rouwkaart kreeg! Daarbij vielen deze woorden in mijn hart: "Zij zullen rusten op hunne slaapsteden een iegelijk, die in zijne oprechtheid gewandeld heeft." O, dat geloofde ik zo van hem, dat hij oprecht voor God was gemaakt en in zichzelf een zondaar gebleven was.

Toen Dijksman ziek lag (hij had leverkanker), kwam Piet van Helden op bezoek en die had een fles wijn bij zich. Er was nog een korstje brood in huis en toen hebben ze samen Avondmaal gehouden. Jan zei: "Piet, zo zeker als wij het nu hier doen, zo zeker zullen wij het ook samen boven doen!" Ds. Toes heeft Jan Dijksman begraven. Hij overleed 18 september 1949. Dominee was geen vijand van het onkerkelijke volk. Ds. Toes heeft al wat van dat volk begraven in Bolnes, Slikkerveer, IJsselmonde, enz. en dan was er op die begrafenis veel oud volk.

Nu nog iets over Jan Dijksman: Hij was toch zo arm! Ach, en ik deelde nog mee van mijn eigen armoede. Hij had zo'n wit gezicht en hij zou nooit ergens om vragen. Als hij bij ons was, dan vergaten we onszelf; dan kwamen we in gesprekken terecht, dat we onze eigen uitwendige armoede vergaten. Maar ik stuurde hem nooit met lege handen weg; we deelden samen in grote armoede. "Die zich des armen ontfermt, leent de HEERE," (Spreuken 19: 17) en de Heere vergold het altijd; dat zag ik van achteren. De Heere heeft een blijmoedige gever lief. Maar laat over u niet trompetten, dan hebt gij uw loon weg.

Jan Dijksman heeft een koninklijke begrafenis gehad. Hij werd toen al met auto's begraven, dat ging al harder. De begrafenis werd onder het volk betaald; daar ging toen nog liefde van uit onder elkander.

En ik geloof, dat Piet van Helden er ook gekomen is. Dat was ook een gekende van eeuwigheid. Jammer, dat hij hoogmoedig op zijn bekering was en weleens hard tegen een ander. Maar dat is ook waar: ik heb nooit een mens ontmoet, die zo weende als Piet. De tranen liepen maar met stromen uit zijn ogen. Piet kreeg ook veel van boven en hij was een lastdrager voor het volk, in het bijzonder ook voor Jan Dijksman.

Oorlogstijd

Toen de oorlog pas uitbrak, liep alles uit om te hamsteren. Ik durfde niet en ik vroeg aan de Heere, wat ik zou doen. Toen sprak de Heere: "Neem u een ton linzen en bonen, want de stad zal 365 dagen belegerd worden (Ezechiël 4: 9). Zo mocht ik het dus naar mijn vermogen doen.

Maar ik wist, dat de Heere ons land bezocht vanwege de zonde, want met de vliegtuigen zag ik dan de Heere in ons land komen. De Heere had gesproken: "Want daar kijkt een kwaad uit van het noorden, en een grote breuk." (Jeremia 6: 1) en: "De leeuw heeft gebruld, wie zou niet vrezen?" (Amos 3: 8).

Het bloed vloeiende over Nederlands bodem en het was allemaal mijn schuld. Maar het bloed van Abel, dat riep om wraak; also zou Hij Zich wreken aan zulk een volk als dat was. 'k Heb wat (in de laatste oorlogswinter) met mijn zoon om melk gelopen. Ook was er geen eten meer en al stond je met geld in je handen, dan was het niet te

verkrijgen. We zijn wat teleurgesteld thuisgekomen. Maar de Heere kwam mij tegen, want Hij had gesproken: "Zoek de weg der heidenen niet," en ik ging toch!

Er kwam eens een vriendin, vrouw **De Waard** uit Rotterdam-Zuid, die had ook geen eten en ik deelde samen, wat we hadden. Ze bleef een nachtje over, maar tenslotte kon ik ze niets meegeven. (Ze had twee dochters met t.b. en een schoondochter.) Vrouw De Waard ging 's morgens naar een godzalige vriend, Hendrik Verhoeven, aan het einde van de straat goeiendag zeggen. Terwijl die vrouw De Waard (ook een kind des Heeren) weg was, kwam er iemand, die bracht erwten, bonen, spek, olie, tarwebloem en kluiven. Toen ze terugkwam, hebben we samen alles gedeeld. De Heere had gezorgd, de Naam des Heeren zij geloofd! Het verdere laat zich wel indenken, hoe we de Heere hebben grootgemaakt. Daar was onze tong te kort voor.

Een dochter werd in 1941 geboren en ik had geen cent voor de juffrouw. 's Maandags was het de tiende dag; dan moest er afgerekend worden. Ik had het altijd kunnen betalen, al was het tobben om het bij elkaar te krijgen, maar deze keer had ik niet één cent. Er kwamen twee vrouwen uit Delft (fam. Oudein), die reikten mij twee rijksdaalders aan.

Daar kwam juffrouw Otte aan, de baker, en ik vroeg: "Hoeveel geld krijgt u?" Ze zei: "'t Is voor u vijf gulden." O, wat zakte ik weg en wat was ik verwonderd. We waren beiden bedroefd vanwege het wonder. Het was de eerste keer, dat deze juffrouw Otte mij hielp. Ze rekende eigenlijk f 7,50 maar haar moeder had gezegd, dat ze mij ontzien moest. Maar de Heere wist er ook van.

Toen ik nog te Bolnes woonde, hadden we daar een middelste huis van een blokje van drie, onder aan de dijk. De zondag lag mij erg teer; ik wilde proberen Gods dag te heiligen. Maar op een zondag brak er brand uit in de schoorsteen. Er was een vuurzee achter het blind en dat blind was maar van hout en het was behangen. De kachel stond gloeiend heet. Gelukkig was m'n man thuis en die zette die gloeiende kachel van de schoorsteen af en ging beneden en boven zout in de schoorsteen gooien, maar toen werd het wel een vreselijke roetbende in huis en dat op zondag! In plaats van Gods dag te heiligen werd het een werkdag! Men moet zijn godsdienst kwijt. Maar de Heere voorzag een brand en ik moest er weer bij gebracht worden, hoe ik Gods dag ontheilgd had. Een mens wil maar door een verbroken werkverbond zalig worden en men moet er achter gebracht worden, dat de Wet, die heilig is, overtreden is.

Ik kon het wonder niet vatten; we hadden dakloos kunnen staan en dan op Gods dag en met nog een klein kind in m'n armen.

Sterven van haar man

Nu iets over mijn man, Adrianus van Helden. Ik liep er mee in m'n hart, dat ik hem door de dood zou moeten gaan missen. Ik had namelijk zeven maanden tevoren gedroomd, dat hij ging sterven en dat kon ik maar niet kwijtraken. 'k Werd bepaald bij Psalm 46 vers 2. Ik was zo bedroefd in m'n droom, dat mijn man me wakker maakte. "O," zei ik, "ben je er nog; ik dacht dat je gestorven was." Zeven maanden later is het bevestigd. Ook deze woorden kreeg ik: "Ik zal de lust uwer ogen wegnemen" en twee weken voor zijn sterven vielen deze woorden in m'n hart: "Hun bloed, hun tranen en hun lijden, zijn dierbaar in Zijn oog."

Een dag voor hij stierf boog ds. Toes zijn knieën en ging in het gebed en tijdens het gebed van de dominee vielen deze woorden: "En Ik zal een afgesneden zaak doen;" toen geloofde ik, dat ik mijn man moest missen, hoewel ik mijn bloed wel had willen geven. Maar goed doet dan geen nut....

Op 5 december 1942, zaterdags om half vijf stierf hij in mijn arm; toch nog geheel onverwachts. Zijn hart was erg zwak; 'k had twaalf dagen bij hem gewaakt.

's Zondagsmorgens om vijf uur was ik alleen beneden en ik legde mij voor de Heere neer en toen werden die woorden vervuld: "Die nu waarlijk weduwe is en alléén gelaten, die hoopt op God" en: "Ziende op de overste Leidsman en Voleinder des geloofs" en: "Mijn lust is aan u, het land, het getrouwde zal getrouwd worden. Want er was toen reeds eerder voor mij een Weg ontsloten van eeuwigheid en van de Vader geordineerd en geleerd en gegeven aan de Zoon. En de Heere nam mij voor tijd en eeuwigheid over.

De Heere zorgde ook voor de begrafenis. Er was oud volk, dat stichtelijk onder elkaar sprak: Hendrik Verhoeven met z'n vrouw, Jansje Knoester, Piet van Helden, Kreuk van IJsselmonde, Arie Pleizier met z'n vrouw, Janus Nobel, vrouw De Waard uit Rotterdam, teveel om verder allemaal op te noemen. Ds. Toes heeft mijn man begraven uit Job 14: 10. In die dagen was er geen eten en ik had ook geen cent in huis. M'n man had zeven koetsen achter de rouwkoets en dat ging stapvoets de koninklijke weg. Het volk had drie eigengebakken broden, goeie boter, kaas, koffie, enzovoorts; alle dingen waren gereed. Ook de Heere was die dagen en op de dag van begraven in gesprekken onder dat oude volk!

'k Heb er niets aan behoeven te doen en ik werd zeer ondersteund van Boven (ik had negen kinderen); later kwam het gemis.

Wat betreft het tijdelijke leven gaf de Heere overvloedig. Dat ging zo wonderlijk, dat ik wel drie begrafeniszen kon betalen. Mijn oudste zoon had een sigarenkistje, daar deden we al het van de Heere ontvangen geld in.

Begrafenisondernemer Van Gent uit Ridderkerk kwam na zes weken om af te rekenen. Ik zette dat kistje op tafel en zei: "Hier Van Gent, hier is het geld!" Van Gent maakte twee hoopjes; het ene hoopje was voor de begrafenis: "Dit is genoeg, Teuntje" zei Van Gent, "het tweede hoopje is voor jou, Teuntje, voor verder onderhoud voor u en je kinderen." U begrijpt, dat ik met geen karig God te doen had. Van Gent en ik bleven in verwondering samen stil zitten. De Naam des Heeren zij geloofd!

Sterven Dirkje Salacroup

Nu dachten we nog te bezien, wat vrouw Van Helden noteerde aangaande haar nicht, *Dirkje Salacroup*. We zien dan de wonderlijke vrijmachtige genade, die de Heere in het leven van die Dirkje verheerlijkte. De beide nichten woonden te Bolnes. Daarbij willen we ook vermelden, wat vrouw Van Helden in dit verband getuigt aangaande ds. Toes.

Vrouw Van Helden noteerde het volgende:

Een nicht, waar ik toch wel veel mee heb lopen trossen.¹³ Ze is maar 50 jaar geworden en heeft elf kinderen nagelaten. Als haar kinderen geboren werden, wilde ze altijd, dat ik erbij was. Eens kon het kind maar niet geboren worden. Ik zei: "Heere, zit ik ertussen?" Ik ging naar huis en boog m'n knieën voor haar en worstelde voor haar met de Heere.

Een poosje later tikte haar man op de ramen: "Het is er hoor! Dirkje zei: Ga het maar gauw zeggen!"

Maar bij mij vielen die woorden: "God, Die helpt in nood, is in Sion groot." Ik mocht geloven, dat wij twee kinderen Sions waren en dat zij er ook door was. Wie waren wij, wie ben ik, dat Gij naar zulke schepselen had omgezien.

¹³ Blijkbaar: veel zorgen en worstelingen over en voor die Dirkje Salacroup (overleden 16 juni 1948).

Zij is dus vijftig jaar geworden en van kindsaf hadden we omgang met elkaar. Er waren weleens tijden (in de latere jaren), dat er wat verwijdering tussen ons was, maar dat kwam dan, doordat er familie tussen zat. Al met al konden wij elkaar niet loslaten. Drie maanden voor haar dood kwam ze mij halen. Ik was eigenlijk niet van plan om naar de kerk te gaan. 't Was wel Goede Vrijdag, maar ik zat nog zo vol met werk en het moest toch Pasen worden! O, wat is het toch waar, dat er voor de Heere geen plaats is, als Hij de kopers en de verkopers niet uitdrijft met een gesel van touwken. In de tempel verkochten ze ook duiven enz. en zo kreeg ik ook m'n eertijds terug.

Toen ik de eerste keer in de kerk kwam (voor de doop van m'n eerste zoon Cor) moesten onze duiven van de vlucht thuiskomen en ik had geen rust in de kerk. Ik had een afkeer van kerken. We lieten ons kind alleen maar dopen wegens het aansporen daartoe van opa Van Helden. Ik had geen besef van hetgeen de doop van m'n kind betekende. Ik vond het ergste, dat we met de duiven geen prijs zouden hebben en dat was ook zo, want volgens de duivenklok hadden ze allang op het dak gezeten. Zo moet alles maar beleefd en ingeleefd worden en dan worden de zonden, die men gedaan heeft, met hete tranen beweend.

Toen Dirkje binnenkwam, viel ze op een stoel neer en daar zat ze te wenen: "O Teuntje, er gaan zoveel donkere wolken over mijn huis! Of ik het zelf zal zijn of een ander, maar de Heere staat te komen!"

Er viel in m'n hart: "Indien iemand vraagt één mijl te gaan, gaat twee mijl!" Ik kleepte me direct aan en ging met haar mee naar de kerk, hoewel ik erg vermoeid was van het vele werk. Je vader vond het goed en hij zou de kinderen te bed leggen. Onderweg zei Dirkje, dat ze zo vloeiende en ik zei haar, dat ze daar niet mee moest blijven lopen, daar dat zo gevaarlijk is en dat het soms nog wel kanker kon worden.

Dirkje is later naar het ziekenhuis gegaan. Toen is alles weggenomen en ze is in het ziekenhuis gestorven.

Op een vrijdagmorgen liet ze mij roepen; haar kwaal was zeer verergerd en ze zei: "Dit is mijn dood, Teuntje, ik moet naar het ziekenhuis!" In heb gewacht, tot ze weggebracht werd met de ziekenauto. Toen ze de ziekenauto ingedragen werd, geloofde ik, dat zij niet meer levend in haar huis zou wederkeren. Vooraf vertelde zij me nog: "Nu heb ik altijd beleden, dat ik een grote zondares was, maar zes weken geleden ben ik het voor de Heere mogen worden." Ze zei: "Ik kreeg met een vertoornd God te doen en daar heb ik het goed mogen keuren, al zou God mij voor eeuwig verstoten. Toen werd ik aangezien in het offer van Christus, Zijn Zoon."

De maandagmorgen werd zij geopereerd en ik ben nog naar haar toegegaan. O, wat had zij een pijn! "Maar," zei ze, "het is goed, wat de Heere doet, hoor!"

Nu was de afspraak om uit het ziekenhuis door te gaan naar Van de Berg in Delft en dan op dinsdag naar Freeke in Scheveningen. Daar zou **Sientje van de Plas** ook komen (ook uit Scheveningen); dat was ook een weduwe. Ze had haar man en twee zoons verloren; die waren op zee verdronken, want het waren vissers. Dat viel erg gemakkelijk met Sientje.

Terwijl ik daar in Scheveningen was, werd ik opgebeld, dat ik maar komen moest, want Dirkje lag te sterven. Wat heb ik toen roepende en zuchtende in de tram en de trein gezeten naar Rotterdam.

Met de tram ging ik van het station naar het "Ziekenhuis-Bergweg." Ik was als een gejaagd hert en toen ik bij haar bed kwam, stond haar man met elf kinderen er omheen. Ze was buiten kennis en lag te sterven, maar ik heb haar laatste adem er nog uit zien gaan. O, dat moment, dat zij voor God moest verschijnen! Ik mocht de Heere toevallen in Zijn recht en Goddelijk doen.

Even later liepen we op de gang om naar huis te gaan. Dirkjes man zei tegen me: "Hoe moet dat nu? Ze is nergens in, die gek; dat wilde ze niet!"

Hij was er niet van onder de indruk, dat hij zijn vrouw kwijt was en met elf kinderen overschoot. Dood voor de dood, gevallen in zonde en misdaden en nergens meer enig besef van. "Hoe moet dat nu, Teuntje? Ze moet toch onder de grond? Ik heb geen ene cent in huis!"

"Ach," zei ik, "daar zal de Heere wel voor zorgen!"

Elk ging naar huis en hij moest de begrafenisbedienaar bellen. Maar toen hij bij hem kwam, zei Dirkjes man tegen die bedienaar: "Ga maar naar Teuntje, want die heeft gezegd, dat ze alles op zich zou nemen!" Dat had ik niet gezegd, maar hij maakte zich er zo van af.

Van Galen, de begrafenisondernemer, kwam bij me en zei: "Dirkjes man heeft me naar u toegestuurd!"

Ik zei: "Maar, man toch, ik weet ook niet, hoe dat moet!"

Van Galen zei: "Maar Teuntje, waar is nou uw geloof?"

Ik zei: "Ja man, dat is het nou net! Waar is nou die grootspraak, die ik in het ziekenhuis op de gang deed?"

Hij sloeg me op de schouder en zei: "Maar jij weet toch wel, wat je aan je God hebt?"

Hij wist van W. van Gent, hoe het gegaan was met de begrafenis van mijn man en met andere begrafenis van het volk. "Ja," zei ik, "dat is ook waar geweest, maar nu sta ik er weer voor en dan een nicht."

De Heere weet het: wat ben ik er mee in de nood geweest bij de Heere! En tot m'n schande zocht ik het toch eerst nog bij de mens, maar die deden zo lelijk over Dirkje! Het was waar, ze was een rauwe struik. Ze was van een vloekende vader en die is dronken verdrongen. Dirkje was een voorkind. **Koos Vrolijk** mocht geloven, toen ze eens bij hem in de winkel kwam, dat Dirkje een Jeftha was, dat was ook een hoerenkind. Maar o, wat ging ik schreiende naar huis!

Onderweg kwam ik vrouw V.d. Berg van de Boezemkade tegen. Ze zei: "Ik heb gehoord, dat je nicht Dirkje gestorven is. Is ze in een fonds?"

"Neen," zei ik. "Hier heb je dan f 50,—, maar jij moet er voor zorgen, want je weet, dat haar man het verdrinkt...." (Hij dronk ook zo.) Toen ben ik niet meer op de weg geweest. Dat had ik ook nog nooit gedaan, want ik liep de Heere altijd aan, in welke weg ik ook kwam. De Heere hielp me in alles, ook nu weer. Dirkje kon netjes begraven worden; de begrafenis kostte f 365,— en er schoot nog f 200,- over. Dat heb ik gebruik om haar naakte kinderen te kleden.

Toen ik de rouwkaart kreeg, viel ik ermee op m'n knieën en riep: "Heere, hier staat haar naam zo zwart op; ze werd niet geacht om haar ruwe leven!"

Er viel in m'n hart:

*"De Filistijn, de Tyriër, de Moren,
zijn binnen u, o Godsstad, voortgebracht."*

Ik raakte haar Boven kwijt met zo'n vast geloof in m'n hart, dat ik de vrede en blijdschap gevoelde, waar Dirkje nu in delen mocht. Vóór haar begrafenis heb ik aan de tafel gezongen:

*"Dan zingen zij, in God verblijd,
Aan Hem gewijd,
Van 's HEEREN wegen," enz.*

Zo werd ik met haar teruggeleid langs de weg, die de Heere met haar gehouden had en wat ik met haar beleefd had. We scheelden drie jaar. Zij was drie jaar ouder dan ik.¹⁴

¹⁴ Hieruit volgt dus, dat Dirkje was geboren in 1897 en dat haar overlijden en begraven, waar het nu over gaat, in 1947 gebeurd moet zijn.

Ze zei weleens tegen me: "Hoe kun je toch met zo'n mens omgang hebben!" Maar ik wist van haar verborgen leven. Zij kroop wat af van berouw, als ze weer zo tekeer had gegaan, dat de mensen het hoorden, die buiten voorbijgingen; maar "hoeren en tollenaars zullen u voorgaan in het Koninkrijk der hemelen", en de "vrome mens" buiten staan.

Jan Vrolijk had in de fabriek z'n knieën gebogen onder zijn werkbank en daar kreeg hij die woorden: "Dat Hij veler zonden gedragen heeft" en hij mocht geloven, dat de Heere ook Dirkjes zonden had weggedragen.

Op zaterdagmiddag is Dirkje begraven. Er was veel levend volk op het kerkhof. Ds. Toes sprak in huis en op het graf en hij heeft haar bij God vandaan ruim mogen begraven. Er waren ook meerdere getuigen aangaande Dirkjes leven.

Met ds. Toes heb ik in het geestelijke achttien jaar geleefd.¹⁵ Als er nood was in IJsselmonde, dan wist ik het in Bolnes en dan was ik zo bij hem en was er nood bij mij in Bolnes, dan stond de dominee al vroeg op de stoep. O, wat hadden we bij ogenblikken de gemeenschap der heiligen! Ds. Toes was een goede baker; hij doorzag ieder mens. Hij luisterde maar en dan kwam hij uit z'n hoek. We hebben wat zondagen samen gepreekt: de dominee op de preekstoel en ik in de kerk. Wat heeft er veel volk in Nederland onderwijs van hem gehad! Teveel om op te noemen. Als ik daarover begin, dan zou ik alleen over ds. Toes wel een boek kunnen schrijven. Van klein tot groot hielden we van hem, juist dankzij de ernstige vermaningen, die hij voor een ieder had. Toen hij heenging in 1973, kon er met recht gezegd worden, dat er een knecht en leraar was thuisgehaald."

Preek ds. Van Prooijen

We vonden in de aantekeningen van vrouw Van Helden, dat ze op dankdag 24 november 1969 in Bolnes ter kerk ging bij ds. Van Prooijen. Daar had ze het goed naar haar zin en nadat ze thuiskwam schreef ze in telegramstijl het één en ander van de gehoorde preken op. 's Middags sprak hij over Deuteronomium 11: 10-12. Moeder van Helden schreef:

En het was dopen. "Dus," dacht ik, "nu is er alweer een stuk van de preek af!" Dwazer mens is er niet dan ik, om de Heere te binden. Hij maakt het toch goed met wat Hij wil. De doop is toch ook zo'n ernstige zaak. Hij was getrouw met het aanspreken, zowel tot de doopouders als tot de gemeente. Want de Heere was ook als getuige in de hemel geweest. Zijn gedenkboek over het ja-woord en het opvoeden of helpen opvoeden.

De doop was geen menselijk instelling, maar een inzetting Gods. Hij vermaande om de kinderen thuis ook te onderrichten. "Want," zei hij, "mensen, misschien zijn de kerkdeuren over een jaar of tien wel gesloten!"

De tekst in de middagdienst was uit Deuteronomium 11, waar van Egypte gezegd wordt, dat daar veel arbeid gedaan moest worden voor het bevoeden van het land, terwijl Kanaän bevochtigd werd door de dauw en de regen, die God als een zegen van de hemel gaf.

Ds. Van Prooijen verklaarde, dat Israël dus echt afhankelijk van Gods zegen was en dat bracht hij geestelijk over: "Leven jullie ook van de dauw en de regen in het hart, zoals een arme des lands? Want al ben je nog zo rijk en je mist de afhankelijkheid van de bedruiping van 's Heeren Geest, dan mis je alles, Die alleen maakt het hart vruchtbaar: de Heere lief te hebben met uw ganse hart en met uw ganse ziel! Wacht u om af te wijken, om andere goden te dienen. Och mensen, als je de afgod dient, hoef je de vroege en de spade regen niet te verwachten, zowel uit- als inwendig, want als je

¹⁵ Dat is dan al de tijd van de bediening van ds. Toes te IJsselmonde (1927-1945).

daar nog aan vastzit.... Ik hoorde eens een man zeggen: "'k Heb liever twee kwartjes in de gunst des Heeren, dan twintig gulden in de ongunst." Ik kreeg wel licht over hetgeen ik in dit jaar had omgedragen.

"Ze aten en werden verzadigd, maar mensen, dan is er eerst honger en droogte en schuld voorafgegaan, hoor! Een rechte bid- of dankdag, daar behoorde de schuld vooraf te gaan. En als je dan jezelf nog helpen en bedruipen kan, dan geloof ik er niets meer van. In hart en leven is er een volk met een afhankelijk leven en dat volk weet van bergen en dalen: zo in de kolken en zo in de wolken! Die weten van voor- en tegenspoed. Velen zijn in voorspoed dankbaar, maar het moet beide geleerd worden."

Omgang met Gods kinderen

Tot zover, hetgeen vrouw Van Helden over die preek van ds. Van Prooijen noteerde. Het geeft inderdaad wel een indruk van zijn trant van preken.

Vrouw Van Helden bezocht drie kinderen Gods te Scheveningen. Eén van de drie was "**Opoe Verboom**" en die vroeg bij de begroeting direkt: "Waar kom je vandaan?" "Van Bolnes," zei ik.

"Neen," zei ze, "dat bedoel ik niet. Kom je uit de Stad des Verderfs?"

Wat begon ik te schreien! Maar toen ik weg ging, zei ze: "Mijn hart en m'n huis staan voor je open, hoor!" Ik kwam graag bij haar.

Die Opoe Verboom woonde tot haar 93e jaar nog op zichzelf en heeft toen nog drie jaar ingewoond bij Jacob Pronk, want het kon eigenlijk niet meer. Haar huisje was bouwvallig en terwijl ze ramen zeemde, viel ze van tafel.

Ze was zo olijk! Als ze jarig was, kwam er volk en kookte ze een pan soep. Toen waren er meer gekomen, dan zij gedacht had. "Wat moet ik daar nu aan doen?" Ze dacht: "Ik zal er een stuk vet in doen; dan voedt het meer en dan hebben ze gauw genoeg!" Dat vertelde ze zo smakelijk!

Op 17- of 18-jarige leeftijd was ze dienstmeisje geweest en ze was Rooms opgevoed. Toen moest ze eens een papier voor de belasting wegbrengen en dat woei uit haar handen over het water, een gracht of een vliet of zoiets. Daar stond ze zo verslagen en durfde niet terug naar haar mevrouw om dat te zeggen. Ze zei: "Als dat papier terugwaait, dan moet ik geloven dat er een God is!" En het waaide werkelijk terug, vlak voor haar voeten viel het neer.

"O," zei ze, "wat heb ik daar luidkeels staan schreien!" Vanaf die tijd is zij gaan roepen tot die God. Haar moeder was rijk en heeft haar onterfd. Ze hebben toen ook van alles met haar afgedokterd en de dokters zeiden: "Wat zij scheelt, daar kunnen wij haar niet van genezen."

Ze zocht het volk op, maar bij "die ketters" mocht ze niet komen. Evenwel ging ze er toch heen en dan was de vijandschap zo groot, dat ze de deur uitgezet is.

Ze knapte lichamelijk op en is tot haar 35e jaar zuster geweest in een ziekenhuis. Toen kwam ze ook bij Verboom; die was vroeg z'n eerste vrouw kwijt en bleef met een groot gezin zitten. Toen is zij er mee getrouwd. Jansje was boos¹⁶ en zei dan: "Ze neemt het over van Opa Verboom." Dit had ze vernomen en dat smartte haar en ze mocht het voor de Heere brengen en ze kreeg die woorden: "Abraham weet van ons niet en Israël kent ons niet."

Rijk Ravenhorst heeft haar begraven, 96 jaar oud. 'k Heb haar in die laatste drie jaar bij J. Pronk ook bezocht. Jacob was goed voor haar en zij hield veel van hem en Neeltje (z'n vrouw) was ook goed voor haar; het was toch een verzorging! De liefde is meestal wederzijds. Ik kon het zelf niet vatten, maar 'k had een plekje bij het volk in hun hart.

¹⁶ Vermoedelijk Jansje Knoester, die wordt in deze aantekeningen meer genoemd.

Na haar dood kreeg ik een legaat van f 100,—; dat kwam goed van pas, want ik zat juist in grote zorgen. 'k Hoor Rijk Ravenhorst nog zeggen: "De eerste wereld is vergaan door water en de tweede vergaat door vuur" en dat bedoelde hij geestelijk. 't Was een aangename tijd (hoe ongelukkig ik ook was) door de liefdeband, die er nog was onder elkaar. Het was een grote begrafenis.

De ouderen onder ons kunnen zich nog wel herinneren, dat er in de laatste oorlogswinter (1944-1945) de "hongerwinter", steeds vele duizenden mensen uit de steden in het Westen over heel het platteland zwierven, om bij de boeren nog wat voedsel te zoeken). Nu deelde Gods volk in het algemeen in deze oordelen. Maar we weten ook van veel kinderen Gods, hoe opmerkelijk zij werden onderhouden. Er mocht in Israël geen bedelaar zijn (Deuteronomium 15: 4) en die nooit verlaten gezien, noch zijn zaad zoekende brood (Psalm 37: 25).

Nu had vrouw Van Helden ook wel een belofte gehad, dat de Heere haar met haar gezin zou behoeden. Maar daar het ongeloof weer eens de overhand had, ging ze als 44-jarige weduwe met een zoontje erop uit, in de dorpen aan weerskanten van de Lek. Zij schrijft daarvan:

"Te Lekkerkerk keek er een vrouw over de onderdeur, een wiekmuts op, een rok en een lang schootje en een laag schort ervoor. 'k Zie haar nog staan. Ze zei: "Vrouw, jij hoort niet op de weg!"

Dat wist ik ook wel, maar ik ging er tegen in en 'k werd boos op haar, want ik zei: "Breng jij het me dan! U zit hier rondom in de boeren. U zal niets tekort komen, maar ik zit met een gezin van tien personen!" De vrouw hield vol: "En toch zeg ik je: u hoort niet op de weg!"

Zo kwamen we in Opperduit, de dood omdragende en moedeloos. Daar zag ik een boer staan met melkbussen aan een juk en 'k zei tegen m'n zoon: "Even vragen!" Ik dacht wel: die akelige boer zal wel "neen" zeggen en dat was ook zo, maar hij zei wel: "Wil je een kom warme melk?"

Toen vroeg ik, of ik m'n jongen, die op de dijk stond, ook mocht halen en dat was goed. 't Was winter, koud en glad.

Toen we binnen zaten, zei de boer:¹⁷ "Ik kreeg zo'n indruk, toen je de stoep afkwam. Ik geloof, dat je niet vreemd bent van het leven uit God." De man ging met eerbied aan het spreken en we hadden hartelijke overeenstemming. Zijn dochter hoorde het gesprek en vulde intussen een paar flessen met melk. We mochten ook warm mee eten. De boer zei: "Zolang de koetjes melk geven, mag je elke week komen!" Ik werd ook uitgenodigd voor een gezelschapsdag bij hem. Dat wilde ik graag. Dat was ook eten en drinken, want op die dag kwam Marie Ooms, Piet en Chiel de Ridder, Schouten, Kee Mudde en nog meer anderen. Daar hoorde ik de gangen en wegen verklaren uit mijn eigen leven, maar 'k hoorde ook m'n gemis en dan ging ik weer ongeholpen in een diep gemis naar huis.

Van Krimpen voeren we dan over naar Slikkerveen. Wat het eten betreft, had ik in die tijd weleens gevraagd: als m'n kinderen het maar hebben! Ik had nergens meer enig recht op."

Vrouw Van Helden had vroeger ook vaak ene V.d. Heuvel te Delft bezocht ("dat viel erg vlak"). Hij kreeg leukemie en zij bezocht hem in het ziekenhuis.

"Wat was hij blij! 'k Zou de anderen week weer gaan. Ik stond de was op te hangen en aan hem te denken. Toen vielen deze woorden in m'n hart: "Hij gaat u voor naar

¹⁷ Dat was **D. de Jong te Lekkerkerk**, een man, die de Heere vreesde. Opperduit is de dijk ten oosten van Lekkerkerk.

Galiléa; aldaar zult gij Hem zien." O, wat was ik bedroefd. 's Avonds kreeg ik bericht, dat hij overleden was. 'k Heb hem in liefde mee mogen begraven. Ds. Zandt (als vriend) heeft hem begraven. Dat zingen uit Psalm 89: "Uw onbezweken trouw zal nooit hun val gedogen" is nooit meer te vergeten. De tranen dropen bij ds. Zandt van z'n wangen. Wat een liefde en ontzag ging daar van uit! Het volk, dat daar aanwezig was, was één van hart en daar gevoelde men wel, dat de Heere in ons midden was. Met eerbied gezegd: dat waren bruiloftsdagen."

Nieuwe openbaringen

Vrouw Van Helden was geboren in 1900, dus in 1978 werd zij 78 jaar. Na haar verjaardag, 30 september, noteerde zij het volgende:

"Voor 30 september, mijn verjaardag, zat ik vol van de aardse dingen. We zijn aarde, zoeken uit onszelf de dingen van de aarde. We zijn uit de aarde, uit het stof genomen en keren weer tot het stof volgens Gods eigen Woord. Zo ging het ook mij weer: meer belijden dan beleven. Totdat ik erg kreeg in mijn eigen hart. Een avond er vóór (het was één uur in de nacht) zei ik: "Heere, dit had ik niet gedacht, dat ik m'n 78e verjaardag beleven zou. En nu zit ik vol van alles, wat niet goddelijk is. Neem nog eens een gesel van touwkens, om alles wat schadelijk is en U mishaaft, uit te roeien." Het kan zo donker wezen onder de verberging Gods. "U dreef toch ook alles uit de tempel, waarin ze ook kochten en verkochten! Maak mijn hart toch nog eens vlak onder U en door U." Als ik maar één terugblik in mijn leven heb, dan zie ik enkel zonden, grote en kleine en de kleine werden dan ook zo groot! Maak Zelf toch nog eens plek en plaats, want er is geen plek in zo'n hart als het mijne!

Voordat ik naar bed ging, vielen deze woorden in m'n hart: "Ik werd benauwd van alle zijden." Ik dacht: waar kan dat nu op zien? Want ik gevoelde mij gezond, maar toen ik even op bed lag, kreeg ik het zo benauwd en ik dacht: "Nu haal ik de dag niet!"

Van achteren ziet men, dat alles één keer beleefd wordt. Mijn overdenking lag zo (enkele dagen daarvóór): "Zou er toch wel iets Goddelijks in mijn leven bij geweest zijn van de Heere?" Genade doet niet erven. En zó komt mij helder het werk, dat de Heere gewrocht had in mijn ziel. Dat ligt buiten mij en daar is niets van mij bij. 't Is allemaal vrije genade.

*Uit vrije goedheid waart Gij haar,
Een vriendelijk Beschermmer.*

De Heere leidde me terug tot vanuit de eeuwigheid en dat was zo helder. Toen ik van de Vader aan de Zoon werd gegeven, toen wist ik gelukkig niet, wat het was, want het moest nog uitgewerkt worden. Daarna zag ik, hoe de Zoon het op Zich had genomen, om troon en kroon te verlaten en op zo'n verdoemelijke, vervloekte aarde, als mijn hart was, af te dalen in een verloren zondares. En dat ik het recht mocht toevallen, al zou ik voor eeuwig verstoten worden en hoe toen de liefde van een drieënig Wezen in mijn ziel afdaalde: "Want also lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe." Ik kreeg Hem door het geloof te omhelzen in mijn ziel. De Heere bracht alles mee: geloof, hoop en liefde.

Tot dat doorgedaan en opgerold was en toen moest ik weer de woestijn in. Bij dat eerste was ik 28 jaar en bij dat tweede 35 jaar, en dan gaat het door bergen en dalen, door klippen en moeras. O, wat was het anders geworden! Ik mocht Hem volgen van kribbe tot kruis. Een druppel uit die drinkbeker. Ik kan niet alles beschrijven. Maar [zo werd ik er bij bepaald] dat Hij uitriep: "Het is volbracht!" en Zijn hoofd boog en de geest gaf. Mijn ziel boog mede en kreeg te rusten in het Borgtochtelijke werk. Maar toen moest ik nog sterven aan alles, wat geen God en geen Christus was en met alles

de dood in en omkomen met een geopenbaarde Middelaar. Mijn hoop verging en [in deze terugleiding zag ik weer, hoe ik toen] de breuk en de schuld terug kreeg en de Tweede Persoon verborgen was. Toen kreeg ik God zo te rechtvaardigen en zag ik dat de zonde van ongeloof de grootste was en dat ik rechtvaardig verloren ging, daar de Heere vrij van mij was. Daar kwam de Middelaar tussenbeide. Hij kwam tussen Zijn Vader en mij te staan: "Ik heb die losprijs voor haar betaald, door Mijn eigen bloed, dat Ik gestort heb aan het kruis!" Toen vielen deze woorden in mijn hart: God was in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende... Hij ziet geen zonde in Zijn Jacob en geen overtreding in Zijn Israël. Ik zal niet meer toornen of schelden op u. O, dat woordje "u" en dat geloof! En dat in de omhelzing van een gekruisigde Christus! De vrede daalde af in mijn ziel en een blijdschap in God door Christus. De aarde was vervuld met vrede en vreugde. En heeft het Woord der verzoening in ons gelegd.

Het ging weer door [en ik kwam in] zo'n leegte, want Hij nam alles mee. En [ik bleef over met] zo'n heimwee naar die God in Christus, dat ik plat op de grond lag en [uitriep in] die liefde: *"O, mijn lieve God de Vader, lieve God de Zoon en lieve God de Heilige Geest!"* in een omhelzing van een Drieëinig Wezen.

En [wat gevoelde ik] toen dat gemis van dat beeld Gods om in God mijn Schepper en Formeerder te eindigen en zo in Christus door Hem, ja Hem alleen te omhelzen als mijn Maker en Man en Formeerder van alles. [t Was toch geheel Zijn werk, om] een zondares te wederbaren en het beeld Gods te herstellen, dat ik verloren was in mijn diepe val in Adam. Daar werd het "amen" in mijn hart uitgesproken op Gods eigen werk.

"Maar ach, ik wist niet, dat mijn tere ziel, zoveel van het aardse overhield." Zo ben ik in slaap gevallen. 't Was laat, middernacht en zo heb ik gerust; de slaap was zoet en mijn vlees zou rusten in hope.

Toen liep het huis vol met kleinkinderen. Nu had ik gehad bij vernieuwing: "Werp uw brood uit op het water, want gij zult het vinden na vele dagen." Nu deed ik niets als schuld op; 'k was schuldig aan mijn kleinkinderen. "Zeg aan je kinderen en kindskinderen in hunne geslachten! [Psalm 78: 1-8] Heere, wil U de woorden in mijn mond leggen en hoef ik ze dan maar uit te dragen?" Geheel onverwachts en onbedacht werd mijn mond geopend en mocht ik vrijuit spreken en alles was muisstil en dat is de gehele dag zo gegaan tot 's avonds half twaalf toe."

Tot zover, hetgeen vrouw Van Helden noteerde betreffende haar 78e verjaardag. Wij hebben steeds getracht, om bij het weergeven van haar aantekeningen, de gebeurtenissen zoveel mogelijk in de juiste tijdsvolgorde te brengen.

Zo hebben we nu dan nog enige aantekeningen uit haar laatste levensjaar. (Zij overleed 12 augustus 1982.) Daarin zien we hoe zij ook tot het einde toe, door genade, Gods eer mocht bedoelen. Zij voelde zich dan gedrongen en noteerde, wat er in haar hart omging.

April 1982. Woensdag.

Vanmorgen voelde ik mij zo ellendig, niet kunnende vragen, zoals het behoort. Dan is het meer spotten voor mij. Ik zat voor mijn kopje thee en zei zo in mijzelf: "Dat laat ik nu maar na, want waar lijkt het op?" Toen moest ik lezen en sloeg open Hebreeën 4: 12 en daarvan ook het laatste gedeelte: *.."is een oordeler der gedachten en der overleggingen des harten,"* en dan het 15e en het 16e vers: "Want wij hebben geen Hogepriester, Die niet kan medelijden hebben met onze zwakheden, maar Die in alle dingen, gelijk als wij, is verzocht geweest, maar zonder zonde. Laat ons dan met vrijmoedigheid toegaan, tot de troon der genade, opdat wij barmhartigheid mogen

verkrijgen en genade vinden, om geholpen te worden, ter bekwamer tijd." Wat komt dat een mens te beschamen, en te vernederen voor de Heere!

Mei 1982

Dit sloeg mij zo aan, de Klaagliederen van Jeremia 5: 20-22: "Waarom zoudt Gij ons steeds vergeten, waarom zoudt Gij ons zo lange tijd verlaten? HEERE, bekeer ons tot U, zo zullen wij bekeerd zijn; vernieuw onze dagen als vanouds. Want zoudt Gij ons ganselijk verwerpen? Zoudt Gij zo zeer tegen ons verolgen zijn?" Er zijn mensen, die zeggen: "Eens bekeerd, altijd bekeerd." Die vertellen wel honderd keer hun bekering. Dan krijgt de Heere er de eer niet van. 't Is alsof zij het zelf gewrocht hebben. En dan moet dat door zo'n dure prijs des Bloeds betaald zijn, om een arme zondaar te verlossen. Die mensen hebben zichzelf nog nooit horen spreken, anders zouden zij zichzelf wel beu geworden zijn. **Vrouw Pleune** heb ik horen zeggen, dat zij haar bekering langs weg en pad verzondigd had en dat zij met de Verloren Zoon weer teruggebracht was. Niet dat er een afval der heiligen is, want dat Verbond is opgericht van eeuwigheid. Maar dezulken hebben tegenover de Heere alles verzondigd.

De mensen, die zo bekeerd gebleven zijn, hebben een aangenaam leven voor zichzelf en voor een ander. Maar ze komen nooit in het donker en verstaan niet, dat de dagen der duisternis vele zijn. Zij verstaan ook niet, dat de Heere ook in de donkerheid wandelt. Zij weten niet van een gaande en komende Christus en een opwassen in Hem, van Wien alles is afvloeiende. Want het is uit Hem en door Hem en het keert weer tot Hem, want wat van de Heere komt, keert ook weer tot Hem. Want het is een Drieënig Wezen: de Vader is God, de Zoon is God, en de Heilige Geest is God en de Laatste leert men het laatste kennen.

Zulke mensen krijgen geen oefeningen in het genadeleven en zijn niet arm in zichzelf, maar rijk en verrijkt met vrije genade. Wat is het toch nodig om als een zondaar bij vernieuwing weer bekeerd te worden. Daar zegt Gods Woord van: "Zalig zijn de armen van geest." En: "Ik ben wel ellendig, maar de Heere denkt aan mij." En: "Is er voor zo'n nare kermer, is er nog, o groot Ontfermer, is er nog een open oor, voor zo'n zuchter nog gehoor?"

*Leer mij naar Uw wil te hand' len,
'k Zal dan in Uw waarheid wand'len;
Neig mijn hart, en voeg het saam
Tot de vrees van Uwen Naam.*

Psalm 86: 6.

Maar op deze zal Ik zien, op de verslagenen en die voor Mijn woord beeft. Maar Hij zal verschijnen tot ulieder vreugde. Verblijdt u wederom zeg ik, verblijdt u.

Wat een wrevel is er op de aarde, door de jaloezie, ook onder Gods volk. Als de één meer gave erbij krijgt dan de andere. Er komt verwijdering en ze gaan zelfs elkander lasteren. Gods Woord spreekt zelf over twee, vijf en tien talenten. De nijd zit zelfs onder de kinderen. Dat komt door te weinig ontdekking en doordat men geen zondaar voor God is geworden. 't Is een groot voorrecht als wij onszelf zien, en eerlijk voor de Heere mochten bekennen, dat wij leugenaars zijn, bedriegers en huichelaars en noem maar op. Wat Gods Woord getuigt van de inwendige mens des harten. Ach, die zich afzondert, tracht naar wat begeerlijks. Die gaat in het verborgen de Heere bekend maken wat voor een monster hij is en wat er in het hart woont. De Heere werkt oprechtheid en maakt het hart eerlijk en al is het volbrengen er niet, toch ligt er een begeerte om het nog eens te volbrengen. Daar vandaan is toch de klacht: "Ik ellendig mens!"

Zo begon de morgenuur weer. Maar er kwam geloof tegenover: "Ik dank God door Jezus Christus, onzen Heere." Die ons verlost heeft door zo'n dure prijs des Bloeds om Zichzelf op te offeren, als een offer voor de zonde van al Zijn volk. Dan krijgt men de gehele levende kerke Gods bij zich. Door geloof in die Verbondsmiddelaar, Die sprak: "Zie Ik kom om Uw wil te doen." Om de gerechtigheid van Zijn Vader te vervullen.

We willen nu nog de laatste brief van Teuntje van Helden afdrukken, maar dan moet men niet denken aan een ordelijke brief met datering en adressering, enzovoorts. 't Zijn zomaar twee bladen, die zij volschreef met de gedachten van haar hart, zoals het op dat moment bij haar lag.

Zij schreef dit een paar weken voor haar heengaan. Wij corrigeren slechts het hoogstnodige in de spelling enzovoorts, maar verder geven we deze aantekeningen uit eerbied voor haar godzalig leven zoveel mogelijk letterlijk door. Zij schreef aldus:

Twee maanden geleden.

Het begon met: "Ik zal u onder de roede doen doorgaan" en toen gevoelde ik wel, dat er wat te wachten stond, maar dan weet ik nooit, wat het zijn zal. 't Is met een galaanval begonnen en ik ben niet meer goed geweest. Eerst veel pijn in de maag en toen is dat braken begonnen.

Ik moest naar bed en lig nu al twee weken. 'k Had er nog een kou bij gevat, dat zat vast op m'n longen en was erg pijnlijk met het doorhalen van m'n adem. Toen vroeg ik: "Och Heere, zou U het wat willen matigen?"

Toen hoorde ik de stem van de Heere Jezus zo duidelijk in mijn hart spreken: "En dit leed Ik voor u. O, en dat voor mij, de ellendigste, een goddeloos, verdoemelijk schepsel! Dan weet men zich niet te bergen van schaamte. Toen wilde ik de pijn wel dragen, maar toch kwam de Heere de pijn te matigen.

En die woorden: "Gaat niet uit de mond des Allerhoogsten het kwade en het goede?". Ja, het kwade had ik verdiend en het goede mij onwaardig gemaakt, dus het was goed, wat de Heere deed. Het bleef van binnen stilliggen (want ik ben het bangste voor mezelf) en toen ik een foto moest laten maken, kwamen deze woorden: "Als een lam werd Hij ter slachting geleid, en als een schaap dat stom is voor het aangezicht Zijner scheerders, alzo deed Hij Zijn mond niet open." (Jesaja 53: 7) en omdat Hij zweeg, mag ik nu mijn mond open doen. 'k Ben wel zwak geworden, maar 't is Israels God, Die krachten geeft. Toen ik in het ziekenhuis tussen m'n zoon en m'n dochter zat te wachten (want ik word zo liefderijk door al mijn kinderen verzorgd) [had ik een overdenking] hoe dat de Heere Jezus nu tussen de moordenaren hing, bespot en belasterd en dat onschuldig en dat ik uit oorzaak der zonde de gevolgen moest dragen. Toen ik dan terug was van dat foto maken en op m'n bed lag en een glaasje water kreeg, vielen die woorden in m'n hart: "Een edikteug is zelfs een gunstbewijs" (Psalm 69: 9 berijmd) en ik heb door mijn zonden Hem die bittere kelk aan willen doen. Wat is het dan toch een wonder, dat ik Hem nog volgen mag, en tot driemaal heeft de Heere gezegd: "... en leer vertrouwend wachten." (Psalm 22: 12 berijmd). Verder moet ik maar achteraan komen om te zien of het voor mijn lichaam of m'n ziel geldt, maar dat is zeker: er schiet niets over als een naakt, uitgeschud schepsel. Zijn werk, wat de Heere gewrocht heeft, dat alleen zal juichen tot Zijn eer en dat alleen komt in aanmerking.

Mijn gedachten gingen over de vraag op welke begraafplaats ik begraven zou worden. Maar mijn dwaze gedachten waren gauw weg, door deze woorden: "En men heeft Zijn graf bij de goddelozen gesteld" (Jesaja 53: 9) en dat Hij uitriep: "Mij dorst!" Hij zou

die bittere edik der zonden van de Zijnen tot het laatste drinken. O, Hij was een worm en geen mens, een spot en smaad van mensen. Het behaagde de Heere, Hem te verbrijzelen (Jesaja 53) en met de overtreders is geteld geweest en Hij veler zonden gedragen heeft en voor de overtreders gebeden heeft. Voor zondaren, gemaakt van Godswege, staat de poort wijd open en staat Hij te wachten, om genadig te zijn.

Als ze tegen mij zeggen: "Wat ben je mager", och, dan zegt de Borg: Mijn beenderen kan Ik tellen, één voor één (Psalm 22: 9 berijmd) en Zijn tong was aan Zijn verhemelte vastgekleefd van dorst. Mijn mond is wel droog, maar ik heb nog zoveel verfrissing.

Nadat Hij de bitterheid des doods gesmaakt had en die geweken was, heeft Hij Zich niet meer aan de wereld getoond. Hij kwam niet meer in de wereld terug, maar ik [ben] nog weer in dat aardse. Nu zal Hij nog eenmaal komen op de wolken des hemels, niet meer als een Zaligmaker, maar als een vertoornd Rechter voor de onbekeerden. Dat zal een vreselijke dag zijn!

Hier breken de aantekeningen van vrouw Van Helden af; haar ziekte nam toe en ze heeft hierna niet meer geschreven. 't Is wel treffend, dat zij, zoals we in deze brief zien, zo werkzaam mocht zijn met het Borglijden van Christus. Enkele dagen later had ze veel met haar lichaam te stellen, zodat zij ook nog uitdrukte: "Als het nu nog gebeuren moest, dan zou het niet meer kunnen."

Toen zij overleed, lag ze in coma, Maar voordat ze haar bewustzijn verloor, heeft men nog verstaan, dat ze zei: "Nog eventjes...!" en ook deze woorden: "*Aldaar zal geen nacht zijn.*"

Vrouw Van Helden overleed dus op 12 augustus 1982 en toen mocht zij door genade komen, waar geen inwoner zal zeggen: Ik ben ziek, want het volk dat daarin woont, zal vergeving van ongerechtigheid hebben. Zij werd onder zeer grote belangstelling te Ridderkerk begraven.

**10. De weg der bekering
welke de Heere gehouden heeft met
Willemijntje Boogaard - geb. Dekker
geboren 8 October 1870 te Sliedrecht
en overleden 30 April 1960 te Hardinxveld**

Medegedeeld in een "Laatste Woord"

Aan haar kinderen en kleinkinderen

**UITGAVE ROMIJN & VAN DER HOFF B.V. - GORINCHEM
1960**

Marinus Boogaard en Mina Boogaard-Dekker

Toelichting¹⁸

Jeugd en huwelijk

Mina Boogaard woonde in Sliedrecht. Zij stond bekend als een vrouw die de Heere vreesde.

De ouders van Mina, Arie Dekker en Neeltje Roos, traden op 30 oktober 1869 te Sliedrecht in het huwelijk. Een jaar later, op 8 oktober 1870, werd Mina geboren. Bij de burgerlijke stand werd zij ingeschreven als Willemijntje Baantje Dekker.

Nog maar drie jaar was Mina toen moeder Neeltje overleed in de jeugdige leeftijd van drieëntwintig jaar. Dat was op 4 november 1873. Mina bleef samen met haar vader achter. Zij kwam bij de ouders van haar moeder, Arie Roos en Maaïke Grootenboer, in huis. Die hebben haar ongeveer elf jaar opgevoed. Haar grootmoeder was een vrouw die de Heere vreesde en die veel met Mina heeft gesproken over de geestelijke zaken. Groot was het verlies voor Mina toen zij ook deze vrouw moest missen. Ze kwam weer bij haar vader, maar daar ze inmiddels veertien jaar was, ging ze 'dienen'. Op 31 oktober 1891 trad de eenentwintigjarige Mina te Sliedrecht in het huwelijk met Marinus Boogaard. Hij werd op 2 augustus 1862 te Sliedrecht geboren en was dus acht jaar ouder dan zijn bruid. Uit hun huwelijk werden drie zoons en drie dochters geboren: Hendrik, geboren 7 maart 1893, Arie, 6 juni 1894, Neeltje, 12 september 1898, Woutrina, 11 december 1900, Jacoba, 9 oktober 1902, en Rokus, 26 oktober 1905.

Marinus heeft zijn militaire dienst vervuld bij de Marine als 'matroos der derde klasse' van 8 mei 1882 tot 8 mei 1886. Daarna werkte hij een aantal jaren in de grienden. Per 1 september 1895 werd Boogaard benoemd tot agent van politie. Hij is dit geweest tot 1924.

Er was een sterke, innige liefdesband tussen de al wat rijpere Marinus en zijn vrolijke jonge bruid. Vanaf het begin gaf hij leiding aan zijn jonge vrouw. Marinus was,

¹⁸ Toelichting en foto's overgenomen uit: Eén van geest en één van zin. H. Natzijsl. DEN HERTOOG HOUTEN 2001

hoewel ook jong, toch ernstig; Mina leefde, naar haar eigen zeggen 'diep in de wereld'. Ze was wel godsdienstig opgevoed en bovendien niet helemaal zonder geestelijke indrukken. Ze dacht: 'als ik nu met zo'n ernstige jongen trouw, die naar de kerk gaat, en bovendien al negenentwintig is, dan zal het met mij ook wel beter gaan'. Dus toen na haar trouwen Merien bij het eten hardop bad en dankte en de Bijbel las, zal ze dát wel gewoon gevonden hebben. Maar toen hij 's avonds voor het naar bed gaan zijn knieën boog en zei: 'Kom Mina, nou gaan we bidden voor de nacht', riep ze uit - vertelde ze later - 'Maar Merien toch!' Dat was haar gewoonte niet, al had ze misschien in een benauwdheid weleens als een Hagar tot de God van haar vaders geroepen.

'Diep in de wereld', zei ze, maar toen na anderhalf jaar het eerste kind, Hendrik, werd geboren, werd het wel in de Hervormde Kerk gedoopt. Ook Arie ontving de doop in de kerk der vaders. De plaatselijke predikant was in die jaren ds. P. Knuttel.

Marinus en Mina waren beiden lid van de vaderlandse kerk. Toch zal het christelijk stempel op het jonge gezinnetje van de vader zijn uitgegaan, want Mina hield meer van vrolijkheid en plezier dan van ernst en ingetogenheid. Maar Merien bleef op zijn stuk staan, hoezeer zijn vrouw ook haar willetje had.

Toen de jongetjes wat groter werden, moest hij weleens oppassen. Dat deed hij voor dingen die nodig waren. 'Hoor eens, Mina,' zei hij, 'als je naar de kerk gaat zal ik op de kinderen passen, maar niet als je naar de kermis gaat.' De kermis, daar trok Mina's hart heen. Daar vond ze onbezorgde vrolijkheid en haar vriendinnen, waar ze altijd zo'n plezier mee gehad had.

Moest ze daar nu om Merien vandaan blijven? 't Zat haar mee: op een gegeven moment kwamen ze in een huisje te wonen dat recht tegenover het terrein lag waar de kermis gehouden werd. En als Merien dan een hele week van huis was om in de grienden te werken, dan gebeurde het in de kermisweek dat ze 's avonds op de kermis liep als de kinderen sliepen. Telkens ging ze dan even luisteren in de deur van het klompenhokje of de kinderen nog stil waren en ging dan weer terug om te lachen en plezier te hebben.

In haar 'weg der bekering' vertelt ze dat ze in de zomer van haar bekering, in 1896, haar twee jongetjes meenam naar de kermis. Dat zal dan geweest zijn één aan haar hand en één af en toe op haar arm, want Hendrik was toen drie jaar en Arie net twee.

Mina was rondborstig

Na haar bekering kreeg Mina andere vriendinnen en vrienden. Een groot aantal mensen uit allerlei kerken behoorden in haar vriendenkring. Er waren ook kinderen Gods bij die niet meer of heel weinig in kerk kwamen. Er waren onder Gods volk mensen die diep ingeleid waren in de Verborgenheid der Godzaligheid; die alle dingen schade en drek hadden gerekend om de uitnemendheid van Christus, maar toch in uitwendige dingen heel conservatief of wettisch waren. Conservatief kan samengaan met innige Godsvrucht. Maar een wettische geest in het geloofsleven benadeeld het werk van Christus. Uitwendige wettische inzichten kwamen bij een aantal zielsvrienden en -vriendinnen meestal voort uit kortzichtigheid of bij anderen uit correctheid. Mina was wars van dergelijk gedrag.

Op een winterse middag zijn er enige kinderen Gods bij haar in haar kleine huisje op een kopje thee. Achter op het slootje spelen kinderen op het ijs, met een sleetje en wat oude schaatsen. Opeens ontdekt een van de vriendinnen dat Mina's kinderen er ook bij zijn. 'Maar Mina, laat jij je kinderen zomaar op het ijs om te spelen?' zegt ze, verschrikt om zulk ijdel vermaak.

'Mens', reageert Mina, 'hou toch op, 'k wou dat er het hele jaar zo'n slootje met ijs was; ze zijn nergens zoeter.'

In later jaren moest ze zich onder de vrienden weleens verantwoorden over het rijkspensioen van haar man, die immers veldwachter was geweest. Rond kwam ze er voor uit dat ze dat vrijmoedig ontving als uit de hand des Heeren. En in 't laatst van haar leven heeft ze nog 'van Drees getrokken'.

Nog een voorval. Het was op de dag dat ds. G.H. Kersten de eerste keer tot Tweede-Kamerlid werd gekozen: woensdag 5 juli 1922. Het was dus stemmen die dag. 's Morgens kreeg Mina werkzaamheden met land en volk, met de koningin, en met ds. Kersten. En zo'n vrijmoedigheid, dat ze haar schort aflegde en ging stemmen.

Het was nog betrekkelijk vroeg op de dag, maar ras ging het praatje door Sliedrecht: 'Mina Boogaard is wezen stemmen.' Eer 't middag was stond ouderling Hoeflaak van de Gereformeerde Gemeente te Giessendam en voorzitter van de kiesvereniging, op de deurmat. 'Wat hoor ik, vrouw Boogaard, bent u naar de stembus geweest?' De hoop dat het niet waar zou zijn klonk door in zijn stem. Want ja, een vrouw naar de stembus, en dan nog wel Mina Boogaard, waar moest dat naar toe.

Ja, Hoeflaak', zei Mina, 'ik ben wezen stemmen. En nou moet je eens even daar op die stoel gaan zitten en dan zal ik je zeggen hoe dat gegaan is.' Stil luisterde Hoeflaak.

Toen ze uitgesproken was, zei hij: Al 't dan zó ligt, vrouw Boogaard, dan zal ds. Kersten nog in de Kamer komen.'

Wat Mina daarop geantwoord heeft is niet bekend, maar vrijdag 7 juli meldden de kranten dat de Staatkundig Gereformeerde Partij voor het eerst zijn intrede deed in de Staten-Generaal.

Mina was altijd erg betrokken bij nationale gebeurtenissen. In de meidagen van 1940 heeft ze zeer ernstig de Troon der genade aangelopen voor koningin Wilhelmina en het Oranjehuis.

In het diepst van de bezetting, toen ook uit Sliedrecht respectabele Jodenfamilies werden weggevoerd - zoals de familie Hartog, waar ze jarenlang in de winkel kwam - was ze in haar gebed eens ernstig bezig voor Gods aangezicht met de bange onderdrukking door Adolf Hitler. De Heere sterkte toen haar geloof door haar te bepalen bij Psalm 110:6:

*Hij zal naar 't recht de woeste heid'nen richten,
Met lijken 't veld bezaaien door Zijn hand;
Zijn strijdb're hand zal straks het hoofd doen zwichten,
't Weerbarstig hoofd van een zeer machtig land.*

Kerkelijk leven

In haar levensbeschrijving schrijft Mina Boogaard niet over haar kerkelijk leven. Het betekent geenszins dat ze niet kerkelijk was. Integendeel. Altijd in haar lange leven haakte ze naar de woordverkondiging in het bedehuis waar de gemeente samenkwam, onder welke naam dan ook. Altijd werd er bij haar in huis met achting over de ambten en de bekleders ervan gesproken. Bijvoorbeeld over de Afgescheiden predikanten J. Juch, E. van 't Loo en de Christelijke Gereformeerde leraars J. Vreugdenhil en J.A. Riekel. Van stonde aan na haar bekering is zij ook naar de kerk gegaan. Van onder de vrijzinnige prediking in de Hervormde Kerk is ze naar de Gereformeerde Kerk gegaan. Dat was in 1896. Ze deed in die kerk ook belijdenis des geloofs. De precieze datum is niet meer te achterhalen, maar die zal een of twee jaar na haar bekering geweest zijn, want toen op 12 september 1898 haar derde kind, Neeltje, werd geboren, hield zij dat op 30 oktober daaraanvolgend in de Gereformeerde Kerk onder ds. J. van

den Berg ten doop. Nog drie kinderen zijn daarna geboren. Allen zijn kort na hun geboorte in deze kerk gedoopt.

Ze is daar betrekkelijk lang gebleven. In de boeken van de Gereformeerde Kerk staat over de familie Boogaard pas op 1 juni 1908: 'Gezin heeft zich eigenwillig losgemaakt.' Een aantal jaren heeft ze toen gekerkt bij ds. J.H. Bogaard aan de Stationsweg. Daarna, met name onder ds. D. Chr. Overduin, in de Gereformeerde Gemeente te Giessendam. En vanaf ongeveer 1930 tot haar overlijden in de Christelijke Gereformeerde Kerk Sliedrecht-Centrum onder de predikanten C. Smits en E. du Marchie van Voorthuysen.

Kerkistisch was ze inderdaad niet. Op de gezelschappen en bij vrienden heeft ze ook wel ds. Zandt en dr. Steenblok ontmoet. De jonge ds. Joh. van der Poel zat, hoewel ze niet bij hem kerkte, bij tijd en wijle aan haar voeten.

Een ding heeft ze nooit meer gedaan en dat is zichzelf als lidmate aan een gemeente verbinden. 't Waaron is waarschijnlijk alleen bekend geweest in een kleine kring. Haar dochter zei: 'Dat wilde ze niet.' Maar het zou ook kunnen zijn dat die belijdenis des geloofs, zo kort na haar bekering, zo in haar eerste liefde, de liefde van haar ondertrouw, voor haar van een zo grote geestelijke-religieuze importantie is geweest, dat ze die nooit over heeft willen doen, of zelfs ook maar het onderwerp van een kerkelijk-administratieve handeling heeft willen doen zijn.

Marinus Boogaard was wat in de wandeling een 'missende man' genoemd werd: een bekommerd christen, die zich niets durfde toe- eigenen en hoog tegen zijn vrouw opzag, die door genade wel van haar aandeel aan Christus verzekerd mocht zijn. Hij zag altijd maar uit naar het grote heilgoed dat de Heere voor Zijn volk bereid had. Dat uitzien en verlangen was soms zo sterk dat hij, zondags zijn veldwachtersronde langs de Sliedrechtse dijk doend, weleens vijf minuten in het portaal van de Christelijke Gereformeerde Kerk stond, om de gemeente te horen zingen, of om een stukje van de preek te horen.

Boogaard bereikte de hoge leeftijd van achtentachtig jaar. Op eerste kerstdag 1950 is hij overleden. Hij is gestorven zoals hij geleefd had: *uitziend naar Gods heil met sterk verlangen*. Ds. J. van der Poel zei op de hem kernachtige wijze: 'Oude Boogaard behoorde tot de mensen die met schrik in de hemel vallen.'

Mina was tachtig jaar toen ze weduwe werd, na een gelukkig huwelijk van negenenvijftig jaar. Na enige tijd ging haar ongetrouwde dochter Woutrina bij haar moeder wonen. Zij was particulier verpleegster op huize Scheybeek' in Beverwijk.

Grote droefheden in het leven van Mina waren het sterven van haar dochter Neeltje op 5 september 1936 en van haar zoon Rokus op 29 december 1946.

Marigje Mellegers schreef aan Ali Ipema over het sterven van Rokus: 'Zondagmorgen om half vier is hij overleden, nalatende een vrouw met vijf kinderen Maar ook mogen we, ondanks alles, erbij schrijven dat de Heere Zich aan hem niet onbetuigd heeft gelaten. Dus er mag nog honing voor hen aan de roede wezen.' Rokus overleed aan de gevolgen van tuberculose.

Mina is lang geestelijk vitaal gebleven, maar in de laatste jaren van haar leven gingen haar verstandelijke vermogens hard terug.

In haar laatste levensjaar moest Mina ook nog meemaken dat haar dochter Woutrina overleed. Toen Woutrina hoorde dat ze ongeneeslijk ziek was, vroeg zij aan haar zuster Jacoba: 'Ko, mag ik bij jou in huis komen om te sterven?' Dat is gebeurd. Op 22 juli 1959 is zij overleden en is in Sliedrecht begraven door ds. C. Smits. Mina zat op een stoel bij het graf. Maar het drong niet tot haar door wat er gebeurde. Ds. Smits zei: 'Zij heeft er geen besef van.'

Op 30 april 1960 is Mina in de leeftijd van ruim negenentachtig jaar overleden bij haar dochter Jacoba in Hardinxveld-Giessendam.

Ds. Smits leidde haar begrafenis. 'Thuisgehaald uit een wereld vol ellende en uit een gescheurde kerk', zei hij op het graf. En zo was het ook. De vogel was de kooi ontvlogen. Haar strijd was gestreden, haar ziel in 't eeuwig leven, mag nu wachten op de jongste dag.

Waarde lezer,

Toen onze geliefde moeder zich voornam haar geestelijke levensgeschiedenis te schrijven, stond haar niet anders voor de geest dan hetgeen we lezen in Psalm 78: 2 en 4: *Ik zal mijn mond open doen met spreuken, ik zal verborgenheden overvloediglijk uitstorten, van oudsher. Wij zullen het niet verbergen voor hunne kinderen, voor het navolgende geslacht, vertellende de loffelijkheden des Heeren en Zijne sterkheid en Zijne wonderen, die Hij gedaan heeft.*

Niet met het oog op eigen eer of voordeel stelde zij deze bevindingen te boek, maar alleen om haar nageslacht Gods grote daden te vertellen tot Zijn eer en mocht het zijn tot hun eeuwig voordeel.

De dichter van Psalm 111 zegt, dat des Heeren werken zeer groot zijn. Dit is niet alleen de schepping en onderhouding der wereld; deze zijn echter ook ondoorgrondelijk. De grote Apostel spreekt hiervan in Romeinen 1: 20, over beide Zijne eeuwige kracht en Goddelijkheid, opdat zij niet te verontschuldigen zouden zijn. Evenwel, dit zal het niet altijd duren, want Hij zal de aarde met vuur verbranden en de hemelen tesamen rollen. Dan echter zullen de werken Zijner Genade stand houden. Dit werk is enkel majesteit, dat betekent soeverein, onweerstandelijke, hoog verheven en heerlijk. Daarvan zal Hij eeuwig de eer ontvangen. En Zijn gerechtigheid oneindig: Versta hierdoor de openbaring van Zijn liefde, toegepast in het harte des zondaars door de openbaring van de verborgenheid van het kruis van Christus.

Welnu, dit heerlijke werk der genade heeft onze moeder op haar eigen wijze beschreven. Hoe de Heere het haar geleerd en toegepast heeft.

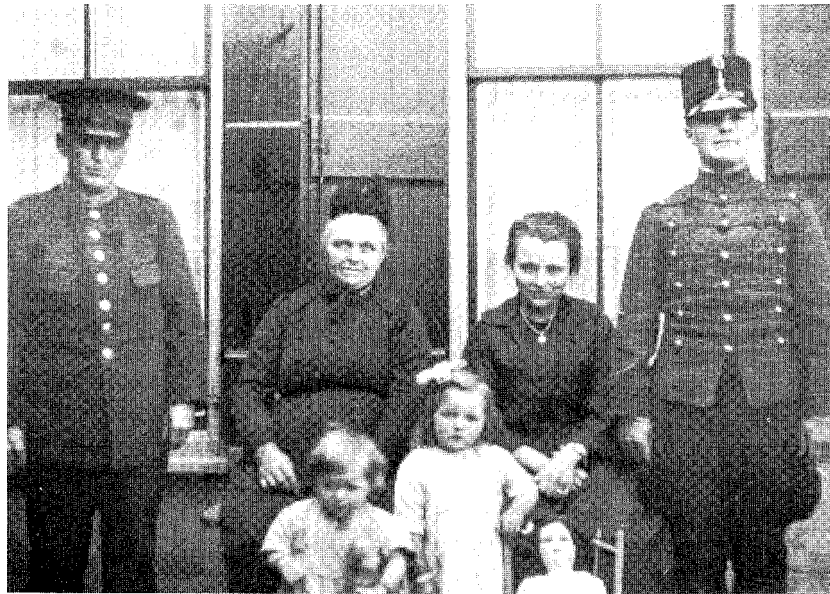
Indien mijn lezer Gode gezind is (Psalm 66: 8), zal hij met liefde en lust dit boekje lezen en de Heere prijzen voor Zijn onbegrijpelijke zondaarsliefde.

En wat de uitwendige belijder of openlijke vijand van de Waarheid er van zegt, is van weinig aanbelang, behalve dan van medelijden met hem of haar te hebben.

Mocht de Heere het geschrevene zegenen tot Zijn eer, tot stichting en uitbreiding van Zijn Koninkrijk.

A. Boogaard

Wijngaarden, Mei 1960.

Marinus Boogaard als politieman omstreeks 1923, zijn vrouw Mina, dochter Jacoba en zoon Rokus, die toen als huzaar zijn dienstplicht vervulde.
De kleintjes zijn Mientje Bons en Marrie Boogaard.

Persoonlijk getuigenis

Meerdere malen was er een aandrang in mijn hart om u een geschriftje na te laten, teneinde u mede te delen hoe de Heere mij getrokken heeft uit de duisternis en gebracht tot Zijn wonderbaar licht, namelijk de Zone Zijner eeuwige liefde in mij te openbaren.

Och, kinderen, mocht de Heere het nog dienstbaar maken tot Zijn eer en verheerlijking!

Ik verloor al jong mijn moeder. 'k Was toen 3 jaren oud en ben toen bij mijn grootmoeder gekomen. Een lief, bekommerd mens, die nooit anders gedaan heeft als mij te vermanen, dat ik eenmaal sterven en bekeerd moest worden, daar ik anders verloren ging. Ze heeft mij des avonds wel eens mede naar buiten genomen, en zeide tegen mij: ziet ge daar boven die sterrenhemel? Daar zal je grootmoeder eenmaal mee aanzitten aan de ronde tafel met Abraham, Izak en Jacob. Maar de andere dag was ze weer de ongelukkigste van alle mensen.

Toen ik 14 jaar oud was, nam de Heere haar van ons weg en kwam ik weer in mijn ouderlijk huis en moest ik voor mijn tijdelijk leven voor mijn eigen onderhoud gaan zorgen. Zo kwam ik onder de mensen om te dienen. En daar ik een zeer ijdel karakter had, sloeg ik in de wind waar mijn grootmoeder mij in onderwezen en mij voorgehouden had.

Nu was ik 16 jaar geworden en begon met volle teugen van de wereld te genieten wat maar te genieten was. Evenwel, mijn consciëntie bleef niet altijd zwijgen. Dan was ik weer bang, als ik zo eens ging sterven. Ik ging me dan weer wat opknappen, had goede voornemens, ging eens naar de kerk en beloofde mijzelf beterschap. Maar dat ging weer over en dan was ik nog erger dan voorheen. Dit gebeurde meermalen, maar het was telkens maar een morgenwolk en vroeg opkomende dauw.

Zo was ik 21 jaar geworden en ben toen met jullie vader getrouwd. Ik dacht, nu kan ik toch wel anders gaan leven. Jullie vader was veel bedaarder en niet zo ijdel als ik, dus dat zou wel gaan. Maar ik had er geen erg in dat ik mijn zondig ijdel bestaan niet tot zwijgen kon brengen. En zo bleef ik precies dezelfde, altijd door zondigen met een open consciëntie, willens en wetens.

In de jaren die volgden had ik al twee kinderen ter wereld mogen brengen, twee jongens, en het werd van binnen al verharder en kouder.

Ik dacht, bekeerd kan ik toch niet meer worden, laat mij dan maar vreugde scheppen in het leven. Er was kermis, en ik ging er met mijn beide kinderen heen. Het was toen 8 Augustus.

Ik wil, en zij zullen

De volgende maand, 19 September, op een zaterdagavond, kwam er een zware onweersbui opzetten, waardoor vreze mij beving. Vader en ik hadden elk een kind in onze armen vanwege het vreselijke weer. Toen ik zat, kwam er een zware donderslag en vielen die woorden met kracht in mijn hart: "Heden, zo gij mijn stemme hoort, verhardt uw harte niet." En tegelijkertijd spoot het bloed mijn neus uit. Dat gebeurde tot driemaal toe: een donderslag, dezelfde woorden en tevens bloed uit mijn neus. O kinderen, daar zat jullie moeder! 'k Was niet te temmen. Maar als de Heere komt, dan moet het briesend paard eindelijk sneven, hoe snel het draaft in 't oorlogsveld.

Dan zegt de Heere: *Ik wil, en zij zullen*. 'k Was toen bijna 27 jaar. Toen heb ik de ganse nacht niet geslapen en moest aldoor de Heere maar vragen of het niet meer over mocht gaan, want ik was nergens zo bang voor. En dat is niet gebeurd ook, want de Heere ging door. Hij kwam mij mijn zonden ordentelijk voor ogen stellen, en nu was er geen groter zondares als ik was. Ik kon niet begrijpen, dat ik nog leefde en dat de

Heere mij niet met één klap van de aarde weggedaan had. De dieren achtte ik gelukkiger dan mijzelve, want die hadden geen ziel te verliezen. Maar ik wel en dat kon ieder ogenblik gebeuren.

De begeerte lag in mijn hart om eens naar Gods volk te gaan, teneinde hen te vragen of zo'n mens als ik, die willens en wetens gezondigd had, nog bekeerd zou kunnen worden, en ik vroeg aan de Heere of ik Zijn volk eens mocht ontmoeten en spreken. En zie, laat nu 's middags een tante van jullie vader komen, een bekeerd mens, die ik nog nooit ontmoet had of bij mij geweest was. Maar vanwege de inwendige bestrijding durfde ik haar niets vragen. Maar o wonder, dat mens vertelde hoe de Heere haar bekeerd had, en toen zeiden ze vanbinnen: zeg jij toch maar niets, want je merkt toch wel dat het niets met je is, en zo kon en durfde ik haar niets te vragen.

Diezelfde avond stond ik in de deur te schreien en prees de koeien die ik in de weide zag lopen, want die hadden geen ziel te verliezen voor de eeuwigheid en behoeften niet verloren te gaan. Daar zo staande kwam er een bekeerde man langs mijn deur, en ik dacht, zou ik het hem eens vragen? Die man begon met mij te praten over dood en eeuwigheid, en weer ging het slot op mijn mond, zodat ik niets durfde vragen.

Toen ik naar binnen ging gevoelde ik me zo diep ongelukkig en ben op m'n knieën neergevallen voor de Heere vanwege mijn ongeluk, waarop de Heere met kracht in mijn hart kwam met deze woorden: "Vervloekt is een iegelijk, die vlees tot zijn arm stelt" en: "Die wijsheid ontbreekt, dat hij ze van God begere."

En o, toen moest ik maar vragen: och Heere, maak U het mij dan maar bekend. En de Heere ging het mij bekend maken. De Heere zegt in Zijn dierbaar Woord: "Ik zal het hun ordentelijk voor ogen stellen en maken dat zij een walg aan hunzelf krijgen en hebben." Waarna de Heere mij kwam terug te leiden tot zo ver ik heugenis had. Alle zonden die ik bedreven had, tot zelfs de ongehoorzaamheid als klein kind begaan bij en tegen mijn grootmoeder, (want ik was erg ondeugend en woelig), zonden die ik allang vergeten was, van bedrijf en nalatigheid. Kortom, ze reikten van de aarde tot de hemel.

Daar stond ik nu en wist geen raad, zo diep ongelukkig, en dat alles eigen schuld. Had ik nu maar anders geleefd! 'k Wist niet waar ik het zoeken moest en deed toch maar niet anders dan vragen om bekeerd te worden.

Driemaal ben ik aan de rand van het graf geweest. Een keer bijna verdronken, 7 jaar oud zijnde. Op mijn 16e jaar bekwam ik door een val 'n zware hersenschudding, zodat de gehele dag als geen leven in mij was. En toen ik 17 jaar was ben ik bijna gestikt in een stukje vlees, doordat ik zo onzinnig zat te eten. En nu nog leven! Er was geen groter zondares als ik. O, ik kan niet beschrijven hoe ik toen gesteld was! Maar alles komt op een einde. Het was op een avond, ik zou zeker gaan sterven en voor eeuwig verloren gaan. En toen kwam de Heere met kracht in mijn ziel te spreken, en wel met deze woorden: "Zo waarachtig als Ik leef, spreekt de Heere Heere, Ik hebbe geen lust in de dood des zondaars, maar daarin, dat hij zich bekere en leve."

Ik zat verbaasd. Er was toch nog doen aan en ik mocht weer nieuwe moed scheppen. 'k Deed mijn ijdele boeken weg en ging oude schrijvers lezen. Zelf had ik die niet, Maar ik leende ze van anderen. Zo kreeg ik een boekje in mijn handen van Brakel, die zo'n godzalig leven leidde. Hij at maar om te leven, ging te elf uur naar bed en was om drie uur weer op. Ja zelfs in de slaap mediteerde hij nog met de Heere. En dat heb ik zó na willen doen, dat ik 's nachts op mijn knieën in slaap viel. In die tijd heb ik twee waarheden gehad in mijn ziel. De ene was: *dat ik van elk ijdel woord rekenschap moest geven*, en de andere: *al wat boven ja of neen was, dat was uit de boze*.

Christus komt tussenbeide

Nu ging ik mij maar afzonderen om heel niet met de wereld in aanraking te komen, en dat heb ik lang volgehouden. Maar dat ging allengskens minder worden, want ik had er geen erg in, dat ik hetzelfde hart omdroeg dat mij terzijde afleidde. Die gang kon ik niet volhouden, want mijn natuur is oplopend en driftig. Dus ik had het gedurig weer verdorven, en zo ben ik weer in mijn ongelukkige toestand geraakt. Maar nu veel ongelukkiger als tevoren, want ik had niet gehouden hetgeen de Heere van mij geëist had: dus weer gans verloren. En in die toestand heb ik een hele tijd doorgebracht.

O kinderen, ik kan niet in woorden uitdrukken hoe ik toen gesteld was. Op een nacht had ik het zéér bang, en moest maar tot de Heere smeken om uitkomst, want Hij had toch gezegd: "Indien u wijsheid ontbreekt, dat gij ze van God begere." En toen is de Heere met deze woorden in mijn ziel gekomen: "Vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in al hetgene geschreven is in het boek der wet om dat te doen."

O, daar lag ik nu als een door God vervloekte! Nu was er zeker nooit geen doen meer aan. En in die weg is de Heere door gaan werken, en kwam mij in te leiden in de bondbreuk van Adam. Dat was nog wat anders als mijn dadelijke zonden! Geschapen in ware kennis, ware gerechtigheid en ware heiligheid. En daar moest- en vrijwillig uitgevallen en de duivel toegevallen. Die had nu een recht op mij, dus moest ik mijn eigen doodvonnis ondertekenen en uitroepen: verloren, verloren, voor eeuwig verloren! Nu was het niet meer:

't Is niet alleen dit kwaad, dat roept om straf;

Neen, 'k ben in ongerechtigheid geboren.

Mijn zonde maakt mij 't voorwerp van Uw toorn,

Reeds van het uur van mijn ontvang'nis af.

O kinderen, mocht jullie dat allemaal eens aan de weet komen door de werking van God de Heilige Geest, dat diepe stuk van 's mensen ellende.

Nu was de ganse aarde vervloekt om mijnentwil, en ik een vloek. O, dat ik nog twee voeten grond op deze aarde had en de Heere, de Rechtvaardige, altijd goed voor mij geweest. Driemaal ben ik de dood nabij geweest, Maar de Heere had geen lust in mijn dood. Evenwel, ik had mij niet bekeerd. Maar was al verder van dat Wezen afgegaan. O, daar was voor mij geen plaats meer op de aarde.

Die gang heeft zes weken geduurd. Elke stap die ik deed, dacht ik zo in de rampzaligheid te zijn, want ik liep met de dood in mijn lichaam.

Op een zaterdagavond had het zijn hoogtepunt bereikt. Ik dacht dat de wereld verging en ik er bij. 'k Trok jullie vader half uit bed en zakte toen in elkaar met deze uitroep: "O God, wees mij, arm zondares, nog genadig." Het vlammend zwaard van Gods gerechtigheid boven mijn hoofd om mij af te snijden. En ik kan niet anders zeggen als er ging een licht in mijn ziel op, en daar kwam die dierbare Middelaar Gods en der mensen tussenbeide en sprak: "Vader, Ik wil niet dat deze in het verderf nederdale, want Ik heb verzoening gevonden." En nu kwam dat zwaard over de Zaligmaker. Toen ik mijn ogen opsloeg was vader alleen bij mij. Ik zeide tegen hem, *o man, ben ik nog hier? Ik ben dood geweest en weer levend geworden, ik ben der wet gestorven en met Christus opgewekt.*

'O man, zei ik, er is geen andere weg als in Hem om zalig te worden, want Hij draagt de Banier boven tienduizend, en al wat aan Hem is, is gans begeerlijk!'

Vader wist niet wat er gebeurde, maar zag en hoorde, want ik ging dadelijk aan het preken. De liefde was Zijn banier over mij. Zo heb ik twee dagen doorleefd dat de aarde was als een paradijs, want al de grasscheutjes en de bladeren der bomen loofden hun Schepper, en ik kon zeggen: *Maar gij, mijn ziel, loof gij Hem bovenal.*

Toen werd in mijn ziel gezongen:

*Ere zij God in de hoogste hemelen,
Vrede op aarde,
In de mensen een welbehagen.*

Het was vrede in mijn hart, mijn zonden waren er niet, ik wist niet dat ze bedekt waren. Ik moest maar uitroepen: *O, dierbare Heere Jezus, Gij zijt het Lam, dat de zonden der wereld wegdraagt!*

O, wat heb ik toen een gelukkige tijd gehad, want Jezus gaf ik hart en hand en ik dacht dat dit nooit over zou gaan. De ganse wereld hing voor mij aan de toppen mijner vingers, geen een zaak kon mij behagen. 'k Mocht toen ondervinden: zouden de bruiloftskinderen vasten zolang de bruidegom bij hen is? Dat kán niet! Maar dit bleef zo niet. Hij werd voor mijn ziel een komende en gaande Bruidegom. Als Hij tot mijn ziele kwam bracht het alles mee: geloof, liefde, licht en leven. Dan lag er een volheid in. Maar als Hij wegging, nam Hij alles mede. Dan kon ik *zonder Hem niet vluchten, zonder Hem niet zuchten, zonder Hem niet gaan.*

In die gang heb ik lang verkeerd, want de afstanden werden hoe langer hoe groter, en mijn zonden levendiger, de aanvechtingen en bestrijdingen vanbinnen heviger.

Nu had het de Heere behaagd om ook mijn vader te bekeren, en die zeide wel eens: met de Heere Jezus behouden worden, dat gaat wel, maar *met Hem* verloren gaan dat is een andere gang. En dan dacht ik bij mijzelf, met Hem verloren gaan kan nooit, want die in de Zone gelooft, heeft het eeuwige leven; en het lag op de bodem van mijn ziel, ik kon Hem niet missen. Ik heb wat dikwijls uitgeroepen:

*Geef mij Jezus, of ik sterf,
Buiten Jezus is geen leven,
Maar een eeuwig zielsverderf.*

Zo heb ik wel 3 jaar rondgetobt, dan getroost en dan weer geslingerd. Maar meest geslingerd, want Hij was voor mij wel de Vrijstad, als Hij Zich maar een weinig aan mijn ziel openbaarde, maar miste ik die openbaring, dan was de doodslager mij weer op de hielen, en wat was het dan weer bang. O, dan was mijn gemis veel groter dan mijn bezit. Dan gevoelde ik, 'k kon niet sterven en voor dat lieve Wezen verschijnen, want ik was niet met Hem verzoend. En hoe dat moest wist ik niet, zodat ik ten laatste heel moedeloos werd, en op een keer Gods Woord in mijn moedeloosheid opensloeg. En daar las ik van de Kanaänese vrouw, hoe ze de Heere naliep en de Heere Jezus tot haar zeide: het is niet betamelijk het brood der kinderen te nemen, en de hondkens voor te werpen. Ja Heere, zeide die vrouw, de hondkens eten ook van de kruimkens, die vallen van de tafel der kinderen. O, wat gevoelde ik mij daar niets meer als een hond in mijzelve. Maar o, dan kon het nog, want die vrouw was ook geholpen.

Och kinderen, wat komt de Heere Zijn volk toch te leiden op paden, die ze niet geweten hebben, en op wegen, die ze niet gekend hebben.

Zo ging het weer een eindje verder. Maar niet lang, dan was alles weer moedeloosheid, want het ging toen over mijn onverzoende staat, en ik zat weer zo in zak en as. Toen kwam de Heere weer te spreken in mijn ziel, en wel met deze woorden: *Van nu af wordt het Koninkrijk der Hemelen geweld aangedaan, en de geweldigers nemen hetzelve met geweld.*

O kinderen, toen heb ik zes weken lang nacht en dag tot de Heere geroepen: *Och Heere, indien Gij wilt, Gij kunt mij reinigen.* Er was geen plaatsje in mijn huis, waar ik mijn knieën niet gebogen heb. Daar zullen de balken en muren nog van getuigen! Tot ik op 't laatst niet meer kon. En toen was het: *Drijf deze dienstmaagd en haar zoon uit; want de zoon dezer dienstmaagd zal met mijn zoon, met Izak, niet erven, want in*

Izak zal uw zaad genoemd worden. Nu werd het voor mij onmogelijk om één zucht meer voort te brengen, en dat gaf mij geen rust.

O kinderen, al die gangen neer te schrijven zou te veel worden. 'k Ben in die weg een gans radeloos mens geworden.

'k Wou vluchten, maar kon nergens heen. Zodat mijn dood voorhanden scheen.

O, niet anders als de dood voor ogen, en dat rechtvaardig, want de Heere leidde mij, door Zijn ontdekkende genade, al dieper in Zijn geschonden deugden. Die moesten opgeluisterd en de ganse schuld betaald worden. Menigmaal dacht ik mijn verstand te verliezen en zag ik mij al wegbrengen. Kinderen, het is niet gering, tegen God gezondigd te hebben, want het is lichter dat hemel en aarde voorbijgaan, dan dat er één tittel of jota van de wet vallen. Betaald moest er worden door mij of door een ander. In die gang kwam de Heere mij al dieper en meer en meer aan mijzelf te ontdekken als een gans verdoemelijk schepsel, en kwam de Heere Zich in mijn ziel te openbaren als de lijdende Borg, Die moest opgaan naar Jeruzalem om aldaar te lijden en te sterven.

Mét Christus in de dood en opgestaan

Wat kwam ik toen in een andere gang! 'k *Kan gerust zeggen, toen ben ik met Hem gekruist en ben met Hem in de hof van Gethsémané geweest, waar Hij grote druppelen bloed zweette, en dat alles voor de zonde.* Aan het kruis genageld, ik kan niet zeggen voor mij, maar wel dat ik daar had moeten hangen. Ik kon 's nachts niet slapen vanwege de foltering van de vorst der duisternis, want het was voor mijn ziel de ure en de macht der duisternis.

Daar d'angst der hel mij alle troost deed missen,

Ik was benauwd, omringd door droefenissen.

Totdat de Heere uitriep: *Het is volbracht, en het hoofd buigende gaf Hij de geest.* En ik verloren, alles was voorbij, ik moest rechtvaardig verloren gaan. Het was des nachts 1 uur en ik ben weggezonden in de grondeloze put, hoever weet ik niet. Maar ben met de liefde-armen van die dierbare Zaligmaker daaruit opgehaald met deze woorden: *Mijn vrede geef Ik u, en mijn vrede laat Ik u.*

O, dat is niet te beschrijven, maar toen heb ik uitgeroepen: 'Lieve Jezus, nu bent U niet alleen het Lam dat de zonde der wereld wegneemt. Maar ook de Leeuw uit de stam van Juda, Die overwonnen heeft.'

Wat was dat een overgang! Verlost uit de macht des satans en overgegaan in de macht van Zijn eeuwige liefde. Ik moest zeggen: 'Twee schenkelen en een oor heeft Hij nog gered uit des leeuwen muil.' Daarop kon ik zeggen: *met Hem gestorven en met Hem opgewekt tot een nieuw leven.* De machtige was daar zijn vang ontnomen door de Sterkere. Ik had geen tong en geen mond om dat wonder uit te wonderen, en moest er maar gedurig in wegzinken.

O kinderen, en dat aan mij! Nooit naar Hem gevraagd, nooit naar Hem gezocht, en toch van Hem gevonden! Dat zou ik heel mijn nageslacht gunnen. Want het is niet desgenen die wil, noch desgenen die loopt, Maar des ontfermenden Gods. De Heere ontfermt Zich over die Hij wil, en Hij verhardt die Hij wil. En toch zal elk mens om zijn eigen schuld verloren gaan, want in de weg van de openbaring van de Zaligmaker uit het recht Gods, moest ik rechtvaardig verloren gaan. En nu ik met Hem moest sterven en verloren gaan, en met Hem opgewekt ben geworden tot een nieuw leven, toen ben ik verloren gegaan, afgesneden van de oude Adam en ingeënt in Christus Jezus. Toen kon ik zingen:

Gezegend zij die grote Koning,

Die tot ons komt in 's Heeren Naam.

*Wij zeeg'nen U uit 's Heeren woning,
 Wij zegenen U al te saam.
 De Heer' is God, door Wien w' aanschouwen
 Het vrolijk licht, na bang gevaar;
 Bindt d' offerdieren dan met touwen,
 Tot aan de hoornen van 't altaar.*

O kinderen, ik zal nooit kunnen zeggen of schrijven hoe ik toen geweest ben. Maar Zijn liefde was de banier over mij en ik had toch zo gaarne willen sterven. Het vlees was aan de posten blijven hangen, en ik was er zeer zwak onder geworden, zodat ik werkelijk dacht te gaan sterven.

Maar des Heeren werk was nog niet af met mijn ziel. Hij zegt in Zijn dierbaar Woord: *Zeg tot de kinderen Israëls dat zij voorttrekken.* En zo moest ik mijn weg ook weer vervolgen, maar gelukkig zonder die helse foltering van de vorst der duisternis. Die benauwdheid is nooit meer opgerezen. Evenwel, er was toch nog een haper. Wanneer de Heere Zich maar een weinig terugtrok, dan gevoelde ik dat mijn zonden niet waren vergeven. Dan sprak de Heere in mijn ziel: *Ik zal u geen wezen laten, Ik kome weer tot u.*

Zo heb ik geruime tijd doorgebracht. Mijn ziel was als een gespeend kind in mij. Tot ik op een zondag zo wonderlijk gesteld was. 'k Gevoelde schier niet dat ik op de wereld was. 't Was 's avonds elf uur, en toen kwam er met kracht in mijn ziel: *Die in de Zone gelooft, heeft het eeuwige leven.*

Ik zeide: *Amen, ja Amen*, en zo ging mijn geest uit mij, en kwam die gezegende Koning en stelde mij aan de Vader voor als zonder vlek en zonder rimpel en werd ik in dat geslachte Gods-Lam vrijgesproken met deze woorden: *Ik delg uwe overtredingen uit en uwe zonden gedenk Ik niet meer.* Toen was Hij niet alleen het Lam dat de zonden der wereld wegneemt, en die Leeuw uit Juda's stam, die overwonnen had. Maar nu was Hij God uit God, te prijzen tot in der eeuwigheid, en Die Zich niet schaamde hen broeders te noemen. Toen was Hij mijn oudste Broeder.

Och kinderen, wie zou ooit de Liefde Gods kunnen beschrijven, die daar is in Christus Jezus. Het is een afgrond van eeuwige zondaarsliefde. En zo zijn wij een afgrond en poel van zonde en vijandschap van dat lieve Godswezen, uit de vader der duivelen, wiens begeerte wij altijd willen doen.

Openbaring van God de Heilige Geest

Kinderen, denkt maar nooit dat het genoeg is veranderd te zijn, neen, ge moet eens anderen worden. Het kan op geen misschien, hoor! Ge kunt beter uw gehele leven twifelen en zoeken en vragen, als met een ingebeelde hemel verloren gaan.

O, wat was ik toch rijk in God! Al mijn zonden vergeven, die vele waren. 'k Had wel nooit meer willen zondigen en altijd de Heere willen vrezen en liefhebben. Maar dat moest ik toch ook weer anders ondervinden. 'k Moest zondigen omdat ik zonde was, en moest nu mijn twee-mens in gaan leven. De nieuwe mens kan niet zondigen, maar de oude mens kan niet anders als zondigen.

Ik begon mijzelf te verheffen op mijn bekering en begon daar genoeg aan te krijgen. Geroepen uit de duisternis, die dierbare Zaligmaker in mij geopenbaard en verlost door Zijn dierbaar bloed, gerechtvaardigd en vrijgesproken, en zo had ik de Heere niet meer zo nodig om van Hem geholpen te worden als een hulpeloos kind. Ik was een groot jongeling geworden met heel mijn bekering. Maar de Heere kan ons wel klein krijgen. Hij begon Zijn aangezicht te verbergen, en wie zal Hem dan aanschouwen?

Hij zeide: *Ik zal uw weg met doornen omtuinen, dat ge uw boelen niet meer vinden kunt.*

Och, wat werd het toen naar en duister in mijn ziel. Ik moest uitroepen: 'Maar Heere, het is toch alles werk van U geweest.'

En de Heere leidde mij naar de kinderen Israëls in de woestijn. Wanneer zij het manna bewaarden voor de andere dag, zo wiesen er de wormen in. En het manna was Christus, o dat was beschamend voor mij.

De Heere wilde mij daar brengen, wat Hij in Zijn dierbaar Woord belooft: Ik zal Mij doen overblijven een arm en ellendig volk, en die zullen op Mijn Naam vertrouwen.

Wat zijn wij toch overal blind voor!

De Heere bracht mij nu gedurig naakt aan de weg, en zo moest ik weer geholpen worden. Ik stond op een pad dat ik nooit begaan had. Ik was besloten en kon niet uitkomen. 'k Moest gedurig maar vragen: *och Heere, waar zal het toch nu om gaan.* Ik kwam in een moedeloze toestand.

De Heere laat echter Zijn kinderen niet hulpeloos varen. Toen ik aan het einde gekomen was en geen raad meer wist, sprak de Heere in mijn ziel deze woorden: *Uit vrije gunst alleen, om 't eeuwig welbehagen.*

'k Werd inwendig verlicht en nu werd de Derde Persoon in dat Heilige Godswezen, namelijk de Heilige Geest, in mijn ziel geopenbaard als Degene, Die dat ganse werk in mijn ziel volbracht had. Daarna werd ik teruggeleid van de eerste aanslag af, alles het werk des Heilige Geestes, en dat aan zo'n grote zondares bewezen. Toen heb ik de woorden van Paulus mogen uitdrukken: *O diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods. Hoe ondoorzoekelijk zijn Zijne oordelen, en onnaspeurlijk Zijne wegen. Want wie heeft ooit de zin des Heeren gekend? Of wie is Zijn raadsman geweest?*

O daar moest ik in het niet verdwijnen en was nog minder dan een pasgeboren kind, machteloos en krachteloos. De apostel zegt: *Want ik heb niet voorgenomen iets te weten onder u, dan Jezus Christus, en Dien gekruisigd.* Zo was het toen bij mij.

O kinderen, in een Drieëinig God teruggebracht en daarmede verzoend door de dood Zijns Zoons. O, ik had wel onder de aarde willen gaan. Ik kon de diepte niet bekomen die ik had willen hebben. In de hoogte kunnen wij wel komen met onze bekering, maar in de diepte en in de vernedering dat is een Godsdaad.

Evangelische heiligmaking

Zo heb ik enige tijd doorgebracht, om daarna weer in een andere gang geleid te worden. De Heere kwam weer tot mijn ziel- te spreken, en wel met deze woorden: *Gij zijt duur gekocht, niet door goud of zilver, maar door het dierbaar bloed van de Zone Gods; zo verheerlijkt dan God in uw lichaam en in uw geest, welke Godes zijn. En: wandel voor Mijn aangezicht en zijt oprecht; wees heilig, want Ik ben heilig.*

Och, och, dat ging er door, want dit was het ganse stuk der dankbaarheid. Dat zou onze heiligmaking moeten zijn. 'k Kan er geen woorden voor vinden om uit te drukken hoe ik daar gesteld was. Zo ellendig en zo arm. Hoe heiliger ik wilde leven, hoe onheiliger ik mij bevond. Ik deed maar niet anders als bidden en zuchten, of de Heere mij dat maken wilde, en riep maar: *o Heere, bij U is toch een volheid!* Maar ik werd er al ellendiger tegen in.

Een hele week heb ik toen doorgebracht met wenen. Op Donderdagmorgen kwam dit versje in mijn hart:

*Wil toch niet stug, gelijk een paard weerstreven,
Of als een muil, door domheid voortgedreven,
Gebit en toom, door 's mensen hand bestierd,*

*Beteug'len 't woest en redeloos gediert';
 Laat zulk een dwang voor u niet nodig wezen.
 Wie God verlaat, heeft smart op smart te vrezen;
 Maar wie op Hem vertrouwt, op 'Hem alleen,
 Ziet zich omringd met zijn weldadigheên.*

En elk regeltje was een daad in mijn ziel. Ik wist niet waar ik het zoeken moest. Dat heeft tot 's Zondags drie uur geduurd, toen was ik uitgeput. Maar nu kwam de Heere over en mocht ik in de geest de Heere Jezus als biddende Hogepriester voor Zijn Vader zien staan, zeggende:

*Vader, Ik draag die heilige wet,
 Die Gij de sterv'ling zet,
 In 't binnenst' ingewand.*

Daar ben ik onder weggezonden, want toen was Hij mijn heiligmaking, en wijsheid, en volkomen verlossing. Des nachts werd ik ingeleid in Psalm 45, hoe Hij nu schoner was dan de mensenkinderen, want genade was op Zijne lippen uitgestort, en zou nu eeuwig van God gezegend worden, en de ganse Kerk in Hem. Er komt niet één zucht of traan van het schepsel bij.

Och kinderen, wij worden maar zalig als God het wil. Hij zal alleen in Zijn eigen werk verheerlijkt worden. Wij zouden er ook zo gaarne wat zuchten en tranen bij doen, maar gelukkig als de Heere ons er buiten zet, want het zullen toch alleen de vrijgekochten des Heeren zijn, die Hij met Zijn eigen bloed gekocht heeft.

Ik heb moeten leren dat ik met mijn gerechtigheid meer zonden gedaan heb dan met mijn ongerechtigheid, want met mijn gerechtigheid had ik het zalig worden onmogelijk gemaakt, en de kroon, die Christus toekomt, zelf opgezet. Maar de Heere zegt: *Ik zal de kroon omgekeerd, omgekeerd, en nog eens omgekeerd stellen, en geven Die er recht op heeft.*

Kinderen, nu moet ge niet denken dat ge ooit zalig zult worden zonder tranen en zuchten, neen, de Heere zegt: *Ik zal ze voeren met smeking en geweën, en zij zullen bevende komen.* Maar daar liggen de heilgeheimen. Die zalig zal worden, zal toch zo eerlijk zalig worden, omdat de Heere het wil.

Wij keren echter met elke weldaad, die de Heere aan onze ziel verheerlijkt, weer tot onszelf in en blijven hier in dit leven bestaan uit vlees en geest. Het vlees onderwerpt zich der wet Gods niet, ja het kan ook niet en wil ook niet, en zo blijft het een voortdurende strijd. *Hetgene ik wil dat doe ik niet, en hetgene ik niet wil dat doe ik.* Zo dan, zegt de apostel, ik dien wel met het gemoed de wet Gods, maar met het vlees de wet der zonde.

Och, wat zijn die voetstappen der schapen mij altijd een riem onder het hart geweest, want daarin lag ik verklaard. O, dat bedenken des vleses, wat een vijandschap tegen dat lieve Wezen! Maar o, door die Geest geleid en ontvangen te hebben de aanneming tot kinderen, daardoor kunnen wij zeggen: *Abba Vader, lieve Vader.* Daardoor getuigt die Geest dat wij kinderen Gods zijn en mede-erfgenamen van Christus.

O, nooit ontdekt spoor! O, onbegrijpelijke zaligheid! Daar is de diepte en hoogte en lengte en breedte niet van te peilen. Mijn ziel ondervond het, maar doorgrondde het niet. En dan altijd dat lichaam der zonde en des doods te moeten meedragen!

Dat lieve Wezen is toch zo ontfermend over Zijn kinderen, en Hij weet wat van Zijn maaksel is te wachten. De Heere kwam mij weer tegemoet in de ure, toen ik het nodig had; want, o kinderen, bij ons is er nooit plaats voor de Heere. Wanneer de Heere aan ons wat kwijt wil, komt Hij ons eerst diep in de vernedering te brengen, en wel zo dat wij geen lichtstraaltje kunnen zien, want de Heere wil er ons buiten hebben.

En toen kwam de Heere dat ganse werk, dat Hij aan mijn ziel gedaan had, te bevestigen door de Heilige Geest Zijner belofte met deze woorden in mijn ziel: Bergen mogen wijken en heuvelen wankelen, maar mijn goedertierenheid zal van u niet wijken, zegt de Heere, uw Ontfermer.

O dat ganse werk in Hem verzegeld, daar kon ik weer de diepte niet bekomen die ik had willen hebben, daar worden wij een offer dat gans verteerd is.

O, die onbegrijpelijke liefde Gods, en dat aan een hellewicht, een doemeling, want dat blijven we toch altijd in onszelf.

Mina Boogaard, Ali Ipema, Jan den Besten

Liefdevolle aanspraak

Kinderen en kleinkinderen, mocht ge door Gods genade daar ook eens aan ontdekt worden, want eens geboren is verloren. Wij moeten wedergeboren worden. Ik zou niet graag trap of maat aangeven, want de leidingen des Heeren zijn zo verschillend. De een in korte tijd, de ander in lange tijd. De moordenaar aan het kruis in weinig uren, maar duidelijk door de stukken heengeleid. Eerst in zijn diepe schuld, daarna in het geloof dat Jezus, de Zone Gods, de Zaligmaker was, en toen de belofte dat hij met Hem in het Paradijs zou zijn. Daar was zijn ziel gered en mocht hij met Hem sterven en met Hem opstaan tot een nieuw leven.

Kinderen, wij hebben de schuld gemaakt in onze diepe val, en die moet betaald worden. De Heere gaat nooit van Zijn recht af. Maar o, driewerf gelukkig als wij een schuldovernemende Borg mogen leren kennen, en dat kan nooit anders als uit het recht. Want dan kan er hope komen, dat wij Hem nog eens leren kennen als de schuldbetalende Borg. Immers in Zijn betaling worden de deugden van Zijn Vader, die wij geschonden hebben, weer opgeluisterd.

Kinderen, ge kunt toch wel indenken dat die zaken niet buiten de werking van God de Heilige Geest in uw ziel uitgewerkt worden, en dat het niet gaat met een bloot historisch geloof. Wie daar zijn ziel aan waagt, zal tot antwoord krijgen: *Ik heb u nooit gekend*, en verwezen worden naar de eeuwige duisternis.

En zo, kinderen, heeft de Heere mij geschonken wat Hij in Zijn dierbaar Woord beloofd heeft: *Ik zal Mij doen overblijven een arm en ellendig volk; die zullen op de name des Heeren betrouwen.* In die weg kan ik mijn armoede niet uitdrukken, want ik kan nergens gebruik van maken. Voor mij moet steeds dat voorhangsel scheuren van boven naar beneden, en daar worden de schatten ontdekt die in de duisternis zijn. O, dan mag ik weer eens met vreugde water scheppen uit de fontein des Heils.

En zo moet ik dan mijn wegje weer vervolgen, somtijds als een eenzame mus op het dak, dan weer als een lederen zak in de rook. Ook moet ik wel eens uitroepen: *och Heere, houd toch Uw eigen werk in het leven.* Want, o kinderen, de Heere zal Zijn eigen dierbaar Woord bevestigen: *in de wereld zult gij verdrukking hebben.* "Ze hebben Mij vervolgd, ze zullen ook u vervolgen, en uw huisgenoten zullen uw vijanden zijn." Dit heeft de Heere mij niet gespaard, om liegende kwaad van mij te spreken. Maar dat is tot mijn nut geweest, want daarin heb ik het Goddelijk recht mogen leren kennen. Evenwel, laat ik daarvan nu niet veel zeggen.

De Heere heeft mij ook ondoorgrondelijke liefde doen smaken vanwege mijn zaad en nazaad, want ik mag geloven, op grond van Gods onfeilbaar getuigenis en hun eigen getuigenis, naar zij beleden hebben wat de Heere aan hun ziel gedaan heeft, en ook van mijn innig geliefde man en jullie vader, dat ze eeuwig bij de Heere mogen zijn.

Hoe zouden wij ooit de goedertierenheden des Heeren kunnen uitdrukken! Om eigen schuld verloren gaan, en toch uit vrije genade aangenomen worden!

En, lieve kinderen, dit heb ik niet geschreven, dat het bij jullie ook zo moet gaan. *Des Heeren goedheid kent geen palen.* 's Heeren vrijmacht is niet te bepalen, Hij ontfermt Zich diens Hij wil. Maar ge moest toch geen rust hebben, dag noch nacht, voor dat ge een Borg voor uw grote schuld hebt leren kennen, en een God voor uw hart. Er zijn maar twee wegen, verloren of behouden, een tussenweg is er niet. De ganse bekering is een groot wonderwerk, gewrocht door de Heilige Geest.

Nu kan er veel nabijkomend werk zijn van de gemene werking des Geestes, volgens Gods Woord. O, onderzoek toch uzelf nauw, ja zeer nauw, want de poort is eng, en de weg nauw die ten leven leidt, en weinigen zijn er die dezelve vinden. Velen zullen menen in te gaan en eeuwig buiten blijven. Het zullen er maar weinige zijn, die zullen ingaan. Gods Woord spreekt ons van allerlei besnedenen: van de mensen, van zichzelf, en van de Heere. Ook van drie baringen. Men kan zwanger gaan en wind baren, ook zwanger gaan en knechtjes baren. *Maar Sion heeft weeën gekregen en zonen gebaard.*

O kinderen, er is geen groter verborgenheid als God geopenbaard in het vlees. Als ik daar eens een ogenblik in mag komen, met betrekking op mijzelf, och, dan moet ik mij verwonderen en verdwijnen. Daar kan ik geen woorden voor vinden, en dan wordt het een offer dat gans verteerd is. Alles uit Hem, en door Hem, en tot Hem!

En in die weg zal de rechtvaardige nauwelijks zalig worden, want de Heere heeft alles gewrocht tot Zijn eer en verheerlijking.

Och kinderen en kleinkinderen, nu staan wij allen, hoofd voor hoofd, aansprakelijk voor onze diepe val in Adam in het Paradijs. Daar hebben we moed- en vrijwillig de Heere verlaten en er de duivel voor in de plaats gekozen, die een mensenmoorder is van de beginne. We hebben daarmede Gods deugden geschonden, en een drievoudige dood over ons gehaald. Hierover zou ik wel aan het schrijven kunnen blijven, Maar wie zal in woorden kunnen uitdrukken in welke diepte wij gevallen zijn. Daar zegt de Schrift ons genoeg van.

Kinderen, mochten jullie blinde zielsogen daar eens voor opengaan, opdat de rust in de wereldse dingen u werd opgezegd, en ge de Heere eens achterna mocht leren

schreien dat ge nog zo ongelukkig zijt, een slaaf van de vorst der duisternis, na zo heerlijk geschapen te zijn.

En nu daalt de Heere in Zijn dierbaar Woord zo laag af over dat gevallen mensdom. Dat Hij goed en recht is, en dat Hij de zondaars zal onderwijzen in de weg. En als ge recht zondaar moogt worden, dan is er hulpe besteld bij een Held, nooit buiten Hem. Want Hij heeft de pers alleen getreden, en er was niemand van de volkeren met Hem.

Kinderen, blijf liever heel uw leven achter Hem aanhangen met zuchten en geweën, als met een ingebeelde hemel straks voor een gesloten poort afgewezen te worden.

Och kinderen en kleinkinderen, wij weten niets. De Heere weet alles.

Mocht dit geschrevene ooit in uw handen komen, och wie weet, mocht de Heere het nog dienstbaar maken, al was het maar voor één van mijn nageslacht!

11. DOOR RECHT VERLOST

enige aantekeningen over het leven van

GEERTJE HARDLOPER-SMIT

geb. 20 sept. 1901 te Oldebroek

overl. 29 dec. 1980

door

A. Loosman te Urk

Met voorwoord door ds. M. v. d. Ketterij te Urk

'Sion zal door recht verlost worden, en hare wederkerenden
door gerechtigheid' Jesaja 1:27

BOEKHANDEL STUUT — RIJSSEN — 1983

Voorwoord

Daar mij gevraagd werd om een voorwoord te schrijven in de uit te geven levensbeschrijving van Geertje Hardloper, geboren Smit, heb ik dat niet durven weigeren. Nademaal ik Geertje gekend heb en nog enige omgang met haar gehad heb, is het mij des te aangenamer om dat te doen.

Ge zult in haar levensbeschrijving vernemen hoe zij van God bekeerd is.

Neen, ze heeft zich niet aangeboden om bekeerd te worden, want ze was een vijandin van God en Zijn volk. In haar is bevestigd wat er in Jesaja 65: 1 staat: 'Ik ben gevonden van degenen die naar Mij niet vraagden'.

O, wat een wonder van vrije genade, dat de Heere ze uit de wereld en zonde gehaald heeft. Ge kunt het lezen in het boekje, de weg die de Heere met haar gehouden heeft. Ze is bekeerd zo God al Zijn volk bekeerd. Ze had een Bijbelse bekering en heeft door genade de Christus der Schriften mogen vinden, kennen en vervolgen te kennen.

O, wat is het nog een wonder van God geweest haar te roepen, te rechtvaardigen, te heiligen en nu is ze voor eeuwig verheerlijkt voor de troon.

De drie stukken, die nodig zijn geleerd te worden tot zaligheid, waren haar niet onbekend. Een rijke levenservaring is haar geschonken. Veel heeft ze de verborgenheden Gods aanschouwd. Ze was een uitgezet mens en met Gods arme volk heeft ze geleefd. Haar leven is een leven van op en neer geweest. Toch heeft de Heere grote en heerlijke weldaden verheerlijkt.

De vrucht daarvan was, dat ze met alles een arm mens is gebleven en ze buiten de bediening van Christus door de Heilige Geest niet kon leven. Nu is ze niet meer op aarde en de Heere heeft haar opgenomen in de heerlijkheid. Ze is verlost, God heeft haar welgedaan.

O, wat een groot voorrecht is het om hier in de vreze des Heeren te leven. Maar de druk en de smaad is haar niet onthouden. Ze heeft geleerd wat de Heere Jezus gesproken heeft, nl.: 'Ze hebben Mij vervolgd, en ze zullen ook u vervolgen.'

Dat is ze nu al te boven. Voor veel jammer is ze weggenomen. Ze mag nu eeuwig haar hart op halen. Ze heeft een ouderwetse bekering gehad, niet naar de geest des tijds, gelijk het helaas in onze droeve dagen is. Het boekje zal zijn weg wel vinden.

O mijn lezer, ik hoop dat de lezing u bij aanvang of voortgang tot bekering leide. In dit boekje kunt ge lezen hoe God een mens bekeert. Ik hoop dat het ook in vele handen mag komen van ons opkomend geslacht en de Heere daar ook rijkelijk Zijn zegen over mag gebieden. Ook voor haar man die nog leeft, de kinderen en kindskinderen mocht de lezing nog ten zegen gesteld worden, opdat er straks geen eeuwige scheiding valle. Voor Gods lieve volk zij het nog ter bemoediging en ter vertroosting, tot lering, tot ontdekking en tot onderwijzing.

De Heere, de Koning Zijner duurgelokchte kerk, stelle de uitgave nog tot een rijke en eeuwige zegen en dat te midden van deze droeve dagen, waar er zo weinig van het Godswerk openbaar komt. Dat geve de Heere naar de grootheid Zijner barmhartigheden.

Urk, 8 juni 1983

Ds. M. v.d. Ketterij

Hoewel er al vele boekjes over bekeringsgeschiedenissen en leidingen, die de Heere met Zijn volk gehouden heeft, verscheen zijn, hetzij door hunzelf of door een ander beschreven, heeft het ons toch goedgegemaakt, dit op veler verzoek, enkele aantekeningen op te schrijven over een vrouw die de Heere vreesde.

Och, wat hebben wij deze vrouw veel bezocht. Meestal op zaterdagmiddagen, daar wij vanwege ons werk alléén maar op die dag konden.

En wat is het dan menigmaal gebeurd, dat hetgeen zij vertelde uit haar leven, 's zondags letterlijk door Gods knechten van de kansel werd weergegeven. Och, dan dachten wij wel eens hoe dat mogelijk was. Alsof zij er zelf bij hadden gezeten. Maar hier kunnen wij zien, wat in de binnenkamer gebeurd, van de daken gesproken wordt. Daarom zullen wij proberen, van hetgeen zij ons verteld heeft zo getrouw mogelijk weer te geven.

Och, waar zijn zij nog, die eerlijk met een ziel omgaan op weg en reis naar de eeuwigheid. Och, wat is zij door velen versmaad en veracht. Maar er waren ook anderen, die haar beminden vanwege de leidingen des Heeren die Hij met haar gehouden heeft. Daarom waren er ook nog maar enkele vrienden die haar op het laatst bezochten.

Veel heeft zij in haar leven gesproken. Maar nu is de mond gesloten. En daarom uit achting en eerbied voor haar, zullen wij dan proberen die zaken weer te geven, die zij in haar leven verteld heeft.

A. Loosman te Urk

P.s.

Het boekje wat in bezit is van de samensteller van deze serie, is afkomstig van Mevrouw K.J. Uyl van de Male, Nijkerk.

Ze schreef op de titelpagina: *het was mijn lieve vriendin.*

Afkomst

Het was in het jaar 1901 op 20 september (in Oldebroek buurtschap Mulligen) dat er bij Gerrit Smit en Hendrikje Doornwaard, een dochter geboren werd. Dit was het zesde kind van deze mensen. Haar vader was jachtopziener van beroep, en runde in zijn vrije tijd nog een klein boerderijtje, bijgestaan door zijn vrouw, daar zij enkele koeien, varkens en kippen hadden. Deze mensen hebben in totaal elf kinderen gehad. Toen deze dochter geboren was, noemden zij haar Geertje. Och, wat waren zij verblijd met dit kind. Ook de vader van moeders kant, welke de Heere vreesde, waar we later nog op terug komen. Zo groeide zij dus op tussen de beesten.

Ze mocht in haar jonge jaren veel indrukken hebben. O, wat was zij altijd bang voor de dood. Want sterven was God ontmoeten. Zij wist, uit kracht van opvoeding, indien ze niet met God verzoend was, zij zou komen op een plaats waar de worm niet sterft. Och, wat zocht zij dan, ook als jong meisje, menigmaal een verborgen plaatsje op, om daar haar hart uit te storten voor de Heere. En dan gebeurde het wel, dat die onrust in haar hart voor een ogenblik verdween.

Want toen zij elf jaar geworden was, dacht zij, dat ze bekeerd was. Hetwelk zij dan ook opgeschreven had, en in een laatje van de kast gelegd had. Maar och, wat is toch een mens, ook Geertje, want toen zij ouder werd, gingen de indrukken weg. En leefde zij naar het goeddunk van haar eigen hart, ondanks alle waarschuwingen van haar ouders en haar grootvader. Want wat deze man in haar zag... altijd een waarschuwend woord. 'Deern, denk erom, want eenmaal komt de tijd dat je sterven moet. En zonder een Borg voor je schuld, en een God voor je hart zul je voor eeuwig omkomen'.

Hoewel er elf kinderen waren, was het toch altijd maar om Geertje te doen. Maar, Geertje ging door en leefde haar eigen leven totdat ze 17 jaar werd.

Ze wilde helemaal van huis weg om te gaan dienen bij andere mensen. Hetwelk zij dan ook aan haar ouders te kennen gaf. Maar deze waren hier op tegen, daar er bij henzelf ook werk genoeg was. Maar zij wou weg tegen de wil van haar ouders. Totdat haar grootvader haar aansprak en zei: 'O Geertje, ga jij tegen de wil van je ouders in, en het huis verlaten. Weet dan, dat dit de Heere zal bezoeken'.

O, wat werd zij toen kwaad op hem en zei: 'Jij oude knelisman, jij hebt altijd wat'. En toen liep ze boos weg. Maar och, wat heeft zij later die woorden beweend. Om tegen haar grootvader 'knelisman' te zeggen.

En dan zo'n man, die in oprechtheid de Heere vreesde. Wat is het toch een voorrecht om zo'n grootvader te bezitten. Want er ging zoveel van hem uit, dat zij toch niet weg durfde gaan. En zo bleef zij thuis bij haar ouders, trouw en onderdanig aan de wil van haar ouders.

In die tijd kreeg zij verkering met Jacob Hardloper, een beste jongen alsook een harde werker. Zijn vader had een boerderij, en was tevens melkophaler bij de boeren.

Toen zij dan enige tijd verkering hadden, gebeurde het eens dat Jaap, met de melkwagen, haar vader tegen kwam.

Deze zei: 'Denk erom, jongen, dat je mijn dochter niet ongelukkig maakt'.

'Nee, hoor', antwoordde Jaap, 'ik zal goed voor haar zorgen, en haar erg gelukkig maken'.

Huwelijk en bekering

Zo hadden zij dan enkele jaren verkering, en gingen op 28 oktober 1920 trouwen. Zij woonden toen aan de Kleine Weg in Oldebroek.

Uit dit huwelijk zijn drie jongens geboren, Jan, Gart en Joop. Hun eerste zoon, Jan, is later gestorven. Maar daar komen we later nog op terug.

Toen zij twee jaar getrouwd waren, en Geertje eenentwintig jaar was, lag haar grootvader op sterven, en moesten alle kinderen bij hem komen. En och, wat waarschuwde hij ze allemaal. Zijnde op weg en reis naar de eeuwigheid. Dat het wat zou wezen om onbekeerd God te ontmoeten. Want dat God, buiten Christus, is en blijft, een verterend vuur en een eeuwige gloed bij wie niemand wonen kan. Maar alleen die gevonden worden, en geborgen zijn in Christus, op grond van recht en van gerechtigheid. Op die ziet de Heere neder, dát is Zijn volk.

Dat kon deze man vertellen, hoe of dat in zijn leven gebeurd was. En zo waarschuwde hij al de kinderen. Toen zij één voor één grootvader nog een hand mochten geven ten afscheid, en ook Geertje kwam, o, toen pakte hij haar beide handen vast. De tranen rolden over zijn wangen. Toen sprak hij dit tot haar: 'O deern, deern, gedenk toch aan de Schepper in de dagen van je jongelingschap, eer dat de kwade dagen, en de jaren zullen komen, dat je geen lust hebt aan dezelve'.

En o, deze woorden zonken met kracht in hart. Zij stond daar een ogenblik als aan de grond genageld. En wat persten toen de tranen uit haar ogen. Zodat ze wenende bij het sterfbed weggegaan is, naar haar huis. Daar is zij in de slaapkamer neergevallen, en heeft het uitgeweend voor de Heere. Och, wat kreeg ze toen te zien tegen Wie zij had gezondigd. En dat zij gedaan had wat kwaad was in Zijne ogen. Zo was zij Zijn gramschap dubbel waardig.

Daar heeft zij dagen en nachten liggen wenen, vanwege die hemelhoge schuld. Dit was in zo'n mate dat ze niet naar de begrafenis kon van haar grootvader, die inmiddels gestorven was. Later zei ze wel eens: 'Ik was de minste van ons huisgezin, de slechtste van de slechtste, maar toch geloof ik dat mijn grootvader wat voor mij gehad heeft. Want, we waren met elf kinderen thuis, maar mij moest hij altijd hebben. Hoewel deze man dat nooit gezegd heeft.'

Maar och, ze lag daar in haar slaapkamer, en de angsten der hel omringden haar. Het vlees bleef aan de posten hangen. Dit heeft zo enige tijd geduurd. De Heere gaf haar wel eens ondersteuning. Maar toch werd ze telkens weer in haar gemis gesteld. Toen kreeg zij te zien, hoe aan Gods gerechtigheid voldaan moet worden.

Toen, na haar 25ste jaar, de Heere door ging werken, en zij met kracht die woorden eens kreeg: 'Vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet, om dat te doen', och, wat kreeg zij toen te zien, dat ze niet aan één, maar aan alle geboden schuldig was. Wat kreeg ze toen in te leven dat niet Adam, maar zij in hem gegeten had. En dat ze nu de dood moest sterven, en dat, dat eeuwig rechtvaardig was. Het vlees vloog van haar af, ze woog nog maar tachtig pond.

Och, ze was bijna bezweken, had de Heere haar niet ondersteund met deze woorden: 'Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde; daarom heb Ik u getrokken met goedertierenheid'.

O, dat zij nu getrokken was. Dat wonder kon ze niet op. Maar, dit was maar van korte duur. Want het was zo genoten, maar ook zo weer toegesloten. Zo leefde zij tussen hoop en vrees, niets anders te verwachten dan voor eeuwig om te zullen komen. Wat eeuwig rechtvaardig was. Want, God kon van Zijn recht niet af. Zo was haar leven altijd wenend over de aarde. Wat dan ook niet onopgemerkt bleef voor anderen.

Eens zei een geoefend kind van God tegen haar (de oude Tim Evink): 'Geertje, als ik jou zo bekijk, is er met jou wat anders aan de hand. Toen heeft ze tegen deze man iets verteld over hetgeen haar was wedervaren. Ze was toen al dertig jaar.

Het gebeurde dat, op zekere zondag, het Avondmaal bediend zou worden. O, wat had zij het in die week van voorbereiding benauwd gehad. Daar ze van binnen zeiden: dat is niet voor jou, jij hebt geen heil bij God, want jij bent een verworpen huichelaar.

Och, wat heeft zij het in die week voor de Heere uitgeweend. Maar, in het diepst van haar hart lag toch een verborgen trekking, om de dood des Heeren te verkondigen. Maar aan de andere kant die binnenpraters. Deze zeiden: denk jij nu werkelijk genade te hebben?

Dit duurde zo tot zaterdag 's avonds toe. Maar toen kwamen met kracht die woorden in haar hart: 'Doe dat tot mijn gedachtenis'. Och, toen vielen alle banden weg, en heeft ze die nacht een ogenblik geslapen. Ja, zo zoet, dat haar lichaam er door verkwikt was. Maar 's morgens was er bij het ontwaken, wéér die stem van binnen die zei: dat het Heilig Avondmaal alleen voor Gods volk was, en niet voor haar. Hoe of zij toen in de kerk gekomen is, is niet onder woorden te brengen. Al zuchtende en klagende, zou God dan Zijn gená vergeten, nooit meer van ontferming weten? Maar o, toen zij dat eerste versje zongen uit psalm 35: 1:

*Twist met mijn twisters, Hemelheer;
Ga mijn bestrijd'ren toch te keer;
Wil spies, rondas en schild gebruiken,
Om hun gevreesd geweld te fnuiken;
Belet hun d'optocht, treed vooruit;
Zoo worden z'in hun loop gestuit.
Vertroost mijn ziel in haar geweest,
En zeg haar: 'k Ben uw heil alleen'.*

O toen, onder dat zingen, kwamen weer met kracht die woorden in haar hart: 'Doe dat tot mijn gedachtenis'.

O, wat heeft zij toen Avondmaal mogen houden. De Heere kwam hier zó in mee, zodat ze toch een ogenblik boven het stof was. Toen de kerk uit ging, stond daar dat oude geoefende kind van God, waar Geertje iets tegen verhaalde wat haar was weder-varen onder het Heilig Avondmaal.

Daar stonden die twee samen te wenen over dat wonder. Dat de Heere nog om wilde zien, naar zulke zondaren als zij waren. Toen zei die oude man: 'Och Geertje, dat moest jij nu eens tegen de dominee vertellen'.

Ze ging toen naar de pastorie en belde aan. Maar met dat ze aangebeld had, kwamen met kracht die woorden in haar hart: 'Mijn eer zal Ik geen anderen geven'. En de Heere sloot alles toe. Maar intussen ging de deur open, en de dominee stond zelf op de stoep. Hij vroeg wat Geertje kwam doen. Ze kon alleen dit nog antwoorden: *dat de Heere nog goed was voor een slecht mens*.

O, hoe of zij toen thuis gekomen is, dat is met geen pen te beschrijven. Vanwege de aanvechtingen van binnen, en de listigheden van de vorst der duisternis. Deze waren zó erg, zodat ze dacht er radeloos van te zullen worden. Maar toen de nood op het hoogst was, en zij dacht om te komen, o, toen dat wonder! Want toen kwamen met kracht die woorden in haar hart: 'De Heere schelde u, gij satan! Is deze niet een vuurbrand uit het vuur gerukt?' Wat gaf de Heere haar toen nog een hemelse nasmaak van die morgen. Daar de duivel voor een ogenblik moest wijken.

Zij heeft drie maal Avondmaal mogen houden vóór haar overgang in Christus. Waar zij later zelf van kwam te zeggen, dat die drie keer haar tot bittere schuld geworden waren. Omdat ze daar haar grond voor de eeuwigheid van gemaakt had. Maar dat de Heere haar al die gronden kwam te ontnemen. En alleen die enige grond kwam te schenken uit het recht vandaan. Jezus Christus en Dien gekruisigd.

Wat heeft zij het vaak gezegd: *dat Hij gestorven is om onze zonden, en opgewekt tot onze rechtvaardigmaking*. Zo was haar leven, waar een ander mee kon zalig worden, daar moest zij de dood mee in.

Satans listen

Och, wat heeft ze het in die tijd toch moeilijk gehad. Wat waarschuwde zij de mensen op weg en reis naar de eeuwigheid. En als ze iemand ontmoette die lachte, o, dan sprak ze: 'Mensen, lach toch niet. Want, je kunt zó voor God moeten verschijnen, en dan onbekeerd. O, dan zal God lachen in uw verderf, en spotten wanneer uwe vreze komt'.

Zo was haar leven op en neer. Dan was het weer eens in de put, maar o, dan liet de Heere Zich niet onbetuigd en verhoogde Hij haar weer.

Het gebeurde eens op een morgen, dat de aanvallen en listen van satan zó erg waren. En dat hij tot haar zei: 'Denk jij nu werkelijk genade te hebben, jij, die het zo verzondigd hebt? Nee, jij bent een verworpen huichelaar. Maak toch een eind aan je leven, want langer leven is langer zondigen. En over de zonden die je niet gedaan hebt, kan God je ook niet straffen'.

En dat ging met zo'n kracht gepaard dat ze nergens meer een uitweg zag. De Heere hield Zich verborgen. Ze kon niets, zelfs niet terugzien op hetgeen geschied was. Zodat zij de wanhoop nabij was. En dan telkens die stem: 'Maak toch een eind aan je leven'. Nu was zij alleen in de keuken, het brood hadden zij gegeten, en zij was de tafel aan het afruimen. In de grootste wanhoop greep zij het mes, en zou het zo in haar borst steken.

O wonder van genade, daar kwamen met kracht deze woorden in haar hart: 'Doe uzelfven geen kwaad, want wij zijn allen hier'. O, dat wonder kon zij niet op. In verwondering riep ze uit: 'O Heere, bent U er dan nog?'

Och, wat leidde toen de Heere haar een ogenblik terug. Ze kreeg te zien dat Hij haar nooit begeven noch verlaten zou. En: 'Want bergen zullen wijken, en heuvelen wankelen; maar mijn goedertierenheid zal van u niet wijken'. En dat Hij Zijn volk nimmermeer verlaten zou. Och, dan kan het water wel eens aan de lippen komen. Maar op Zijn tijd haalt de Heere er Zijn volk uit.

O, wat was ze die morgen hemels gesteld. Daar ze toch een ogenblikje boven het stof was, en de Heere mocht danken voor Zijne bewarende hand.

En haar voor een ogenblik uit de klauwen van satan kwam te redden en te verlossen. Och, wat kunnen wij hier zien, dat de Heere na het zure ook het zoet weer schenkt. Want dit is in haar leven twee keer gebeurd. Dit was de eerste keer.

Een andere keer zou zij zich verdrinken. Maar de Heere kwam haar ook uit deze nood te verlossen. Hoewel de aanvechtingen van de vorst der duisternis vele waren, moest hij toch wijken op het machtwoord van de Heere.

Och, wat kunnen wij hier zien in welke engten zo'n ziel kan gebracht worden. Dat ze heen en weer geslingerd kunnen worden. Maar dat de Heere waakt over Zijn volk. Hij zal ze nimmer om doen komen, in duren tijd of hongersnood. Hoewel de nood weleens hoog kan zijn, en zij het niet meer kunnen bekijken. Ziet toch de Heere neer op die Hem vrezen.

En zo was haar leven en weg altijd door de diepte heen. Waarvan sommige mensen later weleens zeiden: 'Iedereen wordt niet zo diep geleid als u'. Waarop zij dan kwam te antwoorden: 'Ik zal ze geven, één geloof, één hoop en één liefde. Maar nu kunnen de wegen er naar toe onderscheiden liggen. Maar als men vrijgesproken wordt, dat is dan enerlei'.

De weg tot de Vrijpraak

Daar zullen we nu mee beginnen:

Zij was toen vierendertig jaar. O, hoe gebeurde het een keer dat zij zoveel uitgangen kreeg tot die Tweede Persoon. Die werd zó in haar hart verklaard. Toen kwamen met kracht deze woorden in haar hart: 'Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde; daarom heb Ik u getrokken met goedertierenheid'.

Och, hoe werd toen Christus aan haar geopenbaard. En wat kreeg ze toen een uitgang naar dat recht des Heeren. En dat het was: 'Sion zal door recht verlost worden, en haar wederkerenden door gerechtigheid'.

Dat ging met zoveel kracht gepaard, dat voor een ogenblik haar zonden en schuld zo bedekt waren, dat zijzelf geloofde dat ze vergeven waren. Later zei ze daar zelf van: 'Toen leefde ik onder een bedekte schuld'.

O, wat was de Heere toen in haar hart. En wat mocht zij daar toen van getuigen. Want, waar het hart vol van is loopt de mond van over.

Nu gebeurde het op een middag dat zij gezelschap had. Er waren enkele mensen, waaronder ook een zeer geoeffend kind van God, en wel Lammert Schoonhoven.¹⁹

Och, en Geertje was maar aan het spreken uit de volheid van haar gemoed, en dat haar zonden vergeven waren. En zo sprak zij maar door, die middag, wat de Heere in haar gewrocht had. Hoe werd zij hierin door de meeste mensen zalig gesproken. Dat zelfs de dominee (ze was nog steeds Hervormd) tot haar zei: 'Nu is de Borg tussenbeide getreden, en nu zullen de dagen der duisternis vele zijn'.

En zo werd zij opgebouwd. Maar God breekt Zijn volk af. Want Hij kwam: dat, wat Hij gebouwd had, dat zou Hij afbreken, en wat Hij geplant had, zou Hij uitrukken.

O, toen is ze er achter gekomen dat de pijn nog verder lag. Want, toen de middag om was, en de mensen huiswaarts keerden, ging ook Lammert naar zijn huis. Zonder iets gezegd te hebben. Innerlijk verblijd dat de Heere haar deze weldaad geschonken had, maar toch ook bedroefd, dat zij dacht dat haar zonden en schuld vergeven waren. En dit zei Lammert dan ook tegen een paar bekende vrienden. Dat Geertje nu wel dacht dat haar zonden en schuld vergeven waren, maar dat zij zich daarin bedroog.

En u weet wel hoe of dat dan gaat, de één zei het tegen de ander. Op het laatste kwam het bij Geertje terecht. Och, wat was zij bedroefd dat Lammert zo over haar sprak. Zij legde het toen voor de Heere neer in het gebed.

O wonder van genade, toen kwamen met kracht deze woorden in haar hart: 'Wie mij veracht, God wou mij niet verachten'. O, wat was ze toen blij, en dacht bij zichzelf: laat nu Lammert maar komen, want God staat aan mijn zij.

's Morgens vroeg schreef ze een briefje en gaf dat aan één van haar kinderen mee voor Lammert, of hij even langs wilde komen. Lammert maakte zich klaar, en ging naar haar toe. En zo zaten die twee samen in de kamer.

Geertje vertelde wat ze gehoord had, maar ook wat de Heere tot haar gesproken had. En wat hij nu had te vertellen. 'Och', zei Lammert toen, 'dan praten wij daar maar niet meer over. Maar vertel mij dan eens, waar zijn je zonden en je schuld dan gebleven?'

O, toen moest zij zeggen: 'Och Lammert, dat weet ik niet'.

Tegelijkertijd ging de deur open en kwam haar zoon Jan de kamer in met een schaal appels. Toen gebruikte Lammert dit beeld en hij zei: 'Och Geertje, kijk eens naar deze schaal appels. Het zijn wel de vruchten van de boom, maar het is immers zelf de boom niet! Maar och kind, je moest eens met mij mee gaan naar Kampen, daar kun je nog

¹⁹ Lammert Schoonhoven; geb. 9 maart 1897 te Doornspijk, overl. 19 dec. 1946 te Elburg

kerken. Want hier wordt je bedrogen. (Daar stond toen ds. De Jonge in de Oud Geref. Kerk).

Dit spraken ze met elkaar af. En na nog een tijdje met elkaar gesproken te hebben, ging Lammert weer naar huis, nee, dit viel niet in vijandschap. Want zo'n ziel wil recht behandeld worden, want hij had haar in liefde onderwezen. Dat, toen zij die woorden kreeg: 'Sion zal door recht verlost worden, en hare wederkerenden door gerechtigheid', dit nog niet gebeurd was. Maar dat de Heere het ZAL doen, op Zijn tijd, en op Zijn wijze.

Wat kan zo'n zeer geoefend kind van God toch een leiding geven aan zo'n ziel. Nee, hij zette haar niet op een voetstuk maar kwam te vermelden: *Welzalig is de mens, dien God, naar recht, niet wil schuldig keuren.*

Toen enige tijd later ds. de Jonge uit Kampen, een weekdienst hield, deed Lammert Geertje bericht, dat zij daar naar toe zouden gaan. Met enkele mensen gingen zij toen 's avonds naar de kerk. Och, die avond zou zij nooit vergeten. De tekst voor de avond was: 'Tot Hem zal men komen'.

Drie punten verklaarde de dominee.

Ten eerste: Wie ze waren

Ten tweede: Hoe ze kwamen

Ten derde: Wie die 'Hem' was.

O, wat sprak deze dominee die avond. En wat zat Geertje, met hart en mond open te luisteren naar hetgeen gesproken werd. Wat werd in het begin haar hart verklaard. Maar o, toen deze ds. dat alles als grond kwam af te snijden, en in zijn toepassing zo kwam te benadrukken: 'Och gemeente, je moet met een Drieënig God verzoend worden, want anders kan het alle kanten nog uit. Denk maar eens aan Bileam, een man zonder bruielofskleed, de dwaze maagden, een Saul, en zoveel anderen. Wat meenden zij genade te hebben, maar voor eeuwig omgekomen'.

O, toen Geertje dit hoorde, o, wat kromp haar hart ineen. Wat moest zij dáár mee instemmen. Toen de kerk uit ging, en zij buiten stonden, moest zij het bekennen dat ze dit niet kende. En sprak tegen Lammert: 'O Lammert, wat heb jij toch gelijk gehad. Behandel mij toch eerlijk op weg en reis naar de eeuwigheid, want ik heb maar één ziel te verliezen. Want ziel verloren is al verloren'.

Hoe of ze tóen thuis is gekomen! De tranen persten uit haar ogen, en hoe heeft zij het beleden voor de Heere: 'O Heere, ontdek mij toch, want wat ik in dit avonduur gehoord heb, dat ken ik niet. Want U kunt van Uw recht niet af'.

Och, wat heeft zij toen zes weken geleefd tussen hoop en vrees. En steeds maar die woorden: 'Gemeente, je moet met een Drieënig God verzoend worden'. O, wat heeft ze, in die tijd, de Heere achterna geweend. 'Ja', zei ze weleens, 'tranen zijn geen grond voor de eeuwigheid, maar ze kunnen niet gemist worden. O, wat werd haar gemis weer groot.

Ja, voor dat ogenblik groter dan haar bezit. Dat vertelde ze ook eens tegen de dominee waar ze 's Zondags kerkte. Die dominee zei: 'Jij bent ook nooit tevreden, want jij miskent wat de Heere gedaan heeft. Toen ging hij weg.

Maar zij liep daar met een hemelhoge schuld, en zag nergens geen doorzicht meer.

O, hoe moest zij het uitklagen:

*Heer', ik voel mijn krachten wijken
En bezwijken;
Haast U tot mijn hulp, en red,
Red mij, Schutsheer, God der goden,
Troost in noden,
Grote Hoorder van 't gebed.*

Ja, dat was haar levendige klacht.

Dagen van ondertrouw

We schreven dat dit zes weken geduurd heeft. En och, toen op die morgen, het was 28 december 1935 's morgens om acht uur, dat ze achter op de deel terecht kwam. En daar kwam de Heere af te handelen. Waar ze later van zei: *dat de Heere het eerste kwam weg te nemen om het tweede te stellen.*

O, toen kwamen weer met kracht deze woorden in haar hart: 'Sion zal door recht verlost worden, en hare wederkerenden door gerechtigheid'. En ook deze woorden: 'Goed doet geen nut ten dage der verbolgenheid; maar de gerechtigheid redt van de dood'.

O, hoe kwam toen het recht Gods op haar te drukken. En hoe kreeg ze een welgevallen in de straffe harer ongerechtigheid. Toen kwamen met kracht deze woorden in haar hart: 'Zie, dat Ik gebouwd heb, breek Ik af, en dat Ik geplant heb, ruk ik uit, zelfs dit ganse land'.

O, als zij later dat wel eens vertelde, sloeg ze met haar hand op de borst, en zei: 'Dat ganse land'. Och, wat was het hier goed wat de Heere deed. Of Hij haar verdoemde, wat eeuwig rechtvaardig was, of verzoende. Als God maar aan Zijn eer kwam en geen deugd van Hem geschonden werd.

En och, toen zij dacht voor eeuwig om te komen, o, toen trad die Tweede Persoon in, met deze woorden: 'Vader, Ik wil niet dat deze in het verderf nederdale, Ik het verzoening gevonden'. O, hoe is zij toen gewassen in het bloed des Lams. En hoe is zij bekleed geworden met de klederen des heils. De mantel der gerechtigheid werd haar omgedaan.

Hoe werd ze toen de Vader voorgesteld als een reine maagd, zonder vlek en zonder rimpel. O, hoe mocht zij toen horen uit de mond van de Vader: 'Geheel zij gij schoon, mijn vriendin en er is geen gebrek aan u'.

O, wat heeft ze het toen in verwondering uit mogen roepen: '*Abba, Vader*'.

En hoe is zij toen door de Heilige Geest verzegeld geworden. Och, wat heeft zij toen mogen inleven hetgeen met kracht in haar hart kwam: *Dat God niet meer op haar toornen noch schelden zal.* O, wat was zijn daar een ogenblik boven het stof. Terwijl ze daar zo in verwondering zat, verzoend met God, en een recht ten eeuwigen leven gekregen had, toen ging de deur van de schuur open.

En kwam de oude vrouw **Van Oenen** binnen. De Heere had aan deze oude vrouw bekend gemaakt, dat Geertje haar schuld verzoend was. O, wat hebben deze twee samen de Heere groot gemaakt, en nog dit versje gezongen:

*Hij heeft gedacht aan Zijn genade,
Zijn trouw aan Isrel nooit gekrenkt;
Dit slaan al 's aardrijks einden gade,
Nu onze God Zijn heil ons schenkt.
Juicht dan de Heer' met blijde galmen,
Gij ganse wereld, juicht van vreugd;
Zingt vrolijk in verheven psalmen
Het heil, dat 'd aard' in 't rond verheugt.*

Vrouw Van Oenen is toen weer naar huis gegaan. Maar Geertje ging naar haar zielsvriending in Elburg, Grietje van Dijk.²⁰ Och, wat hebben die daar een aangename middag gehad.

²⁰ Zie over Grietje van Dijk, deel III

Wat zijn Gods deugden verheerlijkt geworden. Wat was ook deze vrouw verblijd met het werk hetwelk de Heere in Geertje verheerlijkt had. O, wat heeft deze vrouw ook uit zitten kijken of de Heere nog eens met haar zou doortrekken. En nu dit gebeurd was en zij het nog uit haar mond mocht vernemen, wat mocht Grietje toen spreken van: lieve zuster in Christus.

's Avonds, toen Geertje naar huis ging, kwam ze langs het huis van Lammert Schoonhoven, die net even buiten stond. Lammert vroeg of ze even binnen wilde komen. Geertje stapte van haar fiets en ging naar binnen. Daar zaten enige van Gods echte volk. Toen mocht ze vertellen hoe of die morgen de Heere met haar had afgehandeld. Hoe of zij door recht verlost was geworden. O, hoe zijn daar de deugden en rechten des Heeren verkondigd. Wat werd daar menige traan geplengd, vanwege dat grote werk in haar gewrocht. Wat heeft zij toen ook daar, in dat huisje bij Lammert, haar weg verteld.

En dat middelijkerwijs ds. De Jonge daar nog voor gebruikt was met die preek uit Jesaja 45: 24 b: 'Tot Hem zal men komen'. En dat de Heere nog omgezien had naar zó één, die het alles verzondigd had. In dat nachtelijk uur vroeg Lammert haar een versje op te geven voordat ze naar huis zou gaan. Geertje gaf toen op psalm 25: 4:

*'s Heeren goedheid kent geen palen;
God is recht, dus zal Hij door
Onderwijzing hen, die dwalen,
Brengen in het rechte spoor.
Hij zal leiden 't zacht gemoed
In het effen recht des Heeren;
Wie Hem need'rig valt te voet,
Zal van Hem Zijn wegen leren.*

Dit versje is haar lievelingspsalm geworden. Wat zij later, als haar gevraagd werd een psalm op te geven, altijd opgaf. Maar toen die nacht bij Lammert, is dit versje wenende gezongen. Vanwege dat heil aan haar gewrocht. En met haar aan al Gods kinderen die dat lieve recht, zoals ze dat zo vaak kwam uit te drukken, hebben leren kennen en beleven. En beleefd hebben *dat alléén Sion door recht verlost wordt, en hare wederkerenden door gerechtigheid.*

Hoe is ze daar wenende vertrokken en naar huis gegaan. Ze vertelde aan haar man waar ze geweest was, en dat de Heere in het midden was. En dat er voor een ogenblik geen tijd meer was. Maar dat zij verslonden lag in de liefde Gods des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes. Vrede met God. O, wat een wonder. De volgende dag was ze nog zó hemels gesteld, ja, boven het stof.

's Avonds was er gezelschap in Wezep. Daar waren enigen van Gods echte doorgeleide kinderen. Geertje was daar ook aanwezig. En werd haar gevraagd of ze ook hier eens haar weg wilde vertellen. Ze voldeed aan dat verzoek. Daar de Heere haar ondersteunde, mocht ze het één en ander uit haar leven meedelen. Maar, daar was ook een zeer oude vrouw, die geoefend in de genade was. Die zei tegen haar: 'O mijn kind, welkom in de strijd'.

Maar o, wat schrok ze toen! Want zij dacht alle strijd te boven te zijn. En zo van kracht tot kracht voor te gaan, en voor Gods Heilig aangezicht te verschijnen.

Och, wat heeft ze het toen uitgeweend voor de Heere. Haar mond en tong gesloten, geen woord kon zij meer uitspreken. Ze was voor een ogenblik met stomheid geslagen. Maar Lammert, die daar ook was, en dit bemerkte, zei: 'Kleine kinderen hebben nog geen zorgen'. O, hoe of zij toen thuis gekomen is. Al wenende is ze in

haar slaapkamer gegaan. Daar heeft ze het zo uit- geweend voor de Heere, en gezegd: 'Och Heere, als er nu bij mij een schadelijke weg is, ontdek mij daar dan aan. En leid mij op dien eeuwigen weg'.

En, o wonder van genade, toen kwam de Heere bij haar over. De Heere zei: *dat ze nu wel volgde door bezaaide wegen, maar dat ze ook moest volgen door onbezaaide wegen.* Wat is zij dáár later achter gekomen.

Daar de Heere ook Zijn Eigen volk niet spaart, en haar lieve jongen kwam weg te nemen. Waar u later nog van zult lezen.

Nu zullen wij eerst een stukje overnemen wat zijzelf geschreven heeft over haar zielsvriendin, **Mientje Vrijdag**.

'Wij lezen in Spreuken 10: 7: 'De gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn'. De waarheid daarvan is bevestigd in Gods dierbaar Woord. In Hebreeën 12: 1 staat het met gouden letteren. 'Daarom dan ook, alzo wij zo groot een wolk der getuigen rondom ons hebben liggende'. Denk eens aan Henoch en zijn wandel met God, een Noach en zijn veiligheid in de ark. Ja, denk aan de aardsvaderen Abraham, Izak en Jacob hun geloofswandel en het einde huns geloofs. Lot werd uit Sodom uitgeleid. Ziet een Mozes' keus, leven en einde. Geheel Hebreeën 11 zegt het ons: dat de gedachtenis des rechtvaardigen tot zegen is geweest.

In deze wolk der getuige was ook besloten onze geliefde zielsvriendin, Mientje Vrijdag. In haar is vervuld dat zij in het geloof en de hoop standvastig en lijdzaam heeft volhard.

Zij heeft, uit genade, volhard tot het einde toe. Ze is in 1943 ingegaan in de eeuwige heerlijkheid. Met Paulus mocht zij het getuigen: 'Ik heb de goeden strijd gestreden, ik heb de loop geëindigd, ik heb het geloof behouden. Voorts is mij weggelegd de kroon der rechtvaardigheid, welke mij de Heere, de rechtvaardige Rechter, in dien dag geven zal; en niet alleen mij, maar ook allen, die Zijn verschijning liefgehad hebben'.

O, wat een verlossing, overgegaan van de strijdende naar de triomferende Kerk. Haar wens verkregen, om zonder zonden God eeuwig te verheerlijken. Van onze vriendin, die nu verheerlijkt is, mogen wij met vrijmoedigheid getuigen wat Paulus van Timótheüs getuigde: 'Als ik mij in gedachtenis breng het ongeveinsd geloof, dat in u is, hetwelk eerst gewoond heeft in uwe grootmoeder Loïs, en in uwe moeder Eunice'.

Dit stukje heeft Geertje zelf opgeschreven, wat na haar dood gevonden is. O, wat heeft zij deze vriendin, ja zuster in Christus, nagestaard. Dat zij voor eeuwig verlost van de zonde, God groot mag maken, en het Lam mag volgen waar Het ook heen gaat.

Ook is in 1943 Lammert Schoonhoven gestorven. Deze man is door een ongeluk om het leven gekomen. Och, wat wordt het toch dun op de aarde van Gods echte volk. Maar toch zou het geen scheiding zijn voor altijd, want ook zichzelf is afgelost uit dit tranendal. Maar dat leest u later nog wel. Maar toch was er nog een overblijfsel van dat echte volk.

Allerlei wederwaardigheden

Daarom zullen wij nu proberen een begin te maken wat er na 1935 gebeurd is in de stand van haar leven.

Uit hetgeen nu volgt, blijkt dat zij niet alleen vrienden, maar ook vijanden had. Geertje was in 1935 in naam nog steeds Hervormd. Want ze kerkte toen al veel bij dominee Fraanje en anderen. De dominee, die daar gestaan had, was vertrokken naar elders. Deze ds. kwam niet verder dan het begin van het leven. Maar op het laatst van zijn leven is hij nog tot volle ruimte gekomen.

Enige tijd later kreeg men in Oldebroek een andere dominee. Geertje was vol verwachting hoe deze dominee wezen zou. Maar och, hoe werd zij hierin teleurgesteld. Want, toen ze 's zondags naar de kerk ging om hem te beluisteren, kreeg zij toch zo'n klap op haar gemoed. Want deze dominee was nog veel minder dan de vorige. O, deze man wist nog niet eens van een begin.

Het gebeurde op een morgen, dat ze voor het raam in de kamer stond en zij hem aan zag komen op de fiets. Terwijl zij daar zo stond welde een stil gebed op in haar hart, en wel dit: 'Och Heere, als het nu een kind en knecht van U is, zou hij dan eens binnen mogen komen? Want ik ben ook een mens, en kan mij vergissen, Heere'.

O, wat keek ze toen door het raam, maar de dominee fietste door. Terwijl hij voor het raam voorbij ging, sprak de Heere met kracht deze woorden in haar hart: 'Ziet, de huurling vliedt van de schapen'.

O, wat heeft Geertje toen geweend over deze arme man, die zoveel zielen bedroog op weg en reis naar de ontzaglijke eeuwigheid. U kunt wel begrijpen dat kerken bij deze dominee voor haar afgelopen was. Ook anderen van Gods ware volk konden bij hem niet meer kerken.

Zij woonde nog steeds aan de Kleine Weg. En aan de Kleine Weg woonden nog enkele anderen van Gods echte volk, die toen maar bij elkaar kwamen. Maar het gebeurde korte tijd later, dat deze ds. met een ouderling, huisbezoek kwam doen. Het was zaterdag, haar man was in de tuin bezig en zij zat achter het huis. Geertje zag de dominee met ouderling bij de buurman binnengaan. Maar een uurtje later kwamen ze bij Jacob en Geertje huisbezoek doen. Ze liepen zo achter het huis waar Geertje zat.

De ds. zei: 'Zo, vrouw Hardloper, hoe gaat het met u?'

'Och dominee, het gaat met mij en met u aan op een allesbeslissende eeuwigheid'.

'Ja, ja, dat weet ik wel, maar met u heb ik nog een appeltje te schillen, vrouw'.

'Nu dominee, begin er dan direct maar mee. Maar kom, laten we eerst maar naar binnen gaan'.

Toen de ds. met z'n ouderling, en Geertje met haar man in de kamer zaten, sprak de ds.: 'Zo Geertje, vertel mij nu eens waarom u nu niet meer in kerk komt. Daar ik toch van u gehoord heb, dat u een vrouw bent die de Heere vreest'.

O, een stille verzuchting rees op uit haar hart, of de Heere haar helpen wilde. En ze voelde hoe of de Heere haar kwam te ondersteunen. En zij vertelde hoe de Heere haar had geleid, wat u in het voorgaande hebt kunnen lezen. En toen ze daar iets van verteld had, zei ze: 'Och dominee, dit hoor ik bij u niet, en daar dorst mijn ziel naar. Naar die Waarheid die in Christus ja en amen is'.

De ds. zei toen: 'Ja vrouw, die Waarheid die u daar vertelde, die is er niet meer, die kunt u nergens meer beluisteren'.

En toen sprak ze: 'Och dominee, dat die Waarheid er niet meer is, is niet waar. Maar wel is waar dat zij ontzettend schaars is. Maar gelukkig mag ik hier en daar de Waarheid die in Christus is, nog beluisteren'.

Toen ze dit gezegd had, sprak de ouderling: 'Kom, dominee, laten wij weggaan want ik weet wel wat voor lui het hier aan de Kleine Weg zijn'.

'Kalm aan, broeder', sprak de dominee, 'eerst zullen wij nog een stukje lezen, en een gebed doen'.

De dominee las een hoofdstuk uit Gods Woord en verzocht de ouderling om te eindigen. Maar die bedankte om bij zulke lui te bidden. Zodoende moest de ds. ook zelf eindigen. Na het 'amen' stapte de ouderling meteen op zonder gedag te zeggen. Maar de dominee sprak nog even met Geertje. Ze zei: 'Och dominee, als u wilt spreken over de Waarheid dan staat de deur altijd voor u los'.

'Goed vrouw, ik kom gauw nog eens terug'. De ds. ging zijn ouderling achterna, die al minstens 200 meter van hun boerderij verwijderd was.

Och, u kunt wel begrijpen, dat noch ds. noch de ouderling ooit weer op bezoek zijn geweest. Wat kunnen wij hier zien, dat ze eerlijk omging met zielen op weg en reis naar de eeuwigheid. Of dat nu dominees waren of andere mensen, men ging nooit ongewaarschuwd bij haar weg.

Nu zullen we nog een voorval beschrijven over een dominee waarvan we geen naam zullen noemen. Want, hij is gestorven en gevallen in de handen van een rechtvaardig God. Die eeuwig recht doen zal. Het was op een zekere avond dat die dominee in Kampen zou voorgaan. Ze had deze dominee al enkele malen gehoord, maar toch hoorde ze niet wat ze graag had willen horen, en waar haar hart naar uit ging. Hoe God op het hoogst verheerlijkt wordt en de zondaar op het diepst vernederd. Maar toen zij op deze avond hem toch nog een keer wilde horen, was het wel heel slim. Zo gemoedelijk als nu had ze hem nog nooit gehoord. Over tranen en over zuchten, en dat iedereen niet zover kwam. En dat God een barmhartig God was en groot van goedertierenheid. En zo was daarmee de hele preek gevuld.

Maar aan het einde van de predicatie ging zij naar de consistorie, en vroeg of ze even de ds. mocht spreken. Nu, dat kon. Ze wees hem er op dat God wel barmhartig was, maar dat Hij ook rechtvaardig is. En dat aan Zijn Gerechtigheid genoeg moet geschieden, en dat Sion alleen door gerechtigheid verlost zal worden. Of hebt u het anders geleerd, dominee?

Toen sprak de ds.: 'Och vrouw, wat staat u hoog!'

Maar zij antwoordde: 'Ik sta niet hoog, dominee, maar met die gronden die u vanavond gepreikt hebt, kom je voor eeuwig om. Óf ik ben mis, óf u bent mis, want tranen en zuchten zijn geen grond. Maar ze kunnen niet gemist worden. Want dat heb ik ondervonden, dominee, dat al mijn tranen en mijn zuchten, hoe zoet ze geweest zijn, geen grond zijn. Maar dan mag ik wel met Paulus zeggen: dat, *dat alles mij schade en drek is geworden, om de uitnemendheid van Christus.*

Och dominee, wat zal dat in die grote dag tegen u getuigen. Want dan komt deze avond weer terug. En zal u zich moeten verantwoorden voor al deze zielen, die met ons op weg en reis zijn naar de ontzaglijke eeuwigheid. De dominee zei niets meer, en Geertje ging naar huis.

Maar korte tijd later ontmoette zij haar zielsvriend, **ds. Fraanje**. Na enige tijd met elkaar gesproken te hebben, kwam ook dat voorval ter sprake van die leraar die Geertje in Kampen gehoord had. En ze vertelde daar het één en ander van. Ds. Fraanje zei toen dat hij hem daar eens over onderhouden zou.

Kort daarop ontmoette ds. Fraanje desbetreffende leraar op een vergadering. Na deze vergadering vroeg hij hem even te mogen spreken. En heeft hij deze ds., in scherpe mate, over dat voorval in Kampen, onderhouden. Daar deze ds. wel wist 'hoe laat het was' en wie dit gezegd had, steeg de vijandschap bij deze man ten top.

Ds. Fraanje sprak vrouw Hardloper enige tijd later weer. En zei dat ze hem nu nog eens moest gaan beluisteren, want dat hij hem ernstig had onderricht.

Kort daarop sprak die dominee weer in Kampen. Geertje ging er hoopvol naar toe. Maar wat gebeurde! De dominee staat op de preekstoel, en onder het zingen ziet hij Geertje zitten. Na het lezen van de ouderling gaat hij staan, en wijst haar met zijn vinger aan en zegt: 'Daar zit die vrouw met die rechtvaardigmaking, maar ik geloof er niets van'.

U kunt wel begrijpen hoe bedroefd zij werd, en ze achtte het stilzwijgen beter dan het spreken. Hier kunnen we zien, dat als het op het punt aankomt, alles in vijandschap overslaat. Later vroeg ds. Fraanje er nog eens naar, hoe of het gegaan was.

Toen zij het hem vertelde, och, wat was ds. Fraanje toen bedroefd. Met een wenende stem zei hij: 'O kind, jij zult nog meemaken dat er een derde stroming komen zal'. O, wat heeft deze leraar dat goed aangevoeld, wat later ook uitgekomen is.

Maar nu zult u denken, lezer, zouden vrouw Hardloper en ds. Fraanje niet mis geweest kunnen zijn?

Dan zullen we nog een geval noemen van desbetreffende ds. In Nieuw-Lekkerland woonde de Godzalige vrouw **van Kouteren**. Op een avond moest die ds. daar ook spreken. Maar voordat zij naar de kerk ging, boog ze haar knieën, en vroeg aan de Heere, dat als deze ds. niet sprak naar de mening des Geestes, of dan de Heere eens een teken wilde geven. En of dan het licht mocht uitgaan. Zo ging dit kind van God naar de kerk. En onder het preken, o wonder Gods, ging het licht uit. Dit was voor haar een aanwijzing dat deze ds. valse gronden kwam neer te leggen voor de ontzaglijke eeuwigheid. En dat hij niet sprak naar de zin en mening van Gods Geest, en zijn hoorders bedroog. Hieruit kunnen wij zien, dat niet alleen vrouw Hardloper, maar ook anderen van Gods ware volk, niet meer onder deze ds. konden en mochten kerken. Wat kunnen wij hier zien, hoe dat volk versmaad en veracht wordt als zij eerlijk zijn. En dat de vijandschap ten top stijgt, maar zij had vrede in haar ziel als ze de mensen recht mocht behandelen.

Net zoals zijzelf behandeld was door dat oude geoefende volk van God. Och, wat waren die toch eerlijk tegenover zo'n ziel. Die kwamen geen gronden neer te leggen zonder de Persoonsvereniging met Christus. Want die wisten, uit genade, dat: 'Sion zal door recht verlost worden, en hare wederkerenden door gerechtigheid'.

Het gebeurde een keer op een avond, wij zaten er zelf bij, dat er een vrouw binnen kwam, en die zei: 'O vrouw Hardloper, ik loop toch zo in mijn gemis'. En die vrouw maar aan het praten, en Geertje zei maar niets.

Maar aan het einde van de avond zei ze: 'Och vrouw, nu bent u hier binnen gekomen, en u zei dat u zo in uw gemis liep. Maar, als ik het zo hoor, bent u nog aardig in uw bezit. Die vrouw is weggegaan en is er nooit meer geweest. Later vroegen we er nog eens naar, maar Geertje zei: 'Nee, m'n jongen, ik heb haar nooit meer gezien.' Zo is het als je nog recht met een ziel komt te handelen, en het is niet echt, dan zie je ze nooit meer terug.

Omgang met Gods knechten

Nu gaan we nog even terug naar 1938. Veelal gingen zij naar Doornspijk om daar te kerken. Dan was zij altijd thuis bij Jan Boonen. Wat is in dat huisje van Boonen vaak de Naam des Heeren groot gemaakt. Daar er toen nog verschillenden van Gods volk waren. Maar het gebeurde toen, dat ds. Du Marchie Van Voorthuysen midden in de week daar sprak. Vrouw Hardloper hield zielsveel van deze predikant, omdat hij nog probeerde geen gronden te leggen, waar zij niet gelegd kunnen worden. Evenals ds. Fraanje en ds. v.d. Poel en nog enkele anderen. Ds. Voorthuysen preekte in die tijd nogal regelmatig in Doornspijk. En ook wel in Wezep bij boer Jansen op de deel. En als ds. daar was, ging Geertje daar altijd naar toe. Maar op deze avond was het wel heel bijzonder.

De ds. sprak over Ananias en Safira. Och, hoe werd in deze predicatie haar hart verklaard. Zodat ze wegsmolt onder de heerlijkheid des Heeren. En de dominee preekte maar door, gedreven door de Heilige Geest. En waar dan het hart vol van is,

vloeit de mond van over. Och, hoe werd daar toen Gods recht, en Zijn deugden toch verheerlijkt. De tranen vloeiden rijkelijk uit de ogen van Geertje. Och, wat was zij verwonderd dat de Heere dit nog kwam te schenken, aan zó één, die het, in de stand van haar leven, dag bij dag kwam te verzondigen. O, dan riep ze het gelijk Paulus wel uit: 'Wie zal mij verlossen van het lichaam der zonden'. Dit was altijd haar levende klacht.

Maar ja, de tijd naderde van de laatste bus, die om kwart over negen vertrok, en die moest zij hebben om nog thuis te kunnen komen. Toen ze dan om tien over negen opstond om te vertrekken, de bushalte was tegenover de kerk, zei de ds.: 'Och vrouw Hardloper, blijf maar zitten m'n kind. Wij zullen eerst nog eens zingen uit Psalm 119: 69:

*Gij zijt volmaakt, Gij zijt rechtvaardig, Heer;
Uw oordeel rust op d' allerbeste wetten;
Uw loon, Uw straf beantwoordt aan Uw eer.
Gij eist van ons, dat 'w op Uw waarheid letten;
Dat wij altoos op hogen prijs Uw leer
En 't heilig recht van Uw getuig'nis zetten.*

En als de bus dan weg is, breng ik u zelf wel thuis.

Dus ging Geertje weer zitten, en samen werd dat vers gezongen. Maar de ds. sprak nog een enkel woord, zodat de kerk uit ging om vijf over half tien.

Toen zij buiten kwam liep ze naar de bushalte, en wat gebeurde? De bus, die altijd op tijd was, was tien minuten te laat. En zo kon ze toch nog met de bus mee. Och, wat zag zij hier verwonderd de hand des Heeren in. Dat Hij met haar was en haar geleidde ook in dit avonduur. En daar zij zo vol was van de preek, sprak ze uit de volheid van haar gemoed, alle mensen aan die in de bus zaten. Och, wat was er toen nog een onderworpenheid, daar men hier en daar nog een traan zag wegpinken. Wat mocht zij die avond haar man ook vertellen over hetgeen gebeurd was. En dat de Heere zo in het midden was.

Het was ook eens dat haar zielsvriend, ds. Fraanje, het Avondmaal in Barneveld zou houden. En daar hij Geertje middenin de week sprak, nodigde hij haar uit om 's zondags naar Barneveld te komen. En na toestemming gevraagd te hebben aan haar man, deed zij dit ook. En ze ging 's zaterdags naar Barneveld. Ze logeerde daar bij de familie Waardij. Maar 's zaterdagsavonds ging ze met nog enige andere vrienden naar ds. Fraanje. Het was daar een aangenaam vertoeven in de pastorie. Gods Naam werd er verheerlijkt, en Zijn deugden verheerlijkt zodat de harten ineen vloeiden. Tegen het einde van de avond werd er aan de voordeur gebeld. Er stond een man die de dominee even wilde spreken. Die man werd binnen gelaten, en nam zo deel in het gezelschap. Ds. Fraanje vroeg: 'Zo vriend, wat brengt u zo laat nog hier naar toe?'

Deze man gaf toen te kennen dat hij graag avondmaal wilde houden. Maar de dominee, die deze man niet kende, vroeg op welke gronden hij dat doen wou. Hierop vertelde hij aan de dominee en de anderen het één en ander uit zijn leven. En dacht dat hij daarmee wel Avondmaal kon houden.

Maar ds. Fraanje, behandelde deze man eerlijk en zei: 'Nee vriend, met hetgeen u hier vanavond verteld hebt, mag u morgen niet aan het Avondmaal komen. Want die gronden, die u hier hebt, zijn niet houdbaar voor de eeuwigheid'. Omdat het al laat geworden was, werd het gezelschap gesloten met dankgebed, en een ieder ging zijns weegs.

Ook Geertje ging naar haar logeeradres. Och, hoe weinig kon zij slapen, daar het meest zuchten was en klagen. Maar o, de Heere liet Zich niet onbetuigd. Want hoe

kreeg ze terug te zien op hetgeen de Heere aan haar gedaan had. O, wat werden die woorden weer levendig in haar hart: 'Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde, daarom heb Ik u getrokken met goedertierenheid'. Och, wat mocht zij die morgen verkwikt opgaan naar Gods huis. Ds. Fraanje had als tekst: 'Doe dat tot Mijn gedachtenis' Lukas 22: 19. Haar hart mocht die morgen zo verklaard worden. Ze werd nog eens terug geleid naar de dagen vanouds. O, toen dan ook de tafel des Heeren geopend werd, mocht zij met veel vrijmoedigheid daaraan deelnemen.

Maar eerst nog even dit: Voordat de dominee nog van de preekstoel gekomen was, was de man, over wie we schreven, reeds naar de tafel gekomen, en hij had plaats genomen. Maar toen de gemeente het versje uitgezongen had, zei de dominee dat eerst deze man verwijderd moest worden. Want hij had hem gisteravond ernstig gewaarschuwd, en hij wenste geen vloek over de gemeente te halen door met deze man de dood des Heeren te gedenken. Door één van de ouderlingen werd hem aangezegd dat hij de tafel verlaten moest. De man gaf hieraan gehoor en vertrok meteen uit de kerk. O, hoe had ds. Fraanje het toch goed gezien, want deze man werd een hater van God en Zijn volk.

O, wat kwam de Heere, Geertje toch weer voor aan het Avondmaal met dezelfde woorden van de afgelopen week. Dat Hij haar liefhad en daarom getrokken had. Och, en wat zat zij daar stil te wenen. Hoe kreeg zij te zien, dat toen zij het brood en de wijn gesmaakt had, dat de Heere nu voor haar en al Zijn volk, Zijn lichaam had willen verbreken. En Zijn bloed had willen vergieten, en dat voor zó één, de slechtste van de slechtste. O, zij kon het wonder niet op dat de Heere dit nog had willen schenken. En toen zij 's avonds bij ds. Fraanje op gezelschap was, mocht zij ook daar des Heeren Naam groot maken. Zij vertelde hoe zij die nacht en die morgen zo in de nabijheid des Heeren had vertoefd. En dat Hij haar liefhad met een eeuwige liefde. O, wat heeft zij toen die avond haar weg mogen vertellen.

Maar aan het eind van de avond, zei een vrouw, die daar ook zat: 'Zij kan dat nu wel mooi vertellen, maar ik geloof er niets van!'

Ds. Fraanje antwoordde: 'Wel vrouw, wat scheelt hier dan aan?'

Ze zei: 'Als het waar is wat vrouw Hardloper daar verteld heeft, zou zij die gouden spelden, en dat gouden slot met kralen wel afdoen!'

Geertje antwoordde: 'Och vrouw, u kunt net zo goed van uw hoed of uw jas uw afgod maken, als ik met die gouden dingen. Het is dat u mij er op attent maakt, maar zolang de Heere er mij niet in tegenkomt, doe ik die niet af want ze horen bij m'n dracht'.

En ds. Fraanje zei: 'Is dat alles vrouw? Dan zou ik mijn eigen weg maar eens bekijken! Want van Geertje hebben we deze avond gehoord hoe of zij verloren mocht gaan, maar in Christus zalig is geworden. En dat heb ik van u nog nooit gehoord, vrouw. Daarom, zie een Borg te krijgen voor je schuld en een God voor je hart'.

En daar kon deze vrouw het mee doen. Ds. Fraanje vroeg aan Geertje of ze nog een Psalm op wilde geven, deze gaf op Psalm 25: 4:

's Heeren goedheid kent geen palen;

God is recht, dus zal Hij door

Onderwijzing hen, die dwalen,

Brengen in het rechte spoor.

Hij zal leiden 't zacht gemoed

In het effen recht des Heeren;

Wie Hem need'rig valt te voet,

Zal van Hem Zijn wegen leren.

En de ds. eindigde met dankgebed. Toen elk naar huis ging, zei ds. nog bemoedigend tegen Geertje: 'Trek je het maar niet aan, want de duivel heeft altijd wat'.

Maar Geertje trok het zich wel aan, het liet haar niet met rust. Totdat zij 's maandags weer thuis was, en naar haar slaapkamer ging en zich daar voor de Heere neerboog. Ze weende het uit voor de Heere en bad: 'Och Heere, als het U nu in de weg staat, och, zou u het mij dan willen bekend maken. Want och Heere, dan zal ik het wel afleggen'. Zo weende zij maar. Toen, o wonder van genade, toen kwamen met kracht deze woorden in haar hart: 'Ik heb u niet gekocht door zilver of door goud, maar door het dierbaar bloed van Christus'. O, wat werd ze hierin bemoedigd dat zij het nu niet behoefde af te leggen! Maar later gingen die dingen vanzelf af.

Werkzaam met de schuld van Nederland

Het gebeurde in de zomer van 1937 dat het hooi op het land stond de drogen. Toen het droog was, en het tijd werd om het van het land af te halen, hielp Geertje, met nog enige anderen, haar man, om het hooi naar de schuur te brengen. Zo werd wagen voor wagen naar de schuur gebracht door de mannen. Geertje bleef dan alleen op het land om het losse hooi bij te harken. Het hooi stond net als schoven tarwe bijeen, men noemde dit een ruiter. Nu gebeurde het dat de mannen met een wagen hooi weg waren naar de schuur, en zij met de hark wat los hooi bij elkaar harkte, dat ze plotseling werkzaam gemaakt werd met de schuld van land en volk. O, wat is ze toen achter zo'n ruiter hooi terechtgekomen. Ze heeft het daar zo voor de Heere uitgeweend. O, hoe werd die schuld haar schuld, en die zonde haar zonde. En de Heere liet haar zien dat de maat voor een ogenblik vol was. En, dat gelijk een voerman de teugels op het paard zijn rug wierp, ook de Heere de teugels op Nederland geworpen had, en gezegd: *zondig nu maar door*. O, hoe kwam de Heere tot haar te spreken: 'Ellende zal op ellende komen, en er zal gerucht op gerucht wezen'. En dat dát gehoord zou worden, en dat de Heere tuchtigen zou vanwege hare zonden.

Al wenende riep zij het uit: 'Och Heere, wat zal er dan met Uw arme Kerk gebeuren?' En toen, o wonder van genade, toen sprak de Heere in haar hart: 'Ik zal Juda's steen herbouwen uit het stof'. O, dat wonder, dat de Heere toch Zijn Kerk in stand zou houden. En dat Hij nog toe zou brengen, die van eeuwigheid zijn uitverkoren.

En de Heere heeft Nederland getuchtigd, denk maar eens aan 1940-1945. De ouderen weten hier nog wel van. Was er in 1914 nog een volk wat bidden geleerd had, en de Heere aanliep als een waterstroom voor land en volk. Ook kregen zij nog opening, en de Heere liet Zich verbidden, zodat de oordelen werden afgewend van Nederland. Maar, dat kon in 1940 niet meer. Toen was voor een ogenblik de maat volgezondigd, en trok de Heere door met Zijn oordelen.

Wat kunnen wij hieruit zien, dat de Heere Zijn volk nog wel eens bekend wil maken wat Hij gaat doen. Want: 'Zou ik voor Abraham verbergen wat ik doe?' Nu willen wij vrouw Hardloper niet met Abraham vergelijken, verre van dat. Maar wel, dat zij allebei door hetzelfde bloed gewassen zijn. En nu eeuwig God mogen groot maken. Zo was haar leven een afhankelijk leven, een gebedsleven.

Maar ook kunt u lezen dat ook zij weleens verkeerd was. En dat de Heere haar weer moest terecht zetten, maar dat leest u nog wel. Zo heeft zij een veelbewogen leven gehad.

Ook in de oorlog was haar oog op God gericht. Nooit klopte iemand tevergeefs bij haar aan. Bij anderen werden ze nog wel eens weggestuurd, en gezegd: ga maar naar Geertje. En als dan die mensen uit de steden bij haar kwamen, gaf zij ze altijd te eten, en ook onderdak voor de nacht. Hoe vaak is het dan niet geweest dat ze zo bewogen was met deze mensen, dat zij ze mocht wijzen op die enige Naam, Jezus Christus. Och, hoe werd dan menige traan geplengd.

En als die mensen dan 's morgens weer weggingen stopte zij ze altijd wat toe, om onderweg te eten of voor hun gezinnen. Zodat haar man weleens zei: 'Jij zult jezelf nog weggeven'.

Waarop zij dan antwoordde: 'Och man, de Heere zal het wel voorzien'. Zo mocht ze dan meedelen, van hetgeen de Heere hun geschonken had. En zo zijn zij door de oorlog heengekomen. Nooit geen gebrek gehad, maar altijd nog zoveel om ook anderen hierin te laten delen.

Verhuisd naar de Kleine Weg

Zo is zij met haar man in 1951 verhuisd van de Kleine Weg naar de Posthoorn, (nu Wittensteinsallee). Ze kwamen nu op de boerderij van haar schoonvader. Dertig jaar hadden zij aan de Kleine Weg gewoond. O, wat lagen daar een herinneringen. Och, hoe menigmaal heeft zij daar ontmoetingen gehad met de Heere. Ja, hoe is daar haar ziel vrijgesproken. En hoe is daar menigmaal met Gods arme volk des Heeren Naam grootgemaakt. U kunt wel begrijpen dat haar verzuchting was, of de Heere mede op zou willen trekken. En of het verhuizen in Zijn gunst mocht wezen.

En o, wat liet haar toen de Heere zien, *dat zij geen huis had met handen gemaakt, maar eeuwig in de hemelen*. En dat, als zij haar loop in dit Mesech geëindigd had, zij dan dat gebouw mocht binnentreden, dat van geen wankelen weet. En zo is ze gegaan naar de boerderij van haar schoonvader. En och, de Heere liet Zich hier niet onbetuigd, ook mocht zij hier de nabijheid des Heeren wel eens smaken.

Veel mensen zijn bij haar geweest, ook van Gods arme volk. Altijd waren zij en haar man gastvrij. Nooit klopte iemand tevergeefs bij haar aan. Altijd gaf zij onderdak, het was haar nooit teveel. Ook ging zij zelf wel eens op reis.

Zo was ze op een keer op een gezelschapsdag. Toen dat gezelschap geopend was nam daar een man het woord, en sprak uit zijn leven. Maar o, wat was dit zouteloos en rechteloos. Hij vertelde meer over z'n eigen eer, dan over de eer van God.

Op een gegeven ogenblik kon Geertje zich niet langer inhouden. Ze zei: *dat zo de Heere Zijn volk niet leidde*.

O, wat gaf de Heere haar daar een vrijmoedigheid. Met veel opening heeft ze daar toen haar weg mogen vertellen. De mensen die daar waren, zeiden later zelf, dat er nog zelden zo'n dag geweest was. Daar op dat gezelschap, waar wel honderd man was, kreeg zij toen zo'n bekendheid, dat vele mensen, uit heel Nederland, naar haar boerderij kwamen. En wat is daar de Heere groot gemaakt voor al Zijn weldaden aan zó een bewezen.

Wij schreven dat zij ook wel eens verkeerd was, en dat de Heere haar dan kwam recht te zetten.

Ze waren in 1951 op de boerderij van Jaap z'n ouders gekomen. Deze boerderij had haar man van z'n vader overgenomen met dien verstande, dat zijn vader bij hen mocht inwonen. Want, de moeder van Jaap was op 6 januari 1951 gestorven. Dus woonde deze oude man bij hen in, in een aparte kamer. Maar wilde je naar deze man toe, dan moest je bij hen door de kamer want daar was de ingang. Zes jaar heeft deze man nog geleefd. En is op 6 augustus 1957 gestorven.

Maar nu het volgende. Toen zij dan deze boerderij overgenomen hadden, moest er weer hard gewerkt worden. Ook Geertje hielp hard mee. Vooral 's zomers, als het hooitijd was en mooi weer, dan moest het hooi zo vlug mogelijk naar binnen. Dan gebeurde het wel dat Geertje, na het eten, tegen haar man zei: 'Lees maar een klein stukje uit Gods Woord, zo veel te vlugger kunnen we weer aan het werk'.

En zo ging dat telkens na het eten. En Jaap gaf gehoor aan zijn vrouw, en las dan ook een klein stukje uit Gods Woord. En dan meteen weer aan het werk. En zo ging dat een tijdje door. Ja zelfs zó erg, dat als Geertje 's avonds naar bed ging, ging ze liggen zonder haar knieën te buigen. Vanwege de vermoeidheid van haar lichaam.

Och, wat kunnen we hier toch zien, dat een kind van God ook uit de weg kan wezen. Maar de Heere weet wel wegen en middelen om ze weer terug te brengen op dat heilspoor. Want, toen de Heere het moe was, gebeurde het op een morgen dat ze in de kamer aan het werken was, wat stoffen en zemen. Plotseling hoorde ze, in de kamer naast haar, spreken. En daar ze niemand bij haar schoonvader naar binnen had zien gaan, werd ze toch wel nieuwsgierig wat deze man aan het praten was. En stilletjes luisterde ze aan de deur. En daar haar schoonvader net brood had gegeten, dankte deze man de Heere voor de gaven, hen nog gegeven. Dit was een gewone, natuurlijke man. Maar, terwijl ze naar het gebed van haar schoonvader staat te luisteren, vallen met kracht deze woorden in haar hart: 'Want de kinderen dezer wereld zijn voorzichtiger, dan de kinderen des lichts'.

O, wat zonken die woorden in haar hart, gelijk een bliksemstraal van de hemel. Zodat ze daar als aan de grond genageld stond. De stofdoek viel uit haar handen. O, hoe persten toen de tranen uit haar ogen. Wat liet de Heere haar toen zien op welke weg zij was. En hoe zij Hem verlaten had, Die toch gezegd had, nooit meer op haar te zullen toornen, noch schelden. Och, hoe is zij toen naar haar slaapkamer gegaan, en daar viel ze plat voor de Heere neer. O, wat heeft ze het daar toen uitgeweend voor het aangezicht des Heeren. Ja, drie dagen en drie nachten. Zodat, op het laatst, toen de Heere Zich verborgen hield, zij met David wel kon getuigen:

'Mijn ogen zijn bezweten, rood geschreid,

Naar het uitzien van Uw heil, met heet verlangen'.

O, wat kende zij de Heere recht en gerechtigheid toe. En dat het voor eeuwig recht was, dat Hij zó één, zo als zij was, met één klap van voor Zijn aangezicht weg deed. O, wat kwam de Heere haar hier Vaderlijk te kastijden. Terwijl zij het daar zo uitweende voor de Heere, werd Hij met innerlijke ontferming bewogen. Want toen, toen de nood op het hoogst was, o, wonder van genade, toen kwamen met kracht deze woorden in haar hart: 'Is niet Efraim Mij een dierbare zoon, is hij Mij niet een troetel-kind? Want sinds Ik tegen hem gesproken heb, denk Ik nog ernstelijk aan hem'.

En o, toen riep zij het uit: 'Och Heere, denkt U dan nog steeds aan mij, aan zó één! Die het alles verzondigd heeft?'

O, wat sprak toen de Heere: 'Ja, Mijn kind, Want bergen zullen wijken, en heuvelen wankelen; maar mijn goedertierenheid zal van u niet wijken'. O, dat wonder, dat de Heere nog tegen haar spreken wilde, dat kon zij niet op. Wat heeft ze het toen uitgeweend over dat wonder, dat de Heere toch nog terug gekomen was. En wederom tot haar gesproken had. Wat mocht ze het toen voor de Heere belijden: *Waarom was het op mij gemunt, daar zovelen verloren gaan dien Gij geen ontferming gunt.*

O, mijn lezer, toen dat eeuwige voorrecht: 'Ik zal Mij ontfermen, diens Ik Mij ontferm'. Och, dat wonder van vrije genade, dat de Heere nog zo goed voor haar was. Daar zei ze van: 'Daar is de eeuwigheid voor nodig om dat wonder uit te wonderen.

Hier hebt u kunnen lezen, dat dé Heere Zelf Zijn volk weer terug brengt op het heilspoor. Waarop de dwaas niet zal dwalen, en de kreupele niet zal wankelen. Ze zei wel eens: 'M'n jongen, als de Heere wat geeft, maakt Hij eerst plek en plaats om het te geven. En dan geeft Hij geloof om het te geloven. Want vandaag aan de dag komen er mensen bij mij, en als ze aan het vertellen gaan, regent het teksten en versjes. Maar, als je dan vraagt: hoe was je vóór die tijd gesteld, dan hoor je meestal niets. Want ik kom er steeds meer en meer achter, dat het zo genoten maar ook zo weer toegesloten

is. Maar die mensen kunnen het altijd vasthouden. En zijn altijd bekeerd, maar ik kom er steeds meer achter onbekeerd te zijn in mezelf. Alleen als de Heere Zich nog weer eens openhaard. Ja, dan mag ik het uitroepen: *'Dat is de stem mijns Liefsten, ziet Hem, Hij komt, springende op de bergen, huppelende op de heuvelen! Ja, Hij is, blank en rood; Hij draagt de banier boven tienduizend.* O, dan mag ik wel eens wegzinken in dat wonder. Want, ik weet wat er voor de dood maar ook ná de dood wezen zal. Om dan voor eeuwig bij Hem te zijn, Die mij, en al Zijn volk gekocht heeft met Zijn dierbaar bloed. Maar wat er in de dood wezen zal dat weet ik niet, want dat is de laatste vijand die overwonnen moet worden'.

Sterven van haar zoon Jan

We hebben u geschreven, dat toen haar ziel vrijgesproken was, en zij 's avonds op gezelschap was in Wezep. En dat haar mond voor een ogenblik gesloten was, en dat de Heere zei: *dat ze nu wel volgde door bezaaide, maar dat ze ook moest volgen door onbezaaide wegen.* We hebben u er al iets van laten lezen. Maar nu willen wij schrijven over haar zoon Jan.

Deze jongen, was altijd een zeer ernstige jongen. In zijn jonge jaren ging hij ter catechisatie in Nunspeet bij ds. Fraanje. En hij ging altijd met z'n moeder mee naar de kerk. Nooit was hem iets teveel. Altijd iedereen helpen waar maar te helpen was. 's Avonds ging hij meestal mee naar de gezelschappen. En och, dat was zijn lust en zijn leven, om maar naar de gesprekken te luisteren van Gods arme volk. Vaak ging hij ook alleen daar naar toe. En och, hoe menigmaal stroomden dan de tranen ook over zijn wangen vanwege het geluk van dat volk. Ook vanwege zijn eigen ongeluk. Deze man ging altijd bezwaard over de aarde vanwege zijn zonden. Och, hoe menigmaal stortte hij z'n hart dan ook uit bij Gods volk. Maar, ook bij de God van dat volk, daar hij dan de verborgen plaatsen opzocht. Zo was zijn leven, een zeer ernstige jongeman dus. Hij was getrouwd en had één dochter, die vernoemd was naar zijn moeder. Dit gezin woonde op een klein boerderijtje, waar zij enige beesten hielden, want hij was ook nog melkrijder. Dit had hij van zijn vader overgenomen, die ook altijd melkophaler is geweest. Zo ging dat van vader op zoon.

Nu hadden zij bij hun vader een stuk land, waar ze groente verbouwden voor eigen gebruik. Nu gebeurde het dat de tijd aangebroken was om de boontjes te leggen. Dat deed hij dan samen met zijn moeder. Och, wat hield Geertje toch zielsveel van deze, haar jongen. Z'n moeder begon aan de ene kant van het land de boontjes te leggen, en hij aan de andere kant. Toen deze twee zo samen bezig waren, gebeurde het, dat bij Geertje deze woorden met kracht in haar hart kwamen: 'Zie, gij zult het met uwe ogen zien, maar daarvan niet eten'. O, wat was zij verwonderd, over deze woorden. Ze dacht een ogenblik dat zij zou gaan sterven, en dat deze woorden voor haar bestemd waren. Maar toen ze doorging met boontjes leggen, en dicht bij haar zoon kwam, werden die woorden steeds maar sterker. En werd ze ook op hem gewezen.

Och, u kunt wel begrijpen hoe of ze daar onder gesteld was. Want, vlees kan vlees niet missen, of de Heere moet je ervan losmaken. Zo liep ze al die tijd, met een bezwaard gemoed, over de aarde. Enerzijds denkende dat zijzelf zou sterven, maar anderzijds dat haar zoon zou sterven. Vandaar dat ze aan één van haar schoonzussen vroeg: indien haar iets zou overkomen of zij dan op de kleine jongen wilde passen. Want, Joop was toen 16 jaar. Dat beloofde haar schoonzus.

Maar, op 24 april 1959 overleed haar zoon, vermoedelijk door een hartaanval. Och, wat heeft ze het toen uitgeweend voor de Heere. Er kwamen verschillende van het echte volk van God bij haar, die zeiden dat ze toch aan Jan niet behoefden te twijfelen. Daar hij bij hen zo menigmaal had uitgeweend over de zonden. Maar o, wat was

Geertje toen eerlijk, en gaf als antwoord: 'Dat weten jullie toch ook wel, dat tranen geen grond zijn voor die ontzaglijke eeuwigheid? Hoewel ze niet gemist kunnen worden, maar alleen de enige grond is, Christus en Zijn gerechtigheid'. Och, wat heeft ze de Heere achterna geweend, of Hij haar bekend wilde maken waar haar zoon was. Zes weken heeft ze daarin verkeerd. Maar toen heeft de Heere dat van haar weggenomen, want ze h  d niet te weten waar hij was. En wat God gedaan had dat, dat eeuwig rechtvaardig was. O, wat mocht ze toen hierin berusten. Och, wat heeft zij toen ook moeten leren om de Heere te volgen door onbezaaide wegen, die voor vlees en bloed niet meevallen. Maar de Heere kwam haar te ondersteunen en te sterken in dit Mesech.

Band aan ds. Du Marchie van Voorthuysen

Het gebeurde eens, ze was op bezoek bij twee vriendinnen van haar, dat ze zoveel uitlatingen van de Heere kreeg. Ze lag z   verslonden in de liefde Gods, dat haar aangezicht blonk vanwege die uitlatingen. Een ogenblik kon ze niets zeggen. De twee vriendinnen dachten dat Geertje zo zou sterven. Maar toen haar spraak terug kwam, mocht ze toch getuigen van de hoop die in haar was, en dat de Heere Zich niet onbetuigd liet. En dat ze zo nu en dan de nabijheid des Heeren nog wel eens mocht gevoelen en smaken. Zo kunnen we zien, dat de Heere na het zure, ook het zoet weer eens geeft. Zo hebt u dan kunnen lezen van die onbezaaide wegen. Maar ook hebben wij geschreven van die derde weg waarvan ds. Fraanje zei dat Geertje die nog zou meemaken.

Daarom nu het volgende: Door het heengaan van ds. Du Marchie Van Voorthuysen naar Leersum, kwam onze plaats vacant. Toen wij nu enkele jaren vacant waren, gebeurde het dat een zeker dominee zich aangetrokken voelde naar de Oud. Ger. Gem. in Ned. Zodoende vroeg ook Urk of hij eens wilde komen preken. Deze beurt werd vastgesteld op een vrijdagavond. Wij belden Geertje op, of ze ook zin had deze dominee te beluisteren. Dat wilde ze wel. Dus haalden wij haar met haar man voor die vrijdagavond op, en gingen ter kerk bij deze dominee.

En och, wat had die dominee die avond een schone rede. Maar toen de kerk uit was, en we bij ons thuis nog even een kopje dronken, was Geertje z   stil. Ze zei heel weinig. Daar de tijd vorderde, werd het tijd om haar naar huis te brengen.

Onderweg vroegen we vrouw Hardloper: 'Wat zegt u hier nu van? Want het zou wel eens kunnen wezen, dat deze dominee op onze plaats kon komen'.

'Och jongen', antwoordde ze, 'ik had er veel van verwacht, de rede is schoon, maar het leven wordt gemist. En dit is wat dominee Fraanje bedoelde met 'de derde weg' in de gemeente. O, als ds. Fraanje die nog eens horen kon. Hij zou zich omkeren in zijn kist. Maar hij is voor eeuwig verlost, hoewel hij er veel voor gewaarschuwd heeft. Want, ik heb hem persoonlijk horen zeggen op een begrafenis van een student: 'O gemeente, terug, terug! We moeten terug naar de aloude leer van onze vaderen. Want als we zo door gaan, dan zal de Heere wijken met Zijn lieve Geest'. Och, wat heeft deze leraar dat goed aangevoeld en gezien'.

Toen Geertje dit vertelde stroomden de tranen uit haar ogen, en zei ze nog: 'Ik kan er niet boven gaan staan, want wie weet, als het de Heere niet verhoedt, waar ik nog terecht kom. Maar jullie hebben op Urk een kind en een knecht gehad. Veel heb ik onder deze leraar mogen kerken. En als ik me niet bedrieg, heeft de Heere hem nog wel eens willen gebruiken, als middel in Zijn hand, om mij in dit tranendal te mogen ondersteunen'. Want met Kerst 1966 stond ds. Van Voorthuysen voor de tweede maal op Urk, en wij hadden vrouw Hardloper opgehaald. Want, altijd kwam zij met bid-dank- en feestdagen naar onze plaats. Maar, op die eerste Kerstdag mocht de dominee

spreken over de nederige geboorte van Christus. Dat Hij de hemel had willen verlaten, om voor Zijn volk de deugden des Vaders te voldoen. Want aan Gods gerechtigheid moest voldaan worden. En dat had Christus vrijwillig op Zich genomen. Och, wat leidde toen de Heere haar in die nederige geboorte. En hoe of Hij de pers alleen getreden had, en niemand van de volkeren met Hem was. O, wat mocht zij die dag toch kerken, daar de Heere Zelf nog getuigenis gaf van Zijn Eigen werk in haar gewrocht. O, dat wonder kon zij niet op.

En toen ze 's avonds het eten hadden genuttigd, wou ze graag even naar de pastorie. We zij daar naar toe gegaan. Wat gaf de Heere haar toen een opening in het spreken. Wat mocht ze daar die avond vertellen, hoe of Hij haar gekocht had met Zijn dierbaar bloed, En dat alléén op grond van recht en van gerechtigheid. O, we horen het haar nog zeggen: 'O dominee, Sion zal door dat lieve recht verlost worden, en hare wederkerenden door gerechtigheid. Want met minder zal de Heere zeggen: 'Ga weg van Mij want Ik heb u nooit gekend'. Want er kan wat wezen wat niet echt is, en toch voor echt door gaat'.

'O m'n kind, vast waar, dat is vast waar vrouw. Want als ik me niet bedrieg, heb ik dat mogen leren door genade. Want ik heb het meegemaakt in IJsselstein achter bij de wetering op Zondagmiddag 1 sept. 1933. Dat ik zoveel uitgangen kreeg tot die Tweede Persoon en dat recht zo kreeg toe te vallen. Zodat met kracht die woorden in mijn hart kwamen: 'Sion zal door recht verlost worden, en hare wederkerenden door gerechtigheid'. O, wat lag daar voor een ogenblik veel zoetheit in. Maar toen ik terug liep, moest ik over een bruggetje van de wetering. En halfweg het bruggetje sprak de Heere: 'En nog zijt ge niet verlost'. Noch is het Christus niet. Maar toen ik 's middags in Montfoort bij ds. Koster kerkte, kwam die leraar alles te verklaren wat ik die middag had meegemaakt. O, dat wonder dat het nog kon. En dat Sion door recht zal verlost worden. 's Maandagmorgens ging ik naar ds. Koster toe, om te vragen of ik hem ook mocht rijden in de week. En dat was goed. Maar ik moest even binnen komen. En daar vertelde ik wat er die zondagmiddag gebeurd was achter bij de wetering. Maar ik vertelde niet van dat bruggetje. Toen zei deze leraar: 'Och mijnheer Voorthuysen, dit zou een toeleiding kunnen wezen tot Christus'. O vrouw Hardloper, wat behandelde deze leraar mij toch eerlijk.

Maar het jaar daarop, op 1 februari, op mijn kamer in Apeldoorn, kreeg ik dat lieve recht toch zo te omhelzen. En sprak Die God mij vrij van schuld en straf, en gaf mij een recht ten eeuwigten leven. Met deze woorden: *'Ik zal niet meer op u toornen noch schelden'*.

O, wat vloeiden die harten ineen van ds. Van Voorthuysen en Geertje. Wat mochten ze hier elkander ontmoeten in een Ander. De avond was zó om. Aan het einde van de avond vroeg ds. Van Voorthuysen aan Geertje een psalm op te geven. Deze gaf op Psalm 25: 4. En de dominee eindigde met dankgebed.

Nu we het toch hebben over deze leraar, zullen we nog een ontmoeting schrijven. Och, wat mocht Geertje de echte leraars toch altijd opdragen in het gebed. Toen ds. Du Marchie van Van Voorthuysen zijn eerste vrouw stierf, o, wat had zij te doen met deze leraar. En wat mocht zij hem neerleggen in het gebed voor het aangezicht des Heeren. En wat mocht ze ook hem daarin opdragen, of de Heere hem in dit smartelijk verlies wilde ondersteunen. Wat mocht zij dan ook vragen, of de Heere nog een woordje voor hem had. Om hem als condoleantie toe te wensen. Toen de dag van begravenis was aangebroken, en zij in dat morgenuur haar knieën kwam te buigen en de Heere aanliep als een waterstroom. En kwam te zeggen: 'Och Heere, U weet wat wij in deze dag zullen gaan doen. We gaan de vrouw van Uw kind en knecht

begraven. Och Heere, hebt u dan niet één woordje voor hem, om hem dat als condoleantie toe te wensen? Want hij is toch Uw knecht. Och Heere, het is wel verzondigd, maar doe het nog om Christus wil'.

Zo lag ze daar te zuchten en te wenen voor het aangezicht des Heeren. En toen, o wonder van genade, toen kwamen met kracht deze woorden in haar hart: 'Ik zal u onderwijzen, en u leren van de weg, dien gij gaan zult; Ik zal raad geven; Mijn oog zal op u zijn'. O, wat mocht ze toen de Heere erkennen, voor deze woorden haar gegeven voor Zijn kind en knecht. O, dat wonder kon zij niet op, dat zij dat hem mocht toewensen. Toen er na de begrafenis gelegenheid was om de dominee te condoleren, sprak zij dan ook deze woorden van de Heere Zelf gekregen. En voegde daarbij: 'O dominee, die grote Ik, zal u nimmer verlaten, en op uw verdere levensweg, zal Hij u onderwijzen. En dat ons oog bij aan- en voortgang op die grote Ik, geslagen mocht zijn.' O, wat heeft de Heere die Waarheid ook bevestigd tot op de dag van vandaag.

Want het gebeurde op Pinksteren daarna, dat wij met vrouw Hardloper, op Pinkstermaandag naar Leersum naar de kerk gingen. De dominee had als nabetrachting op het Pinksteren zijn tekst uit Rom. 8: 16: 'Dezelfde Geest getuigt met onzen geest, dat wij kinderen Gods zijn'. Och, hoe mocht in dit morgenuur haar hart verklaard worden.

Daar de dominee voor zichzelf ook zo levendig gesteld was, vloeide het maar uit zijn mond, wat de Heere hem gaf te spreken. O, wat was zij verwonderd dat de Heere nog zo met Zijn Geest zo in het midden was. Wat mocht ze daar nog een ogenblikje wegzinken in de liefde Gods.

En dat Hij een waarmaker van Zijn Woord was. En Zijn gunst- en erfvolk nooit zou begeven. Al kan dan het water wel eens aan de lippen komen. Maar, hier mocht zij dan een ogenblik verslonden liggen in die gunst des Heeren. Het laatste versje werd gezongen uit Psalm 89: 7:

Hoe zalig is het volk, dat naar Uw klanken hoort!

Zij wand'len, Heer, in 't licht van 't Godd'lijk aanschijn voort:

Zij zullen in Uw Naam zich al de dag verblijden;

Uw goedheid straalt hun toe; Uw macht schraagt hen in 't lijden;

Uw onbezweken trouw zal nooit hun val gedogen,

Maar Uw gerechtigheid hen naar Uw woord verhogen.

O, hoe mocht zij dit versje al wenende meezingen, vooral die twee laatste regels. Och, wat sprong toen haar hart van vreugde op. Wat liepen de tranen over haar wangen, over dat vrijmachtig welbehagen, aan zó één bewezen. Toen de kerk uit ging zei ze zelf: dat ze in haar hart gewoon had meegeprekt. Vanwege de betrekking op deze leraar, wilde ze, eer we naar huis gingen, eerst nog even de dominee een hand geven. Dus gingen we nog een ogenblik naar de pastorie. Daar was nog een ogenblik kerk na de kerk. O, wat vloeiden die harten ineen. En wat was ze blij dat ze deze leraar nog weer eens gehoord had. En dat de Heere het nog had welgemaakt.

Maar de tijd drong dat we weer naar huis moesten. Maar voordat we weggingen sprak zij ook nog zo ernstig zijn huishoudster aan (die inmiddels zijn vrouw geworden is). Dat zij nog zo bevoorrecht was, om deze leraar nog te mogen helpen in zijn weduwnaarschap. En dat de Heere haar nog de lust en de gezondheid daartoe gaf. En of het nog aan haar hart geheiligd mocht worden. Want: 'Voor zoveel gij dit een van deze mijn minste broeders gedaan hebt, zo hebt gij dat Mij gedaan'. Zo mochten we afscheid nemen. Toen we naar huis reden wou ze nog een versje zingen en wel uit psalm 94: 8:

*De Heer zal, in dit moeilijk leven,
Zijn volk en erfdeel nooit begeven;
Het oordeel keert, vol majesteit,
Haast weer tot gerechtigheid;
Al wie oprecht is van gemoed,
Die merkt het op, en keurt het goed.*

O, wat mocht ze in die week de nabijheid des Heeren toch smaken. Soms moest zij gaan liggen vanwege de uitlatingen des Heeren. Zo mocht ze nog een rijken zegen wegdragen van het Pinksterfeest, en mocht ze met de dichter zeggen:

*Een milden regen zondt G', o Heer,
Op Uw bezwijkend' erf'nis neêr,
Om sterkt' aan haar te geven.*

O, dat wonder aan zó één bewezen. En dat de Heere, nog in gunst op haar wou neerzien. Zo mocht ze dan, bij tijden en ogenblikken, die zoete vrede in haar hart proeven en smaken.

Zo gebeurde het dat ds. Van der Poel in Ermelo zou komen preken, en tevens daar Avondmaal bedienen. Wie deze dominee gekend heeft, weet wie hij was, ook deze leraar zat meer in de put dan er boven. Ook Geertje was erg aan deze ds. gehecht. Ja, door een band die nimmermeer kon breken. Hij noemde haar altijd 'zus'. Als hij in de buurt sprak, ging ze er dan ook altijd heen om hem te beluisteren.

Elk jaar gingen wij met haar een dag op reis. En altijd ook even naar deze leraar en **Jantje van Ee**. Het gebeurde op een keer, ds was toen voor de tiende keer geopereerd, dat wij bij hem kwamen, en hij het nog zo kwam te getuigen: 'Och zus, toen ik daar boven op dat kamertje lag in het ziekenhuis. O, toen was het maar een overstapje, want toen was ik een ogenblikje buiten mezelf. En lag ik verslonden in Christus. Maar nu kan het niet'.

'Och dominee', sprak Geertje, 'als Hij een ogenblikje in de ziel is, dan is alles zoet en goed wat de Heere doet. Maar als Hij weer toesluit, dan moeten we wel klagen gelijk Job deed: 'Mijn Rechter zal ik om genade bidden'. De Heere heeft u nog weer willen oprichten, en u mag weer bij uw vrouw verkeren. Wat is dan de Heere nog goed voor u, dat Hij u dat nog geschonken heeft. Want nu blijft er niets anders over dan: 'Strijdt om in te gaan', want het blijft een strijd op leven en dood. Want Paulus zegt: 'Wie zal mij verlossen uit het lichaam dezes doods?'

'O zus, dat is eeuwig waar, die man, die alles schade en drek geacht heeft om de uitnemendheid van Christus, die man is er door. Maar wij staan er nog voor.

Zo mochten we die morgen een ogenblikje, daar hij nog uiterst zwak was vanwege de operatie, verkeren. We gingen daarna naar Jantje van Ee.

Maar nu terug naar die avond in Ermelo. Geertje zou er die avond ook heen. Maar ze wist niet dat er bediening van het heilig Avondmaal was. Maar o, wat was ze voor haarzelf, in de stand van haar leven, ellendig gesteld. En hoe zuchtte ze het ook uit voor het aangezicht des Heeren: 'Hoe kom ik ooit nog tot U bekeerd?'

Maar o, hoe hield de Heere zich toch verborgen voor haar. Zodat ze het uit moest roepen: 'Zie, ga ik voorwaarts, zo is Hij er niet, of achterwaarts, zo verneem ik Hem niet'. O, het was alsof de aarde van ijzer, en de hemel van koper was. Geen zucht en geen gebed ging er door. En dan zó ellendig gesteld. En zo moest zij die avond opgaan naar Gods huis. Ze had geprobeerd het aangezicht des Heeren te zoeken, of Hij het

nog wel mocht maken in dat avonduur. Maar och, wat ging ze toch moedeloos naar Ermelo.

Toen zij daar zo in de kerk aankwam, en zag dat de tafel des Heeren daar was toegericht, was ze toch zó ellendig gesteld. Maar o, toen de dominee ging spreken over die Kanaänese vrouw, hoe of zij, met al haar noden en behoeften, tot Christus kwam. En hoe of ze door het volk werd afgewezen. Maar hoe of Christus Haar zei: 'O vrouw! groot is uw geloof; uw geschiede, gelijk gij wilt'.

Daar zij daarvoor een grote niet en nul voor God geworden was. En dat zij toen mocht verloren gaan, om voor eeuwig zalig te moeten worden. O, ze mocht met Asaf zeggen: 'Ik was een groot beest bij U'. Maar ook: *'En mij, hiertoe door U bereid, opnemen in Uw heerlijkheid'*. En o, wat mochten die woorden toch in het hart van Geertje zinken. Wat zat zij daar stil te wenen in haar bankje. Over dat wonder dat de Heere haar nog gedachtig was. En haar nog die liefde kwam te schenken die alle verstand te boven gaat, waar zij niet op gerekend had. Maar Die God is een verrassend God, Die kwam toen het bij haar niet meer kon.

Toen de dominee de tafel aanrichtte, o, wat kwam toen de Heere tot haar te spreken: 'Ik ben in Mijnen hof gekomen, o mijn zuster, o bruid! Ik heb mijn mirre geplukt met Mijn specerij; Ik hem Mijn honigraten met Mijn honig gegeten; Ik heb Mijn wijn, mitsgaders mijn melk gedronken. Eet vrienden! drinkt, en wordt dronken, o liefsten!' O, wat mocht zij toen met veel vrijmoedigheid naar die tafel komen. Om te gedenken, hoe of Hij voor haar geleden had, gestorven was, maar ook opgewekt om onze rechtvaardigmaking. O, hoe liepen toen de tranen over haar wangen. En wat sprak toen ds. Van der Poel: 'O zus, en dat voor weglopers, albedervers, doemelingen, maar in Christus zoenelingen'. O, wat was het daar goed verkeren, aan die tafel des Verbonds. Daar de Heere Zelf in het midden was, en getuigenis gaf van Zijn Eigen werk. Als laatste werd nog Psalm 42: 1 opgegeven:

*'t Hijgend hert, der jacht ontkomen,
Schreeuwt niet sterker naar 't genot
Van de frisse waterstromen,
Dan mijn ziel verlangt naar God.
Ja, mijn ziel dorst naar de Heer;
God des levens, ach, wanneer
Zal ik naad'ren voor Uw ogen,
In Uw huis Uw Naam verhogen?*

Zo mocht zij dan avondmaal houden met Gods arme volk. O, wat mocht ze toch een zoete nasmaak hebben van hetgeen gebeurd was. Alsmede de Heere erkennen voor al Zijn weldaden aan zó een bewezen. Dat Hij het nog zo wel had willen maken.

Omgang met ds. Van de Ketterij

Nu volgt nog een stukje over een leraar die zij ook zeer beminde, en van wie zij zielsveel hield. Het gebeurde toen ds. Van de Ketterij voor het eerst op Urk sprak, dat wij haar opbelden of ze ook zin had deze leraar te beluisteren? En ze wilde erg graag deze dominee weer eens horen. Ze had hem vroeger ook wel beluisterd. Wij haalden haar voor die kerkdienst op die vrijdagavond. Och, wat had ze toen in dat middaguur, ds. Van de Ketterij bij de Heere mogen brengen in het gebed. En of de Heere nog eens getuigenis van Zijn Eigen werk wilde geven.

En, o wonder van genade, de Heere sprak in haar hart, dat ze voor hem lag te zuchten: 'Want deze Mijn zoon was dood is weer levend geworden'. U kunt wel begrijpen welk

een band tussen haar en hem viel, gewrocht door de Heere Zelf. O, dat zijn banden die nooit meer verbroken kunnen worden.

Zo ging zij, die avond op naar de kerk. Daar dominee die avond over de Moorman sprak, werd haar hart toch zó verklaard in die predicatie. Toen wij haar 's avonds weer naar huis brachten was ze zo levendig gesteld voor haarzelf. Zodat ze zei: 'O m'n jongen, die is de Waarheid die ik dertig jaar geleden van ds. Fraanje hoorde. O, wat kon die leraar, als hij in Uddel sprak, ook dat lieve recht verklaren. Precies zo als ds. Van de Ketterij dat vanavond gedaan heeft'.

Wat gaf de Heere toch getuigenis van Zijn Eigen werk. Wat was ook Geertje verheugd toen ds. het beroep naar onze plaats aannam. Zodat, toen hij bevestigd werd, ook zij gekomen is om daar getuige van te zijn. We horen het ds. Van der Poel nog tegen haar zeggen: 'O zus, ben jij ook nog gekomen om broer Van de Ketterij weer te bevestigen in het ambt?'

'Ja dominee, antwoordde zij: 'Want deze Mijn zoon was dood, en is weer levend geworden'. U kunt wel begrijpen, dat als ze over deze leraar sprak, ze dat enkel met achting en eerbied deed. Zo waren er twee mensen, die bij haar kwamen, en negatief over deze leraar spraken. Maar o, hoe kwam ze deze mensen te waarschuwen om zo niet door te gaan. En alzo niet te spreken. Maar, dat zij eerst de hand eens in eigen boezem moesten steken. En kijken hoe deze er dan uit zou komen. Want de splinter bij een ander ziet men altijd, maar de balk, die in eigen oog is bemerkt men niet.

O, wat hadden zij graag iets negatiefs, uit de mond van Geertje willen horen. Om het dan op onze plaats rond te strooien, en zo twist en tweedracht te zaaien. Maar, zij kwam het op te nemen voor deze leraar. Die zijzelf bij God vandaan gekregen had. En zo moesten deze mensen weggaan zonder enig resultaat. En Geertje werd steeds meer aan de dominee verbonden. Ja, zelfs zó, dat als haar man gewild had, zij nog op Urk had willen wonen, vanwege die Waarheid die in Christus, ja en amen is, nog te mogen horen. Daarom kwam zij ook altijd met de feestdagen naar onze plaats.

'Och', zei ze eens, 'jongen, weet dat jullie een geschenk hebben van de Heere. En ik mag hem elke avond nog voor het aangezicht des Heeren leggen in het gebed'. O, wat was Gods volk toch verblijd met deze man. En dat de Heere hem weer had willen oprichten, en hem uit zijn druk verhoogd heeft.

Het gebeurde eens dat de dominee in Amersfoort moest preken, en wij mochten hem rijden. Maar, eerst moest hij naar het ziekenhuis in Zwolle een patiënt bezoeken. Daarna gingen wij naar vrouw Hardloper. Och, wat was de dominee moe, van binnen en van buiten. Hij was voor zichzelf zó ellendig gesteld, zodat hij nergens meer door kon kijken. Maar toen wij bij haar binnen kwamen, en daar zo een ogenblik zaten, o, toen mochten die harten van Geertje en de dominee in elkander vloeien. En mocht het ene kooltje het andere nog eens aansteken. O, die taal die wij daar gehoord hebben is spaarzaamelijk. Maar zij is er toch nog. En wat was die dominee voor zichzelf levendig gesteld.

Nadat wij daar gegeten hadden, en haar man gelezen had, kwam de dominee nog met een enkel woord deze maaltijd te eindigen. En de Heere te danken voor wat Hij nog gegeven had bij het spreken, en bij het eten. Maar de tijd drong dat we weg moesten. Wat mocht toen deze leraar 's avonds nog een ogenblik spreken. Daar de Heere nog getuigenis gaf van Zijn Eigen werk aan zó één bewezen.

De laatste jaren

Wat heeft Geertje toch ook een veelbewogen leven gehad. Het gebeurde tien jaar geleden, dat de Heere met kracht deze woorden in haar hart afdruckte: *'En stil berust in Zijn beleid, van nu tot in all' eeuwigheid'*.

Och, wat de Heere met deze woorden voor had kon zij maar niet achter komen. En hoe of ze ook het aangezicht des Heeren zocht, Hij hield dat voor haar verborgen. Maar toen is zij van lieverlede *blind* geworden door staar op haar ogen. Toen de dokter er op aandrang om zich te laten opereren, o, toen kwamen met kracht die woorden weer in haar hart. Daarom had zij geen vrijmoedigheid om zich te laten opereren. En moest ze dan de laatste jaren blind over de aarde gaan.

'Och', zei ze eens, 'het is goed wat de Heere doet. En dat ik al de ongerechtigheid dezer wereld niet meer behoef te zien. Maar, alleen mijn oog op Hem mag slaan'.

Zo kwamen wij een keer bij haar en vroegen: *hoe of zij nu evengoed alles nog kon doen?*

Toen zei ze: 'O m'n jongen, dat is 's morgens, als ik m'n knieën buig, m'n eerste verzuchting. O, Heere, bewaar me toch voor ongelukken, opdat de vijand zich niet over mij mocht verblijden'. En hoe heeft de Heere dat waar gemaakt. Daar ze gewoon haar werk kon blijven doen, al was het dan in alle gebrekkigheid.

Och, ds. Du Marchie van Voorthuysen zei eens: 'Zij ziet meer als menig ander met goede ogen, als is zij blind. Want ze heeft geopende ogen van de Heere gekregen. En die sluiten nooit meer. Maar die zullen straks Christus mogen aanschouwen'.

En zo ging dus haar leven voort. Totdat zij is afgelost van het lichaam der zonden, en nu voor eeuwig Thuis mag zijn. Daar zullen wij nu een aanvang mee maken. Maar alleen nog even dit:

Het was 28 oktober 1980 dat de familie Hardloper zestig jaar getrouwd was. Men hield dit op passelijke wijze op de boerderij. Haar zoon Gart, die samen met zijn vrouw een bloemenwinkel heeft, had twee bloemen meegenomen. Eén voor vader en één voor moeder, daar deze bloemen lekker roken. Nu gebeurde het dat ds. Van der Poel ook op bezoek kwam. Deze zag en rook die bloem op de borst van Jaap en Geertje. En hij sprak tot haar: 'Och Geertje, het is de roos van Saron niet, hoor. Want, die ruikt naar bloed en naar gerechtigheid. Want Hij is toch de schoonste aller mensenkinderen'.

Zo zullen we nu overgaan tot haar sterven.

Het gebeurde in 1977 op 20 september, toen zij 76 jaar werd, dat 's morgens de Heere met kracht, met deze woorden in haar hart kwam: 'De dagen uwer vreemdelingschap nemen een einde'. Och, wat heeft ze het toen uitgeweend voor de Heere over dat wonder. Dat zij toch nog een vreemdeling was in dit Mesech. Toen wij 's avonds bij haar waren dacht ze dat dit haar laatste jaar zou worden. Maar toch moest zij nog drie jaar wachten. Toen is zij afgelost.

Veertien dagen voor Kerst waren wij nog bij haar, en spraken af dat zij bij leven en welzijn de Kerstdagen op Urk zou doorbrengen. En dat we nog zouden opbellen voor de tijd. Toen wij 's woensdags voor Kerst opbelden, hoorden wij dat ze een hersenbloeding had gehad, en dat ze stervende was. 's Middags zijn wij met wijlen Auke Kaptein nog naar haar toe geweest. Toen wij de kamer inkwamen gaven wij haar een hand. Haar schoondochter Garrigtje vroeg aan haar: 'Ken je deze mensen nog'. Maar je kon haar zó slecht verstaan. Maar toch gaf zij blijken van herkenning.

En o, wonder, toen opeens sprak zij zo duidelijk: 'O Auke, die kroon moet omgekeerd, omgekeerd, omgekeerd worden. O, die dood'.

Toen sprak Auke: 'Och vrouw Hardloper, dat is toch in je leven gebeurd. Hij heeft toch de schuld en de zonden voor je weggedragen. En Hij heeft toch voor u geleden en is voor jou gestorven. Opdat jij eeuwig mag leven. Och vrouw, wat ben je toch gelukkig. En het is nog maar een klein ogenblik, en dan ben jij verlost van jezelf en

van de zonde. Dan mag jij voor eeuwig God groot maken, waarvan jij in je leven hebt getuigd'.

Toen vroeg zij: 'Wil jij dan nog een gebed doen?' Toen heeft Auke nog een gebed gedaan. Och, wat mocht onze vriend dat nog in afhankelijkheid doen. Wat kwam hij haar op te dragen aan de Genadetroon. O, wat smeekte hij, of de Heere nog eens opening geven wou aan zijn kind dat daar lag. En, o wonder van genade, toen hij 'amen' zei, toen sprak ze zo luid dat versje, uit Psalm 116: 7:

*'Wat zal ik, met Gods gunsten overlaán,
Dien trouwen Heer voor Zijn gená vergelden?
'k Zal bij de kelk des heils Zijn Naam vermelden,
En roepen Hem met blijd' erkent'nis aan.*

'Dat moeten we ook even zingen'. Och, hoe is dit versje wenende gezongen. Och, hoe hebben we ons verwonderd over dat volk, als je daar ligt. Aan ene kant lam, en blind en bijna niet te kunnen spreken. En om dan zo'n versje op te kunnen geven. Maar, als de Heere in je hart is dan kan dat. Na het zingen hebben we afscheid van haar genomen.

Toen we terug reden zei Auke: 'Och jongen, wat is dat volk toch gelukkig. Want ik kom er steeds meer en meer achter dat: alléén door het bloed van Christus en Diens gerechtigheid. Want ik krijg rust nog duur. Dagen en nachten loop ik over de zolder. Och jongen, houd je bij deze Waarheid, van dat volk. Want dan kom je niet bedrogen uit. En zoek die God voor tijd en eeuwigheid'. En och, na deze middag heeft ze weinig meer gezegd.

Alleen 's zaterdagsmiddags heeft ze nog een versje opgezegd. Wat ze ook nog gezongen hebben met haar familie, uit Psalm 103: 9.

*Maar 's Heeren gunst zal over die Hem vrezen,
In eeuwigheid altoos dezelfde wezen;
Zijn trouw rust zelfs op 't late nageslacht,
Dat Zijn verbond niet trouweloos wil schenden,
Noch van Zijn wet afkerig d'oren wenden,
Maar die, naar eis van Gods verbond, betracht.*

En na dit versje heeft zij niets meer gezegd. Dat heeft geduurd tot maandag 29 december. Toen, in dat morgenuur, om tien over negen, nog een laatste snik, en ze was voor eeuwig Thuis. In het Vaderhuis met zijn vele woningen. Och, wat is zij daar van verwondering aangekomen, met tranen in de ogen. Is het dan toch waar geweest? En och, die tranen heeft de Heere Zelf afgewist. En die worden bewaard in Zijn fles. Och, wat heeft zij toen dat kroontje voor de voeten van dat Lam mogen werpen. En och, wat heeft zij het toen mogen uitroepen: '*Gij, Gij, o Lam Gods, Gij hebt ons Gode gekocht met Uw dierbaar bloed*'.

O, wat zal zij daar gezien hebben, wat zij hier op aarde 'door een spiegel in een duistere rede' zag. Maar nu van aangezicht tot aangezicht en met Abraham, Izak en Jacob aan te zitten aan de ronde tafel. Nu nooit meer lam, noch blind. Want daar zal geen inwoner meer zeggen: *ik ben ziek*. Maar daar mag zij voor eeuwig, en tot in alle eeuwigheden God groot maken.

Och, wat lag zij vredig in haar kist. Toen wij dinsdagsmiddags met dominee Van de Ketterij op rouwbezoek waren, och, wat sprak ook deze leraar toen nog op het sterfhuys, van de hoop die in haar gevonden was. En dat zij nu mocht wezen in de eeuwige gelukzaligheid. Ja, in een land waar Christus Koning is. Toen we haar zo

vredig zagen liggen, zei dominee, uit de betrekking op deze vrouw, dat je er zo naast zou gaan liggen.

Maar och, de Heere had voor hem nog werk. Hij moest weer verder in dit Mesech. Maar zij was verlost, God had haar welgedaan. Nu nooit meer behoeven te zondigen, maar voor eeuwig bij haar Borg en Middelaar.

Op vrijdag 2 januari 1981, is zij begraven door ds. H. Van Leeuwen. Deze ds. had de familie gevraagd. Want, toen hij nog in Elburg stond, bezocht hij haar vaak. Dominee begon de rouwdienst met het zingen van psalm 103: 8 en 9. En sprak naar aanleiding van Psalm 103: 17.

Na de rouwdienst gaf hij nog op Psalm 89: 7. Daarna zijn we naar het kerkhof gegaan, en hebben haar stoffelijk omhulsel toevertrouwd aan de schoot der aarde. Dominee sprak nog een enkel woord uit Openbaringen 7 vers 9 t/m 14.

En gaf als laatste vers nog op Psalm 68: 12:

*Maar 't vrome volk, in U verheugd,
Zal huppelen van zielevreugd,
Daar zij hun wens verkrijgen;*

Na het zingen van deze Psalm zijn wij teruggekeerd naar de aula. Daar heeft dominee nog een enkel woord gesproken. Daarna heeft wijlen Auke Kaptein nog gesproken. Deze gaf nog op Psalm 116: 7.

Daarna heeft ouderling Van Woerkom nog gesproken. En tenslotte hebben wij nog een versje opgegeven, welk zij ook altijd opgaf uit Ps. 25: 4:

*'s Heeren goedheid kent geen palen;
God is recht, dus zal Hij door
Onderwijzing hen, die dwalen,
Brengen in het rechte spoor.
Hij zal leiden 't zacht gemoed
In het effen recht des Heeren;
Wie Hem need'rig valt te voet,
Zal van Hem Zijn wegen leren.*

Dit was dan het einde van de rouwplechtigheid. Och, gestorven in het oude jaar, en begraven in het nieuwe jaar. Om voor eeuwig een nieuw jaar te mogen aandoen.

Hier hebben wij u dan enige zaken meegedeeld uit haar leven, en uit haar sterven. Och, het is in alle eenvoudigheid geschreven. En alleen aangaande hetgeen zij ons verteld heeft. De Heere mocht het nog willen zegenen, en de Waarheid bevestigen uit Spreuken 10: 7: 'De gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn'.

Urk

A. Loosman

**12. Enige leerzame aantekeningen uit het leven van
CORNELIA DONSELAAR - PATER, 1890-1955
te Driebergen, later te Ede**

Komt, luistert toe

Door J. van Dam

Deel III en VI

**DE PALMBOOM
1993**

Persoonlijke gegevens

Cornelia Pater was getrouwd met Gerrit van Donselaar. Zij waren beiden in 1890 geboren en hadden een heel goed huwelijk. Vrouw Donselaar overleed in 1955, dus 65 jaar oud. Gerrit Donselaar overleefde haar 26 jaar en is heengegaan in 1981 op 91-jarige leeftijd.

In 1939 verhuisden ze van Driebergen naar Ede. Ze hadden gekerkt bij ds. Van Brummen en bij ds. Smits, ds. Du Marchie van Voorthuysen, ds. Zandt, ds. Keck, enz. Ze hadden ook veel omgang met andere geofende kinderen Gods zoals Pieter en Marigje Mellegers, Alie Ipema, Kniep en z'n vrouw, ds. Blaak, enz. Later verhuisden zij naar Ede en daar waren Jan Boon, Fr. van Doorn en andere zeer nauwe vrienden.

Leven in de vreze Gods

Cornelia Pater had het grote voorrecht om zeer jong de Heere te mogen vrezen. Ze kon zich van haar vierde jaar af herinneren, dat ze geloofde te moeten sterven en God niet te kunnen ontmoeten, waardoor zij als kind reeds een aanklevend leven had. Zij behoorde tot een zeer gezegend geslacht (familie Pater te Bunnik), waaruit er velen zijn toegebracht tot de Kerk, die zalig zal worden.

Als jong meisje werkte ze in de huishouding bij een opa, die wel de Heere vreesde, doch voor haar een strenge baas was. Hij was soms onhebbelijk tegen Cornelia. Totdat de Heere hem toonde, dat zij een uitverkoren vat was. Vanaf die tijd had ze het wel goed bij hem en hij heeft haar nog als een geestelijke vader onderwezen.

De eerste zegen die zij in de kerk ontving, was onder een leraar, die (zoals zij later bemerkte) zelf geen geestelijk leven kende. Later zat ze met zegen onder een ds. Kuilman, die wel de Heere vreesde. Toen wenste ze wel dat die eerste zegen, de trekking, ook onder die ds. Kuilman geweest was, doch de Heere leerde haar dat Hij vrij was, om ook een kromme stok te gebruiken, wanneer het Hem behaagt.

In die tijd werkte de Heere door in haar ziel en na diepe wegen van ontdekking en gemis en beleving van de onkreukbare deugden van de heiligheid en de rechtvaardigheid Gods, openbaarde Zich Christus als de Middelaar Gods en der mensen in haar ziel. Daar had zij in die dagen door Zijn profetische bediening reeds een nabij leven en een zoete omgang met God en mocht zij grote vrede in haar ziel smaken.

Daarop is zij dat leven weer wat kwijtgeraakt en kwam zij in te leven, dat zij zo toch niet sterven kon. In die benauwdheid ontving zij een lieve inleiding in de Tweede Persoon en werd het borgtochtelijk werk van Christus haar persoonlijk ook toegekend. Daar ontving zij die vrede met God, zodat zij met instemming en toe-eigening mocht aanhalen: "Die in Mij gelooft zal leven, al ware hij ook gestorven".

Wij vonden deze zaken in enige ongedateerde brieven van haar, doch zo wij vernamen moet Cornelia deze zaken reeds voor haar 28e jaar beleefd hebben.

Verkering en huwelijk

Op haar 28e jaar maakte zij mee, dat andere meisjes van haar leeftijd trouwden en kinderen kregen. Als zij dat dan meemaakte in Bunnik, dan kwam er toch ook een geoorloofd verlangen in haar hart, om nog eens een man en kinderen te mogen hebben.

In Driebergen was er een Gerrit Donselaar, die leefde met Gods volk. In de voorzienigheid Gods vertelden vrienden hem, dat er te Bunnik bij Pater een meisje was en dat zou juist een meisje voor hem zijn. Maar (dat werd er bij gezegd, dus daar moest hij dan wel rekening mee houden): "Ze is wel anders dan andere meisjes".

Wellicht in biddend opzien tot God ging hij met paard en brik van Driebergen naar Bunnik en toen hij de afgelegen boerderij naderde, zag Cornelia hem komen. Hij had rood haar, dat was niet naar haar zin. Toch was het haar wel wonderlijk te moede.

Moeder ging met Gerrit zitten praten; dat ging goed, maar toen hij Cornelia even later voor de eerste keer zag (ze kwam vanuit de kelder de kamer in), vond hij haar toch wel klein. Toen moeder voldoende met Gerrit gepraat had, vond ze dat Gerrit en Cornelia in de voorkamer samen verder moesten praten. Daar maakten ze kennis en hij vroeg haar ten huwelijk. Daarop vroeg zij drie weken bedenktijd, want zij wilde "de mond des Heeren vragen" (Joz. 9:14) in zo'n hoogst gewichtvolle zaak. Ze zei reeds, dat hij de eerste liefde van haar hart niet zou hebben. Die was voor Hem, Die voor haar ook veel schoner was dan de mensenkinderen (Psalm 45:3). Toen ze dit verklaard had, was Donselaar tevreden met een tweede plaats.

Het werd dus verkering en ze hadden elkaar echt lief, maar er kwam ook beproeving. Haar andere zuster was kattig en plaagde haar met zijn rode haar en ook met het feit dat Gerrit maar pachtboer was, terwijl de Paters eigenaar waren; maar dit was wel te overkomen.

Een ernstiger beproeving deed zich voor toen de dokter van Bunnik hoorde dat Cornelia verkering had en dus over trouwen dacht. Hij had snel z'n oordeel klaar: "Dat kan niets worden; als zij ooit kinderen moest krijgen, dan zou dat haar dood zijn!"

Toen het jonge stel dit hoorde, greep dat hen toch wel erg aan. 't Was geen bakerpraatje, maar de dokter had het zelf gezegd! Als dit nu zo was, waartoe zouden ze dan trouwen? 't Zou geen volwaardig huwelijk zijn. 't Was dan toch zeker allemaal maar menselijk en van henzelf geweest en dan moesten ze toch maar weer uit elkaar gaan! Ze zagen elkaar enkele weken niet, doch Cornelia mocht met deze zaak voor de Heere komen. Ze had een vrij geweten en de Heere hoorde haar. Zij werd bepaald bij de lofzang van Hanna, waar Hanna vol van geloof mag terugblikken en ook vooruit zien, zeggende: "Totdat de onvruchtbare zeven heeft gebaard..." (1 Sam. 2:5). Cornelia mocht geloven, dat ze mochten trouwen en dat de Heere het wel zou maken. 't Was midden op de dag, doch ze mocht zo gelovig verblijd zijn, dat ze niet langer wilde wachten; Gerrit moest in die blijdschap delen. Ze fietste naar Driebergen en zocht hem op, daar hij op het land aan het werk was.

Enige tijd daarna zijn ze getrouwd, ook in de kerk te Bunnik. Zij betrokken de boerderij van de Donselaars en na enige tijd verwachtte Cornelia haar eerste kindje.

Wat zal ze dit kind voor de geboorte reeds hebben opgedragen aan haar hemelse Vader! En voortdurend was er een tekstwoord dat steeds maar in haar hart was: "En het volk dat geschapen zal worden, zal den HEERE loven" (Psalm 102:19). Dan dacht ze: *Wat zal dit kindeke toch zijn?* Misschien wel een zoon die later nog dominee wordt!

Het kindje werd geboren. 't Was een zoontje, doch, ... binnen een paar uur, in elk geval dezelfde dag, overleed het jongetje, tot zeer grote smart van de jonge ouders. Cornelia werd weer krachtig bepaald bij dezelfde woorden: "Het volk dat geschapen zal worden, zal den HEERE loven!"

Een paar dagen later moest het kindje begraven worden, doch voordat men vertrok naar het kerkhof van Langbroek, werd het kistje bij Cornelia op het kraambed gezet en terwijl zij diep bedroefd ten afscheid naar het kindje zag, werd zij ingeleid in het doopsformulier. We weten niet precies meer om welke woorden het ging, doch het moet wel van die betekenis geweest zijn, dat zij vast mocht geloven dat haar kindje "in Christus geheiligd was" en dat de Heere Zelf hem gedoopt had met de Heilige Geest. Dat was de "betekenende zaak" en die is toch oneindig meer waard dan het

"teken en zegel". Als later Donselaar en Cornelia nog eens vertelden van het zalig heengaan van het kind, dan was dat altijd, tot hun dood toe, met grote ontroering. Na dit kind kregen zij nog zes kinderen, allen voorspoedig geboren en ook alle zes nog in leven. Zo hebben ze zeven kinderen gehad, juist zoals de lofzang van Hanna het uitdrukt: "Totdat de onvruchtbare zeven heeft gebaard".

Kennis van de Persoon van de Heilige Geest

Vrouw Donselaar was dus een begenadigde vrouw. We lezen in één van haar brieven, dat het ook eens Pinksteren in haar ziel was geworden en in een oudere brief vonden we inderdaad ook een stuk, waarin zij over die grote weldaad schrijft. Zij schreef dus kennelijk slechts enkele dagen nadat het gebeurd was, dus het lag nog heel vers bij haar. De zaak was zo groot, dat ze aan het einde van de brief zegt, dat ze er maar iets van kan stamelen. De brief is niet gedateerd, doch moet geschreven zijn in de twintiger of dertiger jaren (toen woonde zij te Driebergen) en was gericht tot haar zuster en zwager (De Ridder) te Amersfoort, die ook beiden de Heere vreesden. De brief is als volgt:

Driebergen,

Zeer geliefde zuster, zwager en kinderen,

'k Stel me voor, als deze letteren zo de Heere wil en wij leven tot u komen, dat oom Janus wel gedacht heeft: "Cornelia heeft geen woord gehouden om nog dezelfde avond te schrijven." Maar oom Janus was nog maar even weg en oom Jan van Bunnik kwam met Cornelis, dus kunt u wel begrijpen, dat daar niets meer van kwam.

Nu is het weer avond geworden en kom ik tante Martha met man en kinderen hartelijk te feliciteren. Het is door de ongebonden goedheid Gods over u en ons, dat u deze dag nog mag gedenken. Geve de Heere u te beleven, dat de weldaden nog eens echt weldaden mogen worden, om dan met de weldaden nog eens opgeleid te mogen worden tot de Gever van alle goed en geringer te mogen worden dan al deze weldaden en trouw aan u bewezen. Wat zijn Gods wegen en gangen menigmaal wonderbaar! Maar o, als ze zaligmakend, zielsvernederend en Gode verheerlijkend werken, dan is elke weg goed. Daarom, geliefden, noodzaakt het mij u dat toe te wensen, dat in welke weg de aanbiddelijke Wijsheid u brengen wil, dat zielsbelevend ervaren mag worden. Het heeft me de laatste malen zeer goed gedaan om ulieden zo gedurig eens te mogen ontmoeten en nu er toch in deze geen gelegenheid is, wil ik trachten, de toestand die ik u in deze week met een paar woorden te kennen gaf, nader mee te delen.

De waarneming, dat het na Hemelvaart geen Pinksteren geworden was, werd bij nacht en bij dag een levendige werkelijkheid en tevens een onmisbare noodzakelijkheid. De Vader eiste Zijn Kerk in volmaakte gehoorzaamheid en daar ging alles weer mee dicht, want o, dat kon maar nooit! Hoe komt het toch ooit eens goed? Zondagmorgen ontmoette ik niets in alles wat ik ondernam. Alles dode werkzaamheden die niets brachten. 's Middags ging ik even rusten, doch ik had geen zweem van slaap en ik zuchtte: "Och, lieve Heere, behoef ik nu toch niet als een werkeloos mens hier te liggen! Kon ik dan maar zuchten voor mijn arme zaad!"

Terwijl ik zo van mijn kant pogingen wilde aanwenden, ging het aan de andere kant open en kreeg ik heel de Kerk naar me toe. Ik werd er middenin geplaatst en ik kon er ook niets aan tegenhouden "want Hij heeft mij bekleed met de klederen des heils" en daar gebeurde het mij, dat de schellen van mijn ogen vielen. Die "Hij" werd aan mijn zielsoog ontdekt. *Hij zal het uit het Mijne nemen en u verkondigen.* Daar verklaart die Persoon des Middelaars niet "Ik zal het geven", neen, "Hij zal het uit het Mijne nemen". Eenzelfde Godheid wordt daar de Heilige Geest toegekend met God de Vader en God de Zoon.

En o, eilieve, daar werden de klederen des heils in mijn ziel verklaard. Hoe elke borgtochtelijke heilsweldaad door de Zone Gods volbracht, Zijn Kerk daadwerkelijk door de Geest werd toegekend en dat was: "Hij heeft mij bekleed met de klederen des heils".

Daar werd de Persoon des Middelaars verklaard als de Vervuller der Goddelijke wet en werd een misvormd schepsel bekleed.

En o, geliefden, daar ging het nog door: "De mantel der gerechtigheid heeft Hij mij omgedaan". O, weer ontmoette ik diezelfde "Hij" als de Persoon van God de Heilige Geest. O, ik weet geen woorden te vinden om er eerbiedig genoeg van te getuigen.

Daar ging de derde Persoon der Goddelijke Drieëenheid die rok zonder naad de Kerk omhangen; die mantel der gerechtigheid heeft Hij mij omgedaan *en Ik* (de Vader) *neem ze als Mijn ingewanden weder aan*.

Driewerf wonder! Ik heb de ingewanden Gods geproefd, als rommelende van barmhartigheden Gods. Ik kan er maar iets van stamelen, maar de Kerk zal er eeuwig uit zingen en een Drie-enig Wezen lieven en loven.

Naschrift: Hier breekt deze brief van vrouw Donselaar af (althans de fotokopie, die wij er van ontvingen). Zij ondertekende gewoonlijk met: "Uw liefh. zuster Cornelia, man en kinderen" doch hier staat niets onder. 't Is dus niet onmogelijk dat er nog een paar zinnen op een ander blaadje bij geweest zijn.

Een andere brief met rijke inhoud volgt hieronder

Ede, augustus 1948.²¹

Geliefde vriendin,

Even wil ik u een klein lettertje schrijven. We mogen door 's keren goedheid u onze redelijke welstand melden. Hoe maakt u het wel? Elkander in Zwolle ontmoet hebbende, vonden we het al dadelijk zo jammer, dat we niet ééns met u besproken hadden of u en **vrouw de Bruin** samen eens enige dagen naar hier konden komen. Nu hadden we in de maand augustus een jongen, die we vroeger gehad hadden, 11/2 jaar, en erg ziek was geweest en bij ons erg opgeknapt was, doch door onze moeilijke omstandigheden toen weer weg moest. Die is nu in zijn vakantie hier geweest. Nu wilde ik vrouw de Bruin ook schrijven en zouden jullie je dan met elkaar in verbinding willen stellen om in de week van 6 tot 11 september naar hier te komen. We hopen op gunstig bericht. Van Dijk heeft het ook al zo telkens eens gevraagd. Zonder in woorden te noemen kan er onderling een band liggen en kan men wel eens erg verlangend zijn. Al kan het vanwege onze diepe breuk nooit meer in een schepsel vervat worden, is er toch wel een band, die nauwer ligt dan vlees en bloed. Hoewel geliefde vriendin, de ziel altijd met zijn grootste nood voor God ligt, daar mensen hem niet helpen kunnen.

De laatste maal bracht ge een gang naar voren, die ik zelf niet in woorden kon brengen en waar ik toch geen vreemdeling van was. U zult het u misschien wel kunnen herinneren. Het ging er over als een ziel 't oordeel wordt aangekondigd, van God vandaan, en die ziel dat waardig kan worden, het oordeel wel eens wordt omgewend. Doch als de ziel het niet waardig kon worden, de Heere dat moet voltrekken en de mens er ganselijk uitgezuiverd moet worden en dan van achteren leert, waar dat lieve Wezen het hebben wil en een klein weinige inleeft: *ik dank U Heere, dat Gij toornig op mij geweest zijt, want Uw toorn is afgekeerd*, en God mag eerbiedigen in al Zijn

²¹ Overgenomen uit: *Een even dierbaar geloof*. Serie brieven. De Palmboom St. Philipsland, 1980

doen. Wat zijn we toch een eigenlievende schepselen en achten onszelven toch eerlijk te goed voor de klappen.

O, gelukkig de mens, die zich in God verliest en geen waardij bij zichzelf overhoudt. Verwaardigd te worden een soeverein Goddelijk Wezen te eren en te vrezen is meer dan God te dienen in onze gerechtigheden. Die moeten weggeworpen worden als een wegwerpelijk kleed. Wat weten we toch weinig van onszelven. Die breuken in- en uitlevende, roept hij uit: *o wee onzer, dat we zo gezondigd hebben*. En nu nooit iets uit die gerechtigheid van Die tweede Adam te bekomen, buiten de inleving van de eerste Adam; wat is dan de zonde smartelijk en een schandestuk. En nu altijd in zichzelf gewaar te worden die plage, die voortet als de kanker. Wat is het dan een eeuwige waardij, dat die arme Kerk in beide Zijn handpalmen begraveerd is en in Hem bij God verklaard wordt: *Haar muren zijn steeds voor mij in Zijn gerechtigheden en in Zijn volmaakheden*, en dan die arme Kerk weer terecht brengt in Zijns Zelfs offerande. Hier ben ik en de kinderen, die Gij mij gegeven hebt. Driewerf gelukkig, die in die toedieningen van die lieve Goddelijke Geest weer een plekje bij God mag krijgen en uit Zijne Volheid mag ontvangen genade vóór genade.

Lieve vriendin, zij het ons bij de gedurigheid vergund: *'k Zal dan gedurig bij U zijn*.

Mag ik eens een lettertje terug of er gelegenheid is, om eens naar hier te komen? Vanuit Utrecht is er elk kwartier een dorpsbus, Buitenzorg uitstappen.

Wees Gode bevolen met een kus der liefde.

Uw toegenegen vriendin.

Vrouw Donselaar.

Nu volgt nog een schrijven van haar met een andere hoofdinhoud. Deze brief werd ook geschreven aan haar zwager en zuster (echtpaar De Ridder) te Amersfoort, doch hierin zien we met hoeveel tedere liefde zij vooral haar zuster (die nog niet zover geleid was), bemoedigt en vertroost. Die zwager De Ridder was reeds wat verder geleid, doch vooral ten aanzien van haar zuster (zowel naar het vlees als in de geest), doet dit schrijven ons denken aan Hooglied 8:8 over die kleine zuster; "Wat zullen wij onze zuster doen te dien dage als men van haar spreken zal?" Verklaarders als ds. Hellenbroek spreken daar immers ook van de liefde en de arbeid der geoefenden in de gang voor dezulken, die nog jong zijn in de genade.

De betreffende brief is als volgt:

Geliefde Martha en Janus,

Het is me een gunst om deze morgen gelegenheid te hebben u in deze nog even te berichten. Gisteren heb ik een zeer aangenaam daagje bij u door mogen brengen en 't was voor mij o zo vreedzaam; en toen gisteravond nog even onder de vrienden te mogen zijn en van hart tot hart met elkaar te mogen spreken: alles was gunst.

En o, geliefden, nu is het morgen geworden en alles is veroordelend en dat wel hierin, dat ik mijn geliefde zuster met een bedroefd aangezicht achtergelaten heb, maar tevens mee heb moeten nemen, want o, dat werd mijn schuld.

Nu was ik gisteren blij geweest om u te ontmoeten en nu was de betrekking veel sterker en nu had ik het gehad en wanneer gebeurt dat nu weer eens, zo'n daagje bij elkaar te zijn en wanneer kan zij zich nu eens aan je kwijt? Och lieve zuster, je hebt toch aan mij niets? Och, vergeef me toch alles, waarin ik het voor u bedorven heb!

Och, gisteravond heb ik je op reis al helemaal bij me gehad, maar o, Martha, verdenk toch het werk Gods niet, dat u uit vrije genade werd geschonken. Want o, dat bedroeft de Heere, nademaal het Zijn aanbiddelijke goedheid beliefd heeft, dat lieve

Middelaarswerk aan je ziel te ontdekken, waar toch bij ogenblikken al zijn heil in te vinden is. O, eilieve; en dan bij die ogenblikken uit te mogen roepen, dat in Hem al uw heil is! Och, lieve zuster, die lieve Borg wil Zich zo graag nader openbaren!

Ja Martha, toen ik gisteravond in de tram zat, heb ik mezelf als één grote onnut waargenomen, daar ik jullie wel beluisterde, maar geen antwoord had. O, zei ik, wat was ik daar weer onnozel en dom en ik wist ook niet, wat ik zeggen moest, ook niet toen juffrouw Drost vroeg of ik geen last van dat ongeloof had.

In de tram zei ik het maar tegen de Heere, hoe onnozel dom ik daar tegenover stond. Maar "lieve Heere", moest ik zeggen, "ik ben zelf het ongeloof, want in mezelf heb ik geen geloof, maar U was in mijn hart en die Geest getuigde met mijn geest en dan is het geloof aanwezig, omdat U er bent, want dan wordt de liefde Gods in 't hart uitgestort, want God is liefde."

De liefde denkt geen kwaad maar geniet; zij redeneert niet maar zwijgt en zegt "Amen" op alles wat God doet, want zij is zijns zelfs niet. De liefde overwint de wereld, want zijzelf is overwonnen. Zo heb ik dan met jullie een weinigje doorgebabbel en daar werd de liefde ook jegens elkander zodanig opgescherpt, dat ik eindig: De koningen van Israël waren goedertieren koningen. Maar onze Koning is van Israels God gegeven! Daarin is de liefde Gods jegens u bewezen. Mochten we genade ontvangen om Hem veel te benodigen, dat is Zijn eer.

Groet de broeders en wees met al de uwen in deze Gode bevolen met veel beleving van de noodzakelijkheid van die lieve bediening des Geestes.

Veel groeten van ons allen,

Cornelia.

Brief van vrouw Donselaar over de komende Wereldoorlog

Nu werd de toestand in 1938 steeds meer gespannen. Hitler trad steeds agressiever op en het Westen reageerde niet krachtig en eensgezind. 't Was in de dagen, dat Chamberlain naar München ging en meende met praten wat bereikt te hebben. De kranten stonden er vol van en de "geruchten van oorlogen" (Matth. 24 : 6) waren overal het gesprek van de dag. Iedereen had er de mond vol van, doch het was steeds maar, zoals de gevallen mens dan handelt: hij ziet op mensen en op omstandigheden, allemaal slechts tweede oorzaken.

Vrouw Donselaar hoorde al die praat ook wel, doch zij werd verwaardigd om eens op te zien tot de eerste oorzaak van het dreigende oordeel, tot God in de hemel. Dit werd een ware Gods-ontmoeting en blijkbaar was dit als bij Job: "Toen antwoordde de HEERE Job uit een onweder...."

De brief, die zij schreef, luidt als volgt:

Driebergen, 28 september 1938.

Geliefde zuster en zwager,

Met deze neem ik de pen op, om u een klein lettertje te schrijven, o geliefden, hoewel het voor mezelf een wonder is als ik me op papier een klein weinigje mag uiten! Maar ik mag onder de toestand veel goeds van de Heere ontmoeten. Het is me vanmiddag o zo wonderlijk geweest. Alles is toch zo gespannen en een ieder praat maar en o, ik werd het op een ogenblik toch zo moe! De één zegt dit en de ander dat en het laatste wat in m'n oren klonk, was: "Nu wacht het weer op 't antwoord van Hitler!"

Dat gezegde bracht me opnieuw in de arbeid voor de Kerke Gods: "Och, Heere, daar wacht Uw volk niet op; het wacht alles op U! Want zij zijn toch mensen en geen God!" En wat werd het toen van binnen verklaard:

*Zijn macht, die nooit te stuiten is,
Maakt d' aarde tot een wildernis.*

Tegelijkertijd mocht ik in het onweder de sprake Gods beluisteren en er viel zoveel eerbied in m'n hart, dat ik buiten ging staan en bij vernieuwing die sprake mocht beluisteren en ik mocht de stemme des Vaders beluisteren voor heel de Kerk, o, zo troostrijk:

*God heerst als Opperheer,
Dat elk Hem juichend eer'.
Gij aarde, zee en eiland,
Verheugt u in uw Heiland!*

Daar ontmoette ik Hem, Dien mijn ziel liefhad en ik riep met heel de Kerke: "O, Levensvorst, waarnaar mijn ziele dorst!" Ik kreeg zoveel liefde in mijn hart, dat m'n lichaam het haast niet dragen kon en ik zei: "O, wat groot, dat er een eeuwigheid komt; dan mag ik U eeuwig lieven." 'k Was met zo'n sterke band aan de Kerk verbonden; o, ze waren me beminnelijk in God-drieënig. In Hem, door Hem en tot Hem! Doe ze allen de hartelijke groeten en sluit ze in met Psalm 95 : 1.

Zondagmorgen kreeg ik in mijn hart te vragen "Lieve Heere, waar zou de Kerk onder de oordelen verkeren als ze eens een Gode-welbehagelijk plekje mocht innemen?"

Toen was het van binnen: "Dat ze (de Kerk) in stilheid zij. Want ze (de Kerk van de oude dag) hebben hun stil gebed tot God opgezonden als hun bange was."

Toen moest ik maar zuchten: "O, Heere, dat het ons van U geworde!" O, dat eerbiedig zwijgen in Gods doen! Dat stil gebed zonder woord en te behoren tot de aanroepers Zijns Naams!

Ik ga eindigen. Wees gijlieden met uw kindertjes en allen die met mij eenzelfde dierbaar geloof deelachtig zijn, Gode bevolen.

Cornelia, man en kinderen.

Cornelia's levenseinde in 1955

In haar laatste levensjaar (in dat jaar 1955 kwam juist ds. Van der Poel in Ede) heeft vrouw Donselaar een lange tijd gehad van zeer diepe geestelijke verlating. Hoewel zij dus een vrouw was, die een thuiskomen in God had leren kennen, is het verbazend geweest, zoals het vriendelijk aangezicht van God gedurende tien maanden geheel voor haar is verborgen geweest. Haar vrienden en verscheidene begenadigde predikanten bezochten haar wel, doch dat hielp niet. Telkens weer ondervonden ze met vertwijfeling hoe koud en donker haar hart in die maanden was en geen mens vermocht haar ziel eens wat te verlevendigen. De dodigheid ging bijzonder ver en tenslotte stonden (evenals bij Job) de vrienden van verre.

Tenslotte was er één, die op een geestelijke wijze werkzaam werd met haar toestand. Dat was ds. Blaak, die hoogbejaard te Geldermalsen zijnde met een sterk geloof door de muren heen mocht breken en uitriep: "Er is een zuster in nood, maar ze komt eruit!" Vijf dagen later werd vrouw Donselaar uit haar banden verlost en op een zalige Goddelijke wijze weer gebracht in de vrijheid der kinderen Gods. Zij kwam uit een hel van verlating in een hemel van zoete gemeenschap met een drieënig God. Die hemel op aarde heeft drie weken geduurd; daar heeft ze tot grote blijdschap van Gods volk overvloedig van mogen getuigen en in die drie weken is zij die vrede met God ook niet meer kwijtgeraakt. Daarop is zij, (zoals ds. Van der Poel het uitdrukte) met de hemel in haar hart naar de hemel gegaan.

Zij is onder zeer grote belangstelling begraven door ds. Van der Poel en ouderling J. Boon, die op de begraafplaats sprak.

Einde van Gerrit Donselaar

Vrouw Donselaar ontsliep in een uitzien naar hetgeen zij voor haar man ook altijd gehoopt heeft. Dat heeft ze op aarde niet meer gezien. Donselaar was een man, die in de schaduw van z'n vrouw leefde en tot zijn oude dag toe zichzelf nooit "iets heeft kunnen toe-eigenen". Hij was zo eerlijk, dat hij tegen zijn vrouw nog wel eens zei: "Wat doe je nu toch doorvloeiende praat."

Toen Donselaar 83 jaar was, lag hij in het ziekenhuis; daar werd hij dieper ontdekt en onderwezen en daar heeft hij voor het eerst mogen geloven dat hij zalig kon worden. Ds. Van der Poel bezocht hem op zondagmorgen nog vóór kerktijd en bevond dat het waarheid was in het binnenste. Zijn zuster Lijntje was in die dagen zeer vertroostend door God opgezocht; vandaar dat ds. Van der Poel die zondagmorgen wel merkbaar bezet was met het werk Gods zowel bij Donselaar als bij Lijntje. Zo was hij immers.

Er verliepen weer enige jaren en terwijl Donselaar weer in zijn gemis kwam, ging hij weleens met ds. Van der Poel mee naar Langbroek. Ds. Van der Poel vroeg zich dan weleens af, waar Donselaar toen eigenlijk (geestelijk) van leefde en terwijl de oude man zich oprecht uitsprak, besloot de leraar "dat hij eigenlijk leefde van de opening in het gebed".

Toen Donselaar 90 jaar was (dus in 1980) had hij zoveel verlevendiging, en mocht hij ondanks al zijn gemis toch zoveel geloof oefenen, dat hij kon deelnemen aan het Heilig Avondmaal en dat is hem zodanig tot zegen geweest, dat hij daar zes weken uit heeft mogen leven. In maart 1981 bediende ds. Van der Poel voor de laatste maal het Heilig Avondmaal en hoewel hij Donselaar met name tot de dis nodigde, durfde deze toen toch niet deelnemen. Enkele weken later was Donselaar ziek en daar leefde hij in dat zijn schuld, die reikte van de aarde tot de hemel, nog open stond. Toen werd het zalig worden onmogelijk voor hem; hij werd een verloren mens. In een bepaalde nacht ontviel hem alle hoop en hij ondervond in zijn ziel wat de rampzaligheid is. Daar heeft hij echter ook in waarheid mogen beleven, wat de apostel uitdrukt: Wanneer het Gode behaagd heeft, Zijn Zoon in mij te openbaren.... Daar werd Donselaar verlost van vloek en schuld en dood en hij mocht komen tot Hem, die het Leven is. Die openbaring van Christus liet na: een uitzien om ook bij Hem te zijn. Hij werd toen een vreemdeling op aarde en hij wilde, vanwege de ruimte die hij genoot, graag sterven.

Ds. Van der Poel bezocht hem en zei: "Ja maar Donselaar, je kan toch ook niet te vroeg thuiskomen! Dan vind je de deur op slot. En te laat zul je ook niet thuiskomen, daar zal de Heere wel voor zorgen! Je erfenis loopt niet weg hoor; als ik je zo eens bekijk, dan zie je er ook nog niet sterfelijk uit!

De oude pelgrim was zo goed gesteld dat hij direct en naar waarheid uit z'n hart antwoordde: "Dat valt me tegen; ik dacht zo maar uit te stappen en zo maar in te stappen!" Het heeft toen nog maar een paar weken geduurd; Donselaar heeft geen doodsstrijd meer gehad en toen mocht hij ingaan in de vreugde zijns Heeren (91 jaar oud) in april 1981, in dezelfde week als ds. Mieras en ds. Hegeman.

Vrouw Donselaar had haar man achtergelaten als een alles missende bedroefde weduwnaar. Nu mocht zij hem zien binnenkomen, niet als haar man, maar als haar broeder in Christus.

Ds. Van der Poel, die vijf maanden later zelf ook is heengegaan, leidde zijn begrafenis, en roemde de vrije genade Gods aan zo'n hoogbejaarde man bewezen. In de rouwdienst zei hij onder andere: "En dan zo op het laatste hé! De Heere vernieuwde z'n jeugd als eens arends. O, hij vertelde het me toch zo kinderlijk, een paar weken geleden, wat de Heere aan z'n ziel gedaan had. O, toch zo kinderlijk! Want God maakt immers van grote mensen kleine kinderen? En hoe kleiner kind, hoe groter genade. En als ze helemaal niets meer zijn, dan is het alles genade!"

